

JÁ

SKUTEČNOST O SOBĚ



Moudrost
Šrí Nisargadatty Maharadže

sestavil Ramesh Balsekar



Ramesh Balsekar je jedním z největších duchovních mistrů naší doby. Je vynikajícím vypravěčem i brilantním spisovatelem. Krátce po svém odchodu do důchodu z místa presidenta Indické Národní Banky se setkal se Šrí Nissargadattou Maharadžem a začal překládat jeho každodenní ranní promluvy. Zanedlouho i u Rameshe přišlo Konečné Pochopení Pravdy. Ramesh představuje úžasné propojení Východu a Západu, duchovního a materiálního. Ve svém učení, do něhož se silně promítá jeho soucítění i jemný humor, je vskutku ojedinělý a nenapodobitelný.

Kdo přemýšlí o transformaci, o změně jednoho stavu ve druhý, o sebezdokonalování? Není to nikdo jiný než projev ve vědomí, postava ve filmu, individualita ve snu - snová pseudo-entita, uvažující o sobě jako o předmětu pro činnost karmy. Jak by mohla taková snová postava ‚vylepšit‘ sebe v něco jiného, než ve snové já? Jak by se mohl stín zdokonalováním proměnit ve svou podstatu? Jaké jiné ‚probuzení‘ ze sna by tu mohlo být než to, že snící prohlédne pravou totožnost zdroje tohoto snu, zdroje tohoto projeveného světa?

‚Probuzení‘ spočívá v pochopení, že zde není žádný individuální pozorovatel projeveného světa, ale že esenciální přirozeností a účelem všech jevů je pouhé *pozorování* jevů, tj. *činnost v tomto ‚ted‘ a ‚tady‘*.

Co má jedinec dělat? Jediné, co lze dělat, je neustále si připomínat, že nemůže existovat nezávislá entita a že celý projevený svět je činností vědomí, v níž každý z nás má hrát sobě vymezenou roli a přijímat, cokoli se přihodí, s obdivnou úctou. Poté zbývá jen jedno. A není to žádné ‚cvičení‘ ani záměrné usilování. Zbývá pouze odevzdaně a trpělivě nechat právě naši bytost hluboce prodchnout skutečným poznáním, takže pak všechny iluze a překážky samy postupně odpadnou.



JÁ, SKUTEČNOST O SOBĚ

Moudrost Šrí Nisargadatta Maharadže

JÁ

SKUTEČNOST O SOBĚ

Moudrost Šrí Nisargadatta Maharadže
sestavil Ramesh Balsekar



Praha 2001

© Ramesh Balsekar

Translations © Lenka Vinklerová, Aleš Adámek, Ivan Wiesner, Václav Bozděch

ISBN 80-901930-4-8

Úvod

Rozhodně nebylo mým úmyslem psát knihu o učení Nisargadatty Maharadže. Články, které se v této knize objevují, byly diktovány silou, které nešlo odporovat. Vznikaly spontánně, v záchvatu horečné činnosti, který zcela ovládla moji bytost. Nebylo jiné možnosti, než psát, a převádět tak do slov abstraktní chápání Mistrových výroků. Ve skutečnosti to bylo spíše naslouchání než psaní, neboť mé pero jakoby psalo slova a věty na papír přede mnou samo.

Když byl psán první článek, nyní první kapitola knihy, zjistil jsem, že mé myšlenky předbíhají mé psaní. To, co jsem napsal, jsem uložil do desek, aniž bych si to po sobě znovu přečetl. Nečekal jsem, že by takto mohlo být napsáno přes padesát jednotlivých článků. Pokaždé tu bylo ono nutkání napsat o určitém tématu, kterým se Maharadž zabýval, pokaždé byl článek uložen do desek, aniž bych se k němu vracel.

Když takto vzniklo asi patnáct článků, zavolal mi do mého bytu přítel Keki Bunchah z Hong Kongu, horlivý oddaný. Během toho, co jsme hovořili o určité věci, zmínil jsem se, že zrovna předchozího dne mi přišlo o tomto tématu něco napsat. Keki, jako vždy dychtivý a nadšený, mě již nenechal se z toho vyvléci a trval na tom, abych mu dovolil článek si přečíst. Potom si pochopitelně musel přečíst i ty ostatní články. A pak zařídil, aby byly všechny přepsány na stroji, pochopitelně s jednou kopií pro něj.

Dostal jsem se do nepříjemné situace, neboť jsem dosud o těchto intuitivních zápiscích neřekl Maharadžovi. Ve skutečnosti jsem o tom neřekl nikomu, ani svému příteli a kolegovi Saumitrovi Mullarpattanovi, který dělal překladatele Maharadžových promluv již dávno předtím, než jsem k tomu byl Maharadžem vyzván já. Než jsem Mullarpattanovi řekl o svém intuitivním psaní a svých nesnázích, zvýšil se počet článků na pětadvacet. Zdálo se, že inspirace k psaní chodí v nepravdělných intervalech; někdy jsem ze sebe vychrlil pět nebo šest článků najednou, a pak jsem několik dní zase nenapsal nic.

Jednoho rána po obvyklém sezení jsme Mullarpattan a já vezli Maharadže autem, když tu náhle začal Mullarpattan mluvit o mých článcích. Stejně jako já si byl vědom skutečnosti, že Maharadž své žáky obyčejně odrazoval od toho, aby o jeho učení psali nebo přednášeli, a to zřejmě z následujících dvou důvodů:

A. Pisatel by nemusel daný předmět pochopit dostatečně hluboce, mohl by ho chápat pouze povrchně nebo by ho nemusel pochopit vůbec.

B. Pisatel by mohl mít tendenci stavět se do role pseudogurua, a tím by nadělal škodu ve svém okolí.

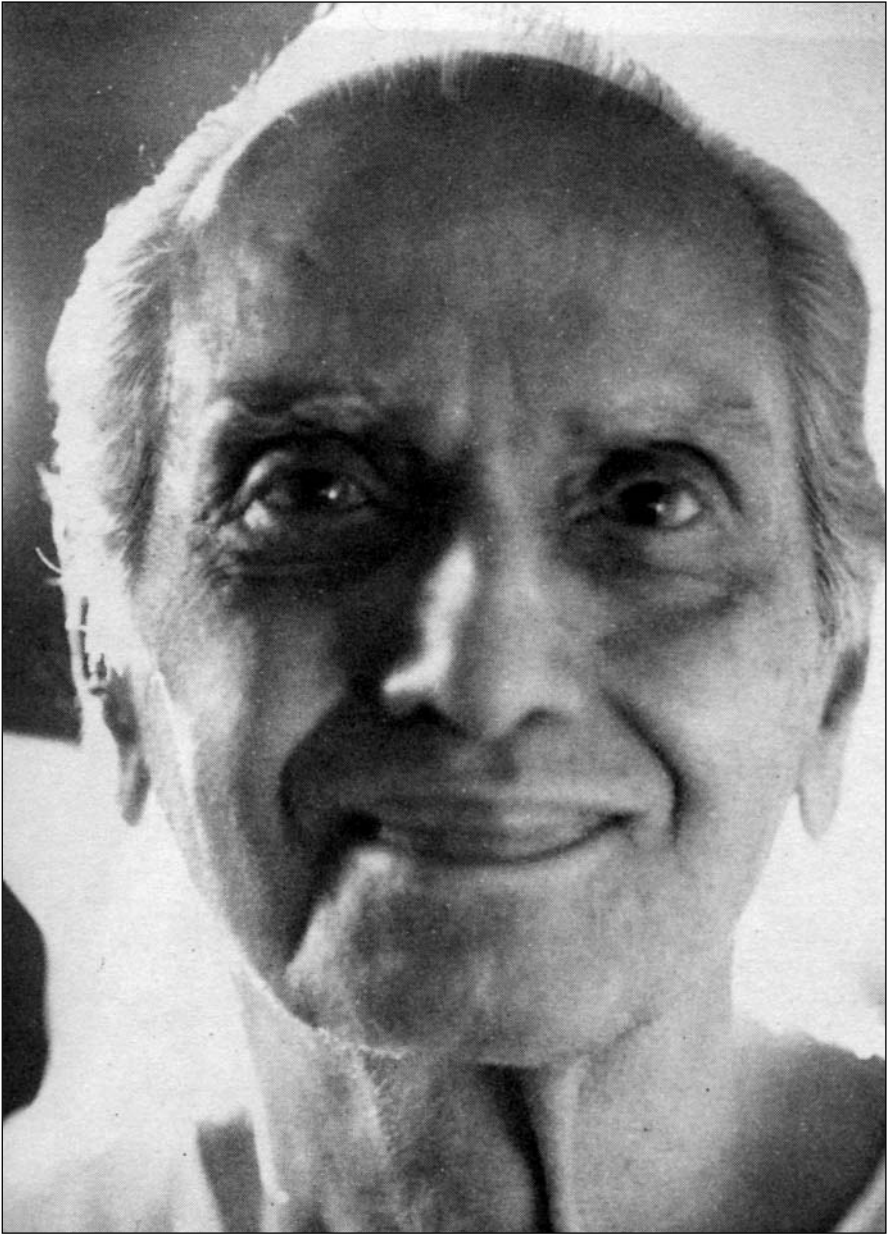
Mullarpattan tedy začal velmi takticky, že celé moje psaní bylo od základu spontánní, že jsem si nesedl za stůl s papírem a tužkou v ruce a s úmyslem psát o konkrétním předmětu, a že rychlost, s jakou jsem psal, ukazuje, že psaní nebylo předem připravováno. Seděl jsem na předním sedadle a Maharadž s Mullarpattanem vzadu. Během toho, co to Mullarpattan povídal, nebyla od Maharadže slyšet žádná odezva, ani jediné slůvko! Poměrně nervózní jsem se tedy otočil a spatřil jsem Maharadže naprosto uvolněného, se zavřenýma očima a úsměvem na rtech. Bylo to jasné: Musel již o těch článcích vědět. A co víc, byl potěšen.

Když Mullarpattan skončil, Maharadž se probral a řekl: „Nech články, ať dál samy vznikají. Hlavní je jejich spontaneita. Nenuť se, ani se nebraň.“ V tom okamžiku Mullarpattan navrhl, aby byly články vydány, a já k tomu dodal, že by mohly být vydány pod nějakým pseudonymem, neboť jsem si vědom, že jsem pouhým nástrojem k jejich napsání.

Maharadž okamžitě souhlasil s jejich vydáním, ale trval na tom, aby jméno autora bylo uvedeno. „I když“, dodal „vím, že oba dva víte, že všechno psaní pochází z vědomí, a že je tu psaní, ale nikoli autoři.“

Bylo pro mě obrovskou úlevou, nejenže nyní Maharadž o mých zápiscích věděl, ale že jimi byl potěšen, a navíc jim požehnal.

Ramesh Balsekar



Ramesh Balsekar

Obsah knihy

1. Podání Maharadžova učení v této knize nevzniklo přepisem magnetofonových záznamů rozhovorů.

2. Jde o témata, probíraná na sezeních, kterých jsem se účastnil buď jako překladatel, nebo jen jako posluchač.

3. V každé kapitole bylo téma rozebráno hlouběji, než kdyby se Maharadžova slova z určitého setkání, přednesená v jazyce Marati, pouze doslovně přeložila do angličtiny. Aby se téma více objasnilo, byl přidán materiál z jiných setkání, kde se hovořilo o tomtéž. Bez takové volnosti by téma postrádalo hloubku, jaké se snad takto podařilo dosáhnout.

4. Žádný překlad do jiného jazyka nemůže vyjádřit ani přesný význam, ani dosah, jaký v daném okamžiku měla Maharadžova slova v jazyce Marati. Překlad Maharadžových slov v této knize není doslovný, ale obsahuje interpretaci toho, co se zdálo být jasně obsaženo v obrazném, působivém, někdy hutném a mužném způsobu užívání Marati Maharadžem.

5. Čtenáři by se mohlo zdát, že jsem se mohl zdržet opakování mnoha Maharadžových výroků, která se v různých kapitolách objevují znovu a znovu. Nemohl jsem však od takových opakování ustoupit, a to z následujících důvodů:

A. Opakování je to, co Maharadž připodobňuje k úderům kladiva do odporných návyků a podmíněností, které se tu vytvořily a nyní způsobují, že se jedinec ztotožňuje s oddělenou entitou, což mu brání vidět Pravdu.

B. Maharadž po nás chce, abychom si neustále připomínali, že se nemáme zaplétat do větví a zapomínat při tom na kořeny. Znovu a znovu nás obrací ke kořenům, ke zdroji: „Co jste byli předtím, než jste se ‚narodili‘?“

C. Tyto články *nebyly zamýšleny k tomu, aby se četly za sebou* v jednom kuse jako beletrie; každý článek měl být sám o sobě kompletní.

Můžu se též odvolat na Maharadžem často užívané tvrzení, že jasné a hluboké pochopení bytí i jediného jeho výroku může vést k nazření celé Pravdy. Spolu s tím je nutno připomenout jeho často opakované upozornění, že jakékoli nazření Pravdy má cenu pouze tehdy, když i samo toto nazření zmizí, to znamená, když zmizí i sám hledající jakožto entita. Maharadž říká, že jakéhokoli poznání lze dosáhnout pouze

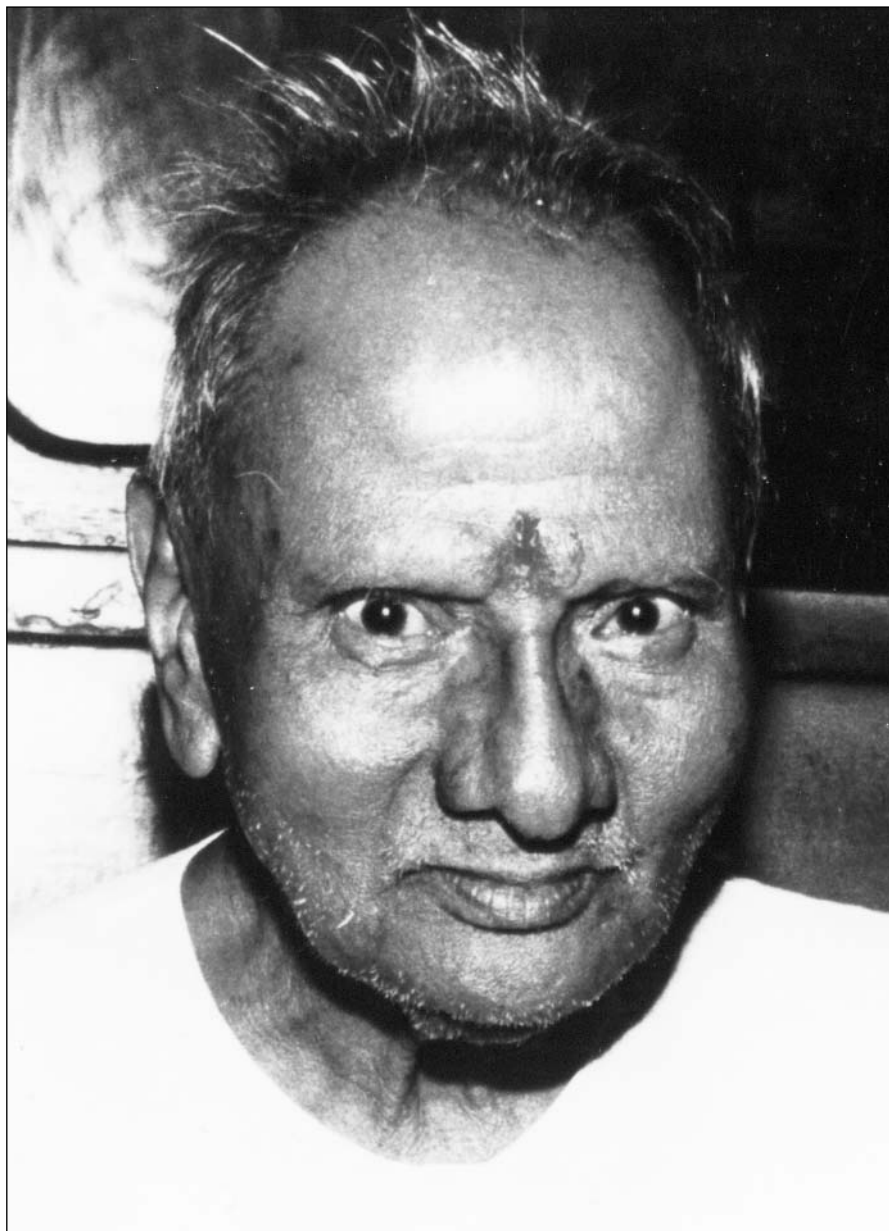
ve vědomí a vědomí samo musí být chápáno jako koncept. Jinými slovy, základem veškerého „poznání“ je koncept!

Zdálo se mi, že by kniha měla obsahovat i krátkou zmínku o životě Maharadže, ale pak jsem tuto myšlenku zavrhl. Nebylo to jen kvůli tomu, že fakta z Maharadžova jednoduchého a přímočarého života jsou příliš prostá na to, aby se o nich psalo, ale hlavně proto, že s tím sám Maharadž nesouhlasil: „Jsou to mrtvé věci, tak mrtvé jako vyhaslý popel. Nezajímá mě to. Proč by to mělo zajímat tebe?“ Takto odmítal každý dotaz na svou minulost. „Je vůbec nějaká minulost?“, ptal se. „Proč mrháš časem kvůli tak zbytečnému záměru, místo toho, abys šel ke kořenu věci a dotazoval se na samou podstatu Času. Pokud to uděláš, zjistíš, že Čas jako takový je bez podstaty; je to pouhý koncept.“

Dříve než ukončím svou úvodní poznámku, rád bych poděkoval svému příteli Keki Bunshahovi, který mě poté, co si přečetl prvních pár článků, téměř pronásledoval naléhavými žádostmi o kopie dalších zápisků, a také dalšímu oddanému, P. D. Kasbekarovi, bývalému předsedovi vlády státu Maharaštra, pro jeho užitečné poznámky a návrhy. Zvláště jsem vděčný svému příteli Saumitrovi Mullarpattanovi, který nejenže předložil celou záležitost Maharadžovi, a zajistil tak této knize jeho požehnání, ale také proto, že mě neustále, během toho, jak se rukopis vyvíjel, povzbuzoval svými připomínkami.

Mé zvláštní poděkování patří Sudhakarovi S. Dikshitovi, jehož kritické přečtení konečné podoby mého rukopisu vedlo k nejednomu vylepšení. Dikshit, vřelý obdivovatel Maharadžova učení, je ředitelem vydavatelství Chetana, které vydalo Maharadžovu knihu *Já jsem To*. Když se dozvěděl, že jsem napsal něco o Maharadžovi, navštívil mě, a ihned po letmém shlédnutí rukopisu souhlasil s jeho vydáním. Jsem šťasten, že je můj rukopis v těch nejlepších rukou, neboť Dikshitovy vydavatelské zkušenosti a kvality, obzvláště v oboru filosofie, jsou skutečně nesmírné a jsou známy a uznávány po celém světě.

*Ramesh Balsekar
V Bombaji, únor 1982*



Šrí Nisargadatta Maharadž

1. Pýcha z úspěchů

„Těžce jsem pracoval a nyní se považuji za velmi úspěšného člověka. Byl bych pokrytec, kdybych nepřiznal, že cítím značné uspokojení a také určitou hrdoost na své úspěchy. Je na tom snad něco špatného?“

Takto jednoho dne oslovil Šrí Nisargadattu Maharadže jeden zahraniční návštěvník. Byl to asi pětáctýřicátník, domýšlivý, sebevědomý a průbojný muž. Rozhovor pokračoval takto:

Maharadž: Ještě než se budeme zamýšlet nad tím, co je ‚správné‘ a co ‚špatné‘, řekněte mi prosím, kdo klade tuto otázku.

Tazatel: (poněkud vyděšený) Proč? Samozřejmě že ‚já‘.

M: A kdo je to?

Tazatel: Já. Toto ‚já‘, které tu před vámi sedí.

M: A vy si myslíte, že to jste vy?

T: Vy mě vidíte a já se taky vidím. O tom snad nelze pochybovat?

M: Máte na mysli objekt, který je přede mnou? Jaká je vaše první vzpomínka na tento objekt, za který se považujete? Vraťte se ve svém vzpomínání, co nejdál to půjde.

T: (Po jedné či dvou minutách) Nejranější vzpomínkou by snad mohlo být mazlení a laskání, kterého se mi dostávalo od matky.

M: Myslíte v době, kdy jste byl ještě kojeneček. Chcete říci, že dnešní úspěšný muž je totéž bezmocné nemluvně? Nebo je to někdo jiný?

T: Jedná se nepochybně o jednoho a téhož.

M: Dobře. A nyní, když se ve svých vzpomínkách vrátíte ještě více nazpět, budete souhlasit s tím, že tento kojeneček, na kterého se dokážete upamatovat, je totéž dítě, které se narodilo vaší matce? Tehdy po narození bylo tak bezmocné, že si ani neuvědomovalo, co se dělo s jeho malinkatým tělíčkem, když v něm probíhaly přirozené fyzické úkony, a stěží mohlo jen křičet, když mělo hlad nebo cítilo bolest.

T: Ano, byl jsem toto dítě.

M: A co jste byl předtím, než toto dítě získalo tělo a bylo zrozeno?

T: To nechápu.

M: Nechápete. Myslí. Co se odehrálo v lůně vaší matky? Co se v průběhu těch devíti měsíců těhotenství rozvinulo do podoby těla s kostmi, krví, morkem, svaly atd.? Nebyla to mužská spermie, která po spojení s vajíčkem v ženské děloze začala žít nový život, a tím i podstupovat mnohá nebezpečí? Kdo chránil tento nový život během tohoto nebezpečného období? Není to právě tato nepatrně malinkatá buňka spermie, jež se dnes pyšní svými úspěchy? A kdo chtěl právě vás? Vaše matka? Váš

otec? Chtěli právě *vás* za syna? Udělal jste něco pro to, abyste se narodil právě těmto konkrétním rodičům?

T: Takto jsem o tom bohužel nikdy neuvažoval.

M: Přesně tak. Začněte o tom přemýšlet. Potom možná získáte nějakou představu o své pravé totožnosti. Odedneška zvažujte, zda se můžete pyšnit tím, čeho jste ‚dosáhl‘.

T: Myslím, že začínám chápat, kam míříte.

M: Když se tím začnete hluboce zabývat, zjistíte, že zdroj těla - mužská spermie a ženské vajíčko - je v podstatě esencí potravy, konzumované rodiči; dále, že fyzická forma je utvořena a živena pěti elementy, z nichž se potrava skládá; a že se taky často stává, že tělo jednoho tvora je potravou pro jiného.

T: Ale já jako takový snad musím být něčím jiným než tímto potravinovým tělem?

M: Samozřejmě že jste něco jiného, nikoli však nějaká ‚věc‘. Zjistěte, co je tím, co dává vnímající bytosti schopnost vnímat, bez čeho byste ani nevěděl, že existujete, natož že existuje svět mimo vás. A nakonec jděte ještě hlouběji a prošetřete, zda tato podstata bytí, toto vědomí samo o sobě, není časově omezeno.

T: Budu se určitě těmito otázkami, které jste tu nastolil, zabývat, i když se musím přiznat, že jsem dosud tyto záležitosti nijak nezkoumal, a cítím skoro až závrať, když si uvědomím svou nevědomost o těchto nových sférách, které jste přede mnou odkryl. Půjdu za vámi znovu, pane.

M: Jste vždy vítán.

2. Vědomí, naše jediné „jmění“

Maharadž se často vyjadřuje v tom smyslu, že vědomí je jediné ‚jmění‘, se kterým se vnímající bytost narodí. To je, jak říká, jasné a očividné. Skutečnost je však taková, že to, co je narozeno, je vědomí, které ke svému projevení potřebuje nějakou formu, a touto formou je fyzické tělo.

Co dává vnímající bytosti schopnost vnímat, tedy schopnost zaznamenávat pocity a reagovat na podněty? Co je tím, co odlišuje živou bytost od mrtvé? Je to *pocit bytí*, poznání přítomnosti, vědomí, aktivizující duch, který oživuje fyzickou formu těla.

Vědomí samo sebe projevuje v individuálních formách a uděluje těmto formám zdánlivou existenci. Prostřednictvím takového projevení vyvstává v lidských bytostech představa odděleného ‚já‘. Absolutno se v každé individualitě odráží jako uvědomění, a takto se čiré Uvědomění stává sebeuvědoměním, neboli vědomím sebe sama.

Objektivní vesmír je v neustálé změně, neustále vytváří a rozpouští nesčetně forem. Kdykoliv je forma vytvořena a naplněna životní silou (*pránou*), současně s tím se odrazem absolutního uvědomění ve hmotě automaticky objeví vědomí (*čétaná*). Musí být jasně pochopeno, že Vědomí je odrazem Absolutního Uvědomění ve hmotě (v tělesné formě), což s sebou přináší pocit dvojnosti (duality). Čiré Uvědomění, Absolutno, je na rozdíl od tohoto vědomí bez počátku a konce; k tomu, bez potřeby čehokoli jiného než Sebe Sama. Uvědomění se stává vědomím pouze tehdy, má-li objekt, v němž se může odrazit. Mezi čirým Uvědoměním a uvědoměním odráženým jako vědomí je, jak říká Maharadž, propast, kterou mysl nemůže překročit. Odraz Slunce v kapce rosy není Sluncem!

Projevené vědomí je časově omezené, neboť mizí v okamžiku, kdy fyzická forma, kterou obývá, dojde svého konce. Přesto je to podle Maharadže jediné ‚jmění‘, se kterým se vnímající bytost narodí. A projevené vědomí, jež je pouze spojením vnímající bytosti s Absolutnem se stává prostředkem, díky němuž této bytosti vyvstává naděje na dosažení zdánlivého osvobození se od ‚individuality‘, za niž se považuje. Jestliže vnímající bytost splyne se svým vědomím a pokládá je za Átman, za svého Boha, může doufat, že získá to, co pokládá za nedosažitelné.

Co je skutečnou podstatou tohoto oživujícího vědomí? Jistě to musí být hmotná látka, protože bez fyzické formy nemůže toto vědomí přetrvávat. Projevené vědomí může existovat pouze za předpokladu, že jeho příbytek, tělo, je udržováno v přiměřeném a obyvatelném stavu. Ačkoli je vědomí odrazem Absolutna, je časově omezeno a může být udržováno pouze potravou sestávající z pěti elementů, tedy fyzickým tělem. Vědomí přebývá ve zdravém těle a opouští ho, když tělo umírá. Odraz Slunce nelze spatřit v zakalené, ale pouze v čiré kapce rosy.

Maharadž často říká, že povahu a funkci vědomí můžeme pozorovat v běžných stavech spánku, snění a bdění. V hlubokém spánku se vědomí ukládá do stavu vnitřního klidu, kdy je nepřítomno. Není tu žádný vjem něčí existence nebo přítomnosti, natož existence světa a jeho obyvatel nebo nějakých představ omezenosti a osvobození. Je tomu tak proto, že není přítomna samotná představa ‚já‘. Ve stavu snění se rozhybe nepatrná tečka vědomí, a i když spící jedinec není ještě plně probuzen, ve zlomku sekundy se v této tečce vědomí vytvoří celý svět, s horami a údolími, řekami a jezery, městy a vesnicemi, s budovami a lidmi různých věkových kategorií, *včetně samotné snící postavy*. A nejdůležitější na tom je to, že ten, kdo sní, nemá možnost ovlivnit činnost vysněných postav! Jinými slovy, ve zlomku sekundy je vytvořen nový svět, jež je uměle vykonstruován ze vzpomínek a představivosti, a to pouze díky jedinému pohybu nepatrné tečky vědomí. Maharadž proto říká: „Představte si tu mimořádnou sílu vědomí, když pouhá tečka vědomí může obsáhnout

a vytvořit celý vesmír.“ Jakmile se snící probudí, jeho snový svět a snové postavy zmizí.

Co se stane, když odejde hluboký spánek i snový stav, a objeví se opět vědomí? Je tu *bezprostřední* pocit, pocit existence a přítomnosti, ale ne přítomnosti ‚mé‘, ale přítomnosti jako takové. Brzy však mysl převezme vedení a vytvoří ‚já‘- představu a uvědomění sebe jako těla.

Maharadž nám opakovaně vysvětluje, že jsme si natolik navykli považovat se za tělo, které má individuální vědomí, že nám přijde nesmírně obtížné přijmout, nebo dokonce pochopit, jak to vlastně je. Ve skutečnosti je to vědomí, které se projevuje v bezpočtu těl. Je proto důležité na základě zkušenosti pochopit, že zrození a smrt, vysvětlované jako události v prostoročase, jsou pouze začátkem či koncem pohybu v toku vědomí. Pokud toto pochopíme, též si uvědomíme, že ve svém prapůvodním stavu jsme čiré bytí-uvědomění-blaženost, a při dotyku s vědomím, jsme pouhými pozorovateli různých pohybů ve vědomí (příčemž zůstáváme od těchto pohybů ve vědomí naprosto odděleni). To je nepopíratelný fakt, protože *nemůžeme být tím, co vnímáme; vnímající musí být odlišný od toho, co vnímá.*

3. Navzdory smrti

Tazatel: Můj jediný syn před několika dny zemřel při automobilové nehodě a zdá se mi, že nenajdu dost sil, abych jeho smrt přijal. Víím, že nejsem jediný, kdo takovou bolestnou ztrátu trpí. Také víím, že každý z nás musí někdy zemřít. Hledal jsem ve své mysli útěchu tím, že jsem si začal namlouvat všechno možné, čím v krizových situacích člověk obvykle sebe a druhé utěšuje. A přesto se stále vracím k tragické skutečnosti, že krutý osud vzal mému synovi v nejlepších letech jeho života všechno. Proč? Proč? Stále se ptám sám sebe. Pane, nedokážu se svého zármutku zbavit.

Maharadž: (Poté, co asi minutu seděl se zavřenýma očima). Je marné říkat, že cítím zármutek, protože v nepřítomnosti ‚já‘ (tedy ‚mě‘ jako individuality) tu nejsou žádní ‚druzí‘ a já vidím sám sebe odrážet se ve vás všech. Zřejmě jste sem nepřišel přijmout ode mne upřímnou soustrast, kterou jste jistě v hojnosti obdržel od svých příbuzných a přátel. Nezapomeňte, rok za rokem jedinec prochází životem a raduje se přitom z potěšení, které mu život přináší, a trpí bolestmi, které také přicházejí, ale nikdy nevidí život takový, jaký ve skutečnosti je. A jaký je správný pohled na život? *Není tu žádné ‚já‘, ani ‚ty‘; žádné takové entity tu nikdy nebyly a nebudou.* Každý by to měl pochopit a mít odvahu žít svůj život s tímto pochopením.

Máte tuto odvahu, můj příteli? Nebo se musíte bezmezně poddávat tomu, co nazýváte bol a zármutek?

T: Maharadži, nezlobte se, nerozumím jasně tomu, co jste řekl, a cítím se vyděšen a ořesen. Odhalil jste jádro mého bytí a to, co jste právě vysvětlil, se zdá být zlatým klíčem k životu. Mohl byste, prosím, toto téma rozvést? Co přesně bych měl dělat?

M: Dělat? Dělat? Vůbec nic. Prostě jen nahlížejte pomíjivé jako pomíjivé, neskutečné jako neskutečné, nepravé jako nepravé, a tak si uvědomíte svou pravou přirozenost. Zmínil jste se o svém zármutku. Pohlédl jste tomuto zármutku do tváře a pokusil se pochopit, čím vlastně je?

Ztratit někoho nebo něco, co jste hluboce miloval, musí zákonitě bolet. A jelikož smrt znamená naprosté a neodvratné zničení, projeví se utrpení s tím spojené v celé své hrůze. Ale ani toto zdrcující utrpení nemůže trvat dlouho, pokud jej intelektuálně prošetříte. Po čem vlastně truchlíte? Vraťte se na začátek. Uzavřel jste vy a vaše žena s někým dohodu, že budete mít konkrétního syna (konkrétní tělo), a že tento syn bude mít svůj konkrétní osud? Není tomu ve skutečnosti tak, že i samotné jeho početí bylo náhodné? To, že plod přežil mnohá rizika v děloze, byla další náhoda. A další náhodou se dítě narodilo jako chlapec. Jinými slovy to, co jste nazval svým ‚synem‘, byla prostě náhodná událost, děj, nad kterým jste nikdy neměl žádnou kontrolu, a nyní tato událost skončila.

Po čem vlastně truchlíte? Truchlíte po několika příjemných a mnoha bolestných zkušenostech, které vašeho syna v následujících letech minou? Nebo vážně truchlíte po potěšeních a příjemných chvílích, které s ním již nebudete schopni sdílet?

Vězte, že to vše je kvůli chybnému úhlu pohledu! Rozumíte tomu?

T: Bohužel, jsem stále ohromen. Vše, co jste řekl, jsem zaregistroval, ale nevím, co jste myslel tím, že vše bylo vnímáno z chybného úhlu pohledu.

M: Ááh! Nyní se dostaneme k pravdě. Prosím pochopte a přijměte jako pravdivé to, že nejste individualita, ‚osobnost‘. Osoba, za kterou se člověk považuje, je pouze výsledkem představivosti, a skutečná identita je obětí této iluze. ‚Osobnost‘ nemůže existovat sama o sobě. Je to ‚já‘, vědomí, které právě chybně věří tomu, že tu je tato osoba, a je si vědomo toho, že je touto osobou. Změňte svoje hledisko. Nenahlížejte na svět jako na něco, co by bylo mimo vás. Nahlížejte na osobu, za kterou se považujete, jako na součást světa, ve skutečnosti snového světa, který vnímáte jako jev ve vašem vědomí, a dívejte se na celou tuto podívanou zvnějšku. Nezapomeňte, že nejste mysl, jež je pouze obsahem vědomí. Dokud se ztotožňujete s tělem a myslí, jste zranitelný a náchylný ke všemu utrpení a truchlení. *Mimo mysl se nachází čiré bytí, ne bytí otce či syna, toho či onoho.*

Jste za časem a prostorem. Jste s nimi ve spojení pouze ve stavu ‚teď a tady‘. Jinak jste však bezčasový, bezprostorový a nezasažitelný jakoukoliv situací. Pochopíte to a přestaňte již navždy truchlit. Jakmile si uvědomíte, že v tomto světě není nic, co byste mohl nebo měl zapotřebí nazývat jako vaše a vám náležící, budete na vše nahlížet zvnějšku, jako když se díváte na divadelní či filmové představení, kdy se kocháte dějem a smějete se nebo možná i brečíte, ale ve skutečnosti hluboko v sobě zůstáváte nedotčen.

4. Projevené a Neprojevené je Jedno a Totéž

Je ‚já‘ stále přítomnou entitou, projevující se na rozdílné, projevené či neprojevené, úrovni? Často dostával Maharadž tuto otázku v různých obměnách od různých lidí, nicméně podstata této otázky byla vždy stejná. Někdy návštěvník mohl přijít s touto otázkou hned na začátku sezení, kdy Maharadž, jak bylo jeho zvykem, upozorňoval na to, že jeho posluchači mají na paměti, že tu nemluví jako individualita k jiné individualitě, ale jako vědomí k vědomí o přirozenosti vědomí.

Podle Maharadže lze rozumem nahlížet na ‚já‘ ve třech polohách:

neosobní - *Avyakta* (neprojevené), Absolutní ‚já‘, jež je za všemi smyslovými vjemy nebo zkušenostmi a sebe sama si neuvědomuje.

nadosobní - *Vyakta* (projevené), jež je odrazem Absolutna ve vědomí a projevuje se jako ‚já jsem‘.

osobní - *Vyakti*, což je forma fyzických a vitálních procesů, psychosomatický aparát, ve kterém vědomí projevuje samo sebe.

Maharadž však často opakovaně připomínal, že toto dělení je ryze teoretické a ve skutečnosti nemůže existovat. V podstatě tu žádný rozdíl mezi projeveným (*vyaktou*) a neprojeveným (*avyaktou*) není, stejně jako zde není žádný rozdíl mezi světlem jako energií a světlem za bílého dne. Vesmír je plný světla, ale toto světlo nelze spatřit, dokud se na něčem neodráží jako denní světlo; to, co je denním světlem odhaleno, je individuální osoba (*vyakti*). Individualita ve formě lidského těla se vždy projevuje jako objekt; vědomí (jako pozorující) je subjekt a jejich vztah vzájemné závislosti (vědomí se nemůže objevit bez aparátu těla a tělo bez vědomí nemá vnímající schopnost) je důkazem jejich základní identity s Absolutnem. Obojí je jedno a totéž vědomí; jedno v pohybu a druhé v klidu, přičemž jedno si je vědomo toho druhého.

Celý projevený vesmír existuje pouze ve vědomí, jak vysvětluje Maharadž. Pojmově by se to dalo vyjádřit takto: Jako vlny na hladině moře, tak i vědomí vyvstává v čirém Bytí, a to ne z nějaké zvláštní příčiny nebo důvodu, ale prostě proto, že je to

jeho přirozenost. Ve vědomí se svět objevuje a mizí; a každý z nás je oprávněn říci: Vše, co tu je, je já; vše, co tu je, je mé; před všemi počátky a po všech koncích jsem tu já, pozorující vše, co se děje. *„Moje já‘, ‚ty‘ a ‚on‘ jsou pouze jevy ve vědomí – přičemž všechny jsou v základě ‚já‘.*

Není to tak, že by svět neexistoval. Svět jako jev ve vědomí je souhrnem poznatelného v potenciálu nepoznaného. *O světě lze říci, že se zjevuje, ale ne, že je.* Délka trvání se bude zajisté lišit podle různých časových měřítek. Vedle toho, že svět v hlubokém spánku mizí a v bdělém stavu se znovu zjevuje, se doba trvání jeho zjevování bude lišit podle přidělené doby života – pár hodin pro hmyz a eóny pro trojici *Brahma, Višnu a Mahéšvara!* Nakonec však vše, co se ve vědomí zjeví, musí skončit, a proto to nemůže být nikterak skutečné.

Způsob, jímž Maharadž toto vrcholné poznání vysvětluje, je skutečně obdivuhodný ve svém rozpětí, přičemž základní téma zůstává ukotveno. Maharadž říká, že uvědomění vychází z Absolutna (*Avyakti*) a prostupuje vnitřní já (*vyakti*). Vnější já (*vyakti*) je součástí jedincovy bytosti, ve které není uvědomění, protože i když jedinec může být vědomý (neboť každá vnímající bytost má vědomí), je možné, že je neuvědomělý. Jinými slovy, vnější já (*vyakti*) je vymezeno fyzickým tělem; vnitřní já (*vyakta*) vědomím, a pouze v čirém uvědomění může dojít ke spojení s Absolutnem (*Avyaktou*).

Nikdy nemůžeme ‚zakusit‘ Absolutno jako takové, a to z prostého důvodu – Absolutno není objekt, který by bylo možno vnímat, ale je to ve své podstatě ryzí subjektivita. Právě vnitřní vědomí sebe sama je prostředkem, díky němuž lze zakoušet každou zkušenost. Absolutno zajišťuje možnost jakékoliv zkušenosti a vnitřní já uskutečňuje její prožívání.

Individuální osobní kontakt s uvědoměním Absolutna může nastat pouze v případě, kdy se mysl ‚postí‘, kdy je vyprázdněná, neboť jediné pak ustává vytváření pojmů. Je-li mysl klidná, odráží Skutečnost; když je mysl zcela bez pohybu, zmizí, a jediné, co tu zůstává, je Skutečnost. Proto také Maharadž znovu a znovu připomíná, že je nutné sjednotit se s vědomím. *Když mysl hoduje, Skutečnost mizí; když se mysl postí, Skutečnost se přihlásí.*

Jak Maharadž vysvětluje zase trochu jiným způsobem, při setkání s objektem, s fyzickou formou, se uvědomění stává pozorováním. Když je zde zároveň sebeztožnění s objektem, stává se z tohoto stavu ‚osoba xy‘. Ve Skutečnosti je tu pouze jeden stav; je-li poskvrněn a zasažen sebeztožněním s tělem, lze ho nazvat jako osobnost (*vyakti*); je-li zbarven pocitem bytí, pak se výsledné vědomí stává ‚pozorováním‘; když zůstává ve své původní čistotě, neposkvrněn a nezabarven, je to To Nejvyšší, Absolutno.

Maharadž nás opakovaně upozorňuje na to, že je nutné znát rozdíl, třebaže jen teoreticky, mezi uvědoměním Absolutna a vědomím, ve kterém se zjevuje vesmír. Druhý je pouze odrazem prvního. Avšak odraz Slunce v kapce rosy není Sluncem. V nepřítomnosti zpředmětnění (objektivizace), tak jak je tomu v hlubokém spánku, tu není zjevený vesmír, ale jsme tu my. Je tomu tak proto, že to, čím jsme my, je i zjevený vesmír, a naopak. Jsme duální v přítomnosti a neduální v nepřítomnosti; neslučitelně oddělení v představě a neporušitelně sjednoceni v nemyšlení.

5. Uvědomění a vědomí

To, co je pozoruhodné na Maharadžových rozhovorech, je jejich naprostá spontaneita. Témata rozhovorů nejsou nikdy vybírána předem. Maharadžovy výroky jsou jedinečně pružné a neustále svěží. Člověk žasne ještě více, když si uvědomí, že Maharadž mluví takto ‚z patra‘, bez jakékoliv předchozí přípravy, každý den ráno a večer, včetně víkendů, a to již po dobu několika desítek let. Vrcholem všeho je Maharadžovo veselé podotknutí: „O čem tu hovoříš? Pouze o jednom a tomtéž – o ‚já‘ a ‚ty‘, o vnějším světě a o Bohu.“

Maharadž nečeká na popud od svých posluchačů, ale rozhovoří se na jakékoliv téma, které mu zrovna přijde na mysl. Někdy se jeho malá podkrovní místnost naplní během patnácti minut do posledního místečka, jindy když začne hovořit, či spíše nahlas přemýšlet, jsou zde přítomni sotva tři nebo čtyři lidé. On v tom však nevidí žádný rozdíl. Pokud by chtěl, mohl by promlouvat i k jedinému hledajícímu a s radostí by mu vysvětlil základní body svého učení, jejich vzájemné souvislosti, i to, jak na ně správně nahlížet.

Jednoho rána, když jsem vzdal Maharadžovi poctu a posadil se, zjistil jsem, že tu jsou přítomni jen další dva lidé. Maharadž náhle řekl: „Jaký je rozdíl mezi ‚uvědoměním‘ a ‚vědomím‘, pokud je vůbec nějaký?“ Stane-li se něco takového, člověk neví, zda Maharadž vůbec očekává odpověď, nebo zda pouze nahlas přemýšlí. Přítomní proto váhali s odpovědí, neboť měli obavy, zda by tím nepřerušili proud jeho myšlenek. Maharadž však mohl také říci: „Proč neodpovídáte? Promarnili jste čas, který vám byl věnován? Copak jste tolik dnů neposlouchali tyto promluvy?“ Toho rána však pokračoval, aniž by čekal na odpověď.

Poznamenal, že uvědomění je uvědomění si Absolutna, a je tudíž za dosahem třech *gun* (*gunatíta*); zatímco vědomí je to, co je živeno a omezováno potravinovým tělem. Je-li toto tělo zničeno, vědomí zmizí též. Připomněl nám, že nikdo neumírá – tělo utvořené z pěti elementů se poté, co přestane žít, smísí s elementy a vědomí,

jež je závislé na třech *gunách*, se od těchto *gun* odpoutá. Uvědomění je původní, primární stav, je tu před představou prostoročasu, a ke své existenci nepotřebuje žádný důvod, žádnou podporu. Ono prostě *je*. Avšak ve chvíli, kdy na podkladě tohoto původního stavu jednoty vyvstane koncept vědomí, objeví se pocit ‚já jsem‘, způsobující stav duality. Vědomí existuje s formou; je to odraz uvědomění ve hmotě. Není možné přemýšlet o vědomí, jako o něčem, co je od uvědomění odděleno; nemůže zde být odraz Slunce bez Slunce. Ale může tu být uvědomění bez vědomí. Například v hlubokém spánku není žádné vědomí (které je v tu dobu zastavené), ale uvědomění tu samozřejmě je, protože po příchodu bdělého stavu si uvědomujeme, že jsme spali; ale to pouze až po probuzení do bdělého stavu.

Maharadž nám nikdy nedovolil zapomenout, že je to právě vědomí, které je naším stálým společníkem, a že neustálá pozornost k vědomí sebe sama nás dovede k Uvědomění, k ryzí existenci, k tomu, co je životem-láskou-radostí. Podle Maharadže je vědomí sebe sama již pohybem směrem k Uvědomění. Mysl ze své přirozenosti směřuje ven a ne dovnitř. Stále má tendenci hledat zdroj věcí uvnitř věcí samých. Když se obrátí a začne se zaměřovat ke zdroji uvnitř sebe sama, je to téměř jako začátek nového života. Vědomí je vystřídáno uvědoměním. ‚Já jsem‘, což je myšlenka ve vědomí, ustane. V uvědomění není žádná myšlenka. Uvědomění je zdrojem vědomí. Maharadž říká, že jen tak sedět v klidu a pozorovat, co přichází na povrch mysli, je vynikajícím duchovním cvičením. To, co nazýváme myšlenkami, je něco jako čerání na hladině vody. Myšlenky vždy vedou k ztotožňování nebo odmítání; jsou to výsledky předem přijatých představ a stojí v cestě skutečnému pochopení. Stejně jako je voda poklidná, pokud se nezčeří, tak je i mysl klidná, když je prostá myšlenek a když je pasivní, plně otevřená a přístupná.

V zrcadle vaší mysli, jak říká dále Maharadž, se objevují všelijaké obrazy, chvíli zůstávají, a pak mizí. Tiše je pozorujte, jak přicházejí a odcházejí. Buďte bdělí, ale bez připoutání i odmítání. Nejdůležitější je nebýt do toho zapleten. Tento postoj tichého pozorování vás po čase zbaví všech zbytečných myšlenek, podobně jako se zbavujete nechtěných hostů, kterých si nevšímáte. Usazením se uvnitř sebe sama, to znamená v pocitu ‚jáství‘, pozorující tok mysli bez zasahování nebo posuzování jako lhotejný svědek, bude dána možnost oné ‚hloubce neznáma‘ dostat se na povrch vědomí, a uvolnit tak své nevyužité energie, což vám umožní pochopit tajemství zdroje života.

6. Omezení prostorem a časem

Tazatel: Vzpomínám si, že jsem někde četl, že právě kombinace prostoru a času je příčinou našeho omezení. Od té doby přemýšlím o tom, jak by mohl prostor a čas mít za následek omezení.

Maharadž: Pojdme to, o čem tu hovoříte, vyjasnit. Co myslíte tím ‚omezením‘, a čí je to omezení? Vždyť jestliže jste s tímto světem, který považujete za skutečný, spokojen a vyhovuje vám, jak tento svět s vámi nakládá, pak kde je jaké omezení?

T: Přiznávám, že se mi svět zdá opravdu dosti skutečný, ale není pravda, že jsem spokojen se svou rolí v něm. Jsem hluboce přesvědčen o tom, že tu musí být něco daleko významnějšího, než to, co je pro většinu z nás obvyklé, tedy než pouhé živorenění bez nějakého konečného cíle. Z tohoto hlediska si myslím, že život sám o sobě je omezením.

M: Když používáte slovo ‚já‘, jaký obraz o sobě se vám vybaví? Když jste byl dítě, nepovažoval jste se za nic jiného než dítě a ke štěstí vám stačilo jen pár hraček. Později jste byl mladý muž s takovou silou, že byste přemohl párek slonů, a myslel jste si, že můžete čelit čemukoli nebo komukoliv na světě. Nyní ve středním věku jste se trochu zklidnil, přesto si však užíváte života a jeho potěšení a pokládáte se za šťastného a úspěšného muže, požehnaného pěknou rodinou. V současnosti o sobě máte zcela odlišnou představu, než jste měl dřív. Představte si sebe po deseti, nebo dalších dvaceti letech. Obraz, který o sobě budete mít, bude odlišný od všech těch předchozích. Který z nich skutečně zobrazuje ‚vás‘? Přemýšlel jste o tom? Je tu nějaká určitá totožnost, kterou můžete považovat za svou vlastní a která s vámi zůstane po celou tu dobu beze změn?

T: Když jste se o tom zmínil, musím přiznat, že slovo ‚já‘ používám, aniž bych o sobě měl nějakou zvláštní představu, a souhlasím s tím, že ať jsem si o sobě myslel cokoli, vždy se to po čase změnilo.

M: A přece tu *je* něco, co zůstalo po všechny ty roky nezměněno, zatímco vše ostatní se měnilo. Je to pocit *přítomnosti*, pocit, že *existujete*. Tento pocit, tj. pocit ‚já jsem‘, se nikdy nezměnil. To je vaše neměnná podoba. Sedíte tu přede mnou. Jste si tím zcela jist a nepotřebujete k tomu od nikoho dalšího žádné potvrzení. Podobně víte, že *jste*, že *existujete*. Řekněte mi, bez čeho byste nebyl schopný pocítovat svou existenci?

T: Kdybych spal nebo nebyl vědomý, nevěděl bych, že existuju.

M: Přesně tak. Postupme dál. Ráno, hned v ten první okamžik po probuzení, když se vaše vědomí ujímá vlády, necítíte snad svou vědomou přítomnost, svou existenci, ‚já jsem‘? Nemám však na mysli přítomnost individuální osoby, ale přítomnost jako takovou.

T: Ano, je to tak. Řekl bych, že má individuální osobnost přichází k sobě, až když vidím své tělo a další okolní objekty.

M: Když říkáte, že vidíte objekt, tak to vlastně znamená, že vaše smysly reagovaly na podnět z vnějšího zdroje, který je vně vašeho tělesného aparátu. A to, co vaše smysly vnímaly a co si vaše mysl vyložila, není nic jiného než jev ve vašem vědomí. Tento jev ve vědomí je chápán jako událost rozprostřená v prostoru a čase (s určitou dobou trvání). Vše projevené závisí na spojení dvou provázaných médií, zvaných prostor a čas. Jinými slovy, bez tohoto propojení prostoru a času by ve vědomí nemohl vzniknout žádný jev. Stačíte mě sledovat?

T: Ano, chápu, co říkáte. Ale jakou roli v tomto procesu hraju já, jakožto individualita?

M: Je to zcela opačně. Veškerá ‚existence‘ je neustálý proces zpředmětňování (objektivizování). Existujeme pouze jako jeden objekt vedle mnoha dalších a existujeme pouze ve vědomí, které nás poznává. Jakmile ustane objektivizace, podobně jako je tomu v hlubokém spánku, svět objektů zmizí.

Dokud se někdo považuje za oddělenou entitu, osobu xy, nemůže spatřit úplný obraz neosobní skutečnosti. A idea oddělené osobnosti vzniká v důsledku iluze prostoru a času. Ani prostor, ani čas, nemají nezávislou existenci, neboť jsou to jen nástroje, pouhé prostředky k rozpoznávání toho, co je projeveno.

V určitém okamžiku může být ve vědomí odražena pouze jediná myšlenka, jediný pocit či vjem. Avšak myšlenky, pocity a vjemy následují jeden za druhým, což dává iluzi trvání. A osobnost vzniká jenom díky paměti, která ztotožňuje přítomnost s minulostí a projektuje ji do budoucnosti.

Přemýšlejte o sobě jako o něčem chvilkovém, co je věcí pouze tohoto okamžiku, co nemá minulost ani budoucnost. Kde je pak jaká osobnost? Vyzkoušejte si to a zjistěte, jak to s vámi je. Co se týče vzpomínek a očekávání, tedy minulosti a budoucnosti, lze jasně pocítit, že jde o stavy závislé na pozorování, kdežto v přítomnosti tu je především pocit bytí, tedy pocit ‚být bdělý‘ a ‚být přítomen‘, ‚tady a teď‘.

T: Myslím, že tomu rozumím. Musím si v klidu sednout a pokusit se tento zcela nový způsob myšlení vstřebat.

M: Nyní už chápete, proč skutečnými viníky jsou prostor a čas, které přicházejí spolu s vědomím a umožňují vnímat to, co je projeveno? Ve skutečnosti nemůžete prohlásit nic jiného než ‚já jsem‘. V okamžiku, kdy vznikne myšlenka na ‚já‘ jako oddělenou osobnost, objeví se to, co je označováno jako ‚omezení‘. Toto pochopit znamená konec veškerého hledání. Jakmile pochopíte, že vše, za co se považujete, je založeno pouze na vzpomínkách a očekáváních, vaše snažení skončí a vy zůstanete stranou v plném uvědomění si klamného jako klamného.

7. Jak džnánin vidí svět

Jedna žena trávila právě poslední den své návštěvy v Bombaji, a při té příležitosti požádala Maharadže o svolení, položit mu, jak sama řekla, „hloupou“ otázku.

Maharadž: Všechny myšlenky, všechny touhy, svaté i zlé, vycházejí z já. Plynou z touhy být šťastný a jejich základem je pocit „já jsem“. Kvalita myšlenek bude záviset na duši jedince (*Antahkaraně*) a na úrovních, ve kterých se nacházejí tři *guny*. *Tamas* vyvolává omezení a zvrácenost; *radžas* vytváří energii a vášně; a *sattva* vyvolává harmonii a potřebu učinit druhé šťastnými. Jaká je nyní vaše otázka?

Tazatelka: Po celou tu dobu, která naneštěstí tak rychle uběhla, zatímco jste hovořil a vaše slova vyvstávala bez předchozí přípravy jakoby sama od sebe, mě zajímalo, jak nahlížíte na objekty, které vaše oči vidí, včetně osob, jež sedí před vámi. A protože jsem tu dnes naposledy, říkala jsem si, že se odvážím zeptat se vás na tuto poněkud hloupou otázku. Jak *džnánin* vidí svět?

M: Co vás utvrzuje v domněnce, že vás vidím jako objekty? Jste přesvědčena, že mé nahlížení na věci je naplněno určitým zvláštním významem, jenž vám uniká. Ale to nebyla vaše otázka. Zdá se, že vaše otázka je následující: Jak jsou věci vnímány *džnáninem*, který ví, jak by vidění mělo vypadat?

Prosím nezapomeňte, že *objekt je ve skutečnosti vjemem, vnímáním onoho objektu*. A vnímání objektů je tím, čím tyto objekty jsou. Snažte se to pochopit.

Když je objekt viděn jako objekt, musí zde být subjekt, který se liší od objektu. V případě *džnánina* tu při jeho vnímání objektů není ani subjekt, který vnímá, a ani objekt, který je vnímán; je tu pouze „vnímání“. Jinými slovy, *džnáninovo* vnímání je tu před jakoukoli interpretací ze strany smyslů. Dokonce i když dojde k běžnému procesu objektivizace, vezme *džnánin* ze svého pohledu pouze tento fakt na vědomí a vnímá klamně jako klamně. *Džnánin* ve svém celistvém nahlížení vnímá, že fyzicky vzato jak vnímající, tak i vnímané jsou objekty, a že pouze činnost samotného vědomí vytváří následky ve vědomí. Obojí tedy, jak vytváření, tak i vnímání, je prováděno vědomím ve vědomí. Snažte se to pochopit.

Krátce řečeno, *džnáninovo* vidění je celistvé vidění, tj. vnitřní či intuitivní vidění. Je to vidění bez objektivní kvality – a právě v tom je osvobození od veškerého omezení. Toto mám na mysli, když říkám, že: „Vidím, ale nevidím.“

A to je hloupá odpověď na vaši hloupou otázku.

8. Důkaz pravdy

Může existovat důkaz pravdy? Maharadž občas položí tuto otázku jakoby sám sobě. Může být pravda intelektuálně pochopena?

Kromě pronikavého intelektu, jak říká Maharadž, musí mít hledající víru, jež mu umožní pochopit základy pravdy. A tato víra by měla být tak velká, že by žák měl přijmout slova *Gurua* jako slova pravdy od Boha. Víra je prvním krokem, a žádný další vývoj není možný, dokud tento první krok není proveden.

Prostí lidé, kteří nebyli obdařeni pronikavým intelektem, mají vydatnou víru. Těmto lidem dává Maharadž mantru a žádá je, aby si ji stále zpívali a meditovali, dokud se jejich duše neočistí natolik, aby byli schopni obdržet poznání.

S lidmi intelektuálně zaměřenými jedná Maharadž odlišným způsobem. Intelektuálové chápou principy různých náboženství, etické a morální zákony, které tato náboženství předepisují, a též metafyzické koncepty, které předkládají; avšak přes to všechno zůstávají neosvíceni. Intelektuál vlastně hledá pravdu jako něco stálého, čeho se netýká žádná změna. A co více, žádá důkaz, ale není schopen říci, jaký typ důkazu by to měl být, aby ho uspokojil. Důkaz jako takový je závislý na prostoru a čase, a intelektuál je dostatečně inteligentní na to, aby věděl, že Pravda, aby byla pravdou, musí být mimo čas a prostor. Maharadž říká, že každá inteligentní bytost je nucena připustit, že ‚já jsem‘, neboli pocit vědomé přítomnosti, ‚bytí‘, je jedinou pravdou, které si je každá vnímající bytost vědoma, a že to je jediný ‚důkaz‘, který člověk může mít. A přesto se pouhá existence nerovná pravdě, a to z jednoho prostého důvodu – existence sama o sobě není bezčasová a bezprostorová, jak tomu je v případě Skutečnosti.

Maharadž ve svých rozhovorech osvětluje následující problém. Slepý člověk může říci: „Dokažte mi, že tu jsou barvy, pouze pak uvěřím všem těm vašim půvabným líčením o duze.“ Pokaždé, když takové otázky Maharadž dostane, odvěti na ně takto: „Dokažte mi, že tu je něco jako Bombaj, nebo Londýn či New York!“ Všude je, jak dále říká, stejná země, vzduch, voda, oheň a prostor. Jinými slovy, člověk nemůže hledat pravdu jako by se mělo jednat o nějaký objekt; pravdu nelze ani popsat. Lze ji pouze naznačit nebo na ni ukázat, ale není možné ji vyjádřit slovy, protože pravdu není možné pochopit. Cokoli je pochopeno, stává se objektem a pravda není objekt. Maharadž to vyjadřuje slovy: „Pravdu si nemůžeš ‚koupit‘, jako něco, co je potvrzeno autoritou a opatřeno razítkem ‚Pravda‘.“ Všechny pokusy nalezení důkazu pravdy by vyžadovaly rozdělení mysli na subjekt a objekt, a odpověď by nemohla být pravdou, protože o pravdě nelze říci nic objektivního. Pravda je v podstatě ryzí subjektivitou.

Maharadž dále říká, že celý proces hledání důkazu pravdy se dá připodobnit ke psu, který si honí svůj vlastní ocas. Při hledání řešení této hádanky je třeba analyzovat tento problém jako takový. Kdo je tím, kdo chce důkaz Pravdy či Skutečnosti? Pochopili jsme jasně, co jsme? Veškerá existence je objektivní. My všichni ‚existujeme‘ jako pouhé objekty, jako pouhé jevy ve vědomí, jež nás poznává. Je tu nějaký důkaz toho, že ‚my‘ (ti, kdo hledají důkaz Pravdy) existujeme jinak než jako objekty poznání v mysli někoho druhého?

Když hledáme důkaz pravdy, je to stejné jako když stín hledá důkaz své podstaty! Maharadž nás proto nutí vidět klamně jako klamně, a poté není proč hledat pravdu. Říká: „Pochopili jste, co mám na mysli? Cítíte *intuitivně*, jak to ve skutečnosti je? *To, co je hledáno, je samotný hledající!* Může oko samo sebe uvidět? Pochopte prosím, že to, čím *jsme*, je bezčasové, bezprostorové a smyslově nepoznatelné a to, čím *se jevíme být* jakožto oddělené objekty, je dočasné, omezené a smyslově poznatelné. Zvažte, co jste byli předtím, než jste získali fyzickou formu. Potřebovali jste tehdy nějaké důkazy? Otázka důkazu vyvstává pouze v relativní existenci, a jakýkoliv důkaz zjištěný v rámci relativní existence nemůže být ničím jiným než nepravdou!“

9. Ty jsi Ráma, já jsem Ráma

Za Maharadžem chodí různé typy lidí s rozličnými pohnutkami. Maharadž obvykle nově přichozí žádá, aby řekli něco o sobě - o svém rodinném zázemí, práci či profesi, délce duchovního hledání, prováděném druhu *sádhany* a přesném důvodu své návštěvy. Pak se zaměří na takový způsob komunikace, který by danému návštěvníkovi mohl pomoci, a zároveň dbá na to, aby byl dialog mezi nimi dvěma poučný i pro ostatní.

Většina návštěvníků stručně sdělí žádané skutečnosti a mnozí řeknou, že četli Maharadžovu knihu *Já Jsem To*, a poté zatoužili sedět u jeho nohou a naslouchat mu. V takovýchto případech Maharadž přikývl a pousmál se. Jestliže se někdo chce zeptat na něco určitého, Maharadž ho požádá, aby si kvůli snadnějšímu vedení rozhovoru sedl blíž. Ti, kdo nemají otázky, sedí vzadu.

Jednou, právě když začalo jedno ze společných sezení, se na schodech objevili dva muži středního věku, vzdali Maharadžovi úctu a sedli si na zem. Jeden z nich řekl, že je zaměstnán jako úředník vládní instituce a že se duchovními záležitostmi nikdy zvláště nezabýval. Přišel pouze proto, aby doprovodil svého bratra, kterého duchovní otázky hluboce zajímaly. Jakmile představil svého společníka jako svého bratra, zvedl se a odešel.

Poté se bratr chopil slova. Pověděl Maharadžovi, že byl několik let žákem jednoho Gurua, který však již zemřel. Dostal od něho *náma mantru* s tím, že opakování této *mantry* tak často, jak jen to bude možné, bude jeho nejlepší *sádhana*. Držel se *Guruových* instrukcí a nyní dospěl do stádia, kdy uvěřil, že všechno je Ráma a Ráma je ve všem. Prostřednictvím této *sádhany* nabyl klidu a slovy nepopsatelné radosti. Toto vše pronášel způsobem, jako kdyby činil úžasné odhalení pro blaho všech, kteří tu seděli, včetně Maharadže. Na konci svého vyprávění se rozhlédl kolem sebe, aby zjistil, jaký vzbudil u posluchačů dojem. Pak si se samolibým uspokojením sedl, zavřel oči a sám pro sebe se usmíval.

Maharadž si celé toto vystoupení v klidu vyslechl, ale v jeho očích se objevilo zajiskření, které pravidelní návštěvníci již dobře znali. Maharadž se návštěvníka zdvořile zeptal, zda mu může v něčem pomoci. Ten zamával rukou na znamení odmítavého postoje a řekl, že od nikoho nic nechce a že přišel za Maharadžem pouze na přání několika lidí, kteří ho nutili zúčastnit se alespoň jednoho sezení. Proto je nyní zde!

Maharadž se ho pak zeptal, zda prováděl svou *sádhanu* za konkrétním účelem a zda očekával, že za to něco dostane.

Tazatel: Jakmile si sednu do meditace, spatřím nádherné obrazy svého milovaného Rámy, a jsem ponořen v blaženosti.

Maharadž: A když nejste v meditaci?

T: Myslím na svého Boha a vidím ho v každém a ve všem. (Maharadž si vyslechl tuto odpověď s výrazem pobavení a v jeho očích se opět objevilo známé zajiskření. My, co jsme sem chodili pravidelně, jsme věděli, co bude následovat, neboť toto zajiskření často předcházelo slovům, která Maharadž pronesl, aby tazatele s jeho planými domněnkami usadil a zničil tak jeho iluze. Jeho ústa se již připravila k další otázce.

M: A co myslíte tím ‚Ráma‘?

T: Nerozumím otázce. Ráma je Ráma.

M: Vidíte-li Rámu ve mně, Rámu v psovi a Rámu v květině, co přesně tím Rámou myslíte? A jak vlastně toho Rámu vidíte? V tradiční pozici s lukem na ramenu a šípy v pouzdře?

T: (Poměrně zmatený) Ano, myslím že ano.

M: A dá se klid a radost, které cítíte v meditaci a při svých vizích Rámy, přirovnat ke klidu a radosti, jež lze zakusit po dlouhé a vyčerpávající tůře na spalujícím Slunci, když konečně přijde odpočinek ve stínu košatého stromu, osvěžení vánkem a pití chladivé vody?

T: Ve skutečnosti není možné tyto dva případy srovnávat, protože jeden se týká fyzického těla a druhý je, řekl bych, mentální či duševní.

M: Ať už je to jak chce, ale umožnila vám vaše *sádhana* dospět k jasnému pochopení vaší vlastní přirozenosti?

T: Jaký smysl má tento rozhovor? Ráma je Bůh a já jsem pouze ubohý člověk, jenž se Rámovi plně oddal.

M: Odevzdání se je velmi dobrá a účinná *sádhana*. Ale je třeba jasně pochopit, co takové ‚odevzdání se‘ ve skutečnosti znamená, ačkoli to by bylo samostatné téma. Uvědomujete si, že Ráma, i přesto, že se narodil jako princ, byl stejně jako vy pouze obyčejnou lidskou bytostí? A že se nestal bohem, dokud nebyl zasvěcen do poznání světcem Vašištou? A jaké to bylo učení, které Vašišta poskytoval mladému Rámovi? Nebyla to *Átma-džnána*, poznání já, poznání své vlastní přirozenosti?

Navrhl bych vám, abyste odhodil všechny falešné představy, které jste za poslední léta nashromáždil, a začal se věnovat svému vlastnímu já. Uvažujte o tomto: Jaká je moje pravá přirozenost? Jaké ‚jmění‘, s nímž jsem se narodil, mi zůstalo věrné a nezměnilo se po celou dobu, již od okamžiku, kdy jsem nabyl poznání, že existuju? Jak jsem získal tuto tělesnou schránku, spolu s pránou (životní silou) a vědomím, které mi dává pocit existence? Jak dlouho bude toto všechno trvat? Co jsem byl před tím, než začalo existovat toto tělo? A čím budu poté, kdy se toto tělo rozpadne? Kdo se ve skutečnosti ‚narodil‘ a kdo ‚zemře‘? Co jsem ‚já‘? Právě takovéto učení přeměnilo Rámu z lidské bytosti v boha.

V tomto okamžiku si návštěvník uvědomil, že v jeho *sádhaně* bylo cosi neuspokojivého, a že se dosud nezačal vážně věnovat nejvyššímu cíli svého duchovního hledání. Odložil pózu osvícené bytosti a velmi pokorně poprosil Maharadže o svolení, zda by ho mohl během svého několikadenního pobytu v Bombaji navštěvovat. Maharadž mu s láskou odvětil, že upřímnost a nadšená touha opět ho navštívit je právě tím, co bylo ke svolení zapotřebí.

10. Obrazy v obrazotvornosti

Ať bylo téma rozhovorů jakékoli, Maharadž dohlížel na to, aby se výklad vedl vždy logicky správně. Jakmile někdo položil nevhodnou otázku, Maharadž na to vždy přísně, ale laskavě upozornil, a zavedl hovor zpět k původnímu tématu.

Tu a tam musel Maharadž na chvíli opustit pokoj, aby si vyřídil nějaké záležitosti, a jednou, během takovéto krátké přestávky, začal jeden návštěvník hovořit o politikovi, který byl toho dne hlavní postavou v místních novinách. Návštěvník řekl, že toho muže zná osobně a že se jedná o domýšlivého tyrana. Někdo jiný okamžitě protestoval a tvrdil, že tento muž je dokonalý džentlmen, a mluvit o něm špatně zna-

mená krivě ho obvinít. Spor mezi nimi právě začal, když v tom se objevil Maharadž a oba protivníci zmlkli.

Maharadž si všiml náhlého ticha a zeptal se, oč běží. Když si vyslechl oba protichůdné názory, byl nesmírně pobaven. Chvilí tiše seděl, a pak začal hovořit. Proč je zde tato rozlišnost dvou názorů? Protože utvoření názorů se uskutečnilo prostřednictvím individuálního pohledu, a ne skrze integrální vnímání. Oba obrazy jedné a téže osoby vznikly v představě přihlížejících, oba byly pouze jejich vlastním mentálním výtvořem a v podstatě s daným objektem, tj. tímto politikem, nijak nesouvisely. Tvoření takových obrazů je důsledkem dualistického rozlišování na ‚já‘ a ‚ti druzí‘. Toto rozlišování je tím, co lze označit za dědičný hřích; *dualita - ‚já‘ a ‚ti druzí‘ - je omezením*. A je-li tu něco jako osvobození (přičemž žádná individualita, která by byla omezena, v zásadě neexistuje), pak je to právě osvobození od představy ‚já‘ a ‚ti druzí‘. Podle Maharadže je nutné posuzovat věci jako objekty a obrátit pozornost zpět k subjektivnímu zdroji. Maharadž nás žádá, abychom ‚obrátili‘ naši pozornost a vrátili se zpět do stavu nemluvněte. Neměli bychom přemýšlet ani o tom, co jsme byli předtím, než se tato soustava těla a mysli narodila, měli bychom přestat vytvářet představy o druhých, a zaplétat se tak do čistě mentálních obrazů.

V té chvíli řekl jeden návštěvník Maharadžovi: „Přesně vím, co máte na mysli. Ale jak se člověk může vyhnout tomuto neustálému vytváření pojmů, které se zdá být základní osnovou našeho vědomého života?“ Maharadž na něho upřeně pohlédl, a ještě než překladatel dokončil překlad této otázky do jazyka Marathi, poznamenal: „Blbost! Zdá se, že jste vůbec nepochopil pointu; kdyby ano, tak by vaše otázka vůbec nevystala.“

Maharadž pak začal vysvětlovat proces objektivizace. Vše, co vaše smysly vnímají a vaše mysl interpetuje, je jevem ve vědomí, který je rozprostřený v prostoru a čase a objektivizovaný ve světě. Vy (jako poznávající objekt) považujete tento jev za vůči vám oddělený a v tom leží kámen úrazu. V tomto procesu není totiž vnímání úplné. Co je nutné, je *celistvé vnímání* - pozorování ne pomocí individuální mysli, jež je oddělenou myslí, ale pozorování vnitřní, tedy přímo ze zdroje - pozorování ne z toho, co je projevono jako jev, ale ze zdroje veškerého pozorování. Jenom tehdy zde bude úplné vnímání a správné pozorování a pochopení.

Na závěr Maharadž řekl, že to, o čem právě hovořil, je velmi důležité a je potřeba o tom nejen mluvit, ale také nad tím hluboce přemýšlet (*manana*) a meditovat.

11. Hra stále pokračuje

Ač se to může zdát překvapivé, byl Maharadž skvělý herec. Měl velmi pohyblivé rysy, a navíc velké, výrazné oči. Když vyprávěl nějakou příhodu nebo něco rozebíral, jeho tvář se spontánně měnila podle toho, co říkal. Mluvil velmi zřetelně a svá slova bohatě doprovázel gestikulací. Je rozdíl slyšet ho nahraného na magnetofonu, nebo ho vidět živě a vnímat přitom jeho hlas plný života, doprovázený energickými posunky.

Jednou ráno se mezi posluchači objevil jeden velmi známý evropský herec. Maharadž právě vysvětloval, že obraz, který člověk o sobě má, je zcela nepravdivý. Tento obraz se každou chvílí mění podle měnících se okolností. Vylíčil všechny běžné podoby, kterými člověk během svého života prochází. Popsal obraz člověka jako kojence, přísátého u prsu a netoužícího po ničem jiném; obraz člověka jako dospívajícího chocha či dívky, překypujícího zdravím a silou a plného ambicí dobýt svět; obraz člověka zhrzeného, opuštěného milenkou nebo milencem; následoval obraz člověka jako unaveného živitele rodiny, jenž má mnoho povinností; nakonec popsal nemocného a starého člověka, který stěží otevře svá ústa, a není ani schopen kontrolovat své tělesné funkce. Který z těchto různých obrazů je skutečný?

Maharadž to vyprávěl velmi živě a při popisu jednotlivých fází života používal posunky a zvukové efekty, které do toho zapadaly. Bylo to vyložené drama! Zírali jsme na něho v tichém obdivu a přítomný herec z povolání byl úplně vyveden z míry. I když nerozuměl jedinému slovu jazyka Marathi, kterým Maharadž tak působivě hovořil, poznamenal: „Nikdy předtím jsem neviděl takové skvělé představení.“ Byl prostě okouzlen. Zatímco takto žasl, Maharadž mu s uličnickým třpytem v očích řekl: „Jsem dobrý herec, ne? Chápete, kam mířím? Víím, že jste toto mé malé představení ocenil, ale to, co jste tu nyní viděl, není ani tou nejnepatrnější částí toho, čeho jsem schopen. Celý vesmír je mé jeviště. Nejen že hraju, ale stavím jeviště se všemi kulisami, píši scénář a režíruju herce. Ano, jsem jediný herec hrající milióny rolí – a co víc, toto představení nikdy nekončí! Scénář se neustále dopisuje a vznikají nové role a nová dějiště pro množství různých situací. Jsem skvělý herec, režisér i producent v jednom. Nebo snad ne?“

Dodal k tomu, že vlastně každý z nás může o sobě říci totéž. Ale ironií je, že jakmile jste schopni s hlubokým přesvědčením pocítovat, že je tomu tak, představení pro vás končí! Chápete, že ten, kdo hraje všechny role ve světě, jste jen a jen vy? Nebo se stále chcete držet jedné omezené role, kterou jste sám sobě přidělil? Chcete snad prožít celý svůj život až do smrti v této drobné roli?

12. Projevený svět je snem

Mnozí náhodní návštěvníci přicházeli za Maharadžem jen pro *daršan*. Nejspíš jim někdo známý o Maharadžovi s úctou vyprávěl, a tak když neměli nic lepšího na práci a šli kolem, rozhodli se u něho zastavit a sami zjistit, jak to s ním je. Bylo zde i mnoho těch, kdo měli hluboký zájem o nějaké konkrétní téma, o němž Maharadž hovořil. Velmi málo však bylo takových, kteří se zúčastnili více sezení a upřímně uvěřili tomu, o čem Maharadž tak naléhavě mluvil, a pevně se toho drželi. Kdyby se Maharadž zeptal, zda chápou, co se jim pokouší sdělit, jistě by někdo z nich odpověděl: „Ó ano, Maharadži, chápu to jasně, mám pouze jednu poslední otázku...“

Poslední otázka se často týká projevení Absolutna (noumena) v jevech (fenoménech). Tazatel se většinou vyjadřuje takto: Maharadži, říkal jste, že Absolutno, noumenon, si neuvědomuje samo sebe do té doby, dokud nezačne pohyb vědomí a nevystane první myšlenka ‚já jsem‘; potom je celistvost porušena, nastupuje dualita a dojde k projevení vesmíru. Proč tedy vůbec první myšlenka vyvstává a proč se celé to projevení uskutečňuje?

Maharadž se na tazatele zahledl s výrazem, jenž vyjadřuje směsici soucitu, ocenění tazatelovy upřímnosti, určité pobavení nad smělostí, s níž tazatel vystupuje jako někdo, kdo dané téma pochopil, ale hlavně zklamání, že tazatel nepochopil vůbec nic. Další nezdar!

Maharadž potom vlídně řekne: „To, co jste slyšel, jste bohužel vůbec nepochopil. Poslouchal jste, ale nenaslouchal. To, co jsem zde říkal, jste si vyslechl jako by se jednalo o oddělené části, nenaslouchal jste celku; místo toho, abyste naslouchal významu slov s celistvou myslí, poslouchal jste slova s oddělenou myslí jedince; poslouchal jste jako oddělený posluchač, a ne jako ten, kdo naslouchá ve stavu sjednocení s Guruem. Nemám však na mysli fyzického *Gurua*, jakožto nějakou osobu, jak si to snad představujete, ale *Satgurua*, který je ve vás samotných. V takovém případě by tato otázka nevyvstala. Do jisté míry jsem však rád i za tyto dotazy, neboť odhalují obvyklý způsob myšlení; nebo lépe řečeno, myšlení se tu odhaluje samo.

Uvažte, koho tato otázka napadla? Kde se vyskytla? Nenapadla ‚vás‘, tj. toho, kdo se považuje za entitu s nezávislou existencí? A nevyskytla se snad ve vědomí? V nepřítomnosti vědomí neexistuje žádná entita, tedy žádná domnělá pseudo-entita. A ‚vědomí‘ je jenom představa, která nemá žádnou objektivní kvalitu, a jako taková nemá žádnou jevovou existenci.

K čemu jsme tedy dospěli? Bez vědomí, které je základem všeho, tu není projevený svět a ani žádná pseudo-entita, která by kladla jakoukoli otázku. Vědomí je pouhá představa. Veškerý projevený svět proto nazývám ‚dítětem neplodné matky‘. Může

snad být za těchto okolností *to, co je*, neboli *to, co jsme*, pochopeno myslí, která je poskvrněna představou pseudo-entity? Ve skutečnosti se záhada rozřeší jen tehdy, když tato entita zmizí. To proto, že *hledající je to, co on sám hledá!*

Vaše otázka navíc předpokládá, že projevené a neprojevené jsou dvě odlišné ‚věci‘, ale tak tomu není! Jde v podstatě o jeden a tentýž stav; podobně jako vlny v oceánu jsou zase jenom oceánem. Zabarveno pocitem *bytí*, jde o vědomí, v němž se zjevuje projevený svět, spolu se svými omezeními; bez tohoto zbarvení a bez omezení jde o Absolutno, jež si neuvědomuje své uvědomění. Jevy (fenomény) jsou pouze *zrcadlením* noumena; jedno se neliší od druhého. Noumenon lze připodobnit k jedinému zdroji elektrického proudu (to je představa pro usnadnění komunikace), protékajícího mnoha ‚předměty‘, jako jsou lampy, větráky, motory atd., nebo k jedinému zdroji světla, odrážejícího se v miliardách zrcadel; vědomí, projevující se prostřednictvím miliónů vnímajících forem.

Vidíte tedy již svou otázku ve správném světle? Stín chce vědět ‚proč‘? Jedna z postav, které hraje jediný herec v sólovém představení, chce vědět ‚proč‘? Odpovědí by mohlo být: Proč ne? Vlastně by zde nemohla být žádná otázka – tedy ani proč, a ani proč ne – protože tu ve skutečnosti není vůbec žádný tazatel, ale pouze představa. Projevený svět je jako sen. Proč přichází sen?

13. Lásky a Bůh

Jednoho večera začal mluvit mladý Kanaďan, oblečený v lungi a kurtě. Řekl, že mu je dvacet tři let, ale vypadal sotva na dvacet. Kolem krku mu visel malý stříbrný křížek na elegantním řetízku. Sdělil, že před pár dny v jednom knihkupectví v Bombaji narazil na knihu *Já Jsem To*. Zběžný pohled na pár stránek v něm podnítil touhu poznat Maharadže osobně. Knihu již celou prošel, četl ji téměř nepřetržitě během odpoledne, večera a noci, a teprve před několika málo hodinami ji dočetl.

Maharadž: Jsi tak mladý. Zajímalo by mě, jak dlouho se zajímáš o duchovní hledání.

Návštěvník: Pane, už od malička se hluboce zajímám o Lásku a Boha. Cítím velmi silně, že mezi tím není rozdíl. Když sedím v meditaci, často ...

M: Počkej na okamžik. Co přesně myslíš tou meditací?

N: Vlastně nevím. Jediné, co umím, je sedět se zkříženýma nohama a zavřenýma očima, zcela v klidu. Mé tělo se při tom uvolní, téměř jakoby se vytrácelo, moje mysl, bytí, nebo jak to nazvat, se rozplyne do prostoru, a myšlenkový proces se postupně zastaví.

M: To je dobré. Prosím pokračuj.

N: Během meditace se dost často stává, že v mém srdci vyvstane pocit obrovské a nepřekonatelné extatické lásky, spolu s pocitem naprosté duševní pohody. Nevím, co to je. Právě při jednom takovém prožitku jsem pocítil vnuknutí navštívit Indii. A tak jsem tady.

M: Jak dlouho chceš zůstat v Bombaji?

N: Opravdu nevím, výjimečně dělám nějaké plány. Mám dost peněz, abych zde mohl pobýt asi patnáct dní, a mám i zpáteční letenku.

M: Řekni mi, co přesně se chceš dozvědět. Máš nějaké konkrétní otázky?

N: Když jsem přistál v Bombaji, byl jsem velmi zmatený; taktak, že jsem nezešel. Vůbec nevím, co mě přivedlo do knihkupectví, protože já skoro nic nečtu. V okamžiku, kdy jsem vzal do ruky knihu *Já Jsem To*, zakusil jsem stejný ohromující pocit lásky, jaký zažívám během meditace. Jak jsem knihu četl, břímě, které mě tížilo, ode mě odcházelo, a když tu sedím před vámi, zdá se mi, jako bych mluvil sám k sobě. A to, co sám sobě říkám, vypadá jako rouhání. Byl jsem přesvědčen o tom, že láska je Bůh. Ale nyní si myslím, že láska je bezpochyby představa, a jestliže je láska představa, pak Bůh musí být také představa.

M: No a co je na tom špatného?

N: (Smějící se) Když se takto ptáte, tak asi to, že nemám žádný pocit viny z transformace Boha do představy.

M: Sám jsi řekl, že láska je Bůh. Co myslíš slovem ‚láska‘. Máš na mysli ‚lásku‘ jako protiklad ‚nenávisti‘? Nebo tím myslíš něco jiného, i když je zřejmé, že žádnými slovy Boha popsat nelze.

N: Ne. Ne. Slovem ‚láska‘ určitě nemyslím opak ‚nenávisti‘. Mám na mysli lásku, která nedělá rozdíly mezi ‚já‘ a ‚druzí‘.

M: Jinými slovy, jednotu bytí?

N: Ano, přesně tak. Co je ale potom ‚Bůh‘, k němuž se mám modlit?

M: O modlitbě mluvmе později. Co je tím ‚Bohem‘, o kterém tu hovoříš? Není to právě vědomí – pocit ‚bytí‘, který má každý z nás, a díky němuž jsi schopen klást otázky? *Tento pocit ‚já jsem‘ je sám o sobě Bohem.* Co miluješ ze všeho nejvíc? Není to tento pocit ‚já jsem‘, vědomá přítomnost, kterou chceš chránit za každou cenu? Hledání samo je Bohem. Při hledání zjistíš, že ‚ty‘ jsi od komplexu těla a myslí odloučen. Existoval by snad pro tebe svět, kdybys nebyl vědomý? Byla by zde vůbec nějaká idea Boha? A liší se nějak vědomí v tobě od vědomí ve mně? Neoddělují se pouze jako představy, pojmy, hledající jednotu, kterou pojmy uchopit nelze? A není právě tato jednotu láskou?

N: Nyní chápu, co znamenají slova: ‚Bůh má ke mně blíže, než já sám k sobě.‘

M: Rovněž si pamatuj, že *tu nemůže být jiný důkaz Skutečnosti, než Skutečností prostě být*. Opravdu *jsi* Skutečností, a vždy *jsi* jí byl. Vědomí odejde, jakmile přestane fungovat tělo; vědomí je proto časově omezeno. S jeho odchodem končí dvojnost, která je základem vědomí a veškerého projevení.

N: A co je modlitba a jaký je její smysl?

M: Modlitba, tak jak se obecně chápe, není nic jiného než prosba o něco. Ve skutečnosti však modlitba znamená spojení, sjednocení, či *jógu*.

N: Vše je najednou tak jasné, jako kdyby ze mě spadla hromada nesmyslů, které zakrývaly existenci.

M: Chceš říci, že se ti nyní zdá, že všechno jasně chápeš?

N: Ne. Ne! Nikoli *,zdá se'*. Ono to *je* jasné, tak jasné, že jsem ohromen, proč to nebylo tak jasné vždy. Různé výroky, které jsem četl v Bibli, a které se předtím zdály být důležité, ale nejasné, jsou nyní křišťálově průhledné. Jedná se například o vyjádření: Předtím než byl Abrahám, Já Jsem; Já a Otec jedno jsme; Jsem, který Jsem.

M: Dobře. Nyní když víš, o čem všem to je, jakou *sádhanu* budeš provádět, abys získal osvobození ze svého *,omezení'*?

N: Ó! Maharadži. Nyní si ze mne zajisté děláte legraci. Nebo mě snad zkoušíte? Jistě že vím, pochopil jsem, že *jsem to – Já jsem to, co jsem stále byl, a co vždy budu*. Co by mělo být uděláno? Nebo neuděláno? A kdo by to měl udělat? A za jakým účelem?

M: Skvělé! *Prostě buď*.

N: Rozhodně budu.

Potom si tento Kanaďan lehl před Maharadže tváří k zemi a jeho oči se leskly slzami vděčnosti a radosti. Maharadž se ho zeptal, zda ještě někdy přijde a mladík odpověděl: „Upřímně řečeno nevím.“ Když odešel, Maharadž seděl nějakou dobu se zavřenýma očima, s jemným úsměvem na tváři. Potom řekl velice tiše, takže jsem jeho slova jen stěží zachytil: „Mimořádná bytost.“

Nikdy jsem už tohoto mladého Kanaďana nespátřil, ale často jsem o něm přemýšlel.

14. Z jakého hlediska číst Bhagavadgítu?

Na jednom sezení jedna elegantní, pohledná žena chtěla vznést otázku týkající se Bhagavadgíty. Když si připravovala přesné znění otázky, Maharadž se jí náhle zeptal: „Z jakého hlediska čtete Bhagavadgítu?“

Tazatelka: Pohlížím na ni jako na knihu, která má pro duchovního hledače asi největší význam, a z toho pohledu ji také čtu.

Maharadž: Proč odpovídáte tak hloupě? Samozřejmě že má pro hledajícího velký význam; nejedná se totiž o žádnou knihu výmyslů a báčorek. Moje otázka však zní: „Jaké je hledisko, ze kterého čtete tuto knihu?“

Jiný návštěvník: Pane, já ji čtu jako jeden z Ar džunů, jež jsou ve světě, a kvůli nimž byl Pán tak laskavý, že vyložil tuto Gítu.

Když se Maharadž porozhlédl kolem sebe, aby si vyslechl další odpovědi, žádných se mu nedostalo. Ozval se jen všeobecný šepot na znamení souhlasu s touto odpovědí.

M: Proč nečítá Gítu z pohledu Krišny?

Na tento návrh se současně ozvaly dvě zcela odlišné reakce dvou návštěvníků. Jeden pohoršeně vykřikl, což nepochybně znamenalo, že uskutečnění tohoto návrhu by se rovnalo svatokrádeži. Druhý prostě tleskl, což byla reakce podobná Archimédovu výkřiku *heureka*. Oba překvapení návštěvníci byli trochu na rozpacích ze svých nevědomých reflexů a z toho, že obě reakce byly navzájem zcela opačné. Maharadž se souhlasně podíval na toho, kdo tlesknul, a pokračoval ve výkladu:

M: O většině náboženských knih se má za to, že se jedná o mluvené slovo něčoho osvíceného. Ať je tato bytost jakkoliv osvícená, musí mluvit na základě určitých představ, které se jí zdají být přijatelné. Ale úroveň, z níž je psána Bhagavadgíta, stojí za povšimnutí. Krišna mluvil ze stanoviska zdroje veškerého projevení, to znamená nikoli z hlediska jevu (fenoménu), ale Absolutna (noumenona), tedy ze stanoviska ‚veškerý projevový svět je mnou‘. V tom je jedinečnost Bhagavadgíty.

Považte, řekl Maharadž, co se muselo odehrát předtím, než se nějaký starodávný náboženský text zaznamenal pro budoucí časy. V každém případě musela mít osvícená bytost myšlenku, které zformulovala do slov a vět. Jenže slova nemusela dostatečně přesně vyjadřovat ty zjevené myšlenky. Slova osvíceného mistra si někdo vyslechl, pak je zaznamenal a to, co zaznamenal, nepochybně odpovídalo jeho vlastnímu porozumění a vysvětlení. Tento první, ručně psaný záznam začali různí lidé opisovat, a přitom nadělali mnoho chyb. Jinými slovy to, co se čtenáři po určité době dostane do ruky, co si přečte a pokouší se vstřebat, se může zcela lišit od toho, co měl původně mistr v úmyslu vyjádřit. Přidejte k tomu ještě všechny ty nevědomé nebo úmyslné vsuvky od různých učenců v průběhu mnoha staletí, a pochopíte problém, který se vám zde pokouším popsat.

Slyšel jsem, že sám Buddha mluvil pouze v jazyce Mághadí, zatímco jeho učení tak, jak je zaznamenané, v jazyce Páli nebo v Sánskrtu. Tyto překlady z původního do jiného jazyka se mohly provádět až o mnoho let později, a tudíž to, co se nám nyní dochovalo jako jeho učení, prošlo mnoha a mnoha rukama. Představte si, kolika změnami a úpravami, ve smyslu přidání či ubrání textu, muselo jeho učení během

tak dlouhé doby projít. Není divu, že se dnes objevují různé názory a polemiky, co vlastně Buddha tehdy pronesl či měl v úmyslu pronést. Divíte se snad tomu?

Po zvážení těchto okolností se opět vraťme ke stanovisku Krišny, jenž byste měli zaujmout při čtení Bhagavadgíty. Žádám-li vás o to, vlastně po vás chci, abyste se při čtení této knihy okamžitě vzdali totožnosti s komplexem těla a mysli. Žádám vás, abyste ji nečetli z pohledu projeveného objektu, kterému je dána schopnost vnímat, ale abyste ji četli jako živoucí vědomí – Krišnovo vědomí. Pak se vám poznání, jímž Gíta je, může doopravdy odkrýt. Potom pochopíte, že v daršanu *Višva-rúpa*, který udělal Krišna Ardžunovi, nebyla odkryta pouze Krišnova pravá totožnost, Krišnova *svarúpa*, ale *svarúpa* samotného Ardžuny, a tudíž i všech čtenářů Bhagavadgíty.

Stručně řečeno, čtete Bhagavadgítu z Krišnova stanoviska, jako Krišnovo vědomí; pak si uvědomíte, že jev (fenomén) není možné ‚osvobodit‘, protože nemá žádnou nezávislou existenci; je to pouze iluze, stín. Jestliže se Bhagavadgíta čte v tomto duchu, pak si vědomí, chybně se ztotožňující s komplexem těla a mysli, začne uvědomovat svou pravou přirozenost a splyne se svým zdrojem.

15. Slepý mladík s pravým viděním

Jednou, ke konci dost dlouhého sezení, během něhož Maharadž opakovaně přiváděl své posluchače k základnímu bodu svého učení (tj. že vědomá přítomnost, ‚já jsem‘, je prvotní představa, po níž se objevuje vše ostatní, a že tento koncept není nic jiného než iluze), položil otázku: „Pochopili jste, co se vám pokouším říci?“

Tato otázka nebyla určena konkrétnímu posluchači, ale všem. Všichni ztichli, ale jeden z posluchačů řekl: „Ano Maharadži, vaše slova jsem intelektuálně pochopil, ale ...“ Maharadž uslyšel odpověď a velmi se tomu smál. Snad proto, že ho pobavil fakt, že řečník, třebaže sdělil, že pochopil, ve skutečnosti nepochopil. Pokračoval dál, aby vysvětlil srozumitelně tento předmět. Převeďme to do těchto kategorií:

Poznání *já jsem*, čili vědomí, je jediné ‚jmění‘, které vnímající bytost má. Bez vědomí by jedinec vlastně neměl schopnost cokoliv vnímat a pociťovat.

Pokud není toto *jáství* přítomno, podobně jak tomu je v hlubokém spánku, není tu tělo, není tu okolní svět a není tu ‚Bůh‘. Je tudíž patrné, že tento drobnouk, nepatrný bod vědomí obsahuje celý vesmír.

Vědomí však nemůže existovat bez fyzického těla, a jelikož je existence těla dočasná, vědomí musí být rovněž dočasné.

A nakonec, je-li vědomí časově omezené a nikoli věčné, pak jakékoli poznání zís-

kané prostřednictvím vědomí nemůže být Skutečností, či Pravdou, a je proto nakonec odmítnuto nebo, jak říkám, nabídnuto *Brahmovi* jako oběť – *Brahma* zde označuje vědomí, podstatu bytí, jáství, neboli *Īšvaru*, Boha či jak jinak to pojmenujete. Jinými slovy protiklady, jež jsou ve vzájemném vztahu, tedy jak poznání, tak i nevědomost, se nacházejí v oblasti poznaného, a proto nejsou Pravdou. Pravda je pouze v nepoznaném. Jakmile je toto jasně pochopeno, není třeba dělat nic dalšího. Ve skutečnosti zde není vůbec žádná ‚entita‘, která by cokoliv dělala.

Po vyslovení těchto slov Maharadž zavřel oči a odmlčel se. Malá podkrovní místnost se zdála být ponořena do zářného klidu. Nikdo neřekl jediné slovo. Uvažoval jsem, proč většina z nás není schopna vidět a pociťovat dynamické zjevování pravdy, které nám tu Maharadž opakovaně předváděl. A proč jiní z nás – i když těch bylo jen málo – byli schopni to v mžiku pociťit.

Za chvíli, když Maharadž opět otevřel oči a my všichni jsme se vrátili do normálního stavu, někdo z nás obrátil pozornost na chudého slepého mladíka, který se nedávno dvakrát zúčastnil těchto hovorů, jednou ráno a podruhé večer, a vrátil se sem zpět jako ‚osvobozený‘. Na konci tohoto sezení, když se mladík chtěl rozloučit s Maharadžem, ten se ho zeptal, zda-li rozuměl tomu, o čem se zde hovořilo. On přesvědčivě odpověděl: „Ano.“ Když se ho Maharadž zeptal, co pochopil, byl chvíli potichu, a pak mu odpověděl: „Maharadži, nenalézám správná slova, jimiž bych vyjádřil vděčnost, kterou k vám cítím, že jste mi to vše tak jasně, jednoduše a pohotově vysvětlil. Nyní, když dovolíte, shrnu vaše učení:

Požádal jste mě, abych si rozpomenul na to, co jsem *byl* předtím, než jsem získal toto poznání ‚já jsem‘, spolu s tělem, tj. předtím, než jsem se ‚narodil‘;

Řekl jste mi, že se na mne toto tělo, spolu s vědomím, jaksi sneslo, aniž bych o tom věděl či tomu dal souhlas, a proto ‚já‘ jsem nikdy nebyl ‚narozen‘;

Toto tělo, jež je ‚narozeno‘ spolu s vědomím, je časově omezeno; jakmile na konci vymezeného období zmizí, budu zpátky ve svém prapůvodním stavu, který je vždy přítomen, ale nikoli v projevení;

Proto nemůžu být a nejsem tímto vědomím, a samozřejmě nejsem ani touto fyzickou konstrukcí, ve které toto vědomí sídlí;

A nakonec, pochopil jsem, že tu je pouze ‚Já‘ a něco takového jako ‚já‘, ‚ty‘, ‚moje‘, ‚tvoje‘ tu není – je tu jediné *to, co je*. V celku tohoto projevení a jeho činnosti neexistuje žádné jiné omezení, než je představa omezeného ‚já‘ a představa něčeho, co je ‚moje‘.

Poté, co slepý mladík skončil svůj projev, jenž pronášel s absolutním přesvědčením, zahleděl se Maharadž na tohoto mladíka pln pochopení a lásky a zeptal se ho: „Co budeš nyní dělat?“ Jeho odpověďí bylo: „Pane, skutečně jsem vás pochopil.

Nebudu dělat nic. ‚Prožívání‘ bude pokračovat dál.“ Potom vzdal Maharadžovi úctu hlubokou úklonou a odešel.

„Tento slepý mladík ve skutečnosti vůbec není slepý.“, řekl Maharadž. „Má pravé vidění. Takových jako on je velmi málo.“

16. Přišel se posmívat

Kdo se již nějakou dobu zúčastňoval setkání s Maharadžem, byl udiven různorodostí otázek, které Maharadž dostává – mnohé z nich byly úděsně naivní - i spontánností a lehkostí Maharadžových odpovědí. Jak otázky, tak odpovědi byly překládány co možná nejpřesněji. Maharadžovy odpovědi v jazyce Marathi, což byl jediný jazyk, kterým plyně hovořil, byly pochopitelně založeny na slovech použitých při překlada otázky. Maharadž však odpovídal, používaje tato slova, velmi chytře – buď ze slov v otázce dělal slovní hříčky, nebo je nepatrně pozměnil, čímž vytvořil výklad zcela odlišný od jejich obvyklého významu. Žádný překlad nemůže vystihnout přesný smysl jeho slov. Maharadž přiznal, že slov jazyka Marathi používá jako zapalovače, který pomůže odhalit duchovní úroveň tazatele i podmíněnosti, skryté za jeho otázkou. Jestliže tazatel považoval setkání za zábavné představení, třebaže kvalitnější než ta běžná, Maharadž byl připraven se z nedostatku lepších témat a lepší společnosti připojit k zábavě!

Mezi návštěvníky se tu a tam objevila neobvyklá osoba s pronikavým intelektem, ale zničující pochybovačností. Taková osoba si byla přehnaně jistá tím, že má otevřenou mysl a prostupující intelektuální zvědavost. Chtěla být přesvědčena, a ne pouze udolána neurčitými a zmatenými výroky, kterými náboženští učitelé často hýří ve svých rozpravách. Maharadž samozřejmě dokázal tento druh návštěvníků ihned rozpoznat a vzájemná konverzace se okamžitě začala přiostrňovat tak, že druzí až žasli. Intuitivní vnímání v pozadí Maharadžových slov snadno odstraňovalo metafyzické slovíčkaření vystavované na odiv tímto intelektuálem. Člověk se jen diví, jak je možné, že někdo, komu se nedostalo ani základního vzdělání, může být více než vyrovnaným soupeřem puntičkářských učenců a pochybovačných agnostiků, kteří pokládali sami sebe za neporazitelné. Maharadžova slova jsou vždy strhující a oslňující. Nikdy necituje autority ze starých sanskrtských či jiných textů. Kdyby někdo z návštěvníků přednesl i ten nejznámější verš z Bhagavadgity, Maharadž by požádal o překlad do Marathi. Jeho intuitivní vnímání nepotřebovalo žádný opěrný bod v podobě výroků nějaké autority. Jeho vlastní vnitřní zdroj byl vskutku nevyčerpatelný. Říkal: „Vše, co řeknu, vydrží samo o sobě a nepotřebuje žádnou podporu.“

Jeden pravidelný návštěvník vzal s sebou na sezení svého přítele, kterého Maharadžovi představil jako muže s velmi pronikavým intelektem. Tento člověk nebral nic za samozřejmé, a než cokoli přijal, nejprve o tom zapochyboval. Maharadž řekl, že je šťastný, že se s někým takovým může osobně setkat. Nový návštěvník byl profesorem matematiky.

Maharadž navrhnul, že by pro oba bylo asi nejlepší, kdyby zahájili rozhovor bez jakéhokoliv předpokladu; přímo ze základní úrovně. Zeptal se návštěvníka, zdali by mu to vyhovovalo. Návštěvník musel být touto nabídkou příjemně překvapen, neboť odvětil, že ho návrh velmi potěšil.

Maharadž: Nyní tu sedíte přede mnou. Co přesně si myslíte, že ‚vy‘ jste?

Tazatel: Jsem lidská bytost mužského pohlaví, ve věku čtyřiceti devíti let, s určitými tělesnými mírami a jistými nadějemi a touhami.

M: Jaký obraz jste o sobě měl před deseti lety? Tentýž jako nyní? A jaký tehdy, když vám bylo deset? A když jste byl kojeneček? A co předtím? Neprocházela snad vaše představa o sobě neustálými změnami?

T: Ano, to, co jsem považoval za svou totožnost, se neustále měnilo.

M: Když však o sobě hluboce přemýšlíte, není tu přece jenom něco neměnného?

T: Ano, něco tu je, i když nemohu výslovně uvést, co přesně to je.

M: Není to čirý pocit *bytí*, pocit *žití*, pocit *přítomnosti*? *Existovalo* by pro vás tělo, kdybyste nebyl vědomý? Byl by tu pro vás nějaký svět? Připadala by zde v úvahu otázka Boha nebo Stvořitele?

T: Určitě je dobré o tom popřemýšlet. Ale řekněte mi, prosím, jak vidíte sám sebe vy?

M: Jsem *tímto já, které je* nebo, chcete-li, jsem *to, co já jsem*.

T: Promiňte, ale nerozumím tomu.

M: Když říkáte „Myslím, že tomu rozumím“, tak je to špatně. Když říkáte „Nechápu to“, pak to je docela správně. Dovolte mi to vysvětlit jednoduše: Já jsem vědomá přítomnost – ne tento či jiný jedinec, ale *Vědomá Přítomnost jako taková*.

T: Nyní jsem opět chtěl říci, že si myslím, že to chápu! Ale vy jste právě řekl, že takhle to je špatně. Nepokoušíte se mě úmyslně zmást, že ne?

M: Naopak, sděluji vám tu přesný postoj. Objektivně vzato, *já jsem vše*, co se objevuje v zrcadle vědomí. Absolutně vzato, *Já jsem To. Já jsem vědomí, ve kterém se zjevuje svět*.

T: Bohužel, ale toto já nevidím. Jediné, co vidím, je to, co se zjevuje přede mnou.

M: Byl byste schopen vidět to, co se před vámi zjevuje, kdybyste nebyl vědomý? Ne. Není proto veškerá existence čistě objektivní? Protože stejně jako vy existujete pouze v mém vědomí, tak já existuju ve vašem. Není zřejmé, že zkušenost, kterou máme jeden o druhém, je omezená aktem poznávání ve vědomí? Jinými slovy to, co

nazýváme naší existenci, existuje pouze v mysli někoho druhého, a proto je to pouze představa, ne? I o tom popřemýšlejte.

T: Pokoušíte se mi říci, že nejsme nic jiného než jevy ve vědomí, přeludy ve světě? A jak je to se světem samotným? A všemi událostmi, které se ve světě přihodí?

M: Zvažte to, co jsem vám řekl. Je v tom nějaká závada? Fyzické tělo, se kterým se obvykle jedinec ztotožní a považuje ho za sebe sama, je pouze fyzickou formou pro *pránu* (životní sílu) a vědomí. Čím je fyzické tělo bez životní síly a vědomí? Pouze mrtvolou! Individualita vstoupila do existence jen proto, že se vědomí chybně ztotožnilo s fyzickým obalem – psychosomatickým aparátem.

T: Nyní jsme ovšem vy a já oddělené individuality, které musí žít a pracovat v tomto světě spolu s milióny dalšími. Jak na mě pohlížíte?

M: Vidím vás v tomto světě přesně tak, jak vy vidíte sebe sama ve svém snu. Vyhovuje vám to? Zatímco vaše tělo spočívá na posteli, vy si ve snu vytváříte celý svět s lidmi i s vámi samotným – a to souběžně s tím, čemu říkáte ‚skutečný‘ svět. Jak se díváte na sebe ve svém snu? Po probuzení do bdělého stavu se vynoří svět a vy jste uveden do něčeho, co bych nazval ‚bdělý snící stav‘. Nejeví se vám během vašeho snění váš snový svět jako skutečný? Jak víte, že tento svět, jenž nazýváte ‚skutečným‘, není ve skutečnosti také snem? Není to nic jiného než sen, ze kterého se musíte probudit, a to tak, že budete nahlížet klamně jako klamně, neskutečné jako neskutečné, pomíjivé jako pomíjivé; svět může ‚existovat‘ pouze v prostoročase, jenž je sám o sobě konceptem. A potom, po takovémto ‚probuzení‘, jste konečně ve Skutečnosti. Potom nahlížíte na svět jako na ‚žití‘, jako na jevový sen v rámci smyslového vnímání v prostoročase, s domnělou svobodnou vůlí.

Vraťme se nyní k tomu, co nazýváte individualitou. Proč neprozkoumáte tento jev analyticky, pochopitelně s otevřenou myslí, zbavenou všech předem přijatých idejí a názorů? Co po takovém přezkoumání zjistíte? Tělo je pouze fyzická forma, potřebná pro životní sílu a vědomí, z níž je utvořen určitý druh psychosomatického aparátu; a tato ‚individualita‘ nedělá nic jiného, než že reaguje na vnější podněty a vytváří iluzorní obrazy a interpretace. A tato individuální vnímající bytost může ‚existovat‘ pouze jako objekt ve vědomí, které tento objekt poznává! Je to prostě přelud.

T: Chcete opravdu říci, že nevidíte žádný rozdíl mezi snem, který sním, a mým životem v tomto světě?

M: Získal jste již dost toho, co můžete prozkoumávat a nad čím můžete meditovat. Opravdu si přejete, abych pokračoval?

T: Jsem zvyklý na velké dávky obtížného studia a nepochybuji o tom, že i vy jste na to zvyklý. Byl bych proto velice potěšen, kdybychom mohli pokračovat a dospět k logickému závěru.

M: Tak dobře. Existuje pro vás svět jevů v době hlubokého spánku? Nedokážete si intuitivně a přirozeně vybavit svůj původní stav, své původní *bytí*, které tu bylo ještě předtím, než vám bylo, bez vašeho svolení, vnuceno toto tělo a mysl? Byl jste si v tomto prvotním stavu vědom své ‚existence‘? Jistěže ne.

Projevený svět existuje pouze ve vědomí, ale ‚probuzená bytost‘ má svůj střed, z něhož vše pozoruje, v Absolutnu. Podobně, jako se zvedá vlna na širém moři, tak také vyvstává vědomí z původního stavu čirého *bytí*, ve kterém si bytí neuvědomuje svou *podstatu*. *Já jsem tu před všemi počátky a po všech koncích. Ať se stane cokoli, ‚Já‘ tu musím být, abych to pozoroval.*

Není pravda, že svět ‚neexistuje‘. Existuje, ale pouze jako jev ve vědomí – souhrn poznaného a projeveného v nekonečnosti nepoznaného a neprojeveného. *Co má začátek, musí mít konec. To, co se zjevuje, musí zmizet.* Trvání jevů je věcí relativní; v zásadě platí, že vše, co je podmíněné časem a dobou trvání, musí skončit, a proto je to neskutečné.

Jste nyní schopni vnímat, že v tomto prožívaném snu stále spíte? Nechápete, že vše, co je poznatelné, je obsaženo v této iluzi prožívání, a že bytost, poznávající tento zhmotnělý svět a považující se za ‚entitu‘ oddělenou od poznávaného celku, je ve skutečnosti neoddelitelnou součástí tohoto domnělého světa?

Také zvažte toto: Jak se zdá, jsme přesvědčeni o tom, že žijeme život podle svého, vedeni vlastními tužbami, nadějemi a ambicemi, na základě vlastních plánů a prostřednictvím vlastního úsilí. Je tomu opravdu tak? Nebo jen sníme a žijeme bez vlastní vůle, docela jako loutky, přesně jako tomu je ve snu? Zamyslete se nad tím! Nikdy nezapomeňte na to, že stejně jako existuje svět, třebaže pouze jako zdání, tak i snové postavy musí mít v tom či onom snu obsah. Jsou to, co je snový subjekt. Proto také říkám: *‚Já‘, relativně vzato, neexistují, ale projevený vesmír je mnou.*

T: Myslím, že to začínám chápat.

M: Není samotné myšlení jen představou v mysli? V intuitivním nazírání věcí není myšlenka přítomna. Když si myslíte, že chápete, pak vězte, že nechápete. Když vnímáte přímo to, co je, pak při tom není myšlení. *Víte, že jste živý; nemusíte ‚přemýšlet‘ o tom, zda jste živý.*

T: Proboha! To, co tu předkládáte, vypadá jako nějaký nový rozměr.

M: Dobrá, sice o žádném novém rozměru nevím, ale vyjádřil jste to dobře. Mohlo by se opravdu říci, že jde o jiné měřítko – jde o nový střed nahlížení – protože oprotíme-li se od myšlení a vnímáme-li přímo, vyhneme se vytváření pojmů a představ, vyhneme se konceptualizaci. Jinými slovy, pohlížíme-li na vše s celistvou myslí, tedy intuitivně, zmizí zdánlivá entita vidoucího, a vidění se pak stává tím, co je viděno.

Poté se návštěvník zvedl a vyjádřil Maharadžovi svoji úctu a oddanost daleko

upřímněji než při svém příchodu. Pohlédl Maharadžovi do očí a usmál se. Když se ho Maharadž zeptal, proč se usmívá, řekl, že se mu vybavilo anglické přísloví: „Přišli, aby se posmívali, a zůstali, aby se mohli modlit!“

17. Absolutno a projev

Bylo to jedno z těch ranních sezení, možná pondělní, kdy bylo přítomno jen několik málo nás, pravidelných „nadšenců“. Maharadž se posadil, zavřel oči, a seděl nehnutě jako socha. Po určité době začal potichu mluvit, tak tiše, že jsme se nevědomky přesunuli blíž k němu. Stále seděl se zavřenýma očima a mluvil, nebo spíše nahlas myslel: „Lidé si myslí, že jsem *džnánin*. Přijíždějí za mnou ze všech koutů světa – od Kanady až po Australii a Nový Zéland, od Anglie až po Japonsko. Většina z nich četla knihu *Já Jsem To* a jeli celou tu dálku sem do Bombaje jen proto, aby se se mnou setkali. S velkými obtížemi naleznou můj starý malý dům v špinavé, úzké uličce. Vylezou po schodech a najdou tu v rohu sedět malého, tmavého muže, oblečeného do toho nejobyčejnějšího šatu. Napadne je: Tento muž nevypadá jako *džnánin*; není působivě odděn, jak by se očekávalo od někoho, kdo je znám jako Nisargadatta Maharadž. Je to opravdu on?

Co bych měl těmto lidem povědět? Řeknu jim upřímně, že mé vzdělání je na takové úrovni, že stěží patřím mezi gramotné; nečetl jsem žádný ze známých tradičních textů a jediný jazyk, který znám, je rodilý jazyk Marathi. Jediné pátrání, které jsem uskutečňoval, a to vytrvale, podobně jako lovec honící svou kořist, bylo poznání sebe sama ve smyslu: „Vím, že *jsem* a mám tělo. Jak se to mohlo přihodit bez mého poznání a bez mého souhlasu? A co je toto poznání *já jsem*?“ Právě tomu jsem se dlouhou dobu svého života věnoval a jsem plně spokojen s odpověďmi, ke kterým jsem dospěl. To je jediná moje *džnána*; přesto lidé věří, že jsem *džnánin*. Můj *Guru* mi řekl: „Ty *jsi Brahman*, ty *jsi* vše. Není tu nic jiného než ty.“ Přijal jsem *Guruova* slova jako pravdu a nyní tu již čtyřicet zvláštních let sedím v této místnosti, a nedělám nic jiného, než že o tom hovořím s ostatními. Proč za mnou lidé přijíždějí z tak vzdálených krajů? Tot zázrak!

K jakým logickým závěrům jsem došel po shrnutí celého svého pátrání? Je to vskutku prosté, pokud se dokážete na celou věc podívat jasně. Co je tímto „já“ o které jsem se tak zajímal? Bleskovou odpovědí by samozřejmě bylo: „já jsem toto tělo“. Jenomže tělo je pouze psychosomatický aparát. Co je nejdůležitějším elementem v tomto aparátu, blíže určeném a známém jako vnímající bytost? Je to nepochybně vědomí, bez něhož by tato psychosomatická forma byla zcela zbytečná. Toto vědomí

evidentně potřebuje fyzickou formu, ve které by se mohlo projevit. Takže vědomí závisí na těle. Ale z čeho je utvořeno tělo? Jak začalo tělo existovat? Tělo roste v matčině děloze po dobu asi devíti měsíců. Roste zde plod, vzešlý z početí, ze spojení mužské a ženské pohlavní tekutiny. Tyto tekutiny jsou esencí potravy konzumované rodiči. Proto obojí, jak vědomí, tak tělo, jsou vlastně vytvořeny a živeny potravou. Ve skutečnosti tělo samo o sobě je potravou – jedno tělo je potravou pro jiné tělo. Tato esence potravy, pohlavní tekutina, se od okamžiku početí vyvíjí v děloze do podoby malého těla, a když se při porodu dostane na svět, říká se tomu ‚narození‘. Po čase začne chátrat, v důsledku věku či nemoci, a když je pak tento psychosomatický aparát zničen, nazve se to ‚smrtí‘. To je proces, který se děje dnes a denně – objektivní vesmír vytváří a rozpouští nesčetně forem; obraz se mění neustále. Ale v jakém směru se to vše týká ‚mě‘ samotného? Já jsem pouze svědkem celého tohoto dění. Ať se děje během těchto proměn cokoliv, ovlivněn bude v každém případě jenom tento psychosomatický aparát, nikoli ‚Já‘, kterým ve skutečnosti jsem.

Toto je mé dosažené ‚poznání‘. Jakmile dojde k jasnému uvědomění, že ať se v projeveném světě stane cokoliv, je to něco, co je od mého Já odděleno, pak se všechny další otázky samy vyřeší.

Kdy přesně se mi dostalo tohoto poznání vlastní ‚existence‘? Co jsem byl předtím, než se mi dostalo tohoto poznání ‚já jsem‘? Toto poznání ‚já jsem‘ se mnou bylo od prvních okamžiků, které si dokážu v paměti vybavit, asi několik málo měsíců poté, co se narodilo toto tělo. Samotná paměť se proto musela objevit až s tímto poznáním ‚já jsem‘, s tímto vědomím. Co bylo předtím? Odpověď zní: *Nevím*. Proto vše, co vím, má svůj počátek ve vědomí, a to včetně bolesti a radosti, dne a noci, bdění a spaní – vlastně celé škály všech možných dvojností a protikladů, kde jedno nemůže existovat bez druhého. Opět se ptám: Co bylo předtím, než vyvstalo vědomí? Tyto protiklady, jež jsou ve vzájemném vztahu, jistě existovaly, ale pouze v negaci, v jednotě, v celistvosti. To je tou správnou odpovědí. Jednota je to, co *jsem já*. Ale tato jednota, totožnost, celistvost, nemůže znát samu sebe, neboť v ní neexistuje žádný subjekt, jenž by byl oddělen od objektu – neexistuje tedy prostor nutný k uskutečňování pozorování, poznávání, vědění. Jinými slovy, v původním stavu jednoty neboli celistvosti neexistuje žádný prostředek nebo nástroj, jehož prostřednictvím může nastat ‚vědění‘.

K překonání mysli nelze použít mysl. Oko nemůže vidět samo sebe; chuť nemůže ochutnat sama sebe; zvuk nemůže slyšet sama sebe. Projev (fenomén) nemůže být projevem bez Absolutna (noumena). Noumenon je krajní mez možného pojmového vyjádření, je to abstrakce mysli neboli nekonečnost nepoznaného. Absolutno (noumenon) jako jediný subjekt objektivizuje sebe sama a vytváří vesmír, projevující se uvnitř sebe

sama, i když zdánlivě jakoby vně, to aby mohl být vnímatelným objektem. K tomu, aby se Absolutno mohlo projevit objektivně ve formě projeveného vesmíru, je nutný koncept prostoru a času. Aby totiž objekty mohly být vnímány, musí se rozprostřít do prostoru, a získat tak objem, a musí trvat v čase, tj. mít určitou dobu trvání.

Takže nyní máme vše popsáno. V procesu zrcadlení Absolutna do projeveného vesmíru je vnímající bytost pouze nepatrnou částičkou. Jedná se pouze o jediný objekt z celého objektivního světa, a ten jako takový nemůže mít vlastní podstatu. ‚My‘ tedy nemůžeme mít vlastní podstatu. A přesto, což je důležité, jevy (fenomény) nejsou něčím, co by bylo vytvořeno odděleně, ve skutečnosti se jedná o konceptualizované neboli objektivizované noumenon. Jinými slovy, rozdílnost je čistě teoretická, a tudíž domnělá. Vyloučíme-li tuto domněnku, není mezi nimi rozdíl, a tudíž zde není žádná skutečná dualita Absolutna (noumena) a projevení (fenoménů).

Tato totožnost – neoddělitelnost – je klíčem k pochopení, nebo spíše ke vnímání naší pravé podstaty, neboť jestliže je tato základní jednota mezi Absolutnem a projevením ztracena z dohledu, začneme se utápět v bažině objektivizací a konceptů. Jakmile je tento princip (*Absolutno je vše, čím jsme, a projevy jsou to, čím se jevíme být jako oddělené objekty*) pochopen, pak bude také pochopeno, že v tom, co *jsme*, nemůže být zahrnuta žádná entita, a proto představa oddělené entity potřebující ‚osvobození‘ bude považována za nesmysl; a pokud lze vůbec o nějakém ‚osvobození‘ mluvit, pak je to osvobození se od představy omezení a osvobození.

Když přemýšlím o tom, co jsem byl předtím, než jsem se ‚narodil‘, vím, že tu představa ‚já jsem‘ nebyla. V nepřítomnosti vědomí není žádné konceptualizování; a dojde-li v tomto stavu před narozením k nějakému pozorování, pak to není pozorování, jaké má entita, tj. ve vztahu subjektu a objektu, ale jedná se o vidění zevnitřku, ze zdroje veškerého vidění. Díky tomuto ‚probuzení‘ si uvědomuju, že všeobklopující celistvost Absolutna nemůže mít ani špetku relativní nedokonalosti; a z relativního hlediska musím dobu vyměřenou k životu prožít až do konce, kdy toto relativní ‚poznání‘ splyne se stavem ne-poznání, s Absolutním stavem. Tato dočasná podmíněnost stavu ‚já vím‘ a ‚já vím, že vím‘ potom splyne s věčným stavem ‚já nevím‘ a ‚já nevím, že nevím‘.

18. Pochopme základní fakta

Téměř všichni návštěvníci ze zahraničí přicházejí za Maharadžem poté, co si přečetli jeho knihu *Já Jsem To*. Říkají, že po přečtení této knihy pocítili nutkavou touhu setkat se s ním osobně. Těch, kdo se o duchovní hledání zajímají již mnoho let, je jen málo.

Popišme návštěvu běžného cizince. První setkání s Maharadžem vyvolá v jeho mysli téměř vždy určitou pochybnost, zda bylo tím správným rozhodnutím obětovat celoroční dovolenou a utratit těžce vydělané peníze za zdejší pobyt. Špinavé prostředí Maharadžova domu, prostota jeho malé podkrovní místnosti, jeho nepůsobivý fyzický vzhled a obyčejný oděv – to vše přispívá k počátečním pochybnostem. Ale poté, kdy se návštěvník zúčastní několika sezení, a zcela určitě tehdy, když odjíždí domů, se už těší na svou příští návštěvu!

Ještě jedna věc zpočátku vzbuzuje návštěvníkovu pozornost. Maharadžovo chování se podobá chování běžného člověka na ulici. A to je něco, co je v rozporu s představou o tom, jak by mělo vypadat chování světce nebo *džánína*, i když tato samotná představa může být neobyčejně zmatená. Maharadžův malý pokoj je zaplněn obrázky bohů a světců. Návštěvník uvidí Maharadže při zpívání *bhadžánů*, jež se zde zpívají čtyřikrát denně. Také ho může často vidět kouřit levné tuzemské cigarety a bezstarostně mluvit o bezvýznamných záležitostech. To vše působí v jeho mysli matoucím dojmem. Maharadže si zřejmě předem představoval jako patriarchální postavu oděnou v šafránovém rouchu, důstojně promlouvající z vyvýšeného křesla v dostatečné vzdálenosti od návštěvníků a příležitostně činící nějaký ten zázrak. Ve skutečnosti se zde návštěvník setká s naprosto obyčejným člověkem!

Není proto divu, že se náš návštěvník ještě před koncem své první návštěvy neubrání pokušení a zeptá se Maharadže, proč zpívá s ostatními čtyřikrát denně *bhadžány* i přesto, že je *džánín*. Nebo se zeptá: Proč musí Maharadž kouřit? Maharadž na to odpovídá prostě: „Proč ne? Jsem s tímto tělem spojen už osmdesát let; proč by tedy nemohlo dostat pár drobků, na které si navyklo? A co se týče *bhadžánů*, které tu praktikujeme čtyřikrát denně, je to činnost, kterou prováděl můj *Guru*. Proč bych se měl poté, co jsem dosáhl toho, čemu se říká ‚probuzení‘, vzdát této dřívější neškodné praxe? Každý si musí nějak prožít vymezenou dobu života. Pokud vědomě nezraňuje někoho jiného, co na tom záleží, co člověk dělá? Je to prostě tak.“

Maharadž pokračoval na toto téma asi tak nějak: Pokud někdo dokáže vidět - vnímat věci takové, jaké jsou, a chápe-li projevený svět celistvou myslí, a ne oddělenou myslí jedince, není daleko od velkého probuzení. Pak je jedno, co dělá. Myslet si, že individuální bytost může jednat nezávisle, je samo o sobě mylné. Nejsme zevními obaly vědomí, ale ryzí vědomou přítomností; nejsme tělem, které je pouze psychosomatickou formou, užitečnou pro poznávání projeveného světa. Tato forma je pouze časoprostorová představa a jako taková nemá žádnou nezávislou existenci, a proto ani nemůže jednat nezávisle bez ohledu na ostatní okolo sebe. Zkusme pochopit tento základní fakt.

A co je potom život? Život v tomto vesmíru není nic jiného než ‚činnost veškeré-

ho projevení, a to i navzdory tomu, co si o tom myslí jakákoliv individualita. Nahlížíme-li na to z tohoto pohledu, pak různé ničivé katastrofy, jako jsou záplavy a zemětřesení, pozbývají svou palčivost. Každé tělo je jen potravou pro jiné tělo – myš pro kočku, člověk nebo zvíře pro lva, jehně nebo kuře pro člověka atd. Takže co je dobré pro jednoho, je zlé pro druhého; vlastně všechny události, které se dějí, vytvářejí činnost projevu. Každému jedinci se zdá, že vše, co se děje, je jeho vlastní konání a zakoušení, ale ve skutečnosti je to tak, že žádný projevený objekt (kterým je, relativně vzato, vnímající bytost), nemůže mít žádnou sobě vlastní, nezávislou existenci. Jakmile to pochopíme, pak pochopíme i to, že veškerá odpovědnost a vina jsou také jen imaginární koncepty, založené na chybném dojmu, že vnímající bytost má nezávislou existenci, samostatnost a možnost volby svého konání.

Potom vyvstává otázka, jak je to s těmi pozoruhodnými případy v různých sférách lidské činnosti – s umělci, vědci, atlety, velkými mysliteli? Obdiv patří činnosti, vykonané vědomím ‚prostřednictvím‘ těchto různých fyzických forem, nikoli individuálním osobám, které jsou pouhými konceptuálními jevy. Pochopme a ujasňme si, co se skutečně děje. Následovat by mohla tato otázka: Jestliže toho, čeho bylo dosaženo, nedosáhla individuální osoba, kdo toho pak tedy dosáhl? Odpovědí je, že toho nedosáhl nikdo individuálně. ‚Konání‘ projevu nastává ve vědomí prostřednictvím *pradžny*, čirého uvědomění. Toto čiré uvědomění je vynikající herec, a zároveň producent celého tohoto snového představení, a přebírá všechny role v tomto velkém snovém dramatu, jímž je tento projevený svět. Zdrojem této vědomé přítomnosti je Absolutno (noumenon). Vnímající bytosti se zjevují, aby konaly a reagovaly, ale skutečné konání se děje ve vědomí.

Maharadž řekl: „Kochejme se blankytnou oblohou, půvabným měsícem a rozzářenými hvězdami; pišme básně o kráse přírody; zbožňujme mnohé *Avatary*, kteří sesetoupili v minulých dobách na tuto zem, zpívejme čtyřikrát denně bhadžány, ale pochopme skutečnou situaci! *Já, Absolutno (noumenon), jsem veškeré ‚konání‘ ve vědomí!*

Nakonec se můžeme zeptat sami sebe: Co děláme celé ty dny? Nežijeme snad my, milióny lidí v tomto světě, své životy? Kdybychom se hluboce zamysleli nad tím, co chápeme slovem ‚život‘, došli bychom k závěru, že to, co po celé ty dny děláme, není nic jiného než objektivizování. Projevení samo o sobě není nic jiného než neustálá objektivizace, protože pokud se vědomí v hlubokém spánku zastaví, ustane nutně i veškerá objektivizace, a stejně tak ustane i objektivizovaný svět. V hlubokém spánku není žádné já, žádný svět, žádný Bůh.

To, co považujeme za ‚konání‘, není nic jiného než objektivizace; činnost projevení nastává do té doby, dokud je tu vědomí. Tím, že se jedinec zbytečně ztotožní

s konatelem, přivolá si tím zodpovědnost a vinu. Když je mysl, která je obsahem vědomí, prázdná, když se ‚postí‘, neboli odpočívá – pak spřádání a kličkování myslí ustane a mysl se utiší. *Jakmile mysl přestane ‚konat‘, tak prostě jen je.* Bez objektivace tu je absolutní přítomnost, ale *není* projevený svět – *my jsme*, nebo spíše *‚já jsem‘*. Pochopme alespoň tato základní fakta.

19. Poznání sebe sama a životní problémy

Jednou ráno se pravidelné sezení oživilo návštěvou známé společenské a politické osobnosti, indického diplomata v penzi, jehož přítomnost vyvolala zábavný a živý rozhovor. Toho rána bylo na pořadu dne téma, zda poznání sebe sama a praktický život ve světě mohou jít jedno s druhým. Doplňuje se to navzájem nebo je jedno s druhým v rozporu?

Tento návštěvník, nejen že znal Maharadžovo učení, ale upřímně ho vstřebal, i když se občas zdálo, že jeho sklon k požadavku společenské a politické změny v něm vyvolává určitou duchovní nestabilitu. Bez ohledu na to měl Maharadže velmi rád a nevadilo mu jezdit za ním přes 100 mil do Bombaje.

Jeho základní otázkou bylo: Může si člověk vážně dovolit trávit svůj čas v meditati na já, a tím se vyhnout mnohým společenským a politickým problémům v zemi a ve světě?

Svěží součástí Maharadžových promluv byl jeho jedinečný přístup k problémům, které mu byly předneseny. Maharadž říkal, abychom zapomněli na konceptuální džungli, která se ihned s jakýmkoli tématem objeví, abychom se ani nezabývali tím, co radí tradiční texty, ale plně se zaměřili na základní otázku. A Maharadž se do toho pustil s obvyklým zápalem.

Rozeberme si nyní, vy i já, vaši otázku. Za poslední dva či tři tisíce let bylo ve světě mnoho velkých osobností a *Avatárů*. Každý z nich zanechal vlastní seznam toho, co se ‚má‘ a ‚nemá‘ v závislosti na své představě o tom, co je správné a špatné a na potřebách dané doby. Až dosud to je v pořádku. Zeptejme se však nyní, čeho všechny tyto velké bytosti a *Avatáři* dosáhli? Byli schopni uskutečnit alespoň nepatrnou změnu v chování člověka nebo přírody? Musí tu být nějaký zásadní důvod, proč nebyli úspěšní. Nebylo to proto, že samotný problém nebyl správně pochopen? Pustit se do tohoto problému přímo bylo podobné jako útočit na hlavy Hydry. Ty však, jakmile jsou sfáty, jsou okamžitě nahrazeny jinými. Jediný způsob, jakým je možno Hydru zničit, je nalézt její srdce a zasáhnout ji zde.

Maharadž se pak zeptal, co je základem každého společenského, politického,

ekonomického nebo jiného problému. Co zjistíme, když omezíme problém na elementární fakta? Základními faktory jsou: Já, vy (reprezentující milióny lidí) a fyzický svět. Co po důkladné analýze zjistíme? *Že vše, co se týká ,mě' i ,vás' ; a dále země, obloha, měsíc a hvězdy jsou pouhé konceptuální obrazy ve vědomí.* Veškerá existence je objektivní. Cokoli se týká ,mě' či ,vás', existuje pouze jako objekt ve vědomí někoho jiného, jenž tento objekt poznává a vnímá. A pokud jde o ,svět' nebo ,vesmír', je tento objektivní svět, který nazýváte jako ,reálný', ve své podstatě nějak odlišný od světa, který jste si vytvořil ve svém snu (nebo ještě přesněji, svět, který *je vytvořen* ve vašem snovém vědomí), a který je objektivizovaný ze stejných složek a obydlen stejným druhem lidí, včetně vás? Můžete říci, že váš ,reálný' svět existoval již dlouho předtím, než jste se narodil. V pořádku, ve vašem snovém světě jsou také oceány, hory, budovy a lidé, kteří existovali po dlouhou a dlouhou dobu. Bude te však řešit mnohé společenské a politické problémy lidí ze svého vlastního snu?

Není proto pravda, pokračoval Maharadž, že srdcem Hydry, neboli jádrem problému, je vědomí, ve kterém se zjevuje celý projevený vesmír? Není vědomí samotnou Hydrou? A není to vědomí, kam by se měla upnout veškerá pozornost? Neměla by se naše pozornost zaměřit na charakter tohoto vědomí, příčinu jeho objevení se a na další faktory? Jelikož je to vědomí, ve kterém se celý svět jevů objevuje, nutně z toho vyplývá, že veškerý projevený svět se stane smyslově vnímatelný, pouze když se nachází po určitý čas v prostoru. Je proto nutné přijmout jako předpoklad, nezbytný k vnímání projeveného vesmíru, čistě konceptuálně existenci psychického aparátu prostoročasu.

Došli jsme k následujícím závěrům:

Projevený vesmír by nebyl smyslově vnímatelný bez konceptu prostoru a času; proto však všechny události, založené na příčině a následku a rozprostřené v časoprostoru, musí být též konceptuální;

Jestliže je projevený vesmír pouhým zdáním, jevem (v nepřítomnosti vědomí vesmír nemůže sám o sobě existovat), pak je tento projevený vesmír odrazem něčeho, co existuje samo o sobě;

Jevy (fenomény) jsou potom objektivním aspektem Absolutna (noumena) neboli veškeré potenciality; vše projevené je souhrnem poznaného v nekonečnosti nepoznaného. Vědomí nelze použít k překročení vědomí, a proto noumenon znamená krajní mez poznání;

Noumenon - *to, co je* - může pouze *být*, a může *být* pouze nyní. Bez konceptu prostoročasu neexistuje žádné ,kde' nebo ,kdy', a proto tu nemůže *být* ani žádná věc. Vidíme tedy, že ,svět' (spolu s problémy, které mají být v tomto světě řešeny) je pouhým zdáním. Vraťme se zpět k představě ,mě' a ,vás', čili k těm, které mají řešit pro-

blémy světa. Neměli bychom, dříve než začneme rozpoznávat světové problémy a přikročíme k jejich řešení, poznat sami sebe?

Z relativního pohledu jsme vnímající bytosti, které chtějí pro vyřešení problémů ve světě něco ‚dělat‘. Je možné, aby vnímající bytost, která je sama o sobě konceptuální, mohla učinit něco, co by nebylo konceptuální? Děláme, kromě neustálého objektivizování od rána do noci (s výjimkou hlubokého spánku), něco jiného? A je lidské tělo, které je ve skutečnosti pouze psychosomatickým aparátem, schopné ‚dělat‘ něco jiného, než je vytváření iluzorních obrazů a jejich interpretací? Ať si o sobě myslíme cokoli (a tato představa se neustále mění, a tudíž o ní nemůžeme říci nic pevného), jsme integrální součástí celku projeveného světa a jeho činnosti, a nejsme od toho tudíž nijak odděleni. Jsme schopni to snadněji pochopit v případě našeho vlastního snu, který si můžeme po probuzení znovu prohlédnout. To, co se ve snu jeví jako naše já, jako nezávislá totožnost, je po probuzení jasně nahlédnuto jako něco, co zcela postrádá nezávislou podstatu. Je to jako nějaká loutka, s níž je manipulováno. A je tomu snad jinak ve světě, který považujeme za ‚reálný‘? Hluboce o tom přemýšlejte. Nemohlo by to být tak, že sníme, že jsme probuzení, a rovněž sníme, že spíme, a celou tu dobu je prožíván život. To je veškerý výsledek snové mysli - objektivizace probíhající ve vědomí. A není samotné vědomí pouhou představou, která je jen po určitou dobu trvajícím zatměním Absolutna (noumena)?

Pokud je tento postoj přímo, intuitivně vnímán, pak poznáme, že z relativního hlediska *jsme vědomou přítomností*, vědomím v pohybu, a ne jevem, kterému toto vědomí dává schopnost vnímání. Když vidíme falešné jako falešné, problém se rozřeší sám od sebe. *My jsme obsahem tohoto živoucího snu*, herci v tomto životním dramatu. A herci mohou pouze hrát své role, nic víc.

Významný diplomat poslouchal Maharadže v tichosti a byl vyveden z míry. Nenašel slov, kterými by mohl vyjádřit to, co si snad myslel či cítil.

20. Jediné, co potřebuji, je milost Gurua

Jeden návštěvník z Kalkaty odpovídal na obvyklý Maharadžův dotaz. Říkal, že se o sebepoznání zajímá již mnoho let. Setkal se s jedním velmi známým světcem ze severní Indie a s mnoha dalšími, ne tak známými (Maharadž se usmíval, když mu to bylo přeloženo). Ještě k tomu dodal, že studoval všechny základní *upanišády*, různé komentáře k Bhagavadgítě, v angličtině i bengálštině, od různých učenců. Dobře znal sánskrtské a tradiční texty četl v originále. Cítil, že jediné, co nyní potřebuje, je milost *Gurua*. Řekl, že četl knihu *Já Jsem To*, a ta na něj tak hluboce zapůsobila, že

si za svého konečného *Gurua* vybral Maharadže a že z Bombaje neodjede, dokud neobdrží jeho milost a požehnání. Také sdělil časový limit, během něhož by mu Maharadž měl tuto milost udělit, neboť jeho datum odjezdu již bylo stanoveno a na určitý den již měl zajištěnu zpáteční jízdenku do Kalkaty! To už Maharadž nemohl potlačit obrovský výbuch smíchu.

Maharadž: Rád bych se vás na něco zeptal.

Tazatel: Ano pane. (Výpnul prsa a mluvil směle jako uchazeč, který je dobře připravený na ústní zkoušku).

M: Přečetl jste mnoho knih a setkal se s mnoha *džánány*; jistě jste již musel najít svou pravou totožnost. Řekněte mi, co se týče vás samotného, jaká je vaše pravá totožnost.

T: Pane, jsem pokorný student, hledám osvícení a přišel jsem k vám s důvěrou a nadějí, že mně neodmítnete udělit svou milost.

M: Pořád ještě vám do odjezdu zbývá několik dní, takže tu je spousta času pro milost nebo osvícení! Zjistěme nejprve, kdo je ten, kdo chce osvícení. Zjistěme, zda je tady vůbec nějaká potřeba osvícení, svobody, *mokši* či něčeho takového. Vraťme se k otázce, kterou jsem vám položil: Poznal jste už svou pravou totožnost? Chvilku zapomeňte na svět, na *Gurua* a na Boha.

T: To je velice ošemetná otázka, pane. Jediné, co potřebuji, je milost *Gurua*. Bez této milosti se mi žádné dveře neotevřou.

M: Neměli bychom nejprve zjistit, zda tu vůbec jsou nějaké zavřené dveře, jež by vám znemožňovaly vstoupit? Vstoupit do čeho? Mluvíte o *Guruovi*. Jakou o něm máte představu? Nemůžeme pokračovat, dokud nezískáte uspokojivé odpovědi na tyto otázky. Proto se znovu ptám: Byl jste po tolika letech studií schopen nalézt svou pravou totožnost? Nalezl jste ono „já“, které hledá milost *Gurua*, aby získalo osvícení?

T: Pane, bohužel musím říci, že mě velice matete. Jediné, co mohu na vaší otázku odpovědět, je toto: Nevím.

M: Ó! Nyní jsme se konečně někam posunuli - „Nevím.“ Nikdo nikdy neřekl pravdivější výrok, než je tento. Je to vlastně jediná pravda a vše ostatní je klam.

T: Pane, myslel jsem si, že si ze mě děláte legraci, ale výraz vaší tváře by stěží mohl být vážnější.

M: Pokuste se to nyní pochopit. Hodně jste toho přečetl, a tak byste měl být schopen porozumět tomu, co vám nyní řeknu. Zkuste na chvíli zapomenout na vše, co jste dosud nashromáždil během svého duchovního hledání, a s prázdnou myslí uchopte to, co vám nyní řeknu – nezapomeňte, musíte mít prázdnou mysl, prázdnou, ale ostrou; ne pustou a línou.

*Ať je stav, kdy jsme nic neznali, jakýkoliv, je to naše pravá podstata, je to Skutečnost. V tomto stavu jsme neznali ani svou vlastní existenci. Potom spontánně vystavlo sdělení, myšlenka, či poznání ‚já jsem‘. Toto poznání ‚já jsem‘ vyvolalo pocit duality – začalo dělení na subjekt a objekt, na hříchy a zásluhy a objevila se celá škála vzájemných protikladů. Cokoli tu bylo před poznáním ‚já jsem‘, je pravdou; cokoli následuje po tomto poznání, čili po nástupu vědomí ‚já jsem‘, je klamem. Pochopíte tento základní fakt. Jáství, pocit přítomnosti, kterému byla dána různá velebná jména jako *Mája*, *Prakriti*, *Íšwara* atd., není nic jiného než iluze, čirá nevědomost. Je to *Prakriti*, která ve spolupráci s konceptuálním *Purušou* (oba ustavují rodičovský princip) tvoří svět, lidi a nespočet dalších fyzických forem. Je to *Mája* v akci, která způsobuje, že vědomí (jež dává vnímajícím bytostem schopnost vnímat) chybně věří tomu, že je samo o sobě určitou formou. Vědomí tímto na sebe přebírá totožnost této konkrétní formy, a zapomíná na svou pravou přirozenost. Stačíte mě sledovat? Máte nějaké otázky?*

T: Pozorně vás poslouchám, pane. Nemám žádné otázky.

M: Dobře. Všimněte si, že dosud se v tomto procesu neobjevila žádná ‚entita‘ s nezávislou existencí. *Vý jste tím, co tu je před příchodem jáství.* To, co postihlo vaši skutečnou přirozenost, je něco jako nemoc, nebo dočasné zatmění, na jehož konci fyzická forma ‚zemře‘ a bude spálena nebo pohřbena, a sloučí se tak s pěti elementy, z nichž byla vytvořena. Životní síla dechu zmizí a splyne s vnějším vzduchem a vědomí bude osvobozeno z tělesných pout a třech *gun*. Jinými slovy, celý proces dospěje ke svému konci. Vraťme se nyní k vašemu problému: Kdo je ten, jenž potřebuje milost *Gurua* k získání ‚osvobození‘? A z jakých ‚pout‘ se má osvobodit?

T: Maharadží, obrátil jste problém o 180 stupňů. Zredukoval jste veškeré mé čtyřicetileté hledání a snažení na nulu a prohlásil mou existenci za neplatnou. Zcela jste mě zrušil! Co k tomu mohu říci? Snad jen to, že když jste zrušil mě, zrušil jste tím i *Gurua*!

M: Ne tak docela, i když to není špatná reakce. Poslouchejte dál. Potíž je v tom, že na sebe nahlížíte jako na individuální entitu s fyzickou formou; a *Gurua* vidíte jako jinou individuální entitu, s jinou formou, třebaže s něčím mimořádným v hlavě, v srdci, nebo někde jinde, co z něho dělá ‚osvícenou‘ osobnost, ale tak jako tak stále ‚osobnost‘. To je ta chyba. *Guru* je ten, kdo si uvědomil, že je Nejzazší Skutečností; vidí každou bytost jako sebe sama; tj. ne jako ‚osobnost‘, ani jako pouhou ‚formu‘ nebo ‚objekt‘.

Další chybou je to, že hledající, žák, jako entita, předpokládá, že se ‚něčemu‘ naučí a ‚něco‘ pochopí. Ale jak by pouhý konceptuální objekt mohl vůbec něco pochopit? Ve skutečnosti se děje to, že *pochopení jako takové, způsobí, že hledající*

cí (Sádhaka) zmizí. Individualita hledajícího postupně mizí, ale během toho se *Guruova* milost, která je vždy přítomná jako svítící Slunce, sjednocuje s vědomím. Čím dříve je odloženo ztotožnění s tělem jako oddělenou entitou, tím dříve ve vědomí žáka vykvete milost *Gurua*. Žák pochopí, že *Guruem* není nikdo jiný než vědomí uvnitř něho, a právě vědomí, potěšeno vírou a láskou žáka, jedná jako *Satguru* a zjevuje veškeré potřebné poznání. K žádnému vývoji (i když samotný pojem ‚vývoj‘ je chybný) nemůže dojít, dokud se považujete za oddělenou entitu a očekáváte od *Gurua*, jakožto další entity, že vám dá domácí úkol, za jehož řádné splnění vám předloží jakési potvrzení vašeho ‚osvobození‘. Celá tato představa je naprosto mylná. Musíte pochopit skutečný význam *Gurua* a jeho milosti, a pak k vám neustále přítomná *Guruova* milost začne plynule a přirozeně proudit.

Návštěvník seděl po nějakou dobu zaražen. Když byl schopen promluvit, řekl: „Pane, otevřel jste mi oči a umožnil tak spatřit nepravdu a marnost toho, co jsem považoval za poznání a *sádhanu*. Nenacházím slova, kterými bych Vám vyjádřil svůj vděk.“ Lehl si před Maharadže na zem, a pak odešel. Pokorný a moudrý člověk.

21. Zdroj vědomí

Vypadal neposedně a nervózně. Jeho pohyby byly trhavé a očividně vřel netrpělivostí. To byl jeden návštěvník středních let z Evropy. Byl štíhlý a v dobré fyzické kondici. Přišel za Maharadžem poprvé. Všichni přítomní obrátili pozornost na jeho roztěkanost.

Poté, co na něho pohlédl Maharadž, se v jeho neklidných očích náhle objevily slzy. Soucitný Maharadžův pohled ho však zcela neuvolnil. Pak začal mluvit o sobě. Řekl, že již dvacet let studuje *Védantu*, ale jeho hledání pravdy je stále neúspěšné. Byl tím velmi sklíčen a rozčarován a nemohl v hledání dál pokračovat. Jiskra naděje přišla s knihou *Já Jsem To*, neboť najednou pocítil, že našel odpověď. Okamžitě si obstaral peníze na cestu do Indie a ihned po přiletu se vydal sem za Maharadžem. Přiškrknutým hlasem řekl: „Dorazil jsem. Moje hledání skončilo.“ Slzy se volně řinuly z jeho očí a stěžl se mohl ovládat.

Maharadž si ho s vážným výrazem vyslechl, a pak několik minut tiše seděl se zavřenýma očima. Možná mu tím chtěl dát čas na uklidnění. Potom se ho zeptal, zda je pevně přesvědčen o tom, že není tělo. Návštěvník potvrdil, že mu je zcela jasné, že není tělem, ale něčím jiným, a jak se dočetl v této knize, tím něčím musí být poznání ‚já jsem‘, pocit bytí. Ale dodal, že nemůže pochopit, co se myslí doporučením neustále zůstat s tímto poznáním ‚já jsem‘. Co přesně by měl dělat? Řekl proto Maharadžovi: „Pane, prosím, jsem už nesnesitelně znaven všemi těmi slovy. Četl

a slyšel jsem je miliónkrát, a stejně jsem nic nezískal. Objasněte mi prosím nyní smysl toho všeho, ale nechci pouhá slova. Budu vám nesmírně vděčný.“

Maharadž mu odvětil: „Tak dobře. Nyní si vyjasníte podstatu. Ovšem budu muset užít slova, abych to mohl vyjádřit. Když řeknu: „*Obratťe se a jděte nazpět ke zdroji své podstaty bytí*, dá vám to nějaký smysl?“

Návštěvník mu na to odvětil, že jeho srdce intuitivně přijalo pravdu Maharadžova výroku, ale i tak cítí nutnost prozkoumat tuto záležitost hlouběji.

Poté mu Maharadž pověděl, že musí pochopit celou záležitost jasně a bezprostředně; to však může uskutečnit pouze tehdy, když se dostane k jádru celé této záležitosti. Musí zjistit, jak se poznání ‚já jsem‘ objevilo poprvé. Tím nejdůležitějším je zdroj. Naleznete zdroj této podstaty bytí a budete znát zdroj celého vesmíru.

Maharadž pokračoval: Jak víte, máte tělo a v těle je *prána*, neboli životní síla, a vědomí (jáství, podstata bytí, či poznání ‚já jsem‘). Odlišuje se nějak lidská bytost od jiných stvoření, třeba od trávy, rostoucí ze země? Hluboce o tom pouvažujte. Představte si malou kaluž vody, která se objevila na vašem dvorku. Po čase se v ní vytvoří hmyzí tělo; začne se pohybovat a ví, že existuje. Nebo si představte kus starého chleba, ležící odhozený někde v rohu po několik dní; objeví se tam červ, který se začne pohybovat a bude vědět, že existuje. Kuře, jež se má po určité době vylíhnout, prorazí skořápku vejce, začne se pohybovat a ví, že existuje. Mužská spermie vpučí v ženské děloze a po devíti měsících se narodí dítě. Spermie vyroste do plně vyvinutého dítěte, jež prochází stavy spánku a bdění, provádí své obvyklé fyzické funkce a ví, že existuje.

Co se ve všech těchto případech – hmyzu, červu, kuřete a lidské bytosti, vlastně narodilo? Co je tím, co dohlíželo na průběh od početí až k porodu? Není to poznání ‚já jsem‘, které zůstalo v době od početí k porodu skryté a ‚narodilo‘ se až v patřičný okamžik? Tato podstata bytí, toto vědomí, shodné ve všech čtyřech případech, nacházející se bez jakékoli ‚podpory‘, přijme určitou formu a chybně se s ní ztotožní. Jinými slovy, co je ve skutečnosti bez jakéhokoli tvaru nebo formy, poznání ‚já jsem‘, prostý pocit bytí (ne však bytí toho či tamtoho, ale vědomí obecně), omezí sama sebe pouze do jedné určité formy, tím přijme své vlastní ‚narození‘, a od té doby žije v neustálém přítmi strachu ze ‚smrti‘. Takto je zrozena představa individuální osobnosti, neboli osobní totožnosti, ega.

Znáte zdroj jáství? Není tomu tak, že tento pocit individuální existence potřebuje ke svému projevu tělo? A není tělo pouze vyklíčená spermie, která se sama vyvinula? A co je důležité, není spermie pouze výtažkem potravy, konzumované otcem dítěte? Není nakonec potrava složeninou čtyř elementů (éteru, vzduchu, ohně a vody), které se smísily s pátým elementem, se zemí?

Zdroj vědomí je takto vystopován až k potravě a tělo je ‚potravou‘ pro vědomí; jakmile zemře tělo, vědomí také umře. A přesto je vědomí ‚zárodkem‘ celého vesmíru! Každá jednotlivá individualita, kdykoliv sní, má shodný zážitek světa, stvořeného ve vědomí. Když člověk není ještě vzhůru, a vědomí se již rozhýbává, pak člověk sní; a v jeho snu je ve zlomku vteřiny stvořen v nepatrném bodu vědomí celý snový svět, podobný vnějšímu ‚reálnému‘ světu, a v tomto světě je možné vidět Slunce i Zemi, spolu s horami a řekami, domy a lidmi (včetně samotné snící postavy), jež se chovají stejně jako lidé v ‚reálném‘ světě. Zatímco sen trvá, je tento snový svět zcela reálný, a zkušenosti lidí ve snu, včetně samotné snící postavy, se zdají být pravé, hmatatelné a nefalšované, snad i více než ty z takzvané ‚reálného‘ světa. Ale jakmile se snící probudí, celý snový svět se všemi ‚skutečnostmi‘, které v něm existovaly, zmizí do vědomí, ze kterého byl stvořen.

V bdělém stavu se svět objevuje jako důsledek zárodku nevědomosti (což je *mája*, vědomí, podstata bytí, *Prakriti*, *Íšvara* atd.) a vtahuje vás do bdělého snového stavu! Obojí, jak spánek, tak bdění, jsou konceptuální stavy v živoucím snu. *Sníte, že jste probuzen; sníte, že spíte – a že jste snící si neuvědomíte proto, že stále zůstáváte ve snu.* Jakmile pochopíte, že toto vše je sen, jste již ‚probuzen‘! Pouze *džnánin* zná pravé bdění a pravý spánek.

V tomto okamžiku se Maharadž zeptal návštěvníka, jestli má nějaké otázky ohledně toho, co dosud slyšel. Ten se ho obratem zeptal: „Jaký princip nebo konceptuální mechanismus je v pozadí tvoření světa?“

Maharadž byl potěšen tím, že návštěvník správně použil slova ‚konceptuální mechanismus‘. Často nás totiž upozorňoval na to, že veškeré tvoření světa je konceptuální, a je proto velice důležité pamatovat si stále tento fakt a nezapomenout na něj v záplavě všech těch slov a konceptů.

Maharadž pokračoval: Prvotní stav – *Parabrahman*, je nepodmíněný, bez atributů, bez formy, bez totožnosti. Tento stav není opravdu ničím jiným než plností (ne žádnou prázdnotou ‚pustotou‘, ale všeúčastí), takže je nemožné dát tomu nějaký adekvátní název. Z důvodu komunikace se však používá mnoho jmen, ‚označujících‘ tento původní stav. V tomto původním stavu, ještě před vznikem jakéhokoliv konceptu, spontánně vstupuje do existence vědomí neboli myšlenka ‚já jsem‘. Jak? Proč? Z žádného zjevného důvodu. Prostě jako malá vlnka na hladině moře!

Myšlenka ‚já jsem‘ je zdrojem zvuku Aum, prvotního zvuku, neboli *Nada*, na začátku stvoření vesmíru. Skládá se ze tří tónů: *a, u, m*. Tyto tři tóny vyjadřují tři atributy – *sattvu, radžas* a *tamas*, které vytvořily tři stavy – stav bdění, snění a hlubokého spánku (označované také jako vědomí neboli harmonie, činnost a odpočinek). Právě ve vědomí se vynořil svět. Úplně první myšlenka ‚já jsem‘ vytvořila v původ-

ním stavu jednoty pocit dvojnosti. Žádné tvoření nemůže nastat bez duálního principu rodičovství – muže a ženy, *Puruši* a *Prakriti*.

Ke stvoření světa, tedy toho, co se jeví ve vědomí, je zapotřebí desetinásobný aspekt - duální princip rodičů; fyzický a chemický materiál, jenž je výtažkem vzájemně na sebe působících pěti elementů (éteru, vzduchu, ohně, vody a země); a tři atributy (*sattva*, *radžas* a *tamas*). Jedinec si může myslet, že je tím, kdo koná, ale ve skutečnosti je to výtažek pěti elementů, *Prána* a životní síla, které konají prostřednictvím určité kombinace třech atributů v určité fyzické formě.

Když se na tvoření světa díváme z tohoto hlediska, je snadné pochopit, proč se myšlenky a činnosti jedné individuality (která je ve skutečnosti pouze psychosomatickým aparátem) ve své kvalitě a úrovni tolik liší od myšlenek a činností miliónů dalších individualit. Proč zde jsou na jedné straně Mahátma Gandhiové a na straně druhé Hitlerové. Je velmi dobře známo, že otisky prstů jedné osoby nejsou nikdy úplně totožné s otisky někoho jiného; listy ze stejného stromu se ve velmi nepatrných detailech navzájem liší jeden od druhého. Důvodem je to, že obměny a kombinace pěti elementů spolu se třemi atributy v miliónech jejich podob jdou do miliard a triliónů. Rozhodně obdivujeme to, co je obdivuhodné a milujeme to, co si myslíme, že je pomilováníhodné, ale pochopme, co je tím, co ve skutečnosti obdivujeme a milujeme. Není to konceptuální individualita, ale úžasná schopnost vědomí hrát současně milióny rolí ve snové hře, kterou je tento svět!

Abychom se neztratili v této matoucí rozmanitosti hry *máji* (*lily*), je v této fázi nutné myslet na základní jednotu Absolutního a relativního, neprojeveného a projeveného. Projev vstupuje do existence pouze se základním konceptem ‚já jsem‘. Živnou půdou je noumenon, což je veškerá potencialita. S příchodem myšlenky ‚jáství‘ se tato potencialita *zrcadlí* do světa jevů, který je jenom zdánlivě mimo či vně Absolutna. Aby Absolutno (noumenon) mohlo sebe sama vidět, objektivizuje se do jevu (fenoménu), a k tomu, aby nastala tato objektivizace, jsou nutným předpokladem koncepty prostoru a času (ve kterých se jev rozprostírá v objemu a době trvání). Fenomén proto není něco odlišného od noumena, ale je to samo noumenon, jež se objektivizuje.

Je tudíž nutné pochopit a nikdy nezapomenout tuto základní totožnost. Jakmile vyvstane představa ‚já jsem‘, základní jednotka se rozdělí na subjekt a objekt do imaginární duality.

Když neosobní vědomí samo sebe projeví a ztotožní se s fyzickou formou, vyvstane představa ‚jáství‘ a toto konceptuální jáství zapomene na to, že nemá žádnou nezávislou entitu, čímž svou původní subjektivitu převede na objekt, který má své záměry, přání a touhy. Proto je tento individuální objekt vystaven utrpení. Právě tato chybná totožnost je ‚poutem‘, z něhož má být nalezeno vysvobození.

A co je to vlastně ‚vysvobození‘? Vysvobození, osvícení nebo probuzení není nic jiného než hluboké pochopení, *nazřetí*:

- že zdrojem veškerého projevu je neosobní vědomí,
- že to, co je vlastně hledáno, je neprojevený aspekt projevu,
- že tedy hledán je sám hledající!

Maharadž na závěr shrnul celý výklad:

V původním stavu přebývá *já jsem* bez jakéhokoliv poznání nebo podmínění, bez vlastností, bez formy, či totožnosti.

Potom, bez zjevných důvodů (jediným důvodem je přirozenost takto činit), vyvstane myšlenka neboli koncept *já jsem*, neosobní vědomí, v němž se jako živoucí sen objevuje svět.

Vědomí potřebuje k tomu, aby mohlo sebe samo projevit, formu, fyzické tělo, se kterým se ztotožní, a tím uvede do chodu představu ‚omezení‘, spolu se zdánlivou a fiktivní objektivizací ‚já‘ jako individuální osoby. Pokaždé, když tento jedinec myslí a jedná z hlediska tohoto chybného sebeztotožnění, dopouští se ‚dědičného hříchu‘ převedením čiré subjektivity (neomezené potenciality) v objekt, v omezenou konkrétnost.

Žádný objekt nemá vlastní nezávislou existenci, a proto se sám nemůže z tohoto živoucího snu probudit; a přesto, to je ten vtíp, tato neskutečná individualita (objekt) hledá jiný objekt jako domnělé ‚Absolutno‘, ‚Skutečnost‘ nebo něco takového.

Je-li toto jasně pochopeno, musí se ten, kdo to chápe, obrátit a jít jakoby nazpět, aby našel to, čím byl od počátku (a čím byl a je neustále), ještě předtím, než vyvstalo vědomí.

V této fázi přichází ‚probuzení‘ a procitnutí z toho, že nejsme ani tělo, ani vědomí, ale nepojmenovatelný stav veškeré potenciality, jenž tu je ještě před příchodem vědomí (ve vědomí může být tento stav, ať už s jakýmkoliv názvem, pouhým konceptem).

A tak se kruh uzavírá; *hledající je tím, co je hledáno*.

Na závěr Maharadž tomuto návštěvníkovi řekl: „Důsledně poznejte, že jakožto ‚já‘ jste noumenální. Obecnou podmínkou všeho projeveného (přičemž zdrojem projeveného je vědomí) je dočasnost a podobně dočasné a pomíjivé je zastínění našeho původního neměnného stavu Skutečnosti (noumena). Jedinci nezbývá nic jiného, než prožít si svůj přidělený úsek života, na jehož konci zastínění projevu skončí, a bude tu opět Skutečnost (noumenon) ve své čiré jednotě, zcela nevědomá si svého uvědomění.

22. Seberealizace nemůže být vynucena

Maharadž dokázal vysvětlovat určité body do hloubky a s velkou trpělivostí. Obohacoval to výstižnými příklady a srovnáními. Poté, kdy dal prostor otázkám, dotazy často směřovaly ne k tomu, co bylo s velkou námahou vysvětleno, ale k příkladům, které byly uvedeny pouze jako doplňující ukáзка diskutovaného předmětu. Takové dotazy naznačovaly, že tazatel zcela minul hlavní smysl. Maharadž proto často nabádal návštěvníky: „Ptejte se na to, co bylo probíráno, ale pokládejte otázky, aniž byste se ztotožňovali s tělem.

Mnozí návštěvníci se cítili odmítáni, když se po nich toto žádalo, neboť se jim to zdálo těžko přijatelné a nepřiměřené. Proč trval Maharadž na tom, aby se tazatel neztotožňoval s tělem? Přímá odpověď je: Protože objekt nemůže předpokládat, že pochopí svůj subjekt; pro stín je nemožné, aby pochopil základ, jehož je stínem.

Je vůbec možné pochopit něco o Absolutnu, které je naprosto nedotčeno objektivitou, dokud tu je domnělá ‚individualita‘, která se ztotožňuje s tělem (jež je pouhým psychosomatickým aparátem, ‚objektem‘) jako samostatnou entitou? A mohou dotazy od kohokoliv, kdo uvažuje a mluví jako domněle nezávislá entita, být něčím jiným než naprostým nesmyslem? Neznamená to však, že by otázky měly klást jen plně realizované bytosti. Realizovaná bytost, *džnánin*, by neměl mít vůbec žádné otázky!

To, co Maharadž očekával od svých posluchačů, bylo něco mezi těmito dvěma krajnostmi. Často říkal, že předpokládá, že ti, kdo za ním přicházejí, nejsou úplní nováčci, ale mají za sebou již dlouhou praxi sebezpozorování, čili že se nebude jednat o *mumukšis*, ale o *sádhaky*. Jinými slovy, Maharadž chtěl na posluchači, aby nezapomněl na to, že je neosobním vědomím, a nikoli fyzickou formou, v níž se vědomí projevuje. Očekával, že naslouchání těmto hovorům by mělo probíhat na základě přímého vnímání bez zasahování domnělé individuality a s jasným pochopením toho, co se tu v procesu mluvení a naslouchání děje. V této souvislosti Maharadž řekl: „Aby má slova měla účinek, musíte je do sebe nechat proniknout jako šíp. Mluvím k vědomí, a ne k individualitě.

Maharadž radil posluchačům, aby jeho výklad ‚přímo nazírali a hned poté pustili z hlavy‘; ne aby používali jeho slova jako osnovy, z níž by spřádali vlastní koncepty. Koncepty vznikají z myšlenek, a vše dohromady vytváří svazek, známý jako mysl. ‚Myšlení‘ znamená ‚konceptualizování‘, čili vytváření objektů v mysli, a to je ‚omezování‘. Slova, která jsou ve své podstatě duální a konceptuální, brání osvícení. Mohou sloužit pouze jako dočasný prostředek mezilidské komunikace, ale pak jsou poutem. Zbavit se konceptuálního myšlení je osvícením neboli probuzením, které

nijak jinak nemůže být nikým ‚dosaženo‘ či ‚obdrženo‘. Osvícení není ‚věc‘, kterou by mohl někdo někdy někde získat. Proniknou-li Maharadžova slova jako šíp, přijde toto nazírání a tato zkušenost znamená osvícení!

Na tato slova návštěvník spontánně zareagoval otázkou: „Co se od nás očekává, že budeme dělat, není-li tu ‚nikdo‘, kdo by mohl něco získat? Maharadž na to bryskně odpověděl otázkou: „Kdo je to ‚my‘?“ Odpověď přišla (jestli vůbec přišla) opožděně a nerozhodně: „Domníváte se, že ‚my‘ sami jsme součástí konceptuálního myšlení? Že jsme tedy naprosto iluzorní?“

V této fázi Maharadž zopakoval to, co vždy říkal: *Veškeré poznání je konceptuální, a proto nepravdivé*. Pochopte to a vzdejte se hledání poznání. Ale kolik z vás bude schopno? Kolik z vás pochopilo, co se vám snažím vyjádřit? Jaký smysl mají všechny mé promluvy? Mají vám pomoci pochopit, nahlédnout, nazít vaši pravou přirozenost. Ale nejprve musí být odstraněna překážka; či spíše překážka musí zmizet dříve, než je možné to, *co je*, nahlédnout a také tím *být*. Veškeré ‚myšlení‘, ‚konceptualizování‘, ‚objektivizování‘ musí ustát. Proč? Protože to, *co je*, se ani v nejmenším netýká něčeho objektivního. Je to subjekt všech objektů, a jelikož to není objekt, nemůže být jako objekt ani nijak pozorován. Oko vidí všechno ostatní, jen ne sebe sama.

Na otázku, ‚co má člověk dělat, jaké úsilí musí vynaložit, aby zastavil konceptualizování‘, Maharadž odpovídal: Nic, žádné úsilí. Kdo by měl usilovat? Jaké úsilí jste vynaložil na to, abyste se z nepatrné buňky spermie vyvinul v matčině děloze do vzrostlého dítěte v matčině děloze? A jaké úsilí jste vynaložil potom, abyste z tohoto bezmocného dítěte vyrostl za několik měsíců do takového stavu, v němž jste mohl pocítit svou přítomnost? A nyní mluvíte o ‚úsilí‘, které ‚vy‘ musíte provádět! Jaké úsilí by mělo vynaložit iluzorní, konceptuální ‚já‘, aby poznalo svou pravou přirozenost? Jaké úsilí by měl vynaložit stín, aby poznal svou podstatu? Pochopení pravé přirozenosti nevyžaduje žádné projevené úsilí. *Osvícení nemůže být získáno ani vynuceno. Může se pouze stát*, když je dána příležitost k tomu, aby se tak stalo, tedy když zmizí překážky, způsobené přítomností konceptů. *Osvícení se může stát pouze tehdy, když je mu dán volný prostor*. Aby někdo jiný obsadil tento dům, musím ho já nejprve vyklidit. Jak může vstoupit osvícení, je-li již místo zabráno konceptuálním ‚já‘? Opusťte konceptuální ‚já‘ a dejte osvícení možnost vstoupit. I pozitivní snaha zastavit myšlení, jakožto metoda zbavení se konceptualizování, je marnou snahou, a stejně tak je to s jakýmkoliv dalším ‚úsilím‘!

Jedinou efektivní snahou je neustálé vnímání pravdy. *Poznejte klamné jako klamné a to, co zůstane, je pravda*. To, co je nyní nepřítomné, se objeví, jakmile to, co je nyní přítomné, zmizí. Je to takhle jednoduché. Negace je jedinou odpovědí.

23. Dítě neplodné ženy

Maharadž dbal nesmírně ostražitě na to, aby návštěvníci poté, co byli vyzváni k otázkám, nezačali diskutovat mezi sebou. Tím by se jen zapletli do sítě vlastních představ a zapomněli na to, co bylo vyloženo. Když se zdálo, že se tak stane, Maharadž pobaveně poznamenal: „Ó, líčíte tu, jak probíhal svatební obřad dítěte neplodné ženy!“

Maharadž používal toto přirovnání ‚dítě neplodné ženy‘ dost často. Jednoho rána tento přírůdek zaujal přítomného návštěvníka a ten požádal Maharadže, aby to doložil příkladem. Maharadž zůstal na okamžik potichu, bez nejmenšího pohybu, se zavřenými očima a dýchal velice jemně. Mysleli jsme si, že vstoupil do *samádhi*. Ale pak začal mluvit tichým hlasem: Prozkoumejte a pochopte, co je to čas. Dokud nepoznáte podstatu času, nepochopíte podstatu jevů. Většinou se stává, že člověk považuje čas za něco jistého, a na základě tohoto předpokladu vytváří všelijaké koncepty. Neměl byste předtím, než začnete stavět a něco budovat, prozkoumat, jaké jsou vaše základy?

Čas a prostor existují současně. Proč jste schopen rozpoznávat věci? Protože je vidíte. Byl byste schopen je vidět, kdyby neměly žádný tvar? Věci jsou vidět díky tomu, že mají tvar, objem, že jsou rozprostřeny do prostoru. Pojďme dále. Byl byste schopen vnímat věci, kdybyste je mohl zahlédnout jen na nepatrný zlomek sekundy? Věci vnímáte jen díky tomu, že jsou rozprostřeny do prostoru po určitou dobu, a že jejich tvary jsou před vámi tak dlouho, abyste je byl schopen vnímat.

Kdyby zde neexistoval koncept času a prostoru (je evidentní, že čas a prostor nejsou objekty), pak by ‚věci‘ nemohly být vnímatelné a nebyly by ‚věcmi‘. Jak by tu mohly být nějaké jevy a události, kdyby zde nebyl žádný prostor a čas (žádná minulost, přítomnost ani budoucnost)? Prosím snažte se pochopit, že jak samotný jev, tak i čas, jsou pouze představy a tudíž nemají svou vlastní existenci. Všechny věci, které vidíte, či všechny myšlenky, které pozorujete, jsou pouhými obrazy, jež vznikly ve vědomí. Domníváte-li se, že jsou skutečné, pak vězte, že jsou stejně ‚reálné‘ jako sen nebo fata morgána. Pochopil jste nyní, co míním výrokem, že vše projevené (fenoméno) je dítětem neplodné ženy?

Maharadž řekl, že otázka týkající se prostoru a času je tak obtížná, že i vysoce inteligentní lidé jsou zmateni a vyvedeni z míry její spletností a nejsou schopni její pravý význam pochopit. V této fázi se zeptal všech přítomných návštěvníků: „Zkoumali někdy vědci podstatu prostoru a času do hloubky?“

Každý k tomu řekl něco jiného, ale všichni souhlasně připustili, že žádný vědec tento problém do hloubky nezkoumal, ale že někteří špičkoví vědci, včetně Einstei-

na, došli k závěru, že celý vesmír je ‚ve své podstatě myšlenkou‘, a tudíž že podstata prostoru a času je ve skutečnosti nepochopitelná, neboť překračuje hranice myslí i veškerého, do té doby dosaženého, poznání.

Maharadž se usmál a řekl: Jak by na to mohli vědci se svou drobnou myslí přijít? Mohou možná pochopit ‚neomezený prostor‘ a ‚neomezený čas‘. Dokážou však pochopit právě *nepřítomnost* prostoru a času? To je nemožné, neboť ten, kdo chápe, nemůže svým chápáním chápání pochopit. Bylo by možné, aby oko vidělo své vlastní vidění? Může oheň spálit sebe sama? Může voda pochopit, co je to žízeň?

Pokud chápete smysl toho, co jsem řekl, přestanete vidět ‚věci‘ na pozadí času; přestanete hledat pravdu prostřednictvím média, kterým je váš domyšlivý intelekt. Uvědomíte si, že právě usilovné hledání je překážkou, neboť nástrojem, pomocí kterého se snažíte hledat, není nic jiného než oddělená mysl - konceptuální (domnělý) subjekt hledá konceptuální (domnělý) objekt. Jakmile si to uvědomíte, přestanete s hledáním a dovolíte neosobnímu vědomí, aby převzalo vedení. A když vás neosobní vědomí vpustí dovnitř a ukáže vám tajemství svého vlastního zdroje, *shledáte, že tu není žádné ‚vy‘ nebo ‚já‘, ale pouze ‚Já‘*, základní subjektivita, že žádná ‚věc‘ nemá svou podstatu, a že proto celý projevený svět je jen dítětem neplodné ženy; nakonec pochopíte, že ‚Já‘ jsem stálost a nekonečnost!

24. Přezkoumání základů vlastní přirozenosti

Jeden zahraniční návštěvník mohl zůstat v Bombaji jen tři dny, a proto každý den navštěvoval jak dopolední, tak večerní sezení. Na svém posledním sezení se přiznal, že během těch tří dnů toho vstřebal moc, a jelikož to nemá utříděné, neví, čemu dát přednost. Neví, co má dělat dříve a co může odložit na pozdější dobu. Naléhavě proto žádal Maharadže, aby znovu zopakoval zásady svého učení, aby si je mohl podržet ve své mysli v určitém pořádku.

Maharadž se usmál a zeptal se ho, jestli má ve své mysli nepořádek v takových otázkách jako např. zda je lidská bytost mužského pohlaví, zda je syn svých rodičů, nebo jaké má zaměstnání! Pokud ne, pak proč by měl mít nějaký zmatek ohledně své vlastní přirozenosti!

Maharadž pokračoval: Tak jako tak, pojďme se věnovat tomu, na co jste se ptal. Ve skutečnosti chcete dospět k přijatelnému pochopení svého já (které jste podmínil tím, že jste jej začal považovat za entitu s tělem a myslí, která má úplnou kontrolu nad svými činy) a svého vztahu ke světu, v němž žijete – vy na jedné straně a svět na druhé.

To, co si myslíte, že jste, je jenom ‚hmotný‘ výtazek těla vašeho otce, který byl počat v děloze vaší matky, a který se později spontánně vyvinul do formy dítěte s kostmi, masem, krví apod. Vlastně jste ani nebyl o svém ‚narození‘ předem informován. Lidská bytost se začala formovat početím. Nejprve tu bylo nemluvně, pak kojeneček a v určité době, asi ve druhém roce vašeho života, vám bylo řečeno, že ‚vy‘ jste se narodil a máte určité jméno a určitou formu. Získal jste poznání o své ‚jsoucnosti‘ a od té doby jste se ‚vy‘ začal považovat za samostatnou a nezávislou individualitu, oddělenou od zbytku světa. Nyní přezkoumejte toto:

- 1) Zplodili vaši rodiče záměrně právě ‚vás‘?
- 2) Znali vaši rodiče okamžik, kdy nastalo početí?
- 3) Mohl jste si ‚vy‘ záměrně vybrat určitý pár za své rodiče?
- 4) Rozhodl jste se být ‚narozen‘?

Z odpovědí na tyto otázky bude jasné, že forma ve tvaru lidské bytosti vznikla téměř nahodile, bez jakéhokoliv souhlasu nebo výběru z něčí strany. Tuto formu jste později přijal jako své ‚já‘. Proto ‚vy‘ jako takový neexistujete ani jako ‚fakt‘, ani jako entita. To je první zásada. Forma byla vytvořena díky přirozenému procesu.

Otázkou zůstává, co jsme vlastně ‚my‘ všichni? Každý z nás, jako jev, je pouze zdáním ve vědomí toho, kdo nás vnímá, a proto *to, čím se zdáme být, je fenomén – dočasný, omezený a smysly vnímatelný; zatímco to, čím skutečně jsme, čím jsme vždy byli a čím vždy budeme, bez jména a tvaru, je noumenon – věčné, neomezené a nevnímatelné bytí.*

Ať už jste jakkoli přesvědčen o tom, že jste ‚pochopil‘ tento základní fakt, zjistíte, že je téměř nemožné přestat se ztotožňovat se svým jménem a formou, jež vnímáte jako svoji entitu. To se může stát pouze tehdy, když je to, co považujete za oddělenou entitu, zcela zničeno. To je druhá zásada, moc a síla *máji*. To, co je pouhým jevem, nemající žádnou svou nezávislou existenci, je pokládáno za něco ‚reálného‘. A potom tento přelud vynakládá úsilí, aby se něčím ‚stal‘ - stín se žene za svou podstatou. Ve skutečnosti jste byl po celou dobu podstatou, nikoli stínem, hledajícím vysvobození ze svého omezení. Jak zábavné! Co je potom *mája*?

Nyní se věnujme třetí zásadě. Byl byste schopen cokoliv z projeveného světa pochopit, kdyby zde nebyl ‚prostor a čas‘? Kdyby jevy tohoto zdánlivého vesmíru nebyly rozmístěny do prostoru a nezaujímaly ‚třírozměrný objem‘ a kdyby nebyly časově měřitelné, nemohl byste si je ani představit, natož je vnímat. Prosím, všimněte si, že všechny jevy jsou pouhá zdání v prostoru a čase, vytvořená a smyslově vnímaná ve vědomí. Dokonce samotná idea celistvosti Absolutna je pouze představou ve vědomí! Splyne-li vědomí s Absolutnem, kdo by tu mohl být, aby chtěl něco vědět nebo něco zakoušet?

A nyní přijde na řadu poslední zásada: Pokud jste jasně pochopil vše, co jsem dosud řekl, měli byste být schopni nazít svůj pravý stav, tedy stav před vaším ‚narozením‘. Můžete se vrátit zpět do původního stavu, než spontánně vyvstalo vědomí a přivedilo pocit přítomnosti? Tento pozdější stav ‚pocitu přítomnosti‘ je skutečný jen do té doby, dokud existuje tělo. Jakmile vyměřená doba života vyprší, vědomá přítomnost přejde do původního stavu, kde není přítomno žádné vědomí sebe sama. *Nikdo se nerodí, nikdo neumírá.* Je tu pouze začátek, průběh a konec události, objektivizované jako životní úsek v určitém prostoru a času. *V projevu (fenoménu) neexistuje žádná entita, která by byla omezena, a v Absolutnu (noumenu) neexistuje žádná entita, která by měla být vysvobozena.* To jsou zásady, které je nutno zkušenostně prožít. Snový svět jevů je něco, co má být pouze pozorováno.

Návštěvník se před Maharadžem uklonil a řekl mu, že v těch několika málo slovech obdržel nejvyšší poznání. Dodal: „Nemusím se více učit, neboť zde jsem získal poučení o své pravé totožnosti.“

25. Co ve skutečnosti jsme?

Na sezeních u Maharadže to běžně probíhá tak, že se trpělivě čeká, až on sám začne hovořit. Někdy začne přímo o určitém tématu; jindy tiše sedí se zavřenýma očima, a po čase začal potichu mumlat, jakoby nahlas přemýšlet. Také se stává, že se hned na začátku zeptá, jestli někdo nemá otázku. Někdy, ne však často, je někdo z návštěvníků silně dychtivý zeptat se na konkrétní problém. Maharadž vycítí jeho nedočkavost, přímo se na něho podívá, i když třeba sedí vzadu v rohu, a zeptá se ho, zda nemá nějakou otázku.

Jednou ráno, když se Maharadž zeptal, zdali jsou otázky, přihlásil se jeden návštěvník a začal hovořit. Řekl: Maharadži, mám otázku, která mě tak rozrušuje, že jsem na pokraji zhroucení. Přečetl jsem toho dost o filosofii neduality (*Advaitě*) a její základní principy mě velice zaujaly. Mnoho učitelů mi opakovaně řeklo, že dokud se nevzdám představy o své oddělené entitě, nemohu dosáhnout vysvobození. Přijal jsem bezvýhradně fakt, že ten, kdo věří konceptu dvojnosti subjektu a objektu (já a ti druzí), je tím, kdo je omezen v ‚poutech‘. Bylo mi však také řečeno, že tu pro nikoho neexistuje žádné ‚omezení‘, neboť každý je již svobodný! Toto potichudně stanovisko je pro mě obtížné pochopit. Nemohu nic ‚dělat‘, protože prý neexistuje žádná ‚entita‘. Jak mám ale v tomto světě žít? Maharadži, prosím vás, toto není nějaká povrchní akademická otázka. Velice intenzívně se tím zabývám a tento problém mě dohání k šílenství. *Co skutečně jsme?*

Maharadž upřel svůj zářivý pohled do tazatelových očí, které se naplnily slzami. Pak s hlubokým dechem a se zavřenými očima navodil stav, který musel vnést do tazatelova srdce pocit klidu. Když Maharadž opět otevřel oči, viděl návštěvníka sedět klidně a se zavřenými očima. A když otevřel své oči on, viděl Maharadže, jak se na něho usmívá.

Maharadž se ho zeptal, na co v posledním okamžiku myslel? Odpověděl, že na nic. Maharadž řekl: To je odpověď – ‚nic‘. Když jste řekl ‚nic‘, co přesně jste tím myslel? Nemyslel jste tím to, že konceptualizace, jež ve vědomí neustále probíhá, se dočasně zastavila, podobně jako v hlubokém spánku? Nepřivádí vás to k tomu, že viníkem všeho je vědomí, zdroj veškeré konceptualizace? Nepřijde vám, že celý problém vznikl ve vědomí, kde byl také rozpoznán, a že je to samo vědomí, které se pokouší pochopit vlastní podstatu? Nepřijde vám proto naprosto nemožné, abyste mohl *konceptuálně*, pomocí pojmů a představ, pochopit, co ve skutečnosti jste?

Pokračujme. Použil jste slovo ‚skutečně‘; čím ‚skutečně‘ jsme? Průměrný člověk by slovem ‚skutečně‘ označil něco, co je smysly vnímatelné. Tělo je smysly vnímatelné, ale je ‚skutečně‘ tím, čím jste? Musíme slova, navzdory jejich omezenosti, používat přesně. Za ‚skutečně‘ považujeme vše, co je smysly vnímatelné, a přesto každá ‚věc‘, která je smyslově vnímatelná, je dříve, než je poznána, interpretována myslí. A cokoli je takto poznáno, je přitom pouhým zdáním ve vědomí poznávajícího. Pokud je však vše, co je smyslově vnímatelné, pouhým zdáním, jak je to se skutečností fyzické formy, která vypadá tak ‚skutečně‘ a hmatatelně?

Neměli bychom se vrátit zpět – přinejmenším pojmově – do stavu, který tu existoval před projevením této fyzické formy, tohoto psychosomatického aparátu, až před samotné početí této formy? Pokud vás požádám, abyste mi řekl něco o vašem stavu, jenž tu byl předtím, než došlo k vašemu početí v matčině děloze, odpovědi musí nutně být: „Já nevím.“ Toto ‚Já‘, jež nezná onen stav, (ve skutečnosti ‚Já‘ neznalo nic do té doby, než se objevilo vědomí) je to, co skutečně jsme – Absolutno, noumenon, neomezené, nekonečné, nevnímatelné bytí; zatímco to, čím se zdáme být jako oddělené objekty, je relativní, jevové, konečné, časově omezené a smysly vnímatelné.

Stav neprojevu, noumenon, je stavem, kde ‚Já‘ nic nevím ani o svém *jsoucnu*. Jakmile si začneme být svého *jsoucna* vědomí, stav jednoty zmizí, protože podstatou vědomí je dvojnost. Projevení toho, čím jsme jakožto jevy, vede k procesu objektivizace, jejímž základem je rozdělování na subjekt, jenž je ten, kdo vnímá či poznává, a objekt, jenž je to, co je vnímáno či poznáváno.

Na procesu objektivizace je zajímavé, že toto rozdělení nastává ve vědomí, které je zdrojem veškerého konceptualizování, a proto jak poznávající subjekt, tak i poz-

návaný objekt, jsou *oba* ve skutečnosti objekty, projevené ve vědomí, podobně jako je tomu u postav ze sna. Ale objekt poznávajícího (toho, kdo poznává poznávané objekty) přebírá totožnost subjektu jako oddělené entity ‚já‘ - a přiděluje poznávanému objektu identitu odlišnosti, považující jej za toho ‚druhého‘. Takto je prostřednictvím iluze, síly *máji*, nebo jak to nazveme, zrozena představa ‚individuality‘.

Jakmile nastane ztotožnění s domnělou oddělenou entitou, objeví se představa dvojnosti a návyk na tuto představu se stále posiluje. Oddělená subjektivní entita se pak dostává do role soudce, který hodnotí a kritizuje rozličné objekty, začne vytvářet celé schéma vzájemně závislých protikladů – dobrého a zlého, velkého a malého, vzdáleného a blízkého – a dává tím prostor pro odsuzování a schvalování.

Živnou půdou pro vznik tohoto světa jevů je samozřejmě představa prostoru a času. Prostor je nutný k objektivizaci (zpředmětnění) a čas k měření doby trvání objektů v prostoru. Jak by bez přítomnosti prostoru mohl být dán objektům nějaký tvar, díky němuž jsou viditelné? A jak by mohly být tyto objekty vnímatelné, kdyby tu nebyl čas (resp. doba potřebná pro jejich vnímání)?

Maharadž se zeptal návštěvníka, zda už dostal odpověď na svou otázku.

Návštěvník, který zaujatě a jakoby očarován naslouchal, si náhle uvědomil, že se ho Maharadž na něco ptá. Byl tak ohromen tím, co mu bylo sděleno, že nějakou dobu nebyl schopen slova. Zdálo se, že je ponořen do čirého naslouchání, které přesahuje rámec slov. Byl ve spojení s Maharadžem.

Maharadž dál pokračoval: Jestliže jste vnímal to, co jsem nyní říkal, měl byste být schopen přesně říci, jak a kde vyvstává takzvané omezení, a koho poškozuje. Pochopte to jasně. Projevený svět jevů není nic jiného než proces činnosti vědomí, v němž *něco takového jako individuální entita neexistuje*. Všechno jsou to objekty, snové postavy, fungující v příslušných rolích. Naše utrpení vzniká pouze tím, že své snové role považujeme za sebe sama a přijímáme odpovědnost za jejich ‚záměry‘. *To, čím skutečně jsme*, ztotožníme se subjektem poznávajícího v procesu objektivizace. Právě tato iluzorní a zcela nadbytečná totožnost způsobuje ‚omezení‘ i z toho plynoucí utrpení domnělé individuality.

Tedy ještě jednou: *To, co nejsme, je pouhá představa a tato představa hledá to, co jsme*. Tohoto návyku a mylného chápání se můžeme zbavit jedině správným pochopením toho, co jsme a co nejsme. Pak bude jasné, že ‚omezení‘ a ‚individualita‘, která tímto omezením trpí, jsou pouhé koncepty, a to, co jsme, noumenon, se může projevit pouze jako úplný svět jevů (fenoménů). Klid naleznete, nebo spíš klid nalezne sám sebe, jakmile tu bude přímé nazření skutečnosti, že to, co hledáme, nemůže být nalezeno, a to z jednoho prostého důvodu, že mezi hledajícím a hledaným není rozdíl.

Návštěvník seděl, ruce složené na prsou, se zavřenýma očima a po tvářích mu tekly slzy. Byl pohroužený do ticha, daleko výmluvnějšího, než kdyby něco říkal.

26. Život je fraška

Jednoho večera začal jeden z návštěvníků mluvit v tomto smyslu: Maharadž někdy říká, že veškeré projevení je iluze, podobně jako film nebo divadelní představení, a ...

Maharadž ho přerušil se smíchem a řekl: Když pochopíte jasně, jak to ve skutečnosti je, zjistíte, že to není obvyklý filmový příběh, ale je to pekelná komedie, úplná fraška. Podívejte se na mě, jsem zde, ve svém domě, nikoho neobtěžuju, dělám to, co ke mně přirozeně přichází. Představte si, že se zde jednoho dne náhle objeví policista a obviní mě z loupežného přepadení v Kalkatě, které se tam stalo toho a toho dne. Řeknu mu, že jsem nikdy nevycestoval ze svého domovského města, natož abych byl v Kalkatě a provedl zde loupežné přepadení. Řeknu to tak přesvědčivě, že policista bude na rozpacích, a po provedení dalšího výslechu zjistí, že to, co jsem říkal, byla pravda. Pak se omluví a nechá mě být. Takto by měla tato vymyšlená situace proběhnout.

Ale zde nastává komická věc. Vy čelíte podobnému obvinění, také jste nikdy nebyl v Kalkatě, ale jste tak vystrašený z policistovy přítomnosti, že nejste schopen říci něco na svoji obranu, a dovolíte, aby vás zatkl. Později za mřížemi začnete bédovat a lamentovat nad svým omezením a voláte po vysvobození! Není to směšné?

V mém původním stavu jednoty a celistvosti jsem nevěděl ani to, že existuji. A pak mi bylo jednoho dne řečeno, že jsem se ‚narodil‘, že to a to tělo je ‚mnou‘ a že tato dvojice lidí jsou moji rodiče. Od té doby jsem začal den za dnem ‚o sobě‘ přijímat další informace, a celou tuto pseudoosobnost jsem vybuďoval jen proto, že jsem přijal obvinění z toho, že jsem se narodil, třebaže si plně uvědomuji, že jsem nic takového jako narození nezažil, že jsem nikdy se svým narozením nesouhlasil, a že mi tudíž moje tělo bylo vnuceno. Postupně se toto podmínění stávalo stále silnějším návykem, až vyrostlo do té míry, že nejenže jsem přijal obvinění z toho, že jsem se narodil jako určité tělo, ale navíc jsem přijal i to, že jednou, v určité budoucí chvíli, také ‚zemřu‘. A právě slovo ‚smrt‘ se pro mě stalo symbolem hrůzunahánějící traumatické události. Může snad být něco komičtějšího? Díky milosti svého *Gurua* jsem si uvědomil svou pravou přirozenost, a také jsem si uvědomil, jaký obrovský žert byl se mnou sehrán.

Neznám žádnou zákeřnější iluzi než tu, která se stala v případě události známé

jako zrození-život-smrt, tak jak je přijímána objektivní entitou, která má za to, že během období označeného jako ‚čas‘ tuto konceptuální událost zakouší. Základem a nutným předpokladem celé iluze je představa prostoru, v němž se mohou objekty vyskytovat, a představa času, pomocí něhož mohou být vnímány.

Chápete nyní, proč jsem řekl, že život je fraška či groteska? Postupte dál a podívejte se, do jaké míry se vaše konceptuální entita zapletla do této frašky. Nejen že opomíjíte vidět, že jste v této frašce pouze hercem hrajícím svou roli, ale stále se domníváte, že máte v této hře (zvané ‚život‘), která se pochopitelně odehrává přesně podle předem napsaného scénáře, možnost rozhodovat se a konat podle svého. Jestliže pak události probíhají přirozeně svým vlastním způsobem, nechá se tato domnělá (konceptuální) entita, za kterou se jedinec považuje, do těchto událostí zatahovat a trpí. A tak začne přemýšlet o ‚omezení‘ a ‚vysvobození‘.

Vysvobození znamená vidět život jako frašku a poznat, že vy (resp. ‚Já‘, bez toho nejmenšího dotyku objektivity) nemůžete být nějakou entitou určitého tvaru či jména. Vysvobození je nazření skutečnosti, že vnímající objekty jsou součástí projeveného světa jevů, a nemají oddělenou identitu. To, co ‚Já‘ jsem je vjem, který mají všechny vnímající objekty; je to vědomá přítomnost. Vysvobození je nazření toho, že Já, Absolutno, jsem ve svém projevení činností (viděním, slyšením, pocíťováním, chutnáním, čicháním, myšlením) bez přítomnosti jakýchkoli jiných individuálních herců.

Chápete nyní, proč ‚trpíte‘? Je to proto, že jste právě ten případ chybné totožnosti; či spíše, že jste přijal něco, co je očividně chybnou totožností!

27. Chybné ztotožnění je ‚omezením‘

Jeden z návštěvníků položil Maharadžovi otázku s jistým zaváháním, neboť si nebyl jist, nakolik začátečnický by jeho otázka mohla vypadat. Řekl, že pokud problémy ‚omezení‘ a ‚vysvobození‘ skutečně vyplývají z pocitu ztotožnění se s tělem, není mu jasné, jak a proč k tomuto ztotožnění došlo. Dále dodal, že nedokáže pochopit, proč by měl někdo vůbec mít duchovní poznání, když na konci života každého z nás je výsledek stejný, a to jak v případě *džánánina*, tak nevědomé osoby. Tělo se rozpustí zpátky do pěti elementů a vědomí se stane *Nirgunou*.

Maharadž někdy tazatele poslouchal se zavřenýma očima, zvláště když ten mluvil v jazyce Marathi. Tohoto návštěvníka si také tak vyslechl, ale rysy jeho tváře se během poslouchání měnily. Vypadal přísně a já myslel, že tazatele přeruší a napomeně ho, jakou to dává otázku. Ale přísnost se brzy změnila na laskavost a pochopení a Maharadž se usmíval.

Potom začal tiše mluvit, s očima stále zavřenýma: Nejprve se věnujme základům. Celý projevený vesmír je zdáním ve vědomí. Jestliže nejste vědomý, svět pro vás neexistuje, neboť nemůžete nic poznávat. Toto vědomí (ve kterém člověk poznává projevený vesmír) je vše, co jsme. Pokud jsme v projeveném světě, dokážeme vnímat pouze tento svět; *dokud se neprobudíme ze snu projevení, nemůžeme být tím, čím ve skutečnosti jsme*. Pochopte tedy sen jako sen a přestaňte konceptualizovat a objektivizovat. Hlavní zásadou je toto: *Noumenon je základ a fenomén je pouhý odraz – nejsou od sebe odlišné*.

Další bod, který je třeba pochopit, je tento: Jestliže v projeveném světě ,vy' vidíte někoho ,druhého', pak ,vy' i ,on' jste oba objekty, které se navzájem vidí jakožto jevy ve vědomí. Pochopte však, že tu není žádný subjekt, který by viděl toho druhého jako objekt. Je tu pouze *vidění*, což je činnost, dění, jako aspekt absolutní (noumenální) potenciality. To se týká i všeho ostatního – slyšení, dotýkání, chutnání, atd. Vše je v podstatě ,činností'.

Pokračujme. Tato ,činnost' se děje prostřednictvím fyzické formy, psychosomatického aparátu, který je, jakožto fenomén, sám pouze projevením, tedy aspektem Absolutna (noumena); podobně jako je stín aspektem podstaty. Pokud zde není žádná individuální entita, která by se domnívala, že má možnost volby, všechno jevové fungování nastává spontánně, a otázka ,omezení' a ,vysvobození' nevystává.

Ale co se stane: Činné jádro psychosomatické formy (můžeme to pro naši analýzu nazvat ,osobním' vědomím, přestože vědomí takto dělit nelze) si propůjčí od Absolutna jako jedině podstaty a jediného subjektu nepravou a neopodstatněnou subjektivitu jako oddělenou entitu, třebaže samo je pouhým objektem. Takto je vytvořena pseudo-entita, která se domnívá, že je narozena, že žije a zemře. Tato pseudo-entita má také za to, že má svobodnou volbu konání a rozhodování, tím přijímá odpovědnost za vše, co se v činnosti projeveného světa přihodí, tj. za utrpení v tomto světě, za předpokládané hříchy a zásluhy, a přijímá též z toho plynoucí ,omezení' a potřebu ,vysvobození'.

Je to nyní jasné? *To, co jsme, se v rámci relativního světa chybně ztotožní s tím, co nejsme*, a vytvoří tak pseudo-entitu. ,Omezení' vystává právě z této totožnosti. A je to právě tato pseudo-entita, která trpí pocitem viny a omezením a hledá vysvobození. ,Já' nemůže trpět, protože ,Já' není vybaveno nástrojem, kterým by mohl být zakoušen jakýkoli vjem. Jakýkoli zážitek, ať příjemný nebo nepříjemný, může být zakoušen pouze neskutečným, mylným ztotožněním, zvaným individuální ,já'.

No a konečně pochopte, co se děje v případě *džánánina*. *Džánánin* prohlédl základní iluzi projeveného vesmíru, stejně jako svou *zdánlivou* roli fenoménu, jevu, ve spontánní činnosti projeveného světa. S naprostým klidem se přizpůsobuje čemuko-

li, co se tomuto jevu, jenž prochází přidělenou dobou života, může v projeveném světě přihodit, a pak se ‚vrací domů‘. Zdá se, jako by žil svůj život podobně jako jiní, ale podstatný rozdíl je v tom, že on se zbavil totožnosti s pseudo-entitou, a proto neprožívá utrpení.

V případě nevědomé osoby prožívá pseudo-entita (jež je sama iluzí) tento snový svět, toto projevení, stále jako nezávislá entita s domnělou vlastní vůlí. A trpí, protože se zaplétá do představy kauzality, známé jako *karma*, včetně konceptu znovuzrození.

Absolutní noumenalita se projevuje prostřednictvím miliónů forem, které jsou každým okamžikem tvořeny a ničeny, a v této spontánní činnosti není místo pro domnělou samostatnou entitu. Proto jakýkoliv čin, pozitivní nebo negativní, založený na představě autonomní, nezávislé entity, nutně vede k zásadnímu omylu v pochopení základů *Advaity*. Dokud je tu pseudo-entita, považující se za hledajícího a snažící se dojít k ‚vysvobození‘, bude tato entita stále zůstávat v ‚omezení‘. Je nutné hluboce intuitivně pochopit, že hledající je tím, co je hledáno. Když se tak stane, hledající zmizí.

28. Jsi Věčný

Jednou ráno, když Maharadž vystoupil po schodech do své podkrovní místnosti, začal mluvit, hned jak se posadil. Shromáždilo se tu již několik návštěvníků, ale Maharadž je jen letmo přehlédl.

Někdo z jeho rodiny si Maharadžovi předtím postěžoval na někoho, kdo byl nedochvilný a neudělal to, co slíbil udělat. Takže tématem jeho promluvy se stal čas. Maharadž začal vysvětlovat, že někteří lidé chápou čas, jako by to byla nějaká ‚věc‘ – něco, co je od nich odděleno, něco, co jako individuální entity prožívají, tráví. Tato idea je zcela mylná.

Maharadž se podíval na přítomné posluchače a řekl: „Vaše představa času je založena na tom, že si myslíte, že někdy v minulosti jste se narodili, že nyní jste v přítomnosti (i když přesně řečeno zde není žádná ‚přítomnost‘ jako taková, protože ‚přítomnost‘ se nikdy nemůže zastavit!) a že stárnete a jdete vpřed do neznámé budoucnosti.

Nikdy vám nedošlo, jak klamná je tato představa? Je zde skutečně, v objektivním slova smyslu, nějaká minulost-přítomnost-budoucnost? ‚Minulost‘ je pryč a žije jen ve vzpomínkách. ‚Budoucnost‘ můžete poznat, pouze když se stane přítomností, ale pak se také ztratí ve vzpomínkách. Proto byste měli mít jasno v tom, že ‚čas‘ nemá

ve vašich životech žádnou objektivní existenci, a že proto nemůže být analyzován jako jiné hmotné objekty!

Maharadž pokračoval: Proč se tedy zabýváte časem? Pouze z toho důvodu, že udává dobu trvání, měřítko, koncept. Doba trvání je známkou dočasnosti, což je nutná podmínka každého jevu, včetně všech představ ‚mě‘ a ‚vás‘. Takže *to, čím se zdáte být, neboli stav, o němž jste si navykl myslet, že jím jste, i když ve skutečnosti nejste, je dočasný*. Ale to, čím *jste* jako Vědomá přítomnost (a jako znalec tohoto vědomí), je věčné. ‚Minulost‘ je pouhou vzpomínkou a ‚budoucnost‘ je pouhou nadějí. *Pro nás má význam jenom to, co je přítomné, co je teď, neboť přítomnost je to, čím jsme jakožto věčnost*.

Jsem zvědav, zda chápete, co říkám. Uvědomujete si smysl toho, o čem mluvím? V podstatě jsem řekl, že *jste čas: Co si myslíte, že jste, je trvání, čas; to, co jste subjektivně, je věčné*. Poděsilo vás, když jsem řekl, že to, co si myslíte, že *jste*, je čas? Jakožto projevené objekty *jste* časem – tokem času, plynoucím od dětství ke stáří, od zrození ke smrti, od stvoření ke zničení, stejně jako kterýkoli jiný jev. To, co si myslíte, že *jste* (psychosomatický aparát), je vždy v pohybu, dokonce i během spánku spěje k probuzení, a to z jednoho prostého důvodu – vědomí, jehož povahou je pohyb, vás nenechá být v klidu. Toto neustálé ‚konání‘ se stává neblaze známou *karmou* jen proto, že se ztotožňujete s fyzickou formou, čímž přebíráte zodpovědnost za zdánlivé činy, a samozřejmě také za jejich následky. Aby každý takový zdánlivý čin mohl být vnímán, nachází se v prostoru a čase, a tím se stává ‚událostí‘. Celý projevený svět je tvořen milióny vás, projevených entit. A souhrn všech vašich činů (událostí) představuje svět v pohybu, v činnosti. Slovo ‚zrození‘ by se ve skutečnosti mělo vztahovat k času, protože kdyby (nerozlučně s ‚prostorem‘) nebyla zrozena doba trvání, nemohlo by nastat projevení a vnímání. *Myslíte si, že jste se narodili, ale to, co se zrodilo, byla tato doba trvání, v níž jste se, jakožto objekty, stali vnímatelní*.

Na relativní úrovni má mít všechno svůj vzájemný protiklad; jen tak to může mít alespoň konceptuální (pokud ne objektivní) existenci. Všechny vzájemné protiklady, jakými jsou např. světlo a tma, poznání a nevědomost, dobro a zlo, jsou v představě navždy odděleny, avšak znovu se neoddělitelně sjednotí, jsou-li vzájemnou negací propojeny. Také Čas a Věčnost jako protiklady ve světě jevů se znovu sjednotí ve vzájemné negaci protějšku do celistvosti. A právě tato základní jednota je pravým postojem. Jestliže tento postoj ztratíte, přijdete o stav vyváženosti a propadnete se do propasti *máji*.

Na závěr Maharadž řekl: Cokoli si myslíme či říkáme o Věčném Absolutnu, může být pouze konceptuální; může to být jenom náznak, pouhý ukazatel, který nám stej-

ně nikdy nemůže odhalit, co je to věčnost, protože věčností je to, co jsme my. Lze k tomu říci jen jediné: Já jsem *tady a teď*, přičemž ‚tady‘ je to, co tu zůstává v nepřítomnosti prostoru, a ‚teď‘ je to, co tu je v nepřítomnosti času. A i to je příliš mnoho slov. Na tom, co se řekne a co se vyslechne, nezáleží. *To, na čem záleží, je bezprostřední nazření skutečnosti.*

29. Nic takového jako ‚Osvícení‘ tu není

Maharadž často říká, že z těch, kdo ho přijdou navštívit, je jen málo začátečníků na duchovní cestě. Většinou za ním chodí ti, kdo na své cestě za poznáním jezdili sem a tam, přečetli mnoho knih, setkali se s mnoha *Guruy* a vytvořili si určitou představu toho, jak to vlastně je, ale málokdo z nich měl jasný obraz toho, co hledá. Mnoho z nich bez váhání přiznalo, že veškeré úsilí se ukázalo být neúspěšné, a proto byli znechuceni a zklamáni. A jsou tu i ti, kdo přemýšlí, zda se nehnali za pouhým přeludem. Ale i přes všechny své deprese a znechucení se zdá, že pochopili, že život nakonec má smysl. Maharadž se těmito návštěvníky velice hluboce zabýval a projevoval o ně osobní zájem. A naopak zcela ignoroval ty, kdo za nim přicházeli z bezdůvodné zvědavosti, nebo aby si měli o čem povídat s přáteli na večírku.

Dále tu byla skupina lidí – natvrdilých intelektuálů – kteří si k Maharadžovi chodili ověřovat své vlastní nahromaděné ‚poznání‘. Když odpovídali na Maharadžův obvyklý dotaz o sobě a své minulosti, zřídka kdy zapomněli hrdě zmínit dlouhý seznam knih, které prostudovali a světců, které potkali. Maharadž si to s uličnickým pochichtáváním vyslechl a někdy prohodil něco, po čem se jejich ego ještě více nafouklo. Například podotkl: Dobře tedy, jistě dnes spolu budeme vést neobyčejně zajímavý rozhovor. Musím říci, že jsme všichni poctěni vaší přítomností, a myslím, že se dnes něco nového naučíme. Já jsem dochodil jen čtyři třídy základní školy - a vy, doktor filosofie, znalý všech Upanišád, ó jak potěšitelné!

V průběhu rozhovorů se tyto ‚velké osobnosti‘ chovaly různě. Někteří začali mluvit z pozice, kdy se považovali být více či méně na stejné úrovni jako sám Maharadž. Potom, během pár minut, byl ale ten nesmírný rozdíl tak zřejmý, že se rozhodli zaujmout pokornější pozici, a spíše poslouchali, než aby mluvili. Brzy si uvědomili ošidnost svého vědátorství a klamnost svých oblíbených teorií a konceptů.

Jednoho rána přišla za Maharadžem jedna dáma. Přemrštěně chválila knihu *Já Jsem To* a řekla, že je pro ni velkým štěstím poznat Maharadže osobně a vzdát mu úctu. Procestovala všechno možné a setkala se s mnoha duchovními učiteli, ale nikdy neměla pocit, že našla to, co hledala. Nyní si je však jistá tím, že její hledá-

ní došlo u Maharadžových nohou ke svému konci. Dosáhla prý určitých zážitků, které jiní *Guruové* uznali jako důkaz jejího duchovního ‚vývoje‘. Potom začala tyto zkušenosti Maharadžovi do detailu popisovat.

Maharadž to pár minut poslouchal, pak ji přerušil a zeptal se: Řekněte mi, kdo měl tyto zkušenosti? Komu se líbily? V nepřítomnosti čeho by se tyto zkušenosti vůbec neobjevily? Kde vystupujete *vy* v těchto zkušenostech? Jakou totožnost jste byla schopna, po tak dlouhé době duchovní praxe, objevit pro *sebe samu*?

Maharadž jí poté sdělil: Nemějte pocit, že mám v úmyslu vás urazit, ale opravdu musíte mít jasno v těchto otázkách, ještě než se rozhodnete, zda se ubíráte správným směrem. V současné chvíli jste jako pětileté dítě, které bylo vyparáděno do pěkných šatů a půvabných ozdob. Totéž děcko by před čtyřmi lety pěkné šaty a ozdoby buď vůbec nebralo na vědomí, nebo by je otráveně přijalo, donuceno svými slepě milujícími rodiči. Ale nyní už uběhla nějaká doba, a mezitím toto dítě přijalo určité podmíněnosti a návyky, a tak se nemůže dočkat, až vyjde ven a uvidí závist svých malých kamarádů, kteří takovou parádu nevládní. Co se odehrálo v této době od kojence až k pětiletému dítěti? Je to přesně to, co vám brání vidět vaši pravou přirozenost. Kojenec, na rozdíl od dítěte, se ještě nedrží své subjektivní osobnosti, individuální totožnosti. Předtím, než se omezí touto osobní identitou, obrací se k sobě jen jako ke jménu a nakládá se sebou jako s pouhým ‚objektem‘, ne jako se ‚mnou‘, tedy jako poznávajícím subjektem. Hluboce o tom uvažujte. *Osobní ‚entita‘ a osvícení nemohou existovat společně.*

Maharadž komicky prohodil: „Pokud se poté, co jste si toto vyslechla, rozhodnete mě dále navštěvovat, musím vás varovat. Nejenom že nic nezískáte, ale ztratíte vše, co jste dosud s takovým úsilím po tolika letech ‚nabyla‘. A co víc, ztratíte i své ‚já‘! Takže buďte opatrná! Jestliže mě budete nadále navštěvovat, dojdete k závěru, že tu není žádné ‚já‘ nebo ‚vy‘, hledající osvícení. *Vlastně tu nic takového jako ‚osvícení‘ není. Nazření této skutečnosti je samo osvícením!*

Dáma seděla zamyšleně. Konstrukce, kterou si tak pilně budovala po mnoho a mnoho let, se otřásla ve svých základech. Sepnula ruce, poklonila se Maharadžovi a požádala o svolení, zda by ho mohla, dokud bude pobývat v Bombaji, denně navštěvovat.

Maharadž odvětil, že je vítána.

30. Co jsi byl před svým ‚narozením‘?

Jeden z nových návštěvníků Maharadže byl Američan, kterému bylo něco okolo pětadvaceti let. Byl to přes šest stop vysoký, urostlý mladík, s vyholenou hlavou, vyzáblým podlouhlým obličejem a ostře řezanými rysy. Měl na sobě okrově žlutou róbu jedné z mnoha indických náboženských sekt.

Řekl, že je putujícím mnichem, a že během posledních dvou let procestoval skoro celou severní Indii. Předtím absolvoval běžný klášterní výcvik, který trval tři roky. Na Maharadžův dotaz, zdali našel to, co hledal, se usmál a řekl, že začal pochybovat, zda to lze najít pouhým putováním, a vlastně nyní přemýšlí, zda se od *toho* spíše nevzdálil!

Pak řekl, že si nedávno prošel knihu *Já Jsem To* a poté, co ji přečetl, měl neobvykle silný pocit, že k tomu právě ‚došel‘; zvláště když na přední straně uviděl obrázek Maharadže. Jak se zahleděl do Maharadžových očí, nedokázal se dlouhou dobu zbavit jeho upřeného výrazu z tohoto portrétu. Pocítil, že ho musí navštívit, vyjádřit mu úctu a posadit se k jeho nohám.

Maharadž: Máte jasno v tom, co opravdu chcete? Hledáte Boha? Co přesně hledáte?

Tazatel: Vždy jsem věděl a hluboce pocítoval, že ze všeho, co mi svět nabízí, mě nic nemůže doopravdy uspokojit, protože vše je jen dočasné. Co přesně chci? Dobře tedy, chci dojít ke skutečnosti. To je to, co chci.

M: (Tiše se usmíval) Kdybyste si dokázal uvědomit, jak to je komické – „Já chci dojít ke skutečnosti.“ Kdo je ten ‚já‘, který chce dojít ke skutečnosti? Je to tento komplex těla a mysli, tento psychosomatický aparát? A je si toto ‚já‘ jisté tím, že ho skutečnost ochotně přijme? A jak toto ‚já‘ ‚dosáhne‘ skutečnosti? Tím, že vyskočí hodně vysoko nebo hodně daleko? Nebo snad pomocí rakety? Nebo lze skutečnosti dosáhnout pomocí mentálního skoku? A konečně se chci zeptat: Co přesně myslíte pojmem ‚skutečnost‘, které chcete dosáhnout?

T: (Smějící se) Když jste to takto vyjádřil, zdá se to opravdu komické, nebo spíše tragické.

M: Kdo je ten, kdo poslouchá tato komická či tragická slova?

T: Já, který tu sedím; já poslouchám tato slova a také k vám hovořím.

M: Tuto konkrétní činnost provádějí příslušné smysly za pomoci *prány*, životní síly. Není zde však něco – nazvěme to vaším pocitem přítomnosti – bez čeho by žádný z vašich smyslů nebyl schopen cokoli rozpoznat? Co je tím, co dává vnímající bytosti schopnost vnímat?

T: No, kdybych nebyl vědomý, moje smysly by nefungovaly.

M: Pochopte pak, že *to, čím jste, dokud je tu tělo, je právě tato vědomá přítomnost*. Jakmile vaše tělo zemře, spolu s ním odejde životní dech i vědomí. Pouze *to, co tu bylo před zjevením tohoto těla-mysli-vědomí, tedy stále přítomné Absolutno, je vaší pravou totožností*. To je skutečnost, kterou *jsme*. To je skutečnost tady a teď. Kde je pak někdo, kdo by k ní chtěl dojít?

Co jste byl před svým ‚narozněním‘? Existovaly v tomto stavu nějaké potřeby, přání, touhy – včetně touhy po pravdě, svobodě nebo vysvobození? Tento stav před ‚narozněním‘ je ve skutečnosti vaším původním a pravým stavem, neboli vaší pravou podstatou. Je to stav celistvosti, svatosti, absolutní přítomnosti a relativní nepřítomnosti. Vědomí, neboli jáství či bytí, je odrazem tohoto stavu. Avšak odraz Slunce není Sluncem. To, co jste, je Vědomá Přítomnost a nikoli tělo, jež je pouze obydlím pro vědomí v jeho projevení. Když tělo ‚umře‘, vědomí se z těla uvolní, a potom už nejste ani vědomou přítomností, protože pak tu již žádná relativní přítomnost není. Jste potom původní Absolutno. *Relativní nepřítomnost značí Absolutní Přítomnost bez přítomného vědomí sebe sama*.

Touha po svobodě, která vyvstává v srdci hledajícího v počátečních fázích, se postupně začne vytrácet, jakmile si uvědomí, že on sám je tím, co hledal. Neústupnost této touhy svědčí o dvojím ‚zablokování‘. Jedno spočívá v domněnce o přítomnosti a trvání entity, toužící po ‚svobodě‘, i když ve skutečnosti není možné, aby projevený objekt mohl být svobodný, protože objekt nemá nezávislou existenci. Druhé zablokování, znemožňující odstranění této touhy, vězí v mysli. Touha po svobodě je založena na touze zmocnit se skutečnosti na úrovni mysli; to znamená snažit se uchopit neznámé a nepoznatelné v rámci měřítek poznaného! To nelze nikdy uskutečnit.

T: Jakou *sádhanu* (duchovní praxi) mám tedy provádět?

M: A zase, dělat *sádhanu* znamená předpokládat existenci přeludu. Kdo má dělat *sádhanu* a za jakým účelem? Nestačí vidět klamné jako klamné? *Entita, o které se domníváte, že jí jste, je klamná. Vy jste skutečnost*.

Jakmile je pochopeno, nebo spíš intuitivně nazřeno, že entita je čistě konceptuální představa, zbývá už jen znovuspojení – *jóga* – s veškerenstvím. Nic už není potřeba dělat, protože tu není nikdo, kdo by co udělal, a navíc nikdo, kdo by se zdržel konání! Zůstane jen to, že jsme prostě ‚žiti‘, zcela bez vlastní vůle, protože relativně vzato jsme jenom loutky snového světa, s nimiž je manipulováno. Je proto důležité, aby se snící individualita probudila ze svého osobního snu. A samo toto nazření je probuzením!

Mladý Američan, jenž s velkým zaujetím Maharadže poslouchal, se před ním poklonil a řekl mu: „Pane, vaše slova odstranila všechnu moji mentální suť. Nyní vím, co je skutečnost. Víím a vnímám to; já jsem skutečnost.

31. Maharadž o sobě

Byl to jeden z těch večerů, kdy bylo přítomno pouze několik pravidelných návštěvníků. Maharadž seděl na svém obvyklém místě, nehybný jako socha. V té malé místnosti byl neuvěřitelný mír a my tam seděli, oči zavřené, ve stavu přirozeného spojení s Maharadžem.

Jako by se zastavil čas. A pak najednou jsme uslyšeli Maharadže měkce promluvit: „Zajímalo by mě, jakou představu o mně návštěvníci mají“, řekl. „Rád bych věděl, zda si uvědomují a zda opravdu chápou můj stav, který se v základě neodlišuje od jejich vlastního.“

Vše co jsem, co jsem vždy byl a budu, je to, co jsem byl předtím, než jsem se narodil. Když nejsem tělem, jak bych mohl být narozen? Jsem-li Uvědomění samo, jak bych si mohl být tohoto uvědomění vědom? Nejsem ničím a nikým a neznám nikoho jiného, koho bych si mohl být vědom.

Jako skutečnost sama o sobě (noumenon) si nejsem vědom uvědomění. Jako jev (fenomén) jsem konáním, aspektem své potenciality jakožto skutečnosti o sobě, fungující na neosobní úrovni, přirozeně a bez vlastní vůle. Proto jsem viděním, slyšením, pronikáním, věděním a děláním všeho, co je viděno, slyšeno, pronikáno, věděno a děláno – jsem ‚Já‘, jež vnímá objektivizaci tohoto teď a tady.

Noumenálně (jako skutečnost o sobě; absolutně) nepoznatelný, se v projevení (relativně) stávám objektem poznání. Já, noumenon, skutečnost o sobě, jsem to, co zůstává i poté, kdy je vše projevené úplně zrušeno. *Jsem tímto teď a tady, naprosto nepřítomností projeveného. Jak potom mohu být Já, skutečnost sama o sobě, rozpoznávána, zakoušena, poznána?* Projevuji se jako vnímání konceptuálním rozprostřením do prostoru a času. Jakákoli zkušenost může být zakoušena pouze v dualitě subjektu a objektu, kdy subjekt zakouší objekt, a prostřednictvím vzájemných protikladů jako např. radosti a utrpení rozlišuje a posuzuje.

Když je mysl zcela tichá a prázdná, když se vnímání časoprostoru zcela rozplyne, pak *jste tím, čím jsem já* – jednotou, celistvostí, svatostí, prostotou, láskou. Toto je pravda, vše ostatní je odpad. Je to tak jednoduché, ale rád bych věděl, kolik bude těch, kteří pochopí to, co říkám. *Ustaňte s vytvářením pojmů a ‚vy‘ jste ‚Já‘ - není žádné ‚já‘ ani žádní ‚druzí‘!*

32. Osobní zkušenost

Pro Maharadže není neobvyklé vybrat si během sezení někoho z pravidelných návštěvníků a zjistit jeho reakci na své promluvy. Zeptá se například: „Co z toho, co jste pochopil z mých rozprav, pevně utkvělo ve vaší mysli?“ Nebo: „K jakému pevnému závěru, co se týče vaší pravé totožnosti, jste dospěl po vyslechnutí toho, co tu říkám?“ Je mou zkušeností, že cokoliv Maharadž řekne, je vždy spontánní, a že by bylo bezpředmětné hledat důvod, proč klade určité otázky a proč právě dané osobě.

Bezprostřední reakcí na Maharadžovy dotazy bývá zmatenost, jež se ale rovná příznání, že po vyslechnutí si toho, co bylo řečeno (*šravana*), nebyla provedena odpovídající samostatná meditace (*manana*), ani dosažena jednota s tím, k čemu se mělo dospět (*nididhyásana*) – což byl jediný postupný proces, který Maharadž doporučoval, kdykoli byl svými uctívateli donucen doporučit něco, co by se „mělo dělat“.

Při jedné takové příležitosti Maharadž řekl jednomu z pravidelných návštěvníků: „Jste vzdělaný člověk a naslouchal jste mi již nějaký čas velmi trpělivě, intenzivně, s hlubokým soustředěním. Řekněte mi několika slovy, co je jádrem toho, co se vám pokouším sdělit.“ Vypadalo to, že odpověď Maharadže mimořádně zajímá, protože po nějakou dobu trpělivě čekal. Dotyčný uctívatel vyvinul viditelné úsilí, aby odpověděl, ale z nějakého důvodu jasný výklad nepřišel. Během této chvíle ztišení, tak mimořádně tiché a klidné, spontánně vyvstala v mojí mysli odpověď: *„Probuzení nemůže přijít, dokud přetrvává myšlenka, že tu je někdo hledající.“*

Když sezení skončilo, ostatní návštěvníci odešli a pouze já a můj přítel Mullarpattan jsme zůstali s Maharadžem. Zmínil jsem se mu, že zatímco jsme čekali, až uctívatel odpoví, vyvstala v mojí mysli jasná odpověď na jeho otázku, ale že se mi nezdálo vhodné během sezení něco říkat. Na požádání jsem Maharadžovi sdělil svoji odpověď. Vyzval mě, abych to zopakoval, a já odpověď zopakoval pomaleji a jasněji. Poté seděl Maharadž chvíli s očima zavřenýma, s úsměvem na rtech, a vypadal, že je odpovědí velmi potěšen. Nato se zeptal Mullarpattana, co na to říká. Mullarpattan odvětil, že nemá, co by dodal, a věc byla ponechána tak. Zdálo se to trochu škoda, protože kdyby to přítel komentoval, jistě by nás Maharadž obdařil alespoň krátkým pojednáním o této otázce.

Ještě další situace měla pro mě osobně mimořádný význam. Zatímco jsem při obvyklém sezení překládal, byl jsem náhle přerušen Maharadžem. Musím zde zmínit, že v některé dny se můj překlad zdál být mnohem přirozenější a hladší než v jiné dny, a toto byla jedna z těch situací.

Zatímco jsem hovořil, pravděpodobně s očima zavřenýma, nebyl jsem si vědom žádného přerušení od Maharadže, a teprve až když mě můj soused rázně poklepal

na rameno, uvědomil jsem si, že mě Maharadž žádá, abych zopakoval to, co jsem právě řekl.

Trvalo mi chvíli, než jsem si to vybavil, a v tom okamžiku jsem se cítil zvláště, zcela mimo souvislost, proměněn ve vzdáleného a již skoro nezaujatého svědka dialogu, který následoval mezi Maharadžem a mnou. Když jsem se po chvíli ocitl zpátky v obraze, našel jsem Maharadže sedět se spokojeným úsměvem, zatímco návštěvníci na mě zírali v rozpacích. Sezení pak normálně pokračovalo až do konce, ale můj překlad se mi zdál být poněkud mechanický.

Cítil jsem, že se během sezení stalo něco neobvyklého. Naneštěstí nebyl Mullar-pattan toho dne přítomen, a tak jsem se ho na to nemohl zeptat. Proto jsem si vypůjčil magnetofonovou nahrávku sezení. Nahrávka byla bohužel velmi špatné kvality a otázky a odpovědi byly utopeny ve vnějším hluku. Ale páska posloužila mému účelu, protože když jsem meditoval, zatímco páska běžela, vrátilo se mi do paměti to, co se během sezení přihodilo. Není divu, že byli návštěvníci vyvedeni z míry. Vedl jsem s Maharadžem dialog a hovořil s ním jako rovný s rovným, což by se nikdy nemohlo stát, kdybych si byl opravdu vědom toho, co říkám. To, co muselo udivit návštěvníky, stejně jako mě, když jsem slyšel nahrávku, nebyla slova, ale tón pevného přesvědčení. Mohla mě pouze trochu uspokojit a utěšit skutečnost, že na konci dialogu se zdál být Maharadž naprosto šťastný a spokojený, snad přímo potěšený. Rozhovor mezi mnou a Maharadžem se odehrál následovně:

Maharadž: Zopakoval byste to, co jste právě řekl?

Odpověď: Rekl jsem: ‚Jsem vědomím, ve kterém se zjevuje svět. Všechno, co tvoří projevený svět, nemůže být proto ničím jiným, než tím, čím jsem v absolutním smyslu.‘

Maharadž: Jak můžete být ‚vším‘?

Odpověď: Maharadži, jak můžu nebýt vším. Stín není nikdy stínem něčeho jiného než toho, co je jeho podstatou. Jak by mohl jakýkoli obraz v zrcadle být něco víc nebo míň, než to, co je zrcadleno?

Maharadž: Jaká je pak vaše vlastní identita?

Odpověď: Nemohu být něčím, mohu být pouze vším.

Maharadž: Jak tedy existujete ve světě? V jaké formě?

Odpověď: Maharadži, což je možné, abych *existoval* v podobě nějakého ‚já‘? Jsem však vždy přítomen absolutně. A jako vědomí, v němž se odráží *veškerý* projev, i relativně. *Existence může být pouze objektivní, relativní, ve vztahu k něčemu; nemohu mít proto vlastní, osobní existenci.* ‚Existence‘ v sobě zahrnuje ‚ne-existenci‘, objevení se a zmizení, a tedy i dobu trvání. Ale ‚*Já*‘ jsem vždy přítomen. Moje absolutní přítomnost, jakožto Věčnost, je v konečném světě mojí relativní nepřítomností. Ne,

Maharadži, není v tom nic egoistického (Maharadž pravděpodobně pozvedl obočí). Ve skutečnosti může být toto nazřeno pouze tehdy, když se zhroutí ego. A může to říct kdokoli, až na to, že tu není ‚nikdo‘, kdo by to ‚řekl‘. Jediné co je, je nazření.

Maharadž: Velmi dobře, pojďme dál.

Rozprava potom pokračovala a já dál, dokud sezení neskončilo, překládal otázky návštěvníků i Maharadžovy odpovědi. Později jsem přemýšlel nad tématem omezenosti a osvobození, které Maharadž vysvětloval, a pokoušel jsem se objasnit, jaké jsou jeho důsledky pro mě a pro můj denní život. Zopakoval jsem si to, co jsem vstřebal, a snažil se o něco takového jako ‚přežvýkání‘, což je výraz, který Maharadž nezdávka používal.

Když Neosobní Vědomí zosobnilo samo sebe tím, že se ztotožnilo s vnímajícím objektem, uvažujícím o sobě jako o ‚Já‘, důsledkem bylo přetvoření ‚Já‘, v podstatě subjektu, v objekt. Je to právě toto zpředmětnění čisté subjektivity (jež omezuje neomezenou potencialitu), právě tato falešná totožnost, kterou lze nazvat ‚omezením‘. To, že je hledána svoboda, pochází z tohoto zosobnění. Osvobozením proto nemůže být nic jiného, než nazření či přímé pochopení neskutečného jakožto neskutečného, a nahlédnutí, že neskutečným je ono sebe-ztotožnění. Osvobozením je pochopení, že je pouze vědomí, jež hledá neprojevený zdroj projeveného a nenalzá ho, protože sám hledající je tím, co je hledáno.

Pokud toto důkladně pochopím, jaké to pro ‚mě‘ bude mít důsledky ve vztahu k běžnému životu? Mým základním pochopením je to, že nikdy sama o sobě nemůže existovat individuální entita, která by měla svobodnou volbu konání. A proto, jak bych si mohl ‚já‘ vytvářet nějaké záměry do budoucna? A pokud přestanu mít záměry, jak by mohl vzniknout nějaký psychologický problém? Bez záměru neexistuje žádný psychologický základ pro jakékoli zaplétání se do karmy. Pak by tu byl naprostý soulad s tím, co přichází, a přijetí událostí bez jakéhokoli pocitu, ať už pocitu úspěchu, nebo frustrace.

Takový život by pak byl prožíváním bez projevu vůle (tj. nepřítomností jak pozitivního, tak negativního projevu vůle, nepřítomností záměrného konání i záměrného nekonání) a prožíváním ‚mně‘ vyměřené doby života, bez toho, abych cokoli chtěl a čemukoli se vyhýbal, takže tento ‚život‘ (toto trvání vědomí, které přišlo jako zastínění mého původního skutečného stavu) v pravý čas zmizí a ponechá mě v mé absolutní přítomnosti. Co víc si může (domnělý) jedinec přát?

33. Není žádný Vnímající, je pouze Vnímání

Jednoho rána, když někdo začal svoji otázku obvyklým: ‚Já chci vědět...‘, se Maharadž začal smát, a aniž by čekal na překlad do Marathi, zeptal se anglicky: ‚Já – kdo?‘ Poté, co si svůj žert plně vychutnal, se vrátil zpět k rodnému Marathi a řekl: ‚Je to opravdu tak prosté, co se vám tu snažím sdělit. I vy byste to zjistili, jen kdybyste mohli při naslouchání ponechat ono ‚já‘ stranou. Jen kdybyste si připomenuli, že dokud přetrvává domněle nezávislá entita, jež se ze své vůle snaží porozumět tomu, co říkám, nepřichází opravdové porozumění vůbec v úvahu. Pochopení metafyzického zjevení předpokládá dotazující se, otevřenou, ‚prázdnou‘ mysl, do které může takové pochopení vstoupit. Každá ‚oddělená‘ entita svědčí o podmíněné mysli, plné konceptů, jež zabraňuje vstupu čehokoli, co chci sdělit. Jsem zvědav, zda mi rozumíte!‘

Přestože užívám slova a vy je slyšíte, sdělení je možné pouze tehdy, když subjekt a objekt plynule přejdou v naslouchání. Začněte na začátku a prozkoumejte, jestli existuje ‚někdo‘, kdo mluví nebo naslouchá, či zda je tu jenom ‚činnost‘ – mluvení, naslouchání, porozumění, zakoušení. Když přemýšlíte o něčem existujícím, přemýšlíte v termínech něčeho, co je objektivní, co má formu. Zabýváte se pouze objektivními jevy, zatímco já vidím všechny objekty, včetně vás, jako nic víc ani nic míň než projevy ve vědomí, a tudíž neexistující. A subjektivita jako taková, bez objektivní kvality, pochopitelně nemůže existovat. ‚Co‘ tedy potom ‚existuje‘? Nemůže být nic takového jako existence nebo neexistence!

Vraťme se zpět k návštěvníkovi, který se chtěl před malou chvílí na něco zeptat. Přišel sem, možná s určitými potížemi a s nemalými náklady, aby vyhledal poznání, které by mu umožnilo změnit se v ‚lepšího jedince‘ – ve světce, v džánánina. Nyní chápete, že jsem si nemohl pomoci a smál se – ne jemu, prosím, ale trikům, které *mája* předvádí prostřednictvím svých iluzí.

Zamyslete se na chvíli: Kdo přemýšlí o transformaci, o změně jednoho stavu ve druhý, o sebezdokonalování? Není to nikdo jiný než projev ve vědomí, postava ve filmu, individualita ve snu – snová pseudo-entita, uvažující o sobě jako o předmětu pro činnost *karmy*. Jak by mohla taková snová postava ‚vylepšit‘ sebe v něco jiného, než ve snové já? Jak by se mohl stín zdokonalováním proměnit ve svou podstatu? Jaké jiné ‚probuzení‘ ze sna by tu mohlo být než to, že snící prohlédne pravou totožnost zdroje tohoto snu, zdroje tohoto projeveného světa?

‚Probuzení‘ spočívá v pochopení, že zde není žádný individuální pozorovatel projeveného světa, ale že esenciální přirozeností a účelem všech jevů je pouhé *pozorování* jevů, tj. *činnost v tomto, teď a tady*, s pochopením, že každá vnímající bytost

– Já – jako potenciální zdroj veškeré zkušenosti, zakouší projevový vesmír objektivně skrze psychosomatický aparát. Vskutku prvním krokem k pochopení toho, oč se jedná, je vzdání se představy aktivního ‚já‘ jako oddělené entity s vlastní vůlí a přijetí pasivní role vnímání a činnosti jako procesu.

Dovolu mi potěšit vaše srdce tím, že vám dám několik ‚tipů‘. Navzdory tomu, co vám neustále říkám, vím, že budete dál pokračovat ve vašem ‚sebezdokonalování‘ a vyhledávat ‚návody‘ k tomu, jak jednat. Proto si otevřte své zápisníky a poznamenejte si:

a) Zvykněte si myslet a mluvit pasivním způsobem. Proč místo myšlenek: ‚něco vidím‘, ‚něco slyším‘, nemyslet pasivně: ‚něco je viděno‘, ‚něco je slyšeno‘? Základem pro vnímání pak nebude konání projevené entity, ale událost či dění. V pravý čas pseudoentita ‚já‘ ustoupí do pozadí.

b) Než večer půjdete spát, zůstaňte deset minut sedět s uvolněným tělem i myslí, a zaujměte postoj svědka či pozorovatele toho, že nejste tělo a mysl, ale živoucí vědomí; během spánku pak bude vaše bytí touto myšlenkou prostoupeno.

34. Neposkvrněná identita

Na začátku sezení se Maharadž otázal: „O čem budeme mluvit dneska?“ Většina přítomných se již účastnila mnoha předchozích sezení, a tudíž věděla, že Maharadž obvykle vybírá předmět hovoru sám. Navíc ani není mnoho témat k výběru, neboť Maharadž, jak sám již mnohokrát řekl, hovoří stále jen o jednom, a to o pravé přirozenosti, pravé totožnosti člověka. Jeden z návštěvníků se ho tedy zeptal, zda existuje něco, čeho by se měl člověk držet, aby si neustále uvědomoval svou pravou identitu.

Maharadž se zasmál a řekl, že v tom je ten problém. ‚Někdo‘ chce ‚něco‘, čeho by se mohl ‚držet‘ proto, aby něčeho dosáhl! Nechápete, že celá tato představa je zcela mylná? Ve skutečnosti je všechno velmi jednoduché, jen kdybyste to mohli nahlédnout. K tomu ale, bohužel, obvyklý způsob vidění – kdy ‚někdo‘, kdo se dívá, ‚něco‘ vidí – naprosto nestačí. Zde je potřeba velmi speciální druh vidění, intuitivní vidění neboli ‚vhled‘, jehož prostřednictvím je nahlédnuto, že neexistuje nikdo, kdo by mohl vidět, ani nic, co by mohlo být viděno!

A pokračoval: Nepokouším se vás tu mást. Ale samotné téma je takové - nehmotné a přitom tak plné a bohaté, že vše ostatní je proti němu bezcenné. Mohl bych vám dát návod, pravidlo, kterého se máte držet, ale to vám může pomoci jen tehdy, budete-li si připomínat, co jsem vám řekl o vhledu. Přijmete-li to pouze jako návod, dos-

tanete jenom slova *mantry*, ale ne její smysl; a i kdybyste pochytili její smysl, určité tu nebude její účinnost. Skutečným účelem takového pravidla, *Mahávákyi*, je obětovat Brahmanu samotné vidění.

Připomínejte si neustále *dokonalou totožnost toho, co Já jsem, s tím, čím se zdám být*. Nikdy ani na okamžik nezapomeňte, že neprojevené a projevené, noumenon a fenomény, skutečnost sama o sobě a jevy, Absolutno a Relativno nejsou odlišné. Projevení není výtvořem neprojeveného, ale pouze jeho zrcadlením, neboli vyjádřením. Jinými slovy, neexistuje žádná vnitřně daná dualita subjektu a objektu; žádný objekt by nemohl ani na okamžik existovat oddělen od svého subjektu a naopak. *To, co Já jsem* (noumenon, skutečnost sama o sobě), samozřejmě *to, čím se zdám být* (fenomémem, jevem), překračuje, ale též je v něm imanentně skryto. Mezi noumenem a fenomény existuje neoddělitelná totožnost.

Co se vlastně odehrává v projevu? Noumenálně, ve skutečnosti o sobě, *Já jsem* (třebaže si toho nejsem vědom) a nikdy, ani na okamžik nepřestávám být *tím, co Já jsem*. Naproti tomu v projevu neplatí ani že jsem, ani že nejsem, neboť všechny objekty jsou pouhými jevy ve vědomí, obrazy v zrcadle. Ve skutečnosti každá věc, kterou lze poznávat, může být pouze jevem ve vědomí, a nemůže tedy existovat jinak než jenom jako jev. A co je to vědomí? ‚Já‘ jsem vědomí. Jakmile vyvstane myšlenka *Já jsem*, ‚mysl‘ (jež není ničím jiným než obsahem vědomí) započne s procesem objektivizace (zpředmětňování). Může tak činit pouze prostřednictvím konceptu duality, čistě *spekulativním* rozdělováním na subjekt a objekt, na vzájemně závislé protiklady a doplňky, jakými jsou např. radost a bolest. Během tohoto procesu, noumenálně, ve skutečnosti o sobě, nezávisle na čase, zůstává čistě subjektivní Já nerozdělené, celistvé, svaté a věčné jako vždy. Při konceptualizaci (vytváření pojmů a představ) musí být jevům, objektům, z důvodu poznatelnosti dány dva pojmy, bez nichž by jevy nebyly smyslově vnímatelné; k tomu, aby bylo možno je rozpoznávat, je třeba dát jim tvar, tj. rozměr v prostoru, a dobu trvání v čase.

Můžete-li zůstat zakotveni v neposkvrněné totožnosti mezi skutečností o sobě a jevy, mezi noumenem a fenomény (a tato totožnost je vaší souhrnou potencialitou), pak nebude existovat žádný základ pro imaginární omezení, z něhož chcete být vysvobozeni. Rozumějte tomu dobře. Vaše myšlenka omezenosti je pouhou představou toho, že jste samostatná entita, předmět pomíjivosti a karmického zákona příčiny a následků. Ať tak či onak, pokud jste nazřeli svoji základní, esenciální, bytostnou totožnost, jež je bezčasová, pak víte, že element prostoročasu (jenž je základem představy o karmickém zákonu příčiny a následku, a tím i základem z toho plynoucího omezení) je v podstatě jen mechanismem, umožňujícím smyslové vnímání jevů, a tudíž nemůže být samostatným předmětem omezení.

Tedy ještě jednou: *Relativní projevení, projevený svět, není ,iluzorní, neskutečný',* neboť je vyjádřením Neprojeveného Absolutna, které je ve světě imanentní (je v něm vnitřně přítomné); *to, co je opravdu iluzorní, je vaše chybné ztotožnění s vlastním jevem.* Pamatuje: Stín nemůže být bez své podstaty, ale stín není podstatou.

35. Naprostá nepřítomnost konatele

Jednoho rána byl mezi návštěvníky profesor filosofie ze severní Indie. Setkal se již s Maharadžem několikrát. Toho rána byl doprovázen přítelem, umělcem jistého významu, který se však o Maharadžovy promluvy nijak zvláště nezajímal.

Profesor začal diskusi. Přiznal, že ho velmi zasáhlo to, co mu Maharadž řekl během jeho poslední návštěvy, a že pokaždé, když nad tím přemýšlel, cítil ve svém těle návaly vibrací. Maharadž mu tehdy řekl, že jediná ‚cesta‘, jak se vrátit zpátky, je ta, po níž přišel; žádná jiná cesta není. Jak řekl profesor, tato věta zasáhla hluboko v něm velice citlivé místo a nenechala žádný prostor pro pochyby a dotazy. Ale poté, když o všem, a hlavně o tom „jak na to“, hlouběji přemýšlel, beznadějně se zamotal do hrozného směsice ideí a konceptů. Řekl, že se cítí jako člověk, který ztratil vzácný diamant, jímž byl obdarován. Co teď má dělat?

Maharadž začal hovořit velmi laskavě. Řekl: *Prosím pochopte. Žádná pravda nezůstane pravdou v tom okamžiku, kdy je vyjádřena. Stane se konceptem!* Přidejte k tomu i to, že aby byla možná vzájemná komunikace, je třeba užívat slov ‚já‘, ‚ty‘, ‚my‘, ‚oni‘. Takto hned první myšlenka zruší jednotu a vytvoří dualitu, neboť komunikace se může odehrávat pouze v dualitě. Samotná slova dichotomii dále rozšiřují. Ale to není všechno. Posлуhač místo toho, aby přímo a intuitivně vnímal to, co je sdělováno, započne proces relativního logického uvažování, který však s sebou nese patrná omezení, pokud je užíván v případě, kdy se jedná o subjekt, noumenon, tj. skutečnost existující samu o sobě.

„Stačíte mě sledovat?“ optal se Maharadž a pokračoval: Co to je relativní logické uvažování? Je to proces logického uvažování, pomocí něhož subjekt vytváří ve svém vědomí objekty s opačnými kvalitami či charakteristikami, a ty pak mohou být vzájemně porovnávány. Jinými slovy, tento proces nemůže pracovat jinak než na základě duality subjektu a objektu. Takovéto relativní logické uvažování může být efektivní a je i nutné k vymezování objektů porovnáváním. Ale jak by mohlo fungovat v případě samotného subjektu? Ten, kdo tvoří – subjekt – nemůže pochopitelně vytvořit sebe sama jako objekt. Oči mohou vidět všechno ostatní, jenom ne sebe.

Je potom nějaký div, že jste zapadl do bažiny ideí a konceptů a nemohl se z ní vyprostit? Kdybyste jen mohl nahlédnout skutečnou situaci, viděl byste, jaký to je vtip!

Tak toto bylo pozadí a nyní přistupme ke skutečnému problému. Kdo je tím ‚vy‘, který se snaží vrátit zpátky toutéž cestou, kterou přišel? Při pronásledování svého stínu nezáleží na tom, jak daleká je tato cesta zpět; stín vás bude vždy předcházet. Co se míní tím návratem zpátky? Znamená to vrátit se do stavu naprosté nepřítomnosti vědomí. Ale – a v tom je jádro problému – dokud je tu ten, kdo neguje, popírá, kdo (pronásledující stín) stále v popírání vytrvává, ‚vy‘ zůstáváte *nepopřen*. Pokuste se nazřít to, co říkám, nikoli intelektem, nikoli jako ‚vy‘ užívající svůj rozum, ale jako samotné nazírání.

„Rád bych věděl, zda jsem se vyjádřil jasně.“, řekl Maharadž.

Právě v tu chvíli se přihodilo to, že jsem se podíval na umělce, profesorova přítele, a byl překvapen intenzitou jeho soustředění. Namísto znučenosti či nějakého vlažného zájmu jsem viděl, jak naslouchá každému Maharadžovu slovu jako zhypnotizovaný. Maharadž si toho také musel všimnout, neboť se na něj usmál; umělec beze slova spojil ruce k pozdravu a několikrát sklonil hlavu na znamení tichého společenství.

Jak se zdálo, narazil profesor na mentální překážku, neproniknutelný blok; a také to tak řekl. Maharadž mu odpověděl, že tento ‚blok‘ je imaginární překážka, způsobená imaginárním ‚vy‘, které se ztotožňuje s tělem. Řekl: Opakuji, že tu musí být konečné a naprosté popření, kdy zmizí sám ten, kdo popírá. Vy se snažíte porozumět *tomu, co jste* pomocí konceptu ‚existence‘, zatímco ve skutečnosti *neplatí ani že ‚já‘ jsem, ani že ‚já‘ nejsem (ani že vy jste, ani že vy nejste); ‚Já‘ jsem za samotným konceptem existence*, za konceptem pozitivní i negativní přítomnosti. Pokud toto velice důkladně nepochopíte, budete neustále vytvářet svoje vlastní imaginární překážky, přičemž každá další bude mnohem silnější než ta předchozí. *To, co se snažíte nalézt, je to, co už jste.*

Poté se profesor zeptal: Znamená to snad, že mě nikdo nemůže dovést zpátky k tomu, co jsem? Maharadž přisvědčil, že tomu tak opravdu je. Jste a vždy jste byl tam, kam chcete být doveden. Ve skutečnosti opravdu není žádné ‚kam‘, k němuž byste mohl být přiveden. Odpověď dá pouze uvědomění si této situace – samotné nazření; neexistuje nic, co by mělo být uděláno. Smutnou ironií je to, že takové uvědomění a *nazření nemůže být aktem vůle*. Přichází váš bdělý stav sám od sebe, anebo se probudíte z vlastní vůle? Ve skutečnosti sebemenší úsilí z ‚vaší‘ strany zabrání tomu, co by jinak mohlo přirozeně a spontánně přijít. A vtip ‚na druhou‘ je v tom, že i záměrné *ne*-dělání bude tomuto spontánnímu dění na překážku. Je to

vskutku prosté; ať ,dělání‘, tak i ,ne-dělání‘, obojí jsou to projevy vůle. *Musí tu být naprostá nepřítomnost ,konatele‘*, naprostá nepřítomnost pozitivního i negativního aspektu ,konání‘. Ve skutečnosti právě toto je pravým ,odevzdáním‘.

Na konci sezení, když profesor se svým přítelem umělcem odcházeli, Maharadž se na umělce usmál a zeptal se ho, zda přijde znovu. Umělec co nejpokorněji vyjádřil svou úctu a s úsměvem řekl, že se tomu rozhodně nebude moci vyhnout. Rád bych věděl, kdo měl toho rána skutečný prospěch z rozpravy, zda aktivní a výřečný profesor se svými učenými rozumy, nebo spíš pasivní a vnímavý umělec se svým citlivým vhledem.

36. ,Nikdo‘ se nerodí; ,nikdo‘ neumírá

Maharadž musel nad tématem přemýšlet, už když stoupal po schodech do svého podkrovního pokoje. Hned jak se posadil na své místo, začal o něm hovořit. Nebylo nijak neobvyklé.

Řekl, že současní lidé jsou natolik ztročeni tolika věcmi, jež potřebují k životu, že stěží najdou čas, aby kriticky pohlédli sami na sebe. Ráno se probouzejí a okamžitě začnou plánovat denní činnost. Aktivita je pro ně ctností a kontemplativní myšlenka něčím nudným a zbytečným. Kdyby se dokázali vyhnout tlaku, který na sebe sami uvalili, zjistili by, že je velmi zajímavé pozorovat proces probuzení. Všimli by si například, že mezi dobou hlubokého spánku, kdy si nejsou ničeho vědomi, a časem, kdy jsou plně probuzeni, je ,území nikoho‘, v němž se vědomí začíná právě rozhybávat a mysl spřádá své fantazie do lehkého snění, jež končí až s plným procitnutím.

Co je tou první věcí, jež se přihodí, jakmile se probudíte? Zakusili jste jí někdy doopravdy? A pozorovali jste ji? Kdybyste byli otázaní na to, co je tím prvním, co se stane, když se probudíte, pravděpodobně byste odvětili, že jako první spatříte objekty v místnosti. Každý objekt má trojrozměrnou formu, která je ,vámi‘ vnímána. Co je tím, co vnímá formu objektu? Ať už je to cokoli, musí to nutně existovat před vnímaným objektem. Vnímáte nejružnější objekty, včetně částí vašeho vlastního těla; i ty jsou tedy objektem pro to, co vnímá. Tělo tedy není tím, co vnímá; je pouhým objektem, protože též může být vnímáno. Vnímající je subjektem a vnímaná věc objektem.

Co je to, co vnímá? Tím vnímajícím je vědomí, bytí, jáství. Kdybyste tolik nespěchali se vstáváním a nastoupením své denní rutiny, pak jakmile byste se vzbudili, všimli byste si, že probuzení ve skutečnosti znamená jaksi zvláštně ,být přítomen‘, tj. být si vědom přítomného bytí, a to nikoli jako určitý jedinec s tím a tím jménem,

ale jako samotná vědomá přítomnost, jež je tím, co dává vnímající bytosti schopnost vnímat a smyslům umožňuje fungovat.

Potom byste pochopili, že existují dvě imaginární, ale patrná centra. Prvním je bod či tečka vědomí, kvůli níž instinktivně řeknete ‚Já‘, a druhým, objektivním centrem je psychosomatický aparát, jenž jedná ve světě a má určité jméno, a se kterým se chybně ztotožňujete. První je *to, co jste*, subjektivně jako ‚Já‘, a druhé je tělesná forma, ‚já‘, jež je *tím, čím se zdáte být*. Ve skutečnosti žádné ‚já‘ či ‚ty‘ není, existuje pouze ‚Já‘.

Pochopte to do hloubky a buďte svobodni; osvobození od chybné identity.

A nyní je tu poslední krok, který je třeba pochopit. Toto vědomí je ‚takovostí‘, ‚příchutí‘ esence potravy, z níž je tělo nejprve stvořeno, a poté udržováno při životě. Stejně jako tělo, je i vědomí časově omezeno. Jakmile tělo ‚umře‘, vědomí zmizí, podobně jako zmizí plamen, když dojde palivo. Vědomí je ve skutečnosti trváním, bez něhož by objekt neexistoval dostatečně dlouho na to, aby mohl být projeven a vnímán. A co jste tedy ‚vy‘? Dokud existuje tělo, jste onou vnitřně danou vědomou přítomností, vnímajícím principem. Jakmile tělo umře, jste Absolutním Uvědoměním, s nímž dočasné vědomí splynulo. A pak už tu není pocit přítomného bytí. Pamatujte si tedy, že se ‚nikdo‘ nerodí a ‚nikdo‘ neumírá, protože *všechny formy* (které se zprvu zjevují, po určitý čas trvají, a potom zmizí) *jsou vaším vyjádřením, vaším zrcadlením*.

37. Spekulatívni myšlení

Maharadž návštěvníky vyzývá, aby se ptali, ale trvá na tom, že dotazy nemají vycházet z úrovně totožnosti s tělem a myslí. Říká, že takové otázky a problémy se týkají chování a postojů jedince ve světě, byly o tom napsány stovky knih a existuje mnoho *guruů*, kteří se pyšní svojí schopností tyto problémy řešit.

Při jednom sezení, když Maharadž jako obvykle vyzval k otázkám, položil někdo otázku, která okamžitě vyvolala v odpověď hřejivý úsměv, jenž znamenal, že otázka byla přiměřená a vhodně zvolená. Návštěvník řekl: Maharadž již častokrát mluvil o tom, že každý, kdo chce být ‚probuzen‘, se má vyvarovat myšlení. Avšak každá myšlenka nemusí být právě konceptualizováním (vytvářením pojmů a představ), kterému se máme vyhýbat. Například Maharadžovy odpovědi na otázky jsou zcela přiměřené, a přece spontánní, a mohlo by se zdát, že za nimi není žádná myšlenka, přestože základem těchto odpovědí jistě nějaká myšlenka být musí.

Maharadž řekl: Je opravdu velký rozdíl mezi myšlenkami a myšlenkami. Myšlen-

ky, které tvoří denní snění, myšlenky lítosti nad událostmi v minulosti nebo myšlenky strachu, úzkosti a předjímání, týkající se budoucnosti, se jistě velmi liší od myšlenek, které vytrysknou spontánně, z hloubky jedincovy psyché, a které by se daly nazvat myšlenkami, jež nepotřebují žádné důvody ani interpretace tvořené myslí. Těm prvním bychom se měli vyhnout a nevšímat si jich, ty druhé nelze ignorovat ani se jich vyvarovat, neboť jsou bytostně spontánní, bezprostřední, a v podstatě ne-konceptuální.

Poté Maharadž pokračoval: Úplně první myšlenka ‚Já jsem‘ je jistě myšlenkou, ale takovou, která nepotřebuje žádné zdůvodnění ani potvrzení ze strany mysli. Ve skutečnosti je, jakožto základ všech dalších myšlenek, myšlenkou před-konceptuální, čili samotným zdrojem mysli. Žití podle zprostředkovaných, nepřímých myšlenek, v oddělené, dualistické mysli, to je to, co většina lidí dělá, když se ztotožní s pseudo-entitou a považuje se za subjekt všeho konání. Ale přímá, absolutní myšlenka je proces, kterým neprojevené Absolutno projevuje sebe sama. Tato myšlenka je spontánní a bezprostřední, a jako taková bez prvku trvání, jenž je aspektem oddělené mysli. Kdykoli je tu trvání, myšlenka nutně musí být myšlenkou následnou, která již byla dualisticky, relativně interpretována.

Do té doby, dokud neutichne bouře konceptuálního myšlení a mysl nespočine ve stavu ‚půstu‘, vyprázdnění, nemůže žádná spontánní, nedualistická a intuitivní myšlenka vyvstat. Bezprostřední, čistá myšlenka samozřejmě nezná omezení. Z takové myšlenky vyplývá čisté konání, které je bez jakéhokoli náznaku omezení, neboť do něho není zapletena žádná entita.

Maharadž zakončil svoji odpověď prohlášením, že většina náboženství byla původně založena na přímých a čistých myšlenkách. Ty se však v průběhu času zvrhly v koncepty. Na těchto konceptech pak byla postupně vybudována zvrácená amorfní struktura, jež je natolik přitažlivá, že může přilákat a svést miliony lidí.

38. Čiré bytí je Bůh

Ten, kdo již nějaký čas Maharadžovi naslouchá, si může všimnout, že Maharadž ve svém výkladu právě přirozenosti člověka jenom zřídkakdy použije slovo „láska“. Často říká, že v samotném procesu projevování neprojeveného není vlastně nic relihozního či zbožného.

Když se návštěvník výslovně zeptá, zda v tom, o čem Maharadž hovoří, nemá láska žádné místo, Maharadž se zasměje a odpoví otázkou: Co tím doopravdy myslíte, když použijete slovo „láska“? Jaký má pro vás to slovo význam? Na to zřejmě

návštěvník nebude schopen odpovědět, neboť slovo „láska“ je jedním z těch, která zůstávají beznadějně nepochopena a jsou často zneužívána.

Maharadž bude pokračovat: Neznamená slovo „láska“ ve své podstatě nějakou „potřebu“? Nemilujete snad člověka či věc, abyste uspokojil svou potřebu? Láska mezi mužem a ženou ve skutečnosti uspokojuje jejich oboustrannou potřebu jednoho po druhém, ať už je vyjádřena formou vzájemného společenství, jedná-li se o fyzickou potřebu, nebo nějakým jiným způsobem. Jakmile jeden z nich zjistí, že ten druhý již jeho potřebu neuspokojuje, „láska“ se změní nejprve v lhostejnost, a později třeba i v „nenávisť“. Proč provdaní i neprovdaní lidé tak často mění své partnery, zejména na Západě? Je to z toho prostého důvodu, že se jim zdá, že už si nadále neuspokojují své vzájemné potřeby, tak jak si je uspokojovali dříve.

Jeden návštěvník, který chtěl pokračovat v podrobnějším rozboru, položil několik otázek.

Návštěvník: Ale pane, toto je zcela zúžený pohled na slovo „láska“. Jistě musí existovat něco jako neosobní či „univerzální“ láska?

Maharadž: Ó! Vyjasněme si, o čem hovoříme. Hovoříme o citu, o vztahu mezi dvěma osobami? Pokud ano, zdalipak tedy může být láska něco jiného než vzájemný protipól „nenávisť“? Obojí to jsou emoce, jež pociťuje jedna osoba vůči druhé. Takový vztah se může odehrávat pouze v projevené dualitě subjektu a objektu. Pokud však uvažujete v rámci neprojeveného noumena, jež je stavem naprosté subjektivity (bez nejmenšího dotyku něčeho objektivního), pak pro něco, co lze pouze naznačit subjektivním zájmem „Já“, pro Jednotu, kterou si lze jenom představovat jako stav plnosti, celistvosti, svatosti, nemůžou být žádná slova adekvátní. V tomto stavu je ovšem vztah založený na lásce a nenávisti zcela nemyslitelný. Vztah mezi kým? Proto pokud používáte slovo „láska“ k označení noumenálního stavu, pak je toto slovo, podobně jako jakékoli jiné slovo, naprosto neadekvátní.

V: Tak hluboce a analyticky jsem o tom vskutku neuvažoval. Možná by se to, co jsem měl na mysli, dalo vyjádřit slovy: „Bůh je Láska“ či „Láska je náboženství“.

M: (Smějíci se) Zde opět, příteli, nejde o nic jiného než o spojení slov, jež někdo utvořil podle své představy, kterou si přál podstrčit druhým. A „druzí“ netouží po ničem jiném, než přijmout nějaký koncept, který jim dá vnitřní jistotu. V takovém případě je hledající šťastný a uspokojený ve své roli hledajícího. Cítí se nadřazen ostatním, „svedeným duším, jež marní své životy“. A v této póze „osvíceného“ je šťasten, že se může držet konceptu, založeného na hezkých slovech, který živí jeho ego hledajícího!

V: Ale Maharadži, slova: „Bůh je Láska“ a „Ten, jenž přebývá v lásce, přebývá v Bohu a Bůh v něm“ užil sv. Jan, velký křesťanský světec, o němž se věří, že byl džnánin.

M: Nepochybuji o tom, že byl džánánin. Naneštěstí se však zdá, že jeho následovníci správně nepochopili, co znamenala tato krásná slova pro křesťanského svěťce, jenž je pronesl. Sv. Jan jistě neměl na mysli to, že Bůh je nějaká objektivní projevená entita, jejíž základní přirozeností je láska.

Vraťte se nyní zpět k tomu, co jsem vám řekl o potřebě jako základu lásky. Uvažte, co je tím největším vlastnictvím každé vnímající bytosti. Kdyby si měl člověk vybrat, zda vlastnit všechno bohatsví světa nebo svoje „bytí“, či „vědomí“ (můžete tomu dát jakékoli jméno a přidat ho tak k těm tisícům, které již pro něj byly utvořeny), tj. to, co mu dává pocit „být naživu“, „být přítomen“, a bez čeho by bylo tělo jen pouhou mrtvolou, co by si asi vybral? Je samozřejmé, že bohatsví celého světa by mu nebylo k ničemu, kdyby tu nebylo vědomí. Toto bytí, tato vědomá přítomnost, již on sám je, je bytím každé vnímající bytosti na zemi, je skutečnou duší celého vesmíru. A proto *toto ,tady a teď‘, tato vědomá přítomnost, není nic jiného než Bůh*. Právě vědomá přítomnost je tím, co každý miluje víc než cokoli jiného, neboť bez ní není žádný svět ani žádný Bůh. Toto je *Přítomnost, Láska, Bůh*. A sv. Jan si toho byl zřejmě velmi dobře vědom, když řekl, že „Bůh je Láska“. Jediné, co tím mohl myslet, je to, že mezi ním (Janem) a Jím (Bohem) není z hlediska čiré subjektivity (noumena, skutečnosti o sobě) žádný rozdíl. Proto ten, kdo je zakotven ve vědomé přítomnosti, která je Láskou, která je Bohem, „přebývá v Bohu a Bůh v něm“.

39. Jste Vědomá Přítomnost

Jedno z dřívějších sezení navštívil držitel úřadu Evropské Védantické společnosti. Maharadž šel přímo k věci a zeptal se ho, zda má nějaké otázky či si chce vyjasnit určité body. Návštěvník odvětil, že dřív než se na něco zeptá, rád by chvíli poslouchal, co Maharadž říká. Maharadž navrhl, aby vzhledem ke své funkci činovníka jedné z aktivních společností *Védanty*, která má úctyhodný počet členů, sám začal rozhovor tím, že by řekl, jak postupují při vysvětlování tohoto poněkud těžko postižitelnému předmětu novému zájemci o členství.

Návštěvník: Tedy nejprve s ním hovoříme o *jógických* tělesných cvičeních, neboť západní člověk se velmi zajímá o to, aby jeho tělo bylo v pořádku. *Jóga* pro něj znamená možnost učinit tělo fyzicky odolným a taky dosáhnout vysokého stupně mentálního soustředění. Po kursu *jógických* cvičení pokračujeme tím, že mu řekneme, že není tělem, ale něčím, co je mimo tělo.

Maharadž: To vyvolává dvě otázky. Zaprvé: Co je tím počátečním bodem k tomu,

aby bylo možné tělo vůbec poznávat? Jinými slovy, není tu uvnitř těla něco, bez čeho byste nebyl schopen vnímat nejen své vlastní tělo, ale ani tělo kohokoli jiného? Zadruhé: Neměl by snad učitel, pokud jde o něho samotného, mít zcela jasnou představu o své vlastní „totožnosti“? Kým nebo čím tedy je, není-li tělem?

N: Nevím, co tím přesně míníte?

M: Tělo je pouhým nástrojem, aparátem, jenž by byl zcela bez užítku nebýt vnitřní energie, duše, pocitu „Já jsem“, poznání, že jsem naživu, vědomí, které dává *pocit přítomného bytí*. Právě tato vědomá přítomnost (ne přítomnost nějakého XY, ale pocit vědomé přítomnosti jako takový) je tím, čím jedinec *je*; nikoli jevem, jímž je právě tělo. Individualita je „zrozena“ ve chvíli, kdy se toto vědomí, cítící potřebu nějaké opory, chybně ztotožní s tělem a vzdá se svého neomezeného potenciálu jen pro omezení jedním konkrétním tělem. Toto je první věc, o níž musí být učitel intuitivně zcela přesvědčen.

Dalším základním bodem, v němž musí mít učitel zcela jasno, je to, jak se přihodilo spojení těla a vědomí. Jinými slovy, učitel nesmí mít nejmenší pochybnosti o své vlastní pravé podstatě. Proto musí pochopit podstatu těla a vědomí (bytí, jáství) a také podstatu světa jevů. Jinak bude to, čemu učí, pouze převzatým věděním, věděním z druhé ruky, představami někoho jiného.

N: (Usmívá se) To je přesně ten důvod, proč jsem zde. Budu tu asi týden a chtěl bych se účastnit jak ranního, tak i večerního sezení.

M: Jste si jistý, že děláte dobře? Přišel jste sem s určitým množstvím vědomostí. Pokud mi budete naslouchat a vytrváte, dojdete možná k závěru, že všechno vědění není nic jiného než hromada zbytečných konceptů, a navíc že i vy sám jste koncept. Potom budete jako člověk, který nečekaně zjistí, že se všechno jeho nashromážděné jmění přes noc obrátilo v popel. Co potom? Nebylo by lepší vrátit se domů, aby tak vaše jmění zůstalo nedotčeno?

N: (Podobně humorným tónem) Budu to riskovat. Raději poznám skutečnou hodnotu bohatství, jež se domnívám vlastnit. Kromě toho mám pocit, že bohatství, které získám, až bude to neužitečné jmění zahozeno, bude penězi k nezaplacení a nebude mu hrozit ztráta ani ukradení.

M: Nechtě je tomu tak. Nyní mi řekněte, kdo si myslíte, že jste?

N: Pochybuji, že se to dá slovy vyjádřit. Zdálo by se však, že nejsem tělo, ale pocit vědomé přítomnosti.

M: Povím vám to velmi stručně. Vaše tělo je důsledkem výronu vzniklého ze spojení vašich rodičů a počatého v lůně vaší matky. Tento výron je esencí potravy přijímané vašimi rodiči. Vaše tělo tedy vzniklo z výtazku potravy a je též potravou udržováno. A pocit vědomé přítomnosti, o němž jste se zmínil, je vůně či „přiroze-

ností“ této esence potravy, podobně jako je sladkost přirozeností cukru, který sám je zase esencí cukrové třtiny. Pochopte však, že vaše tělo bude existovat pouze v omezeném čase, a jakmile se látka, z níž je utvořeno, opotřebuje do té míry, že tělo „umře“, pak z těla zmizí také životní síla (dech) a vědomí. Co se tedy stane s „vámi“?

N: Opravdu vědomí zmizí? Musím říci, že když to slyším, jsem poněkud překvapen.

M: Může si být vědomí vědomo sebe sama v nepřítomnosti těla? Bez těla nebude již vědomí projeveno. A jsme zpátky tam, kde jsme začli: *Kdo nebo co jste vy?*

N: Jak jsem předtím řekl, nelze to slovy vyjádřit.

M: Samozřejmě, že to slovy nelze vyjádřit, ale znáte odpověď? Jakmile je to vysloveno, stane se to konceptem. Ale ač jste tvůrcem konceptu, nejste taky sám konceptem? Nejste snad zrozen právě z lůna konceptualizace (tvoření konceptů, představ)? Kdo však doopravdy jste? Nebo, dáváte-li přednost tomu, co já, *co doopravdy jste?*

N: Myslím si, že to, co jsem, je vědomá přítomnost.

M: Řekl jste, že „myslíte“! Kdo je ten, kdo si to myslí? Nezjevují se snad myšlenky v samotném vašem vědomí? A jak jsme zjistili, vědomí, čili přítomnost, je časově svázáno s tělem. Proto jsem vám předtím řekl, že je nutné pochopit přirozenost tohoto těla, životní síly (*prány*) a vědomí.

To, co jste, je „přítomností“ pouze do té doby, dokud existuje projevený jev, tělo. Co jste byl předtím, než se spontánně objevilo tělo a vědomí? Říkám „spontánně“, neboť vás se nikdo neptal, zda chcete být obdařen tělem, a ani vaši rodiče nečekali, že zrovna „vy“ budete jejich synem. Dříve než vznikl stav těla a vědomí z toho, co jste byl, ať už to bylo cokoli, nebyl jste snad spíše „nepřítomností“ než „přítomností“?

N: Nejsem si jist, že tomu rozumím.

M: Tak podívejte. Aby se mohlo cokoli zjevit, aby to mohlo existovat, musí tu být pozadí absolutní nepřítomnosti - absolutní nepřítomnosti jak přítomnosti, tak i nepřítomnosti. Víím, že pochopit to není snadné, ale pokuste se o to. Jakákoli přítomnost se může „zjevit“ pouze z naprosté nepřítomnosti. Pokud tu není ani přítomnost nepřítomnosti, pak tu nemůže být žádný jev ani žádné poznávání. Naprostá, absolutní nepřítomnost znamená naprostou nepřítomnost konceptualizování. A to je váš skutečný původní stav. Zopakují to: „Vy“ je zrozeno z lůna konceptualizování. V původním stavu naprosté nepřítomnosti se spontánně objeví skvrnka vědomí, myšlenka „Já jsem“ - a tím z původního stavu jednoty a celistvosti vzniká dualita; dualita subjektu a objektu, správného a špatného, čistého a nečistého - logické myšlení, srovnávání, posuzování, atd. Důkladně se nad tím zamyslete. Teď však sezení bohužel bude muset končit.

N: Ačkoli jsem *Védantu* již nějaký čas studoval, toto je pro mě skutečným odhalením.

M: Máte jasno v té jedné věci, totiž že tu jste ještě před veškerým konceptualizováním? *To, čím se zdáte být jako jev, není nic jiného než představa, koncept.* To, co doopravdy *js*te, nelze pochopit, a to z prostého důvodu, že ve stavu bezpojmovosti (ve stavu bez jakýchkoli konceptů) není nikdo, kdo by mohl pochopit, co sám je!

N: Pane, toužím přijít dnes večer pro další osvětlení a budu sedět u vašich nohou každý den po celou tu dobu, co budu v Bombaji.

M: Jste vítán.

40. Maharadž znovu o sobě

Jednoho večera Maharadž řekl: Jaké poznání mohu dát těm, co sem přicházejí poznání hledat? Většina lidí, kteří sem přijdou, je tak dokonale ztotožněna se svým tělem, že navzdory své upřímnosti musí to, co říkám, shledat zcela nepřijatelným. A i ti, kteří snad „vycítí“ jemnost a hloubku tohoto učení, nemusí být schopni nazřít jeho pravý význam. Na druhé straně však těm, kteří intuitivně pochopí to, co říkám, postačí jen jediné sezení.

Kolik bude těch, kteří mě pochopí, řeknu-li následující:

1. Jsem stále přítomen, neboť jsem stále nepřítomen; a přítomen jsem pouze tehdy, když jsem nepřítomen. Abych to objasnil, mohu dodat, že jsem stále přítomen absolutně, ale relativně je moje jevová přítomnost jevovou nepřítomností mého Já.

2. Já, který nejsem žádnou „věcí“, jsem vším, čím nejsem, ale svět jevů je mnou.

3. Poté, co se všechna „vy“ a „já“ vzájemně znegují, zůstávám jako „Já“.

4. Jak byste mě mohli milovat? Jste to, co jsem já. Jak bych vás mohl nenávidět? Jsem to, co jste vy.

5. Nikdy nezrozen, jak bych mohl zemřít? Nikdy neomezen, kde by se u mě vzala potřeba vysvobození?

6. Jak může relativno posuzovat Absolutno? Absolutno je ve skutečnosti relativnem, a to tehdy, když relativno už není relativnem, tj, když se relativno vzdá všeho, co ho relativnem dělá. V nepřítomnosti fyzické formy si vědomí není samo sebe vědomo.

7. Co jste byli předtím, než jste se narodili?

8. Všechny přednosti a rozdíly jsou pouhým konceptuálním smetím.

9. Shromážděte jaké jen chcete poznání, světské i nesvětské, a pak je nabídněte Absolutnu jako obět.

A tak dále. Co si o mně posluchač pomyslí? Co si o mně *může* myslet? Jediný závěr, k němuž by mohl dojít, je ten (a Maharadž se hlasitě směje), že absolutně, a rovněž tak i relativně, jsem úplně blázen!

41. Nemůže tu být žádné znovuzrození

Základní učení Maharadže se zabývá člověkem a světem vcelku, zabývá se podstatou světa jevů a skutečnou podstatou toho, co jedinec považuje za „sebe sama“. Rozhovory jsou vedeny vždy přímo z očí do očí, a není zapotřebí, ať už ze strany Maharadže, nebo návštěvníků, odkazovat se na texty svatých knih, třebaš těch tradicí nejuznávanějších. Pravý hledající, jenž nemusí být zrovna studentem filosofie, shledá tento Maharadžův přístup naprosto upřímným a otevřeným. Jinými slovy, to, co řekl někdo jiný (a čemu Maharadž říká „obecná domněnka“ či něco „z druhé ruky“), není přijímáno jako Božská pravda, i když se to objevuje v těch nejposvátnějších textech. Kromě dalších výhod zabraňuje takovýto přístup možnosti vzniku logicky pomýlených otázek (otázek vycházejících z chybných předpokladů nebo považujících věc za předem dokázanou), což byl případ jednoho věřícího, který chtěl obrátit na víru svého přítele a vyprávěl mu o jistém „božím člověku“, jenž byl schopen rozmlouvat s anděli. Když byl dotázán na věrohodnost takového tvrzení, prohlásil: „Mohli by snad člověk, který umí mluvit s anděli, lhát?“

Stálí návštěvníci Maharadže si jsou vědomi skutečnosti, že co se týče konceptu znovuzrození, Maharadž ho, jako čirý nesmysl, zcela odložil. Kdykoli však zmínka o tomto tématu vyvolá takovou jednoznačnou odpověď, bývá nový návštěvník, zejména hlásí-li se k hinduistickému náboženství, naprosto šokován. Při jedné příležitosti poměrně mladý návštěvník, oděný v tradiční oranžové roucho, značící jeho příslušnost k nějaké hinduistické náboženské skupině, s ohněm fanatismu zářícím mu z očí, vyjádřil svůj údiv nad tím, že Maharadž nepřijímá teorii reinkarnace, základní kámen hinduistické filosofie. Rozhlížel se kolem sebe a hledal morální podporu, ale musel být zmaten shovívavými úsměvy pochopení (nikoli však souhlasu) ostatních.

Maharadž se díval na mladého sanjásina s určitou dávkou sympatie, pravděpodobně k jeho pomýlenému nadšení, a neobyčejně laskavě mu řekl: „Mé prohlášení o absurdnosti znovuzrození, to ještě vůbec nic není. Budete-li sem nadále chodit, budete šokován daleko víc. Neučím žádnou filosofii, žádné náboženství, a za základ svých promluv si neberu žádné tradiční texty. Od té doby, kdy mi můj *Guru* otevřel oči, mé duchovní oči, mluvím pouze z přímé zkušenosti. Není mým záměrem zra-

ňovat něčí city. Neustále lidem připomínám, že mají svobodu odejít, pokud se jim to, co slyší, nelíbí. To, co ode mne uslyší, bude čistá pravda, tak jak jsem ji zakusil, ne taková, jak by ji lidé rádi slyšeli. Nemohu bohužel hovět lidským představám.“

Mladého muže tento přístup zcela ohromil a fascinoval, takže poté pokorně vyjádřil svou touhu dále Maharadžovi naslouchat.

Maharadž pokračoval: „Přemýšlel jste již někdy doopravdy o skutečné podstatě člověka? Zapomeňte, co jste kdy četl nebo slyšel. Zamyslel jste se někdy nad touto otázkou samostatně? Opakuji samostatně - v tichosti, důkladně a do hloubky, jako kdybyste byl jedinou vnímající bytostí na zemi a neexistoval by nikdo, kdo by vás vedl? Či kdo by vás svedl! Jaké jsou bytostné základy toho, co považujete za „sebe“? Zřejmě je to tělo. Ale toto tělo, jež je nyní v rozkvětu, zdravé a silné, bylo kdysi, když se v matčině děloze uskutečnilo početí, pouhou malou kapkou, troškou chemické látky. Přemýšlejte. Dělal jste „vy“ něco pro to, abyste byl takto počat? Chtěl jste být počat? Kdo se „vás“ ptal? Dále, a to je důležité, co latentního to bylo v té trošce počaté hmoty, co způsobilo, že se vyvíjela, nejprve v matčině lůně do podoby vzrostlého dítěte s masem, krví, morkem a kostmi, a potom v tomto světě, až do chvíle, kdy sedí přede mnou a diskutuje o filosofických otázkách? Během svého růstu přijímá tělo různé podoby, které v různých obdobích považuje za „sebe“, ale žádná podoba s vámi nezůstává natrvalo. A přece je tu něco, co zůstává beze změny. Není tím váš pocit být naživu a přítomen, tedy vědomí, jež psychosomatickému aparátu, známému jako „tělo“, dává energii a schopnost vnímat? Tomuto vědomí jsou dávana různá jména: Bytí, Jáství, Já, *Átman* atd., a také jména jiná jako *Mája*, Bůh, Láska atd. Svět pro vás existuje, pouze pokud je tu toto vědomí. Může pro vás existovat svět, pokud nejste vědomý jako např. v hlubokém spánku?

Nyní tedy máte určitou představu o tom, co je tím, co vám instinktivně umožňuje přemýšlet o sobě jako o „vás“. Je to souhrn fyzického těla, dále životní síly (*prány*), jež je aktivním principem, a vědomí, jež dává fyzickým smyslům schopnost poznávat objekty. *To, čím se zdáte být, je vnější tělo; to, co jste, je vědomí.*

Vraťme se zpátky k problému znovuzrození. To, co je „zrozeno“, objektivní tělo, v příhodném okamžiku zase „umře“, a poté bude rozpuštěno, tj. nenávratně zničeno; životní síla opustí tělo a smísí se s vnějším vzduchem. Objektivní část toho, co bylo kdysi vnímající bytostí, bude zničena, aby už nikdy nebyla znovuzrozena jako totéž tělo. Vědomí není objekt, není to žádná věc. *Vědomí jako něco, co je neobjektivní, nepředmetové, se nemůže „narodit“, nemůže „umřít“, a nemůže být tedy ani „znovuzrozeno“.*

Toto jsou neoddiskutovatelné skutečnosti, skutečnosti o jevově projevené vnímající bytosti. Jako proces noumenální činnosti objevuje se projevený svět jevů, v němž

jsou formy tvořeny a zase ničeny. Kdo je zrozen? Kdo umírá? A kdo by měl být znovuzrozen?

Je-li tomu tak, můžete se zeptat, jak vůbec takové představy o *karmě*, příčinnosti a znovuzrození vznikly. Odpovědí je, že místo toho, aby byl jev přijat jako projevení neprojeveného (a tím jako aspekt ne-jevového noumena), nastoupilo chybné ztotožnění s pseudoentitou a došlo k vytvoření přeludu s domněle nezávislou existencí. Má se za to, že tento přelud má volbu rozhodování a konání. Právě tento přelud je zrozen, žije, trpí a umře, a právě on v tomto procesu podléhá zákonu kauzality známému jako *karma*, přijímá domnělá „omezení“ a „znovuzrokování“ a hledá iluzorní „vysvobození“.

Jinak řečeno, přirozený proces projevení jevů byl překryt přeludem jáství s domněle nezávislou samostatnou existencí a na tento přelud byla navržena představa následků konání (jež je považováno za konání na základě vůle a volby rozhodování), tedy *karma*, omezení a znovuzrození!

Pochopil jste nyní, proč odmítám teorii znovuzrokování?“

42. Intelkt se může stát drogou

Je zajímavé sledovat postupnou proměnu návštěvníků, kteří mají to štěstí, že mohou nějakou, třeba i kratší dobu, řekněme deset až patnáct dní, Maharadžovi naslouchat. Každý návštěvník se téměř vždy domnívá, že je opravdu upřímným hledajícím, a ne někým, kdo za Maharadžem přichází, aby otestoval jeho „duchovní úroveň“ či okouknul jeho samotného. Při první návštěvě bývá tak nadšený, že nemá dostatek trpělivosti, aby vydržel potichu sedět a jenom přijímat to, co se říká. Své dotazy má připraveny ještě dříve, než Maharadž ukončí svůj proslav, jako kdyby uhádl, o čem Maharadž bude mluvit.

V takových případech je těžké odhadnout, jak bude Maharadž reagovat. Obvykle bývá nějakou dobu velmi trpělivý, ale někdy, zřejmě vycítí-li u návštěvníka upřímnost, může být velmi příkrý a požádá ho, aby se na několik prvních dnů posadil do kouta a tíše, bez jediného slůvka jenom poslouchal. Jakmile se návštěvník zklidní a je již schopen udržet na uzdě svoji impulzivnost, stane se vnímavější k pravému smyslu Maharadžových slov a jeho celkový postoj se změní. A když potom někdy později vyzývá Maharadž k otázkám a nesetká se u posluchačů s žádnou odezvou, připomíná jim jejich dřívější bouřlivou aktivitu, dobírá si je a ptá se, co se stalo se všemi těmi dotazy, jimiž byl dříve zasypáván!

Pro některé návštěvníky není opravdu snadné se utiřit. Pokoušejí se o to, ale jejich

vnitřní neklid vybuchuje znovu do dalších a dalších otázek, jako kdyby tu byla nějaká rozumová bariéra, která brání v tom, aby k nim Maharadžova slova mohla proniknout.

V jednom takovém případě se návštěvník opakovaně snažil ujistit Maharadže o tom, že se s ním nepře, že to, co Maharadž řekl, bylo vskutku tak fascinující, že by byl od té dobroty a přijal to bez otázek, ale že by to od něj nebylo upřímné, neboť by v jeho mysli zůstaly pochybnosti. Maharadž ho ujistil, že to není věc upřímnosti či záměru. Aby však dosáhl stavu, v němž bude schopen v duchovním smyslu něco přijmout, bude se muset zbavit „drogy“, na níž se stal závislý. Užití slova „droga“ vyrazilo návštěvníkovi dech, a přestože chtěl protestovat, Maharadž pokračoval, aniž by mu věnoval nějakou pozornost.

Řekl: Intelekt je samozřejmě základem pro porovnávání a vyhodnocování světských vědomostí a je též nezbytný pro nasměrování k duchovnímu poznání. Zapotřebí však není pouhý rozum, ale vnitřní intuitivní schopnost, která je dána někomu více a někomu méně. Stáváte se závislým na droze jménem rozum a pod jejím vlivem všechno analyzujete; přemýšlíte, rozvažujete a děláte z jednoduchých věcí složitě! Musíte se zbavit této závislosti a odevzdat se intuitivnímu procesu čiré receptivity (otevřenosti, schopnosti přijímat). Jakmile se tak stane, budete schopni přijímat přímo, bez vměšování rozumu.

Loutce nezbyvá než reagovat na podnět, který obdrží od toho, kdo loutku vede. Vnímající bytosti však nemusí pouze reagovat na podněty, tak jak se to běžně děje, ale mohou také jednat nezávisle na vnějším podnětu. Tento druh receptivity, o němž mluvím, je získán, pokud nejenže tu není reagování na podněty, ale je tu otevřenost k vědomí, nerušená osobními sklony a postoji, tj. nerušená individualitou.

Potíž je v tom, že vy si jako individuální osoba myslíte, že nasloucháte něčemu, co já, též jako individualita, říkám. Ve skutečnosti to, co je řečeno, není řečeno mnou jako jedincem, ale vědomím bez jména a formy. Naslouchání musí být též uskutečňováno vědomím, bez vměšování imaginárního jedince. Mohli byste mít vůbec nějaké otázky, kdybyste nebyli vědomí? A kdybych já nebyl vědomý, mohl bych k vám hovořit? Nechte vědomí naslouchat tomu, co vědomí říká o vědomí! Pamatujte na to, že všechny myšlenky jsou pohyby ve vědomí, pozorované a rozpoznávané vědomím. A v této činnosti nemá jedinec jiné místo než jako pouhý jev ve vědomí!

Návštěvník se před Maharadžem uctivě uklonil a řekl: Pane, nyní jsem pochopil, že to, co jsem považoval za svoji tvrz, je ve skutečnosti mým vězením.

43. Pravda znamená vidět neskutečné jako neskutečné

Předmětem hovoru během jednoho sezení se stala otázka: Co přesně tvoří základ „omezení“? Maharadž vysvětloval, že to, co jsme, je noumenon, tj. bezčasové, bezprostorové, nevnímátné bytí, a nikoli to, čím se jako oddělené objekty zdáme být, tj. časově a prostorově omezenými a smyslově vnímatelnými. „Omezení“ vzniká tehdy, když zapomínáme na své skutečné bytí, noumenon, bytí o sobě, a ztotožňujeme sami sebe s fenoménem, jevem, tedy tělem, jež je pouhým psychosomatickým aparátem.

Poté co Maharadž vyzval k otázkám, zvedl ruku jeden z návštěvníků, který se již účastnil více sezení, ale sotvakdy se na něco zeptal, a vznesl dotaz: Může snad ztotožnění se s tělem - pouze samo toto ztotožnění - znamenat omezení? Vždyť *džáninové* během doby určené k životu nemohou své tělo odložit a musí žít svůj život podobně jako jiné lidské bytosti, a to tak dlouho, jak dlouho zůstávají zapojeny fyzické funkce. Navíc všichni *džáninové* nejednají stejně. Každý má svůj vlastní způsob chování ve světě a vlastní způsob jednání s druhými. Neexistuje tedy do určité míry jisté ztotožňování s individuálním tělem dokonce i u *džáninů*?

Maharadž ocenil tuto dobře položenou otázku úsměvem a řekl: Tělo je nástrojem, nezbytným k tomu, aby vědomí mohlo setrvávat v projevení. Jak by mohlo být tělo nebo vědomí zbaveno totožnosti („odtotožněno“), dokud životní dech neopustí tělo (což je známo jako smrt) a vědomí není uvolněno ze své jevové formy? Pouhé ztotožnění se s tělem, s tímto psychosomatickým výtvozem pěti elementů, nástrojem, jenž sám o sobě nemá nezávislou existenci, není příčinou omezení. Omezení je způsobeno ztotožněním, vyústujícím do *představy nezávislé a samostatné entity*, jež předpokládá konatelství, a tím přijímá „balík“ činů i s odpovědností za jejich následky.

Opakuji, že za koncept „omezení“ nezodpovídá pouhé ztotožnění se s tělem. Tělo musí přetrvávat, aby mohlo být užíváno jako nástroj. Omezení může vzniknout jen tehdy, je-li tu zdánlivá možnost volby, tedy při představě, že určité konání bylo volbou nějakého „konatele“, čímž se uvádí do pohybu proces kauzality, *karmy* a „omezení“.

Je nutno pochopit, jak se to může stát, že na celkový proces projevení je navržena představa zdánlivé entity. *Jakmile neskutečné vidíte jako neskutečné, není již nutno dále hledat pravdu*, jež v žádném případě nemůže být chápána jako objekt. Na jakém stupni vzniká otázka ztotožnění? Otázka ztotožnění by neměla vzniknout, jelikož fenomenovost (jevovost), je nedílně skryta v noumenalitě (která je v jevech imanentně přítomna). Není tu žádná potřeba specifického ztotožnění noumenality (*avyakty*) a fenomenovosti (*vyakty*). Taková potřeba vyvstane pouze tehdy, když je tu

projevení Absolutního noumena v projevených jevech, tedy proces objektivizace, jenž nutně vyžaduje „dualitu“, dichotomii, čili rozdělení na dva prvky - subjekt (*vyakti*), jenž vnímá a poznává, a objekt, jenž je vnímán a poznáván. Důležité je to, že jak poznávací subjekt, tak i poznávaný objekt jsou ve skutečnosti vzájemně závislé objekty a existují pouze ve vědomí, v němž proces projevení probíhá, ve vědomí, jež je tím, co doopravdy *jsme!*

Pochopte tuto základní věc: Existujeme pouze jako objekty někoho druhého, a tudíž pouze ve vědomí poznávacího subjektu, jenž nás poznává, tj. každého objektu, který se staví do pozice poznávacího subjektu (*vyakti*) tváří v tvář druhým, jež se tak stávají objekty. A zde vzniká „entita“ (*vyakti*). Poznávací subjekt s ohledem ke své subjektivní roli přijme „sebe sama“ jako entitu, nezávislé „já“ se svobodnou vůlí a možností volby. Tento přelud fiktivní entity dále následuje princip „duality“ (jenž je skutečným základem projeveného světa), aby porovnával, rozlišoval, posuzoval a prováděl mezi objekty výběr z pohledu vzájemně závislých protikladů, jakými jsou např. správný a špatný, dobrý a zlý, přijatelný a nepřijatelný.

Nikoli v pouhém ztotožnění se s tělem, ale právě v tomto iluzorním zavedení „entity“ leží kořen „omezení“. Ještě jednou: To, co jsme, Absolutní noumenon (*Avyakta*) projevené jako souhrn všech fenoménů (*vyakta*), je prosto jakékoli *individuální* objektivní existence. To, co jsme, nemůže tedy trpět ani „zrozením“ či „smrtí“, ani „omezením“ či „vysvobozením“. Omezení i z toho plynoucí utrpení jsou pouhé koncepty, založené na ztotožňování se se zcela *imaginární* entitou poznávacího subjektu (*vyakti*).

Maharadž o těchto otázkách mluvil způsobem, v němž ocenil dobrý námět, který se rozvinul ve velmi zajímavý rozhovor. Když se stane, že během diskuse o nějakém hlubokém, obtížně pochopitelném námětu prokáže někdo z přítomných pronikavý vhled do toho, o čem Maharadž hovoří, cítí se obšťastněn jako dítě, jež dostalo vytouženou hračku. Možná si říká, jak skvělé téma bylo toho rána rozebíráno. Možná si říká, avšak bez ohledu na jakékoli vývody oddělené mysli, že tak vysoké úrovně rozmluvy o *Advaitě* nebude snad možno ještě někdy dosáhnout. Co se může zdát jako sebechvála, je však v tomto případě čistá radost sebezapomenutí, sebevymazání. Poté je tu *vyakta*, nikoli *vyakti*.

O Ramanu Maharšim se říká, že když lidé pěli „Hymny ku chvále Ramany“, on sám se k jejich zpěvu připojil a chvíli tleskal rukama jako všichni ostatní. Byl zcela zbaven totožnosti s jakoukoli entitou, a proto vůbec nedbal na důsledky svého jednání. Hymny byly určeny „Ramanovi“, nikoli nějakému jedinci. *Džnánin* ve skutečnosti nemá žádnou entitu, která by mu překážela, a jeho psychosomatický aparát, tělo, normálně vykonává své běžné funkce, aniž by si jich sám byl vědom.

44. Fušování do meditace

Jednoho dne přednesl nový návštěvník zcela mimořádný problém. Před nějakou dobou pořádal jistý Svámí desetidenní kurs intenzivní meditace. Tento návštěvník neměl zvláštní zájem ani o meditaci, ani o účast na tomto kursu, přesto se však přihlásil, neboť jeho přátelé, kteří pro to byli velmi nadšeni, chtěli, aby se k nim připojil, a on si mohl dopřát opustit na tuto dobu svoji práci. Jak řekl, součástí jeho chování a temperamentu je s plným odhodláním upřít koncentrovanou pozornost na to, do čeho se pustí. Jakmile kurs meditace začal, věnoval tomu plnou pozornost a svědomitě vykonával, co se po něm žádalo. Výsledkem bylo to, že ke konci kursu měl po určitou dobu silný zážitek oddělenosti od svého těla a celý svět se zdál mít snový charakter. Tento pocit od té doby přetrvával. Jak sám řekl, není to vůbec nic příjemného. Na druhou stranu mu však přinesl i částečný pocit svobody. Ale je tu skutečný problém: Jak má žít v tomto snovém světě a zároveň se starat o svou práci a vydělávat si na živobytí?

Toto všechno bylo obvyklým způsobem překládáno pro Maharadže do Marathi, ale dřív, než mohl být překlad dokončen, bylo zřejmé, že Maharadž problém pochopil. Na jeho tváři se objevil neobvykle vážný výraz. Chvilí nehnutě seděl, a pak začal mluvit: Meditace není něco, do čeho člověk může fušovat buď na zkoušku, nebo pro zábavu, aby viděl, co se stane. Zde je nezbytná určitá předběžná příprava. Vědomí tvoří základ veškerého projevení světa jevů. Na zemi není větší síly, než je vědomí. Když si s tím někdo zahrává, nelze odhadnout následky, jimiž mohou být velmi vážné potíže na úrovni těla a mysli, a to právě proto, že jedinec neprošel předchozí přípravou k „odtotožnění“, ke zbavení se totožnosti s tělem. Co se stane, když se na vysoké elektrické napětí připojí přijímač, který není dostatečně silný?

Maharadž se pak obrátil přímo na onoho návštěvníka a řekl mu, že by se měl po dobu alespoň patnácti dní účastnit těchto rozmluv. Naneštěstí se návštěvník musel neodkladně vrátit domů. Maharadž ho politoval a řekl mu, že v takovém případě mu může pouze doporučit, aby si pozorně přečetl knihu *Já jsem To*, a aby si tak často, jak jen bude moci, připomínal tuto návštěvu a přemýšlel o jejich setkání. Pamatujte si: Připomínka toho, co jsem já, je poznáním toho, co jste vy.

Maharadž dodal: Můžete vidět celý Vesmír jako sen, ale dokud jste tu „vy“, jenž tento sen vidíte jako oddělená entita, budete mít problémy. Doufáme, že postupně začnete chápat, že i vy jste snovou postavou v tomto živoucím snu, že jste jeho nedílnou součástí, a ne někým, kdo je od tohoto snu oddělený a stojí mimo něj. Potom s vámi zase bude vše v pořádku.

45. Není tu nic než „Já“

Maharadž opakovaně prohlašuje, že se nebude zabývat diskusemi o etice, morálce a způsobech chování, běžných ve společnosti. Je mnoho jiných, kteří jsou k tomu speciálně vyškoleni a mají předpoklady i čas rozebírat tyto věci do hloubky i do šířky. On sám se těmto věcem vyhýbá, i když každý se jistě musí do určité míry podrobit zákonům země a nedopustit, aby někomu svými činy záměrně ubližoval. Kromě této velmi obecné a všeobecně přijatelné minimální zásady se však Maharadž zdržuje všech detailnějších rozborů, neboť zásady a kritéria morálky a chování jsou proměnlivé podle doby a okolností. Bude se zabývat pouze neměnnou, skutečnou podstatou samotného člověka. Pokud člověk pozná a pochopí svou pravou totožnost, vše ostatní ztratí svůj význam a důležitost, neboť všechny další myšlenky a činy, tím že nebudou založeny na dualitě, budou prosté, přímé, intuitivní a spontánní.

Tento Maharadžův pohled těžko přijímají nejen noví návštěvníci, kteří by se třeba mohli domnívat, že se Maharadž těm nejzásadnějším problémům života vyhýbá, ale i někteří, jež mu naslouchají již dlouhou dobu. Nemohou přijmout dichotomii (podvojnost) dvou. Ať už někdo dospěl k jakémukoli závěru či přesvědčení ohledně své pravé podstaty, jak si může dovolit věnovat tak málo pozornosti vztahům a chování vůči bytostem, s nimiž žije? Když při jednom sezení Maharadž vyjádřil svůj postoj ohledně této věci, jedna stálá návštěvnice se nemohla udržet a položila trochu vyhrocenou otázku: „Maharadž, bylo by v pořádku a normální, kdyby nějaká osoba s největší pozorností poslouchala a důkladně pochopila to, co říkáš, stala se *džnáninem*, a pak šla, sestrojila atomovou bombu a použila ji?“

Maharadž pohotově odpověděl: „Kdybyste jen o této věci vážně přemýšlela, a přitom se držela základní skutečnosti, že v určité době, řekněme před sto lety, jste neměla žádná přání, potřeby ani problémy, došla byste k odpovědi sama. Odpovědí je, že samotná otázka je chybně položena!“

Pokud, jak říkáte, nějaká osoba pochopí a přijme svou pravou podstatu do té míry, že se stane *džnáninem*, nedojde snad k závěru, že všechny jevy, všechny vnímající bytosti, včetně jeho coby jevu, nejsou ničím jiným než konceptuálními obrazy v mysli, stejně neskutečnými jako obrazy ze snu? Mohl by někdo, kdo do hloubky pochopil tuto pravdu, myslet na to, aby sestrojil a sám použil atomovou bombu?

Toto je pouze povrchní odpověď, která má uspokojit nevědomého. Musíte však odhalit, kdo je toto „já“, „vy“ či „on“, o nichž mluvíme a o nichž se má za to, že dělají to či ono podle své vlastní vůle či pro své potěšení! Jak vidíte sama sebe? Vidíte své tělo, nebo spíše jeho součást, a sebe ztotožníte s ním. Ale v hlubokém spánku či pod vlivem sedativ se se svým tělem neztotožňujete. Ve skutečnosti se děje to, že

zjevení vašeho těla ve vědomí je vámi vnímáno a interpretováno úplně stejně, jako by to udělal jakýkoli jiný pozorovatel. Vaše vlastní interpretace sebe sama je stejně iluzorní a prchavá, jako by byla od druhých, snad jen trochu lichotivější! Je třeba zaznamenat, že celá osobnost, za kterou se považujete, není ničím jiným než jevem ve vědomí. A navíc, interpretace se během času mění a budou měnit. Jakákoli myšlenka o vás samotných, ať už vaše vlastní, či někoho jiného, je pouze pohybem ve vědomí, pouze *přechodným* mentálním obrazem. To je to jediné, čím jste. Ale jste to skutečně vy? Pouhý mentální obraz? Existuje opravdu nějaký obraz, s nímž by se jedinec mohl ztotožnit jako s neměnnou, nezávislou, samostatnou entitou s možností volby svého konání?

Relativně, z hlediska jevů, jsme „vy“ či „já“ pouze kapkou hmoty, počatou v lůně a skrývající uvnitř sebe jiskru vědomí, jež je vlastní celému projevení. Nespočetné formy jevů v relativním světě, to vše jsou objekty Absolutní subjektivity, onoho „Já“, jež je základem projeveného světa. Projevený svět je dualitou subjektu a objektu, přičemž každý objekt je „tím druhým“, vzhledem k nějakému objektu, který jej vnímá, pokládajíc sebe za subjekt. Jednotlivý objekt jako takový však nemá samostatnou existenci. My všichni jsme pouhými jevy ve vědomí, koncepty v mysli; každý jako vnímající bytost, jež není ničím jiným, než vlastní představou a představou těch, které pokládá za „ty druhé“.

Nemáte-li nezávislou existenci, jak potom můžete konat? Konáte vůbec, nebo jen reagujete na vnější podněty jako loutka? Pokud budete v klidu sedět a pozorovat, co se děje, brzy pochopíte, že ve skutečnosti „nežijeme“, ale „jsme žiti“, že život není ničím jiným než tím, co lze nazvat jevou činností - jevou proto, že veškerá činnost je zase pouze panoramatickým jevem ve vědomí. Není-li přítomno vědomí, jako je tomu v hlubokém spánku či pod vlivem sedativ, není tu ani žádná činnost.

Kde se pak v celé té činnosti objevujeme „my“? To je nejlepší vtíp této komedie májí! Nejen že „my“ jsme nikdy nebyli vně této činnosti, ale *veškerá činnost není ničím jiným než námi. To, co jsme, je celek, svaté, noumenální Absolutno, smyslově neuchopitelné; vnímatelné a poznatelné pouze v rámci duality, prostřednictvím projevených jevů. „My“ jsme transcendencí (to z hlediska fenoménů, jakožto „Já“) i imanencí (a to noumenálně, tak jak vidíme sami sebe). Není tu nic jiného než „Já“; není žádné „já“ a žádní „druzí“.* V relativním projeveném světě si jevy ve vědomí vytvářejí představu svého „já“ a každý objekt tak sebe považuje za subjekt a rozpoznává jiné objekty jako „ty druhé“. Noumenálně (samo o sobě) tu však je pouze subjektivní „Já“ bez jakékoli duality.

Nyní se vraťme k vaší atomové bombě. Jestliže opravdu chápete, co tu bylo řečeno, je možné, abyste si nadále myslela, že v životě existuje nějaký darebák s nezávis-

lou, samostatnou entitou, který má zvláštní moc konat „zlo“? Nebo že existuje nějaký avatár se zvláštní mocí konat „dobro“? Nejsou oba jenom kapky hmoty, počaté v lůně? Musíte pochopit, že „dobro“ a „zlo“ jsou pouze vzájemně závislé protiklady, nevyhnutelné projevy duality, jevy ve vědomí, které hrají role, jež jim byly v celkové činnosti přiděleny. Věřit v existenci nějaké entity a ztotožňovat se s ní je vskutku jediným omezením, které tu je. A pochopení, že tu není žádná entita oddělená od celkové činnosti *Pradžny*, je okamžitým vysvobozením.“

46. Popření existence entity

Jednou během sezení Maharadž vysvětloval, proč je pro průměrného člověka smrt tak děsivým traumatem, zatímco pro něho je zkušeností, na niž se těší, neboť znamená vysvobození z omezenosti, kterou fenoménem těla přirozeně na vědomí uvaluje. Jakmile tělo „umře“, je projevené vědomí uvolněno a splyne s neosobním vědomím, podobně jako splyne kapka vody s oceánem.

Pak Maharadž vycítil, že jeden z návštěvníků má k tomuto bodu dotaz. Podíval se na něho a řekl: „Zdá se, že se chcete na něco zeptat.“ Návštěvník byl trochu vyděšen, neboť pro vyjasnění pochybností, jež mu právě vířily hlavou, neměl dosud připravenou vhodnou otázku. V každém případě ze sebe vypravil: Maharadž říká, že při smrti dojde k tomu, že dech či životní síla opustí tělo a smísí se s vnějším vzduchem, vědomí též opustí tělo a splyne s neosobním vědomím, a mrtvé tělo je nějakým způsobem zničeno. Z této fyzické formy, jež byla vytvořena a zase v příhodném okamžiku zničena, nezůstane nic. Postihuje-li tento proces nevědomého i *džnánina*, oba stejně, nač je pak třeba stát se *džnáninem*?

Maharadž odpověděl: Mluvíte-li o nevědomé osobě a *džnáninovi*, a o potřebě nevědomé osoby stát se *džnáninem*, předpokládáte existenci nezávislého samostatného jedinice, schopného pěstovat osobní vůli podle své volby a svého rozhodnutí. Je však v procesu, jímž dochází k projevení světa jevů, místo pro takovou nezávislou entitu?

Co je základním konceptuálním systémem, bez něhož by projevený svět jevů nebyl možný? Kdyby tu nebyl koncept „prostoru“, umožňující zaujímání objemu, nemohl by být zjeven žádný trojrozměrný objekt. A mohl by být objekt vnímán bez dalšího konceptu, konceptu „času“, tj. bez doby trvání, po kterou může být objekt rozpoznáván? Je-li samotný systém, zvaný „prostorčas“, konceptuální, mohly by potom objekty, jimiž všechny lidské bytosti jsou a jež se v tomto konceptuálním systému prostorochasu zjevují, být něčím jiným než konceptuálními imaginárními přízraky?

Pochopte tedy jasně a jednou provždy, že žádný konceptuální objekt, i když se chybně považuje za oddělenou entitu, nemůže mít samostatnou existenci či osobní vůli. *Nikdo se nerodí; nikdo neumírá. To, co je narozeno, je pouhým konceptem.* Neexistuje žádná entita, jež by mohla být osvobozena. Nepochopení této skutečnosti vytváří omezení z nevědomosti, kdežto její nazření je svobodou pravdy. Pamatujte, že pravda je absolutní souhlas se skutečností; tj. nevyvratitelné poznání skutečné podstaty člověka; naprosté popření existence entity.

47. Hledající je tím, co je hledáno

Asi na týden přijel za Maharadžem evropský pár. Oba manželé se již mnoho let zajímali o filosofii Védanty a důkladně ji studovali. Jejich názory a celkové vystupování ukazovaly na určitou skleslost, skoro až frustraci, což se následně potvrdilo. Přes jejich usilovné hledání jim scházelo jasné pochopení pravdy. Mnoho let intenzivně cestovali a hledali, však bez úspěchu, pomoc u mnoha učitelů. Teď se zřejmě divili, že po tom všem dospěli jen k dalším pocitům marnosti a další frustraci!

Poté co podali informace o svém životě jako odpověď na Maharadžovu obvyklou otázku, zůstali tiše sedět. Maharadž se na ně na okamžik zadíval, a pak řekl: Prosím pochopte, že nemám nic, co bych vám mohl poskytnout. Jediné, co mohu udělat, je postavit před vás duchovní zrcadlo, abych vám ukázal vaši pravou podstatu. Je-li smysl toho, co říkám, pochopen jasně, intuitivně - a nikoli pouze verbálně - a je-li přijat s nehlubším přesvědčením a s naléhavou bezprostředností, žádné další poznání není nutné. Toto pochopení není otázkou času (ve skutečnosti konceptu času předchází), a když se to stane, přijde to náhle jako úder bezčasového poznání. Toto pochopení v důsledku znamená náhlé zastavení procesu trvání, kdy je ve zlomku sekundy přerušena činnost časového průběhu, neboť nastupuje spojení s tím, co je tu před relativním světem - a kdy přichází absolutní poznání. Jakmile zapustí kořeny semínko poznání, může začít proces relativního osvobozování z imaginárního omezení. Samotné pochopení je však vždy věcí okamžiku.

Klíčovým slovem v procesu poznávání je „spontaneita“. Projevení celého vesmíru je jako sen, kosmický sen, nebo přesněji, mikrokosmický sen jedince. Všechny objekty jsou snovými objekty, jevy ve vědomí; a to ať se jedná o sen, jenž se spontánně objevil jako osobní sen jedince během spánku, nebo o živoucí sen života, v němž jsme všichni „snění“ a „žiti“. Všechny objekty, všechny jevy jsou ve vědomí sněny vnímajícími bytostmi.

Vnímající bytost je tedy obojím, sněnou postavou i snícím; nezávislá snící bytost

jako taková neexistuje. Každé běžné snění světa probíhá ve vědomí, daného psychosomatického aparátu, jenž je prostředníkem, skrze kterého se děje vnímání i interpretace, a který se chybně považuje za individuální entitu. V hlubokém spánku není sen, a tedy ani svět. Jenom tehdy, když užíváte oddělenou mysl, tehdy existujete odděleni od „druhých“ i od světa.

Ve svém osobním snu nemáte žádnou kontrolu nad objekty, včetně objektu, kterým jste ve svém snu „vy“ sami. Vše je spontánní a každý objekt ve vašem osobním snu není ničím jiným než vámi. Stejně tak je tomu v živoucím snu života. Všechny objekty (všichni „jedinci“, i když jsou ve snu vzájemnými protivníky) mohou být pouze to, *co jste vy*. Veškerá činnost, všechno konání v životě, může být tedy pouze spontánním konáním, neboť neexistuje entita, která by něco vykonávala. Vy *jste* (Já jsem) onou činností, snem, kosmickým tancem *Šivy*!

A konečně si zapamatujte, že jakýkoli druh snění je nutně jevový; je to jev ve vědomí, kdy je vědomí „vzhůru“, tj. kdy si je vědomo sebe sama. Není-li si vědomí sebe sama vědomo, nemůže tu být žádné snění; podobně jako tomu je v hlubokém spánku.

Muž z onoho manželského páru v tomto okamžiku položil otázku, jejíž smysl byl následující: Je-li každý z nás sněnou postavou bez svobodné volby rozhodování a konání, proč bychom se měli zabývat omezením a vysvobozením? Proč bychom měli vůbec chodit za Maharadžem?

Maharadž se zasmál a řekl: Zdá se, že jste došel ke správnému závěru špatným postupem! Pokud to myslíte tak, že jste *nyní* přesvědčen, mimo všechnu pochybnost, že objekt, s nímž jste se ztotožnil, je opravdu pouze jevem, zcela prostým jakékoli podstaty, nezávislosti a samostatnosti, že je snovým zjevením ve vědomí někoho jiného, a že tedy v případě tohoto pouhého stínu nemůže vyvstat otázka omezení či vysvobození, a následkem toho ani otázka potřeby přijít a naslouchat mi, pak máte úplnou pravdu. Je-li tomu tak, pak nejenže máte pravdu, ale jste již vysvobozen! Pokud se však domníváte, že byste měl ve svých návštěvách pokračovat jen proto, že nemůžete přijmout to, že byste byl pouhou snovou postavou bez nezávislosti a samostatnosti, pak jste bohužel neučinil ani první krok. Opravdu, *dokud bude existovat nějaká entita hledající vysvobození, do té doby nebude vysvobození nalezeno*.

Podívejte se na to jednoduše: Co je základem každého konání? Je to potřeba. Jíte, protože to potřebujete; vaše tělo vylučuje, neboť to potřebuje. Přicházíte za mnou, neboť je tu potřeba navštívit mě a poslouchat, co říkám. Je-li tu potřeba, činy spontánně následují bez zasahování jakéhokoli konatele. Kdo pocituje potřebu? Ovšemže je to vědomí. A prostředníkem k tomu je psychosomatický aparát. Domníváte-li se, že vy jste tímto aparátem, jde o případ chybné totožnosti, která přijala břemeno ome-

zení, a poté hledá vysvobození. Ve skutečnosti je však tazatel čili hledající tím, co je hledáno!

V místnosti nastalo absolutní ticho, jak každý přemýšlel o tom, co Maharadž právě řekl. Manželé seděli se zavřenýma očima, nestarajíce se o okolí, dokud ostatní návštěvníci postupně neopustili místnost.

48. Podstata hlubokého spánku

Mezi mnoha návštěvníky, kteří přicházejí za Maharadžem, jsou tací, kteří pravděpodobně v důsledku toho, jakými cestami v předchozích letech procházeli, zůstávají zachyceni v určitém bodě a stále hledají jeho vyjasnění. Problém jedné skupiny lidí se točil kolem podstaty hlubokého spánku.

Tito lidé pochopili - nebo spíš to, co slyšeli, pochopili zcela špatně - že stav hlubokého spánku je naším „nejvyšším“, neboli skutečným stavem, a zcela je vyvedlo z míry Maharadžovo prohlášení, že nic nemůže být vzdálenější pravdě. Maharadž řekl: Jak by mohl být stav hlubokého spánku, který je ve vědomí alternativou k bdělému stavu, naším skutečným stavem? Vědomí samo je časově omezené a jeho projevem i potravou je potravinové tělo. Stav hlubokého spánku je tedy plně fyzický stav, s dobou trvání, a střídá se se stavem bdění. Důvodem, proč je zaměňován za bezpředmětové uvědomění - kdy si uvědomění není sebe sama vědomo - je to, že během hlubokého spánku se vědomí dočasně ukládá k odpočinku. Je třeba všimnout si podstatného rozdílu; stav hlubokého spánku je totiž podobný Uvědomění jen v tom, že si vědomí není vědomo sebe sama. Nicméně se tento stav zase dostává „do pohybu“, neboť má dobu trvání, po jejímž uplynutí nastupuje stav bdění.

Maharadž dodává, že říci lze jen to, že v hlubokém spánku schází pocit přítomnosti, který je přítomen ve stavu bdění. Stav Uvědomění - kterým ve skutečnosti jsme - je však naprostou nepřítomností, a to jak přítomnosti, tak nepřítomnosti pocitu přítomnosti. To je zcela zásadní rozdíl.

Ukázkou toho, jak silné jsou konceptuální návyky, je to, že lidé, o nichž by se předpokládalo, že dosáhli vysoké duchovní úrovně (ať se tím míní cokoli!), nemohli tento základní rozdíl mezi hlubokým spánkem a Uvědoměním, tak jak jej Maharadž vymezil, prostě nahlédnout. Je to žalostný pohled vidět, jak Maharadž ničí jejich představy jednu za druhou; představy, které drželi tak dlouho a s takovou láskou, a které se tolik zdráhají opustit. Ale to je zcela nezbytné. Se svým nenapodobitelným humorem připodobnil Maharadž stav mysli těchto tazatelů k mysli milionáře, jenž se dozví, že všechny jeho miliony náhle ztratily svou hodnotu.

Maharadž dále tuto věc vysvětlil tak, že hluboký spánek a bdělý stav jsou pravidelně se střídající časové úseky v projeveném vědomí. Řekl, že pokud je toto jasně pochopeno, nemohou vzniknout žádné zmatky. Maharadž se zeptal vedoucího skupiny, zda se hlubokým spánkem zabýval i před sto lety. Potřeboval jste tehdy spát? Nyní, když se vědomí projevilo ve fyzickém těle, mohli byste bez hlubokého spánku vydržet delší dobu? Vědomí, hluboký spánek, bdělý stav, doba trvání, to vše představuje tentýž koncept, spojený s projeveným světem. Jak by bylo možné srovnávat jej s Neprojeveným Uvědoměním, které je bezčasovou, čirou subjektivitou bez nejmenšího dotyku objektivitu.

49. Rozpuštění konceptu „ty“

Jednoho rána řekl Maharadž návštěvníkům: Někteří z vás sem přicházejí již mnoho týdnů. Zajímají mě zvláště ti, kteří přišli zdaleka ne za turistickou atrakcí, ale jen proto, aby se se mnou setkali. Vynaložili spousty peněz, aby mohli přicestovat a zdržet se v Bombaji, a někdy mě napadne, zda skutečně chápou, co se jim snažím sdělit. Nyní mi něco povězte. Víte, co je to *Paramartha* - vrcholná pravda, nejvyšší smysl (života). Co je tímto nejvyšším smyslem pro každého z vás? Než odpovíte, přemýšlejte, o čem mluvím.

Od jednoho zahraničního návštěvníka přišla smělá odpověď: „Vysvobození. Chci být vysvobozen z omezení tohoto života. Podle toho, co jsem od vás vyslechl, bych to nazval jako ‚omezení vědomí‘.“ Poté následovalo souhlasné přizvучení několika dalších.

Maharadž se zasmál a řekl: Hledme, jak silné mohou být návyky a podmíněnosti. A nezáleží na tom, zda jsme je získali od rodičů, nebo z duchovních příruček. Problém „omezení“ a „osvobození“ je součástí tradičního učení, které je nabízeno těm, jejichž intelektuální a intuitivní úroveň nepostačuje k tomu, aby mohli zachytit pravou esenci *toho, co je*. Ale vy nejste duchovními žáčky mateřské školky. Stále vám říkám, abyste přestali přemýšlet a mluvit, jako kdybyste byly objekty světa jevů. Říkám vám, že nejste jevy, ale samotné vědomí, vědomí v pohybu, které dává vnímajícím bytostem schopnost vnímat; a dále, že vědomím jste pouze v projevení, zato ve skutečnosti *jste to, co je před samotným vědomím, tj. jste Čiré Uvědomění*.

Je tak těžké pochopit, že pouhý jev, zdání - a fyzické tělo ničím jiným není - nemůže v žádném případě jednat jako nezávislá entita? Až když se Neosobní Vědomí prostřednictvím zpředmětnění projeví ve své celkové činnosti a ztotožní se s každým jednotlivým objektem, začne existovat představa vlastního, osobního „já“. Právě tato

představa je zdrojem „omezení“, zpředmětnění „Já“, čiré subjektivity, do objektivního „já“. Toto „já“, koncept „já“, ego, je imaginárním omezením, z něhož je hledáno vysvobození. Jasně pochopení toho, co je tou vnímající bytostí hledající vysvobození, ukáže, jak je celá tato představa absurdní. Tělo samo není nic jiného, než vzrostlá pohlavní buňka, jež byla oploďněna v matčině lůně. Plod v matčině lůně je esencí potravy konzumované rodiči, a je v něm ukryto vědomí. Jestliže je nyní zřejmé, že to, čím se zdáme být, je pouhá esence potravy, pak se vás zeptám, konkrétně se kterým zrnkem potravy, se kterým z pěti elementů (neboť potrava je kombinací pěti prvků) jste se ztotožnili?

Probuzení, osvětlení či vysvobození není opravdu ničím jiným, než důkladným, hlubokým, intuitivním pochopením, že to, co jsme - *to, co je tady a teď* - je absolutní nepřítomnost čehokoli, co si lze představit či co lze poznat; a to je totéž jako absolutní přítomnost nepoznatelné potenciality.

Po krátkém zamyšlení Maharadž řekl: Může vzniknout nějaká otázka, která by se netočila kolem „já“ nebo „ty“ coby jedinců - vidoucích či nevidoucích, chápajících či nechápajících, konajících či nekonajících? Otázka se vždy zabývá „mnou“. Jen málokdy se činy dějí, záležitosti jsou chápány a věci viděny. Vždy, když je tu *Paravritti*, přichází dokonalá celková přeměna, „metanoesis“. Tato přeměna však nebyla „vykonána“ či „dosažena“ vlastní vůlí nějaké entity. A to je to, co nebývá pochopeno. Nemůže existovat entita, která by přímo a záměrně mohla vyvolat přeměnu! Právě nazření této skutečnosti (nazření jako takové, nikoli nazření nějakým jedincem) způsobí, že „vy“, neboli ten, kdo hledá, je od základu zničen, a že dojde k vyprázdnění či „půstu“ myslí, což vyvolá přítomnost skutečného „vy“ („Já“, nikoli „já“). Takto přichází nebo se děje nastolení přeměny. Nelze toho ale dosáhnout.

Maharadž uzavírá: Pochopte, že objekty a jejich *guny* (atributy) nejsou subjektem či objektem, tak jak je smysly vnímají a mysl interpretuje, ale že to všechno, včetně lidských bytostí, jsou objekty, pouhé jevy ve vědomí; pochopte tedy konečně, že *objekty nemohou a ani nepotřebují být „vysvobozeny“*.

50. Nic není hodno uctívání

Denní program Maharadže zahrnuje *bhadžany* a obřady, a to čtyřikrát denně, přičemž první začínají už v půl šesté ráno. Během těchto *bhadžanů* můžete Maharadže vidět hluboce ponořeného do zpívaných veršů. Ještě donedávna sám s velkým elánem zpíval i tancoval. Nyní na to už pochopitelně nemá dost sil.

Při jednom sezení někdo řekl: Maharadži, třeba jste dokonalý *džánin*, však

vidím-li vás zpívat s takovou zapáleností *bhadžany*, jsem velmi rád, že se vás oddanost ještě tak pevně drží. Maharadž pohotově odpověděl: Všechno na světě má své místo, a tedy i naše denní zvyklosti. Základní věc je chápat situaci takovou, jaká ve skutečnosti je; mít správný náhled. Oddanost a projevy úcty jsou v pořádku do té doby, než člověk rozpozná, kvůli čemu tu jsou; tj. pozná jejich účinnost, a ve stejné míře i jejich omezení. Nahlédne-li, kvůli čemu tu nějaká věc je, pak ona věc ztratí svou sílu, avšak pokud se do toho nechá zatáhnout, omezení se ještě více posílí. Všechny pocity a emoce (láska, oddanost atd.) jsou založeny na dualitě, a dokud v pohledu jedince tyto pocity převládají, dualita i nadále potrvá, a skutečná svatost, celistvost, jednota bude mimo dosah. Celková situace je tak jasná a prostá, že člověk nemůže než se smát, když hledí na fantastickou nadstavbu modloslužeb a obřadů, které byly vybudovány kolem výchozí jednoduchosti a prostoty, jíž Pravda je!

Pochopte, jak prosté a přímé je toto: „Já“ - *bezčasovost* - jsem absolutní uvědomění, aniž bych si byl tohoto uvědomění vědom; jsem absolutní subjektivita bez nejmenšího dotyku objektivitu. Projevují se prostřednictvím vědomí, prostřednictvím duality subjektu a objektu, prostřednictvím konceptu prostoročasu a vzájemně závislých protikladů, bez čehož není projevení a zpředmětnění možné. Celý projevený svět je mým vyjádřením, mým zrcadlením a já se tu projevují v každé vnímající bytosti; tento objekt, tato vnímající bytost se zjevuje, aby mohla jednat, a mylně se považuje za subjekt. Ale jedinou subjektivitou jsem „Já“, a veškerá činnost v projeveném světě je mou objektivizací ve vědomí, jímž ve skutečnosti jsem.

Všechny jevy, jejichž jsem aspektem, se stanou smyslově vnímatelné pouze tehdy, nacházejí-li se v tom, co projevují jako „prostor“, a určují-li se pomocí toho, co projevují jako „čas“.

Znovu tedy prostá a jasná pravda: *Toto ,tady a teď*, celé smyslově vnímatelné projevení, se neliší od toho, co jsem ve své jednotě. A to může říci každý vnímající objekt.

Jakmile je situace jasně pochopena, potom ve vymezené době života, tak jak jí procházíte, můžete dělat, cokoli chcete. Dopřejte si, chcete-li, oddanost a vzdávání úcty, zpívejte *bhadžany*, ale chápejte neskutečné jako neskutečné. Pochopte, že v tomto procesu projevení, jenž probíhá spontánně, není nic nábožného či hodného uctívání, a že do něho vy, jakožto individuální entita, nejste žádným způsobem zapleten.

51. Kdo trpí?

Je-li malý počet návštěvníků, mluví Maharadž méně formálně a důvěrněji. Je-li však jeho malý podkrovní pokoj zcela zaplněn, zeptá se, zda má někdo dotaz, a obvykle přidá omezující, či spíše svazující podmínku, že by se otázka neměla vztahovat k tomu, co člověk má nebo nemá dělat v tomto světě. Jinými slovy, otázky by měl být kladeny bez toho, že by se jedinec ztotožňoval s tělem! Jak si lze domyslet, má toto omezení předejít zbytečným a uštěpačným otázkám, které jsou pouze mrháním času. Je také pochopitelné, že se lidé nebudou Maharadže vyptávat na to, jak se vypořádat se svými osobními problémy. Maharadž dává jasné najevo, že není věštec ani kouzelník.

Jednoho rána se někdo zeptal, proč člověk musí trpět. Proč existuje utrpení. Maharadž několik minut tiše seděl, a pak začal tiše mluvit: Jakékoli pocity a emoce, jež člověk zakouší, jsou pohyby ve vědomí. Pokud někdo cítí smutek či utrpení, znamená to, že událost neuspokojila jeho potřebu nebo chtění, jež byly v danou chvíli pocítovány. Událost, která někomu působí smutek, může jinému přinést štěstí; a také událost, jež v jednu chvíli způsobí určité osobě neštěstí, může téže osobě v jiné chvíli přinést štěstí; závisí to na tom, co si jedinec myslí, že v danou chvíli chce. Na čem záleží to, co si člověk myslí, zda zakouší štěstí či neštěstí, radost či bolest? Jednak to musí být vědomí, pak představa entity, a nakonec událost, odehrávající se v prostoročase.

Mohou se dít události a může tu být člověk se svými tužbami, ale není-li tu vědomí, nebude se člověk zabývat ani událostmi, ani jejich důsledky. Základním faktorem a aktérem je vědomí! Opravdu, dokud nepřijde poznání „Já jsem“, není si *to, co jsem*, vědomo dokonce ani své existence. V tomto původním stavu není možno pocítovat žádné potřeby, tužby, naděje, přání, ambice, potěšení ani bolesti - to vše přichází spolu s tělem. I po příchodu vědomí je pocítována pouze vědomá přítomnost jako taková - pocit „Já jsem“ (nikoli já jsem to či ono). Teprve až poté, co se vědomí ztotožní se svou vnější formou, začíná existovat imaginární entita. A tato entita není ničím jiným než konceptem, představou. Nemá vlastní nezávislou existenci.

Spolu s vědomím přichází koncept prostoročasu, bez něhož by projevené jevy nemohly být vnímány. Aby bylo projevení vnímatelné, musí zaujímat objem, což není možné bez konceptu prostoru; a aby projevení vystoupilo jako událost s dobou trvání, je zapotřebí konceptu času. Štěstí, neštěstí a všechny vzájemně závislé protiklady samy o sobě neexistují, nemohou existovat, neboť jsou pouhým konceptuálním zpředmětněním v prostoročase. A pokud jsou tyto protiklady v nějakém okamžiku postaveny vedle sebe, navzájem se vyruší a je znovuobnovena rovnováha.

To, co jsme absolutně (bezčasové, bezprostorové, ničím nepodmíněné, čiré bytí, bez atributů a bez totožnosti), nemůže poznat, co je to bolest či radost, neboť *to, co jsme*, nemá nic společného s něčím objektivním; a pouze objekt může trpět či zakoušet nějaké zkušenosti. To, čím se zdáme být jako oddělené objekty, jsou projevené jevy - časově omezené, konečné a smyslově vnímatelné. Trpíme pouze naším chybným ztotožněním se s oddělenými objekty! Nemohli byste pochopit alespoň toto?

Vraťte se do vašeho původního stavu celistvosti, do stavu před vaším „narozením“, kdy tu nebylo poznání „já jsem“, a tedy ani žádná potřeba či chtění. Všechno utrpení zmizí, jakmile stanete sami o sobě v čirém uvědomění si neskutečného jako neskutečného, pomíjivého jako pomíjivého. Jakmile poznáte, že to neskutečné a pomíjivé závisí na existenci konceptu prostoročasu, jenž je zrovna tak pomíjivý a neskutečný, přiblížíte se svému pravému bytí. Jakmile pochopíte, že ten, kdo si představuje, že trpí, je imaginární entita, probudíte se do celistvosti své pravé podstaty, v níž jsou implicitně obsaženy posvátnost a ucelenost.

Na závěr Maharadž mluvil o „odporné chorobě, s níž ho doktoři obtěžují“: Pouhá zmínka o této nemoci, o rakovině, by normálně pacienta šokovala. Má reakce je však naprosto jiná. Kdo je nemocen? Je zřejmé, že to, co bylo „narozeno“, v určené době zase „zemře“. V příhodnou chvíli začíná hmota konkrétního psychosomatického aparátu z důvodu opotřebování umírat, a následně bude prohlášena za „mrtvou“; vědomí, vnitřně přítomné v tomto aparátu, bude uvolněno a splyne s všudypřítomným vědomím. A co já? Žádné „já“ tu nikdy nebylo a být nemůže. „Já“ jsem byl přítomen vždy, absolutně. Ve skutečnosti *moje relativní nepřítomnost bude mojí absolutní přítomností* a okamžik „smrti“ bude okamžikem nejvyšší extáze, posledním smyslovým vnímáním psychosomatického aparátu.

52. Pokrok v duchovním hledání

Maharadž je vždy připraven vypořádat se s pochybnostmi a těžkostmi hledajících; chce, aby mu kladli otázky. Oslovuje zejména návštěvníky ze zámoří, kteří vynaložili spoustu peněz a překonali mnoho překážek jen proto, aby mohli přijet do Indie a setkat se tu s Maharadžem. Nyní by neměli zbytečně mrhat čas tím, že by jen potichu seděli, ale měli by klást vhodné dotazy. Jestliže opravdu žádné otázky nemají, pak to podle Maharadže znamená, že již pochopili Pravdu. Proč tedy ztrácejí čas a nejedou domů? Jestliže tu však ještě je nějaká oblast ne zcela vyjasněných problémů, pak by k objasnění mělo dojít přímo teď a tady. Maharadž však varuje: „Nepokládejte otázky jako lidská bytost soustředěná v projeveném objektu. Pama-

tujte, že se nebavím s individuálními entitami, ale mluvím jako vědomí k vědomí o vědomí.“

Jeden zahraniční návštěvník, který již nějaký čas k Maharadžovi chodil, tiše začal: Možná, že mluvím z hlediska totožnosti s tělem a myslí, ale je tu problém, který mě již dlouho trápí a nemohu ho déle zdržovat. Mluvil jsem o něm s několika dalšími hledajícími a vím, že stejný problém mají i oni; nicméně nemluvím kvůli nim, ale kvůli sobě. Jak mohu poznat, zda je v mém duchovním hledání nějaký pokrok? Někdy, hlavně během meditace, přišel již záblesk toho, po čem pátrám, ale je to jen záblesk, a přichází jen zřídkakdy. Jak mám poznat, zda dělám pokroky?“

Maharadž poznal upřímnost a naléhavost, s níž návštěvník kladl otázku, ale navzdory svým sympatiím k tazateli se nemohl zdržet pocitu zklamání. Někdy čas seděl potichu, zřejmě aby překonal jak bolesti plynoucí z jeho nemoci, tak mentální rozčarování z položené otázky. Pak začal slabým hlasem mluvit, spíš smutně než nazlobeně: Myslím, že bych měl společné promluvy pozastavit a zjistit, mají-li nějaký účinek! Pozoruji, že mnoho z vás sem chodí jen ze zvyku nebo proto, aby mohli svým přátelům sdělovat nové zkušenosti. Ve skutečnosti neposloucháte. Kdybyste poslouchali, nemohly by vzniknout takové otázky. A i kdyby vyvstaly, snadno byste si s nimi sami poradili. Jen kdybyste mi pozorně naslouchali a pochopili, co říkám. Místo toho zjišťuji, že tyto otázky stále ještě mnohé z vás znepokojují.

Zdánlivě tu jde o problém pokroku. Ale kdo je ten, kdo má dělat pokroky? A směrem k čemu by se měl vlastně vyvíjet? Neúnavně opakuji, že *jste Vědomou Přítomností*, vědomím v pohybu, jež dává projeveným objektům schopnost vnímání; a *nejste těmito objekty*, které jsou pouhými zdáním ve vědomí toho, kdo je vnímá. Jak by se mohlo nějaké „zdání“ k něčemu objektivnímu „vyvíjet“? Místo toho, abyste tímto základním pochopením nechali prostoupit celou svou bytost, přijímáte je pouze jako ideologické tvrzení a kladete dotazy. Jak by mohlo konceptuální zdání poznat, zda dělá konceptuální pokrok ke svému konceptuálnímu osvobození?

Maharadž vzal do ruky krabičku zápalek, zvedl ji vzhůru a zeptal se: Jste to vy? Ovšemže ne. Potřebujete k tomu, abyste to pochopili, nějaký čas? Nazření této skutečnosti je bezprostřední, že? Proč byste potom měli potřebovat čas k tomu, abyste pochopili, že nejste projeveným objektem, zvaným tělo a mysl? Pamatujte, že jste vědomím v pohybu, které dává projeveným objektům schopnost vnímat. Prosím pochopte, že toto nazření je tu ještě před příchodem vědomí, tvořícího základ intelektu. Nazření či pochopení není věcí postupné praxe. Může se pouze přihodit, a to v jediném okamžiku a samo od sebe; nejsou tu žádné stupně, v nichž by probíhal vývoj. Není tu „nikdo“, kdo by dělal nějaký pokrok.

Možná, paradoxně, by nejjistější známkou pokroku (když už se někdo nemůže

tohoto konceptu zbavit) mohl být naprostý nedostatek zájmu o „pokrok“, absolutní nepřítomnost starosti o něco takového jako „vysvobození“, určitá vyprázdněnost dané bytosti, uvolněnost a odevzdání se (bez pocitu vlastní vůle) čemukoli, co se může dít.

53. Trpět zkušeností

Jednoho rána jsme mohli vidět, že je Maharadž fyzicky zcela vyčerpán bolestmi, v důsledku onemocnění rakovinou hrtanu. Během posledních pár měsíců se jeho bolesti staly akutní, i když si na ně nikdy nestěžoval. Ani v tak vážném stavu nezůstal upoután na lůžko, ale mohli jste ho ráno i večer s jistotou nalézt na jeho obvyklém místě. Pokračoval v promluvách, i když hovořil stručněji a slabším hlasem. Návštěvníci museli poslouchat velmi pozorně a s onou zvláštní receptivitou (schopností přijímat), která umožňovala chápat pravý smysl toho, co chtěl sdělit. Ve skutečnosti však Maharadž cítil, že kratší promluvy, s použitím několika málo pečlivě volených slov, tak jak to nyní byl nucen dělat, jsou lepší než dlouhé proslovy. Přestože Maharadž mluví méně, opravdový hledající, nadaný pravou receptivitou a inteligencí, mu bude rozumět. „Vlastně je to dobře, že teď nemohu dlouho mluvit,“ říká Maharadž.

Jedna návštěvnice byla toho rána velmi dojata jak Maharadžovým stavem, tak i tím, jak klidně snáší bolest. Domnívala se, že fyzická bolest by mohla být horší než smrt. Nemohla se zdržet, aby Maharadžovi neřekla: Pane, nebojím se smrti, ale mám strašný strach z fyzické bolesti. Řekněte mi prosím, jak bych se mohla toho strachu zbavit.

Maharadž se zasmál a řekl: V tom vám bohužel nepomůžu, ale jsem si jist, že je mnoho jiných, kteří umí fyzickou bolest zmírnit nebo odstranit. Jediné, co mohu, je vysvětlit vám, co je samotné utrpení a kdo trpí.

Vždycky musíte jít až k jádru věci. Kdy se objevila první zkušenost utrpení? Vzpomínáte si na nějaké své utrpení, řekněme před sto lety? Kdy tedy tyto zkušenosti začaly? Hluboce o tom přemýšlejte, aby odpovědi na otázky ve vás vyvstaly samy a bez potřeby jakýchkoli slov. Je život, samotné prožívání, něčím jiným nežli zakoušením; zakoušením v čase, táhnoucím se horizontálně od jednoho okamžiku ke druhému? A co to je zakoušení? Není to snad reagování na vnější stimuly, které je smysly interpretováno jako zkušenost - příjemná a přijatelná, či nepříjemná a nepřijatelná? Člověk nezakouší utrpení - člověk trpí zkušeností, příjemnou nebo nepříjemnou.

Základní otázka, kterou byste se měla zabývat, tedy je: *Kdo (či lépe co) je tím, jenž trpí zkušeností?* Dovoďte mi, abych vám to řekl rovnou: Je to tak, že „*Já*“ žád-

nou zkušeností, ani příjemnou, ani nepříjemnou, netrpím a nemohu trpět; jediný, kdo trpí zkušeností, je „vy“ či „já“. Toto je opravdu zásadní prohlášení a vy byste o něm měla hluboce přemýšlet.

Měl bych vás nechat, abyste tento problém rozřešila sama, či spíše, aby se problém sám vyjasnil! Ale pokračujme. „Já“ nemohu trpět žádnou zkušeností, neboť „Já“ jsem čirá subjektivita bez nejmenší stopy objektivity a trpět může pouze objekt. „Vy“ či „já“, to jsou objekty, trpí tedy zkušeností. Jako každý jiný objekt nemá „já“ nebo „vy“ žádnou podstatu a existuje tedy pouze jako představa ve vědomí. Nikdy nezapomínejte, že trpět může pouze vědomí, neboť jakékoli zakoušení, jež je reakcí na vnější podnět, se může dít jenom prostřednictvím vědomí. Ve skutečnosti *jsou tedy vědomí a utrpení totožné* a není mezi nimi žádný rozdíl. Meditujte nad touto opravdu důležitou otázkou.

To, co říkám, je pro vás asi těžké pochopit. Je to proto, že ztotožňujete sebe s tělem, s psychosomatickým aparátem, jehož prostřednictvím je zkušenost trpěna, s nástrojem, který trpěnou zkušenost zaznamenává. Ztratili jste svoji totožnost s čírou subjektivitou, s Absolutnem, jímž ve skutečnosti jste, a chybně jste se ztotožnili s objektivním „já“. Potom říkáte „já trpím“, potom jste „omezení“.

Porozuměli jste tomu, co jsem říkal? Jsem si vědom své pravé totožnosti, jež je bezčasovostí, nekonečností, subjektivitou - tedy netrpím a nemohu trpět. Jsem si vědom toho, že je to vědomí, jež prostřednictvím smyslového aparátu trpí zkušenostmi. Vy jste ale přesvědčeni, že jste tímto smyslovým aparátem, a toto chybné ztotožnění je příčinou vašeho utrpení a omezení.

Dokud tu bude vědomí, fungující a udržující smyslový aparát v činnosti, bude tu též prožívání, zakoušení i trpění - pozitivní či negativní. Vy jste však, jakožto „Já“, pouze svědkem toho všeho. Veškerá činnost je objektivním vyjádřením *toho, co jsem* subjektivně, a každá vnímající bytost může říci: *To, co jsem*, nemůže trpět žádnou zkušeností, zkušeností může trpět jenom objektivní „vy“ či „já“.

54. Slova a jejich naplnění

Toho rána se zřejmě Maharadž cítil fyzicky slabší než jindy. Každý mohl jasně vidět, jaké neodvratitelné důsledky má zhoubné fyzické onemocnění Maharadže, nedbajíc na jeho nezdoelného ducha. Vypadal slabý a vyčerpaný.

Seděl na svém obvyklém místě zcela klidně, téměř nehybně, naprosto lhostejný k bolesti, jež musela být jistě hodně intenzivní. Pak začal klidně a potichu mluvit; každý se musel velmi soustředit, aby jeho slova vůbec zaslechl.

Řekl: „To, co vidíte jako moji přítomnost coby fenoménu (jevu), znamená moji nepřítomnost coby noumena (bytí o sobě). Jakožto noumenon nejsem ani přítomen, ani nepřítomen, neboť obojí to jsou koncepty. Pocit přítomnosti je koncept, který jednotu Absolutna obrací do dvojnosti relativna. *Neprojevený jsem možností (potencialitou), jež se v projevení uskutečňuje (aktualizuje).*

Jsem zvědav, zda vám tato slova něco sdělí; jsou to pouhá slova. Nepochybují o vaši upřímnosti. Přicházíte sem - mnozí z vás zdaleka a s nemalými výdaji - a trávíte spoustu času sezením na zemi, na což většina z vás není zvyklá; zdá se samozřejmě, že tomu, co říkám, věnujete pozornost. Musíte však pochopit, že dokud tu nebude určitý druh vnímavosti, receptivity, slova budou mít jen velmi omezený účinek. Možná, že povzbudí vaši intelektuální zvědavost a vzruší vaši touhu po poznání, ale nemohou vás otevřít tak, abyste odhalili jejich pravý smysl.

Co je tím zvláštním druhem receptivity? Znovu zde narážíme na endemickou omezenost slovní komunikace. Bude mít pro vás nějaký smysl, řeknu-li, že „vy“ jste sem přišli, abyste mě poslouchali, ale naslouchat mi musíte na základě toho, že „vy“ jste zcela iluzorní a že tu ve skutečnosti žádné „vy“, které by mohlo mým slovům naslouchat a mít z nich nějaký užitek, není? Musím jít až tak daleko, že řeknu, že dokud se nezbavíte vaší role individuálního posluchače, očekávajícího nějaký užitek z toho, čemu naslouchá, slova pro vás zůstanou jenom prázdnými zvuky. Překážkou, jež zabraňuje pochopení, je to, že ačkoli se můžete připravit na přijetí tvrzení, že vše ve vesmíru je iluzorní, nepodaří se vám do této iluzornosti zahrnout sebe! Vidíte teď ten problém? A není to spíš vtip než problém?

Když - ať neříkám „kdyby“ - přijmete pro své naslouchání tento základ, tak jak o něm mluvím, pak se zbavíte veškerého zájmu o posluchače, toužícího být díky naslouchání těmto slovům „lepší“ jedincem a dospět k viditelnému zdokonalení. Víte, co se potom stane? V onom stavu intuitivního naslouchání, *kdy se „posluchač“ již více nevtírá*, pak slova odhalí a vynesou na povrch svůj jemný vnitřní smysl, který vyprázdněná, „postící se“, otevřená mysl uchopí a nazře s hlubokým a okamžitým přesvědčením. A poté slova dosáhnou svého, i když omezeného, naplnění!

Zůstane-li posluchač dočasně mimo a nezasahuje-li do naslouchání jako takového, stane se to, že relativní, oddělená mysl je automaticky omezena ve svém přirozeném sklonu zabývat se interpretací slov, a tím je zastaven proces zpředměťňování, objektivizace. Poté celistvá mysl umožní přímé napojení na samotné mluvení i samotné naslouchání, čímž dojde k nástupu *jógy* slov, která dovolí slovům vyjevit jejich vnitřní smysl a nejjemnější význam.

55. Zmatky kolem života a smrti

Od té doby, co vešlo ve známost, že Maharadž trpí rakovinou hrtanu, přicházelo za ním stále více lidí, a to i takových, kteří by jinak sotva přišli. Mnozí vypadali ustaraně, mnozí vyjadřovali podivení nad tím, že je Maharadž navzdory osudné chorobě veselý a výřečný jako obvykle, i když vypadá poněkud bledý a zesláblý.

Jednoho večera se zdálo, že lidé, kteří za Maharadžem přišli, jsou vyčerpaní a sklíčení. Tehdy začal Maharadž hovořit o životě a smrti: Kdybyste jen pochopili situaci takovou, jaká doopravdy je, pak byste se, stejně jako já, životem a smrtí nezabývali. Ve skutečnosti není mezi životem a smrtí žádný rozdíl. Nebyli jste snad „mrtví“ ještě dřív, než jste se narodili? Cožpak je tma něco jiného než nepřítomnost světla? Cožpak je „smrt“ něco jiného než nepřítomnost „života“? A co je ještě důležitější: není snad „život“ pouze nepřítomností „smrti“? „Život“ přijde jako obraz ve vědomí, a jakmile obraz přestane existovat, nazveme to „smrtí“. Strach ze smrti je ve skutečnosti důsledkem touhy žít, touhy udržet svoji totožnost s iluzorní entitou „já“, která se odděluje od „druhých“. Ti, kdo znají skutečnost, znají také neskutečnost „života“ a „smrti“.

Maharadž pokračoval: Základní příčinou všech zmatků je chybné přesvědčení, že tu existuje nezávislá objektivní entita, jež zakouší události, zvané „zrození“ a „smrt“, a dobu mezi nimi, zvanou „život“. Ve skutečnosti jsou to všechno jen konceptuální obrazy ve vědomí, a jsou tudíž bez podstaty; podobně jako obrazy v televizi či ve spánku.

Zkuste pochopit, čím jsou ve skutečnosti všechny fenomény, všechny jevy. Jsou to pouhá zdání ve vědomí. Kdo je vytvořil? Vytvořilo je samo vědomí, prostřednictvím konceptů prostoru a času, bez nichž by tyto jevy nebyly vnímatelné ani poznatelné. Rozpoznávání samo nastupuje prostřednictvím rozdělení mysli (která je obsahem vědomí), rozdělováním na subjekt a objekt a procesem usuzování a rozhodování, založeném na dualitě vzájemně závislých protikladů, jako jsou láska a nenávisť, štěstí a neštěstí, hřích a zásluha atd.

Jakmile je tento proces správně nahlížen, lze snadno pochopit, že žádný skutečný jedinec se nemůže narodit, nemůže žít, ani umřít. Je tu pouze projevení, jev ve vědomí, obecně nazývaný „narození“ či „narozená bytost“ – prostorová iluze. Projede-li toto projevené zdání vymezeným časovým obdobím až do konce, přihodí se jiná iluze, iluze časová, zvaná „umírání“. Tento jednoduchý proces nelze pochopit, dokud je tu někdo, kdo setrvává v domnění, že je *tím, kdo prožívá život*, a *tím, kdo zakouší smrt*.

Na závěr Maharadž říká: „Látka“ či „chemikálie“, jež byla počata v matčině lůně a spontánně se vyvinula do těla dítěte, roste sama od sebe až do svého maxima, pak

začne slábnout a nakonec splyne znovu s původní „látkou“. Dech opustí tělo a smísí se s vnějším vzduchem, vědomí uvnitř splyne s Neosobním Vědomím a proces této konkrétní „události“ je tak u konce. *To, co jsme, není zrozeno, nežije ani neumírá.*

56. Poslední dny a poslední učení

Tmavé a smutné mraky visely nad obzorem, v dále se blýskalo a bylo slyšet dunění hromů. Věděli jsme, že přichází bouře - nevyhnutelný a neodvratitelný konec, jenž smazává všechny rozdíly a nezastaví se před ničím, byť jakkoli posvátným.

Životní síla našeho milovaného Mistra byla stravována rakovinou a my jsme viděli, že jeho křehké tělo dlouho nevydrží, možná méně, než v co jsme doufali. Před Maharadžem jsme se však báli své obavy ukázat, aby nebyl zklamán zjištěním, že se na nás jeho učení minulo účinkem. Učil nás, že lidské bytosti jsou pouhé konceptuální formy, nikterak skutečnější nežli postavy ze snu, a že předmětem zrození a smrti je jenom tělo, nikoli Já, které je nejen nestárnoucí, ale i nezrozené a nesmrtelné. A on byl to Nejvyšší Já. Toto vše jsme sice věděli, a přece vyhlídka na jeho odchod způsobila, že jsme se začali cítit jako sirotci, neboť jsme ho velice milovali! Bylo těžké přenést se přes lidské pocity a slabosti!

Během posledních dnů, od května či června až do 8. září, kdy skonak, sláblo jeho tělo viditelně den za dnem, ale jeho duch zůstal až do konce nepodmaněn. Maharadž pokračoval v promluvách, slabším hlasem, ale s jemu vlastní autoritou, a stačilo pouhé slovo, aby se hroutily mylné představy a iluze posluchačů.

Níže uvádím několik ukázek z rozmluv, které se konaly během těchto posledních dnů. Maharadž nemohl dlouho mluvit, musel být stručný, ale cokoli řekl, bylo pro posluchače semenem k naklíčení či katalyzátorem, jenž spouští chemickou reakci. Jeho řeč přicházela z toho, co je *za tímto světem*, a nikoli od slabého starce, nalézajícího se ve spárech smrti!

V červnu 1981, již asi dva týdny nebyl Maharadž schopen mluvit k posluchačům se svým známým elánem. Na naléhavou žádost mnoha z nás souhlasil s tím, že rozmluvy omezí na půl hodiny, což bylo tolik, kolik mohl zvládnout, neboť po třiceti minutách mluvení byl tak fyzicky vyčerpán, že nemohl ani sedět.

Maharadžovy promluvy, třebaže kratší, byly nyní ještě pregnantnější. Říkal, že jeho fyzická slabost mu zabraňuje, aby to, co se snaží sdělit, šířeji rozváděl. A dodává, že všechno zlé je pro něco dobré, neboť nyní budou muset posluchači věnovat tomu, co říká, větší pozornost, aniž by nechávali toulat svoji mysl bůhvítkde. Budou tedy nuceni přemýšlet trochu o sobě!

Mnozí návštěvníci nyní omezili, vzhledem k Mistrovu chatrnému stavu, své dotazy na minimum, i když Maharadž všechny nabádal, aby si své problémy snažili vyjasňovat. Říkal: „Je tak málo času.“

Jednoho rána začal jeden ze stálých návštěvníků, zřejmě aby odvedl Maharadžovu mysl od jeho fyzického utrpení, mluvit o všem možném a kladl trochu zbytečné dotazy. Maharadž pochopitelně rychle odhalil jeho úmysl, posadil se zpříma a začal mluvit: Víím, o co se pokoušíte, ale zapomněl jste, že nejsem tím, za co mě považujete. Netrpím, nemohu trpět, protože nejsem objektem. Ovšemže je tu utrpení. Ale pochopil jste, co je tímto utrpením? *Já jsem utrpením*. Ať je projeveno cokoli, já jsem činností onoho projevení. Ať je cokoli vnímáno, jsem oním vnímáním. Ať je cokoli děláno, jsem oním děláním; jsem tím, kdo to dělá, i tím, co je děláno. Pochopte, že ve skutečnosti *jsem celkovou činností*.

Jestliže jste toto nazřeli, nepotřebujete vědět nic dalšího. Toto je Pravda. Ale důležité je tu slovo „nazřeli“. To, co jsem řekl, řekl jsem pro sebe. Jestliže jste však toto nazřeli, pak i vy můžete říci totéž. Vy a já nejsme dva, ale jsme tatáž Absolutní Jednota.

Přetrvává-li toto nazření, není možné, abyste se na někoho zlobili, ať už dělá cokoli. Proč? Protože pak jste pochopili, že cokoli se děje, je součástí celkové činnosti ve vědomí, a že žádný projevený objekt (jenž je v důsledku pouhým zdáním, jevem ve vědomí někoho jiného) nemůže mít nezávislou existenci nebo svobodnou vůli jednat. Hluboce se nad tím zamyslete.

Jiného rána seděl Maharadž se zavřenýma očima zpola opřený ve své posteli. Návštěvníci přicházeli jeden za druhým a potichu usedali na svá místa. Když viděli, že Mistr odpočívá, zavřeli oči a chystali se k meditaci. Je s podivem, jak je snadné vstoupovat do stavu vyprázdněné, „postící se“ mysli v přítomnosti Mistra. Pojednou začal Maharadž hovořit, i když velmi slabým hlasem:

„Vy lidé sem přicházíte a něco chcete. To, co chcete, může být poznání s velkým „P“, nejvyšší Pravda; ale přesto je to něco, co chcete. Většina z vás sem již určitou dobu chodí. Proč? Bylo-li tu nazření toho, co jsem říkal, měli jste sem už dávno přestat chodit! Ve skutečnosti sem však chodíte den za dnem a ztotožňujete se jako individuální bytosti, jako muž či žena, s několika osobami a věcmi, které nazýváte „svými“. Domníváte se, že sem chodíte z vlastní vůle, abyste viděli jiného jedince, *guru*, od něhož čekáte, že vám poskytne „vysvobození“ z vašeho „omezení“.

Nevidíte, jak je to vše směšné? Vaše každodenní chození sem jenom ukazuje, že nejste schopni přijmout moje slova o tom, že neexistuje nic takového jako „jedinec“;

že jedinec není nic jiného než zdání, jev; že zdání nemůže mít žádné „omezení“, a smysl tedy ztrácí i otázka jeho „vysvobození“.

Pochopíte alespoň nyní, že je-li základ vašeho hledání pochybený, pak nemůžete ničeho dosáhnout? Je tu doopravdy něco, čeho by se dalo dosáhnout? A kým? Zdáním?

A to není všechno. Vše, co říkám, někteří z vás nahrávají na pásek; jiní si dělají vlastní poznámky. Za jakým účelem? Aby své podmíněnosti a návyky ještě více posílili? Nechápete, že neexistuje nic takového jako „někdo“? Cokoli se děje (pakliže se vůbec něco děje), je spontánní. V celku projeveného světa není žádný prostor pro jakéhokoli jedince; veškerá činnost probíhá na úrovni konceptuálního fyzického prostoru (*mahadakáší*), jenž je obsažen v konceptuální špetce vědomí spolu s mentálním prostorem času, vnímání a rozpoznávání (*čidakášou*). Tento celek všeho toho, co lze poznávat, nakonec splyne s nekonečnou potencialitou, jež je bezčasovou a bezprostorovou Skutečností (*Paramakášou*). V tomto *konceptuálním* projeveném světě, v němž vzniká a zase zaniká nespočet forem, je Absolutní bytí imanentní (tkvící uvnitř) v každé jevové formě. Kde tu vystupují jedinci jakožto jedinci? Nikde. A přece všude, neboť *my jsme tím projevením. Jsme tou činností. Jsme životem, jenž je „žít“. Jsme snovým prožíváním. Avšak nikoli jako jedinci.*

Nazření této pravdy ničí individuálního hledajícího; hledající se stává tím, co je hledáno, a to, co je hledáno, je právě nazření.“

Při jiném setkání Maharadž rozebíral další aspekt téhož tématu, tj. tématu lidí, kteří za ním chodí, toužíce po poznání. Tentokrát se zeptal: Co je tím „poznáním“, po kterém toužíte, poznáním, o němž si děláte poznámky? Jaký budou mít tyto poznámky užitek? Zamysleli jste se už někdy nad tím?

Dále pokračoval: Základní otázkou je, zda jste měli potřebu nějakého poznání i před sto lety. *To, co neznáte a nemůžete znát, je váš pravý stav. To, o čem si myslíte, že je skutečné, protože to lze zpředmětnit, je to, čím se zdáte být.* Jakékoli poznání o vašem pravém stavu, které tolik hledáte, je nepoznatelné, neboť *vy jste to, co hledáte.* Vše, co můžete získat formou poznání, zůstává na úrovni konceptu - je to poznání, jež získáte jakožto nějaký objektivní jev. Takové „poznání“ se nijak neliší od „nevědomosti“, neboť na konceptuální úrovni jde o dva vzájemně závislé protiklady. Jinými slovy, *porozumění na úrovni mysli znamená pouze konceptualizaci, a je tedy zcela iluzorní.* Pochopte, prosím, rozdíl mezi takovýmto konceptualizovaným poznáním a mezi intuitivním nazřením, jež není na úrovni konceptu. Ve skutečnosti je nazření celistvým náhledem či vhledem, který je zcela odlišný od pouhého intelektuálního nahlížení. Jakmile tu je intuitivní nazření, pak dualita protikladů, základ pouze intelektuálního porozumění, naprosto zmizí. Není tu problém „někoho“, kdo

by se domníval, že něčemu porozuměl díky zdůvodňování a logice. Pravým pocho-
pením je spontánní nazření, intuitivní, nedualistické a zcela prosté vlastní vůle. Hlu-
boce přemýšlejte o tom, co jsem řekl.

Jednoho dne, kdy jeden návštěvník nadhodil otázku „etiky“ (záležitosti, jež byla
vždy považována za něco, co je zcela mimo oblast zdejších diskusí), byl Maharadž
natolik pobaven, že se navzdory své fyzické slabosti vzpřímil a řekl, že se nikdy
nepřestane divit, jaké zmatky v myšlení můžou mít i lidé, kteří se považují za inte-
lektuály. Smál se, až se z toho rozkašlal, a pak se zeptal: Když pochopíte, že za úče-
lem určitých potřeb je tu vymezeno oddělené místo, toaleta, budete snad tyto potře-
by vykonávat v obývacím pokoji či ložnici?

Jakmile je tu nepochybné nazření vaší pravé podstaty, jakmile jasně vidíte nesku-
tečné jako neskutečné, vzniká pak otázka nutnosti rozhodování, zda je určité jedná-
ní vhodné či nikoli? Kdo se rozhoduje? Má snad někdo svobodnou vůli rozhodovat
se? Je tu ve skutečnosti nějaká volba? Jakmile je tu nazření toho, že neexistuje žádná
nezávislá entita se svobodnou vůlí jednat, není pak „prožívání“ prožíváním, zcela
prostým vůle? Samotné nazření vede ke zřeknutí se či spíše ke spontánnímu odpad-
nutí oné základní představy o konání založeném na vlastní vůli. Člověk si může mys-
let, že žije, ale ve skutečnosti je pouze „žit“.

Vyčerpán tímto stručným, ale působivým výkladem, lehl si Maharadž zpět na pos-
tel. Řekl, že by rád rozvedl tento bod šířeji, ale nemá na to dost fyzických sil. S tro-
chou ironie dodal, že se to má tak, že nyní může podávat pouze tabletky poznání.

Toho rána byl Maharadž tak sláb, že ani nemohl sedět, ale přesto měl chuť mlu-
vit. Začal pomalu a slabým hlasem: Jaká je to úžasná věc! Neustále unikající a nepo-
lapitelná. Osoba, jež si myslí, že naslouchá, je neskutečná, a přece nikdo nevěří
tomu, že neexistuje! Přijdete-li sem, uvítám vás a nabídnu vám své skromné pohos-
tinství, ale přitom jsem si stále vědom pravé situace, tj. že tu není ani ten, kdo mluví,
ani ten, kdo naslouchá. Proč je tomu tak, že nikdo nemůže upřímně říci, že neexis-
tuje? Protože ví, že je přítomen - nebo spíše, že tu je onen intuitivní *pocit přítom-
nosti* - a důležité je, že tu není žádná entita, která by mohla prohlásit, že neexistuje.
Pokud by nějaká entita tvrdila, že neexistuje, pak samotné tvrzení by dokazovalo její
existenci!

Ještě důležitějším bodem, který nebývá snadno pochopen, je to, že zdrojem této
fenoménové (jevové) přítomnosti (jež je projevením neprojeveného) je noumenální
nepřítomnost (nepřítomnost o sobě). To dále znamená - a jsem zvědav, kolik z vás to
pochopí - že kdykoli se mysl „postí“, kdykoli je vyprázdněná od konceptualizace (two-

ření pojmů a představ), pak nejsou přítomny žádné jevy, fenomény; a tato přítomnost fenoménové nepřítomnosti je noumenální.

Byla neděle a Maharadžova malá místnost byla zcela zaplněna. Většinu lidí tvořili stálí návštěvníci, ale přijela i malá skupina ze vzdálené části země. Když vedoucí skupiny viděl Maharadžův špatný fyzický stav, smířil se s tím, že se spokojí jen s *daršanem*. Maharadž se na posteli zvednul, podíval se přímo na novou skupinu a s úsměvem se zeptal, zda jsou nějaké otázky. Dodal, že na tom není fyzicky dobře a doufá tedy, že otázku budou přiměřené úrovně. Následovala krátká domluva ve skupině a vedoucí skupiny velmi zdvořile řekl, že má pouze jedinou otázku, zda je tu skutečně něco takového jako „osvícení“. Dodal, že dotaz není povrchní, ale vyplývá z dlouhého duchovního dotazování. Maharadž se usmál a přes vyčerpání, jež bylo na jeho obličeji jasně znát, začal mluvit. Posadil se zcela vzpřímeně a jeho hlas nabyl nečekané síly.

Řekl: Nehledě k tomu, že to neustále opakují, se zdá, že i stálí návštěvníci nejsou schopni přijmout tu základní skutečnost, že je čirým nesmyslem uvažovat o potřebě osvícení jedince. V zásadě existuje pouze „Já“; žádný „já“ či „vy“, kdo by měl být osvícen, tu není. Jak by mohl být jev, jenž je pouhým zdáním, přeměněn „osvícením“ v něco jiného, než co je, tj. v něco jiného než zase v pouhé zdání?

Přijde-li „osvícení“, je tu nazření skutečnosti, že to, co považujeme za náš normální stav - tedy stav projeveného objektu - je jenom dočasný stav podobný nemoci, která překryla náš skutečný stav noumena (bytí o sobě). Náhle je tu pochopení, že to, co je běžně považováno za „normální“, ve skutečnosti normálním není. Výsledkem takového nazření je okamžitá proměna individuální existence na *pravou existenci, existenci jako takovou*; vůle zmizí, a cokoli se přihodí, zdá se být správné a přiměřené. Člověk chápe svoje postavení jako stav svědka, pozorovatele všeho, co se děje; nebo ještě lépe - zůstává pouze pozorování.

Toho rána ležel Maharadž v posteli zřejmě ve stavu nemyšlení. Návštěvníci, jichž nebylo mnoho, neboť byl všední den, několik minut potichu seděli. Náhle Mistr otevřel oči a velmi tiše řekl, že promluva nebude, neboť je na mluvení příliš slabý. Avšak laskavě se usmál, a pomalu dodal: Kdybyste jen pochopili, hluboce a intuitivně, co jste byli předtím, než jste získali toto tělo a vědomí, řekněme před sto lety, pak i přes toto fyzické uvěznění byste nahlíželi na svět bez pocitu duality, a nikoli z nějakého neskutečného individuálního středu, jenž si vytváříte v důsledku svého ztotožňování. Vytváření pojmů a představ by ustalo.

Poté Mistr mávl rukou na znamení, že sezení je u konce, a návštěvníci se rozešli.

Neděle 12. července 1981: Jak bylo v tyto dny obvyklé, ležel Maharadž ve své posteli a jeho oddaná pomocnice Anna mu masírovala nohy. Dýchal těžce, většinou ústy, a vypadal, jakoby hluboce spal. Náhle se pokusil zvednout, a poté, co mu byla poskytnuta pomoc, se posadil, zpola opřen a podepřen polštáři. Začal mluvit a jeho hlas byl překvapivě pevný: „Co vám chci sdělit, je úžasně prosté, jenom kdyby to bylo skutečně nazřeno. Legrační na tom je, že to lze nazřít pouze tehdy, je-li „posluchač“ zcela nepřítomen! Pak zůstává pouhé „nazření“ a *tím nazřením jste vy*.

Ve skutečnosti se děje to, že neprojevené Absolutno vyjadřuje samo sebe v projevu. Projevený svět se uskutečňuje prostřednictvím milionů forem; prostřednictvím každé formy pracuje vědomí, přičemž práce a řízení každé formy se děje *obecně* podle základní přirozenosti skupiny, k níž daná forma náleží (je-li to rostlina, hmyz, lev či člověk) a *jednotlivě* podle přirozenosti konkrétní kombinace základních prvků v dané formě.

Ani dvě lidské bytosti nejsou stejné (otisky prstů žádných dvou osob se neshodují), neboť permutace a kombinace milionů podob osmi aspektů (pěti základních prvků a tří *gun*) vedou k bilionům tvarů, a přirozenost ani dvou z nich není přesně tatáž. V procesu projevení jsou neustále tvořeny a ničeny miliony takových forem.

Jasně nazírání procesu projevení se shoduje s pochopením následujících skutečností:

a) otázka ztotožnění se s individuální formou ve skutečnosti neexistuje, neboť základem tohoto projeveného dramatu je trvání (každé formy), a *trvání je časový koncept*;

b) *naší pravou přirozeností je pozorování tohoto dramatu, tohoto představení.*

Pozorování je tu pouze do té doby, dokud představení trvá, a představení pokračuje jen tak dlouho, dokud je tu vědomí. A kdo je ten, kdo to má všechno pochopit? Ovšemže vědomí, jež se pokouší hledat svůj zdroj a nenalézá ho, neboť hledající sám je tím, co je hledáno. Nazření této pravdy je konečným a jediným „vysvobozením“. A „vyšetřeným žulíkem“ navrch k tomu je skutečnost, že i „vysvobození“ je pouhou představou, pojmem! Teď běžte a přemýšlejte o tom.

Po této krátké promluvě se Maharadž cítil naprosto vyčerpán. Lehl si zpátky na postel a slabým hlasem dodal: To, co jsem dnešního rána řekl, je celá Pravda, již je třeba znát.

Úterý 14. července 1981: Trojice návštěvníků přišla dnes za Maharadžem poprvé. Ačkoli Maharadž odpočíval na své posteli a byl velmi slabý, zeptal se jich, zda mají nějaké otázky. Po krátké domluvě se rozhodli položit jedinou otázku: Maharadži, vši-

chni tři již nějaký čas provádíme určitou sádkanu, ale výsledek se nezdá být adekvátní. Co máme dělat? Maharadž řekl, že cílem každého úsilí je získat nějaký užitek, nějakou věc, kterou člověk neměl. Zeptal se tedy, co je tím, co se pokoušejí získat. Odpověď byla rychlá a pozitivní: Chceme být jako vy - osvíceni.

Maharadž se zasmál a posadil se. Když mu bylo, s pomocí několika polštářů k podepření zad, zajištěno více pohodlí, pokračoval: Je to chybná představa domnívat se, že jste nějakou entitou, jež má něčeho dosáhnout, aby se tak podobala jiné entitě, za niž považujete mě! Právě tato myšlenka, ztotožnění se s nějakou entitou, tvoří základ „omezení“ - a k „vysvobození“ nepomůže opravdu nic jiného, než „odtotožnění“, tj. zbavení se této chybné totožnosti.

Jak jsem řekl, vidíte sebe i mne jako entity, oddělené entity; já vidím vás stejně jako sebe sama. *Jste to, co jsem já*, ale ztotožňujete se s tím, za co se považujete, za objekt; a hledáte pro tento objekt vysvobození. Není to ohromná legrace? Může mít nějaký objekt samostatnou existenci a svobodnou vůli jednat? Může být objekt omezen? Nebo osvobozen?

Tazatelé sepnuli ruce v *namaskár* a s patřičnou úctou vyslovili názor, že to vše, jako teoretický ideál, samozřejmě nelze zpochybňovat. A zeptali se: Lidé mohou být jen fiktivními entitami, ničím jiným než pouhými jevy ve vědomí, jak řekl Maharadž, ale jak můžeme žít ve světě, aniž bychom přijali odlišné entity za dostatečně „reálné“ pro život?

Zdálo se, že rozhovor dodal Maharadžovi mimořádný elán, a slabost z jeho hlasu postupně vymizela. Řekl: Vidíte, jak jemná je tato záležitost. Dali jste si na svou otázku sami odpověď, ale ona vám unikla. Řekli jste, že *víte*, že entita jako taková je zcela iluzorní a sama o sobě nemá samostatnou existenci, že je pouhou představou. Tato fiktivní entita však musí žít svůj normální život. Kde je problém? Je skutečně tak těžké vést normální život, a přitom vědět, že samotné prožívání je představou, konceptem? Zaregistrovali jste to hlavní? Jakmile shledáte neskutečné neskutečným, jakmile poznáte duální podstatu toho, co nazýváte „život“ a co je ve skutečnosti *prožíváním* či *žitím*, zbytek musí být prostý; tak prostý, jako když herec hraje svou roli s plným nasazením, a přitom *ví*, že je to jen role, kterou hraje ve hře či filmu, nic víc.

Přijetí této skutečnosti bez pochybností, nazření tohoto faktu, to je celá pravda. Zbývá jen hrát svou roli jako herec.

Čtvrtek 16. července 1981: Přítomno bylo pouze pár stálých návštěvníků. Ačkoli byl Maharadž viditelně unaven a vyčerpán, rozhodl, že by měl někdo vznést dotaz nebo promluvit. Někdo tedy začal následujícími slovy: „Vědomí, které mám ...“

Kdyby to řekl příležitostný návštěvník, Maharadž by pravděpodobně hlubší smysl

toho, co bylo řečeno, přešel. Toto byl však „stálý“ návštěvník, jenž by měl být již věci znalejší. Maharadž najednou vykřikl: „Stop!“ Navzdory chatrnému fyzickému stavu zazněla jeho slova jako výstřel z pušky. Upřel planoucí pohled na mluvčího a řekl: Co jste myslel tím, když jste řekl: „Vědomí, které mám ...“? Chápete, jaký jste vyslovil nesmysl? Jak můžete „vy“ či kdokoli jiný *mít* vědomí? Chápete nepředstavitelnou velikost a posvátnost toho, co jste nazval „vědomím“? Ať tomu dáte jakékoli jméno, slovo není tím, co znamená. Jak můžete jen zapomenout na základní pravdu, že *vědomí je skutečným vyjádřením „toho, co je“*. Právě díky pohybu vědomí se neprojevené Absolutno prostřednictvím projevení stane vědomým si svého uvědomění; tak začne existovat celý vesmír.

Užil jste těchto slov možná jen z nepozornosti. Nevím, zda právě nepozornost nevyjevuje sílu zvyků, jež jsou příčinou vašeho ztotožnění s tělem. Myslíte si, že jste tělo a že tělo má vědomí. Pokud už musíte uvažovat ve smyslu vlastnictví jednoho druhým, pak to bude vědomí, jež má ve vlastnictví nejen tělo, za něž se považujete, ale miliony dalších těl, jejichž prostřednictvím vědomí pracuje jako *Pradžná*.

Pátek 17. července 1981: Byl svátek *Guru Púrnama* a Maharadž musel zmobilizovat všechny zbytky svých sil, aby v tomto nejozřejnější dnu pronesl krátkou řeč. Seděl na posteli v tlustém svetru, přestože v jeho malém pokoji přeplněném oddanými bylo velké horko. Začal mluvit velmi slabě, ale brzy získal jeho hlas na síle:

Vy lidé sem přicházíte a celou dobu doufáte, že vám dám program toho, co byste měli *dělat*, abyste získali „vysvobození“. A já vám neustále říkám, že poněvadž tu není entita jako taková, otázka omezení nemůže vyvstat; a není-li nikdo omezen, není tu ani potřeba osvobození. Jediné, co mohu dělat, je ukázat vám, že *to, co jste, není tím, za co se považujete*.

To, co říkám však pro většinu z vás není přijatelné. Někteří odcházejí jinam, kde dostanou seznam toho, *co dělat* a *co nedělat*. A navíc jednájí podle těchto instrukcí s vírou a horlivostí. Nechápu však, že cokoli dělají jako „entity“, posiluje pouze jejich ztotožňování s iluzorní entitou, a pochopení Pravdy tak zůstává stejně vzdáleno jako předtím.

Lidé si představují, že se nějakým způsobem musí přeměnit z nedokonalých lidských bytostí na dokonalé lidské bytosti, známé jako mudrci či světci. Kdyby jen mohli nahlédnout, jak je to absurdní. Ten, kdo takto uvažuje, je sám pouze konceptem, jevem, snovou postavou. Jak by se mohl pouhý prelud probudit ze sna svým sebezdokonalováním?

Jediným „probuzením“ je *nazření toho, co je*. Toto nazření opravdu není otázkou nějakého „jedince“, neboť nazření je pravou přirozeností každého; nutnou podmí-

nkou takového nazření je zmizení jevů. *To, co je nazřeno či pochopeno, je projevený svět jako celek*; ne však „někým“, kdo by se považoval za odděleného pozorovatele. Pochopení, nazření je celkovou činností Absolutna - *nazření je to, co jste vy*. Zjevování světa ve vědomí je zrcadlem, které odráží všechny vnímající bytosti; vědomí je tedy skutečným zdrojem zjeveného světa. Vědomí se neliší od svého projeveného obsahu.

Takové pochopení nemá v žádném případě co dělat s nějakým „jedincem“, s nějakým zdáním, jevem ve vědomí, který je pouhou nepatrnou součástí celkové činnosti. Hluboké, intuitivní pochopení této skutečnosti je jediným „probuzením“ či „osvícením“, jediným iluzorním „vysvobozením“ z iluzorního „omezení“, probuzením z živoucího snu.

A co dělá *guru*? Seberealizovaný *guru* bude dělat jediné, co lze dělat - prstem ukazovat směrem k *Satguruovi*, který je uvnitř. *Satguru* je tu neustále, nehledě na to, zda si ho připomínáte či ne, a neustálé spojení s ním - ať děláte cokoli - to je jediné, co je potřeba. Jakékoli jiné úsilí, nejen že nepomůže, ale bude překážkou a hazardováním.

Neděle 26. července 1981: Bylo obvyklé ranní sezení. Místnost byla zaplněna do posledního místečka. Maharadž se usmíval a říkal, že přestože lidé vědí, že není schopen hovořit, stále ho navštěvují. Co očekávají, že dostanou? S velkou námahou a s pomocí své oddané pečovatelky se posadil. Rozhlédl se a pravil, že není schopen rozeznávat lidi, ale pokud jsou nějaké dotazy, ať je nikdo nezamlčuje. Ještě dodal, aby se pokusili pamatovat na to, že otázkám kladeným z úrovně rozumu by nikdy nebyl konec.

Jeden návštěvník se zeptal: Během pátrání po pravé podstatě jsou, vně světem a uvnitř myslí, vytvářeny četné překážky. Proč? Co s tím má člověk dělat? Maharadž rychle odpověděl: Upněte se na toho, kdo hledá. To je jediné, co je třeba dělat. Ve skutečnosti ani nic jiného dělat nelze. Budete-li to dělat - tj. nenecháte nikdy hledajícího uniknout - nakonec zjistíte, že hledající není ničím jiným než vědomím, které hledá svůj zdroj, a že *samotný hledající je obojím, hledáním i tím, co je hledáno; a to jste vy*.

Následovalo několik otázek, které se vztahovaly k jedincovu chování ve světě a které Maharadž více či méně rychle odbyl. Hlavní myšlenkou jeho odpovědí bylo to, že za spontánní růst těla od početí k narození, pak dále od dětství, přes mládí až k plnému rozvinutí a nakonec k zániku je zodpovědná přirozenost či vědomí v pohybu. „Proč najednou přijímáte zodpovědnost za činy svého těla, a s tím i omezení z jejich následků?“ ptal se Maharadž.

Ke konci přišla otázka: „Je nějaký rozdíl mezi osobou, jež je *avadhútou*, a jinou, jež je *džánínem*?“ Tazatel řekl, že se ptá proto, že chce vědět, jak seberealizovaná osoba jedná ve světě.

Maharadž se zasmál a řekl: Zdá se, že každé slovo vašich otázek a každé slovo mých odpovědí odchází stejným způsobem do prázdnoty. Kdyby moje, byť i sebe-prostší odpověď nalezla svůj cíl, nebylo by dalších otázek. Z nějakého důvodu je však nejlepší to, co se děje; vaše neustálé dotazy a mé odpovědi, obojí je jen zábavou pro ukrácení času! Není tu opravdu co jiného dělat, poněvadž neexistuje žádný „účel“ toho, co vidíme jako Vesmír - všechno je kosmická hra, *lila*, a my jsme k ní připoutáni. Musíme to však pochopit.

Pojďme tedy rozřešit vaši otázku. *Avadhúta*, *džánín*, seberealizovaný, to vše jsou jména k označení stavu, jehož základním předpokladem je naprosté popření oddělenosti individuální entity. Otázka je však založena na představě, že *džánín* je osoba, a vy chcete vědět, jak tato osoba jedná ve světě. Vidíte ty rozpory v užití slov? Jakmile je tu realizace, zmizí rozdíly mezi mnou a těmi druhými, a spolu s tím zmizí i pocit konatelství pseudo-osobnosti. Jakmile tedy přijde seberealizace - pochopte, že „jedinec“ nemůže seberealizace „dosáhnout“ - pocity vůle, touhy či možnosti volby jednání nemohou přetrvávat.

Pokuste se pochopit smysl toho, co jsem právě řekl. Pochopíte-li to, pochopíte také, že tu *nemůže být žádná seberealizovaná „osoba“*, a proto nevznikne ani otázka, jak seberealizovaná osoba jedná ve světě. Co se děje s tělem? Reagování na vnější situace je spontánní, intuitivní, bez zasahování oddělené mysli, a tím je vyloučena otázka konání na základě vůle.

Sobota 8. srpna 1981: Mladá paní se zeptala Maharadže na smysl a užitečnost opakování *džapy*. Maharadž řekl, že slovem *džapa* rozumí „záměrný“ zvuk, jenž má „ochraňovat“.

Pokračoval: Neustálým opakováním *džapy* či *mantry*, ať už je to jedno slovo nebo spojení více slov, máte v úmyslu něco „ochraňovat“. Co může člověk chtít ochraňovat? To, co nejvíce „miluje“. A co nejvíce miluje? Něco, co nejvíce „potřebuje“. A co je tím, co nejvíce potřebuje? Něco, bez čeho vše ostatní ztrácí svůj smysl, svoji hodnotu. Není tím snad „duše“, pocit živoucí přítomnosti, vědomí, bez něhož nemůžete nic poznávat ani zakoušet? Nejdražší „potřebou“ je vědomí, které chcete „ochránit“ za každou cenu, a nejlepším způsobem, jak něco ochránit, je vůbec se od toho nehnout. Není tomu tak?

Hlavním účelem nepřetržitého opakování *džapy* je tedy být neustále sjednocen s vědomím. Musíte však pochopit, že tato „praxe“ vám umožní dosahovat „cíle“ jen

po ohraničený čas, po dobu opakování džapy. Jasně nazření vaší pravé podstaty není však vůbec založeno na pojmu času; nazření, pochopení je bezčasové.

Neděle 9. srpna 1981: Tatáž mladá paní chtěla vědět, zda je dobré vyhradit si jeden den v týdnu jako „den ticha“. Maharadž se usmál a řekl, že by to byla skvělá praxe, kdyby byl správně pochopen význam slova „ticho“. Dále vysvětloval: Slyšel jsem, že jistí *mahátmové* a *guruové*, kteří se zabývali politikou, si určili „den ticha“, kdy nemluvili, ale komunikovali pomocí pera a papíru. Jsem si jist, že se jejich hrdlům dostalo velmi potřebné dávky klidu, ale myslím, že jiný užitek to nemělo.

To, co chápu slovem „*ticho*“, je *naprostá nepřítomnost slova i myšlenky*. Uvažovali jste někdy o tom, odkud slova přicházejí? Než se slovo vysloví nahlas, musí existovat jako myšlenka, pohyb ve vědomí; zdrojem slova, stejně jako myšlenky, je vědomí. Jakmile toto pochopíte, pochopíte i to, že dokonalé ticho může být pouze za nepřítomnosti myšlenky; tj. pouze tehdy, když myšlenky ustanou a spolu s nimi se vytratí i konceptualizace (vytváření pojmů) a objektivizace (zpředměťňování). Ustaně-li konceptualizace, pak nemůže přetrvávat ani ztotožňování, jež tvoří její základ, a bez ztotožňování tu není žádné omezení.

Úterý 18. srpna 1981: Toho rána byl Maharadž příliš slabý na to, aby mluvil. Souhlasil s návrhem, aby byla přehrána jedna z nahrávek jeho promluv. Asi po dvaceti minutách požádal, aby byla nahrávka vypnuta. Zvedl se s námahou na posteli a zašeptal poselství: „Přemýšlejte o tom, co jste právě slyšeli; o tom, co jste slyšeli, a hlavně o tom, kdo to slyšel.“

Po tomto krátkém zašeptaném poselství ho mluvení zradilo. Jeho hrdlo postihl záchvat kašle. Zavřel oči. Jeho oslabené fyzické zdroje byly vystaveny krajní bolesti. A my se na to jen bezmocně dívali.

57. Poslední okamžiky: Mahásamádhi

Úterý 8. září 1981: Šrí Nisargadatta Maharadž dnes večer v 7 hodin 32 minut ve svém domácím ášramu došel *Mahásamádhi*.

Když jsem, jako obvykle, ráno krátce před desátou hodinou dorazil do Maharadžova domu, pomyslel jsem si, že dneska Maharadž vypadá daleko lépe než předchozí dny. Jeho tvář měla lepší barvu a oči byly živější. Ale od jeho syna jsem se dozvěděl, že u něho byl doktor, neboť se ukázalo, že má silně překrvený hrudník a je nutno zavést kyslík. Kyslíková bomba již byla zapojena.

Než jsem odešel, vypil již Maharadž zprvu sklenici mléka a o něco později šálek čaje a zdálo se, že se cítí lépe. Když jsme se s mým přítelem Mullarpattanem chystali společně odejít, Mullarpattan Maharadžovi řekl, že se staví jako obvykle zase odpoledne. Maharadž věděl, že jsem ho většinou navštěvoval jen po ránu, avšak dnes se mě výslovně zeptal, kdy zase přijdu. Byl jsem trochu zaskočen otázkou, ale vycítil jsem jeho úmysl a řekl, že za ním zaskočím ještě večer. Zdálo se, že je potěšen. Když jsme odcházeli, říkal, že se cítí ospalý a že si chvilku odpočine.

Odpoledne jsem měl hosta, který se zdržel o trochu déle, než jsem čekal. Když jsem se asi v půl sedmé večer chystal jet za Maharadžem, telefonoval mi Mallarpattan a říkal, že Maharadžův stav je velmi vážný. Přijítel jsem se do Maharadžova domu a viděl, že byl zaveden kyslík. Maharadž měl oči otevřené, ale s tím zastřeným výrazem, jenž naznačoval, že je pravděpodobně ve stavu nemyšlení. Dýchal namáhavě a vypadalo to, že konec není daleko.

Jeho dech byl stále mělčí a mělčí, až v 19:32 ustal docela. Maharadžův přechod z relativno světa do Absolutna proběhl s největší lehkostí a klidem. Mullarpattan i já jsme byli u něho, když přišel konec, spolu se členy jeho rodiny a dvěma osobními ošetřovatelkami. Bylo rozhodnuto, že pohřeb se bude konat příštího dne.

Středa 9. září 1981: Maharadžovo tělo bylo v sedící poloze umístěno ve speciálním lékařském křesle, jež jeden oddaný, Belgičan Josef Nauwelaerts, osobně dopravil do Bombaje jen pět týdnů předtím. Ubírali jsme se na místo kremace, do Bangangy, v průvodu několika set oddaných. Udává se, že v těchto místech přišlo *samádhi* Maharadžova učitele Šrí Sidharameshwary Maharadže.

Pohřební průvod začal asi ve 12:15. Maharadžovo tělo bylo vezeno na voze bohatě zdobeném květinami. Vedle stovek těch, kteří doprovázeli Maharadže na jeho poslední cestě, mu mnoho jiných vzdávalo úctu podél cesty. Na místo kremace jsme dorazili ve 14:45.

V 15:40 byl Maharadžovým synem zapálen pohřební oheň. Bylo to na závěr protého, ale dojemného obřadu, který začal před hrobkou Maharadžova *guru*a obvyklým *aratí*, což byla Maharadžova praxe před nastoupením jeho vlastní cesty.

Fyzická forma Mistra se rozplynula v elementy, z nichž byla utvořena. Povídat o Mistrovi něco dalšího by bylo jak zbytečné, tak neadekvátní a zcela proti Maharadžovu učení. Pravda musí být nazřena. Každý pokus o její vyjádření se stává konceptem.

Dodatek I: Jádru učení

Jádrem učení Šrí Nisargadatty Maharadže je poznání své vlastní pravé identity. Toto poznání je vskutku stěžejním bodem, kolem kterého se točí vše. Je to rozhodující pravda. A k přijetí této pravdy dojde každý pouze prostřednictvím vlastního hlubokého prožitku, nikoli studiem náboženských textů, jež jsou podle Maharadže něčím, co je ‚z druhé ruky‘. Maharadž, jenž zaujímá svoji pozici na základě neotřesitelných skutečností a naprosto odvrhává všechny domněnky a spekulace, oslovuje často nového návštěvníka slovy:

„Vy sedíte tam a já tady, kolem je svět a pro tuto chvíli můžeme předpokládat, že tu musí být nějaký stvořitel, nazvěme ho Bohem. Tyto tři čtyři složky, to jsou fakta, zkušenosti, ne věci ‚z druhé ruky‘. Omezme náš rozhovor pouze na tyto čtyři body.“ Tím jsou automaticky, spolu s věcmi ‚z druhé ruky‘, vyloučeny také tradiční texty, a proto jsou Maharadžovy promluvy prostoupeny pocitem svěžesti a svobody. Jeho slova nepotřebují žádnou oporu slov nebo zkušeností někoho jiného, což je to jediné, co tradiční texty mohou poskytnout. Tento přístup naprosto odzbrojuje ‚vzdělance‘, kteří přicházejí, aby svými znalostmi zapůsobili na ostatní, a kteří zároveň doufají, že od Maharadže obdrží potvrzení o svém vysokém stavu dosažení. Zároveň to dodává velkou odvahu opravdovému hledajícímu, který raději začíná od nuly.

Při tomto pohledu na věc návštěvník poznává sám na sobě, že nemá příliš mnoho otázek, poněvadž všechny jeho předem připravené otázky jsou založeny na znalostech ‚z doslechu‘. Maharadž většinou pomáhá návštěvníkovi otázkami, jako jsou např.: Co je tím, bez čeho by nikdo nebyl schopen nic vnímat nebo dělat? Bez čeho byste nebyl schopen zeptat se na jedinou otázku a bez čeho bych já nebyl schopen odpovídat? Mohli bychom vést tuto konverzaci, kdybychom vy či já nebyli vědomí, mohli bychom vést tuto konverzaci? Co je to vědomí? Není to pocit být přítomen, být živ?

Stav Vědomé Přítomnosti nemá žádný skutečný vztah k nějaké přítomné individualitě. Je to pocit vědomé přítomnosti jako takové. Tělo za nepřítomnosti tohoto vědomí, například při smrti, bývá rychle odloženo, pohřbeno nebo spáleno, neboť jinak by rozkládající se maso ihned začalo zapáchat. Kde je potom jedinec, který se za přítomnosti vědomí, mohl zdát být géniem? Řekne se, že „umřel“.

Vědomí - základ všeho projeveného

Maharadž říká návštěvníkům, že jediné, o čem stále mluví, je o tomto vědomí, o tomto ‚já jsem‘. Všechny snahy o poznání čehokoliv jiného by byly zbytečné, poněvadž toto vědomí tu musí být dříve, než může existovat cokoli jiného. Pokud já nej-

sem vědomý, pak není svět (jako v hlubokém spánku). Svět pro mne existuje, pouze jsem-li vědomý. Všechny dotazy hledajícího musí mít nějaký vztah k tomuto vědomí: Jak vzniklo? Co je jeho zdrojem? Čím je udržováno? Co je jeho podstatou? Odpovědi na taková dotazování vedou k pravému poznání. Žádná projevená bytost nemůže existovat bez vědomí, a proto je vědomí nejvyšším Bohem, jakého si jedinec ve své individualitě může představit, ať už mu dá jakékoli jméno - *Krišna, Íšvara, Šiva, Kristus* apod. Když vědomí opustí tělo, pak tu není žádná individualita, žádný svět, žádný Bůh.

Maharadž dále říká: Vztah mezi fyzickým tělem a vědomím musí být přesně pochopen. Vědomí si je vědomo sama sebe jenom v případě, když se projeví jako jevová forma, jako tělo, přičemž se může jednat o tělo hmyzu, červa, zvířete nebo člověka. Bez těla, v neprojeveném stavu, si vědomí není sebe sama vědomo. Bez vědomí je tělo pouze mrtvou hmotou. Tělo je potravou, která vědomí udržuje, a nástrojem, pomocí kterého vědomí funguje. Ve skutečnosti je vědomí podstatou, skutečnou esencí fyzického těla, podobně jako je sladkost podstatou cukru.

Poté, co jsme pochopili vnitřní vztah mezi tělem a vědomím, nás Maharadž žádá, abychom našli zdroj tohoto těla a vědomí. Odkud přišlo? Zdrojem lidského těla je mužská pohlavní buňka, oplodňující vajíčko v ženské děloze. Vědomí je latentně přítomno již během oplodnění. Právě toto oplodněné vajíčko, v němž je skrytě přítomno vědomí, roste v matčině děloze, v určitý čas se narodí jako dítě, roste během dětství a potom během celého života. Co je hybnou silou tohoto přirozeného vývoje?

Není to nic jiného než vědomí, které je latentně ukryto v mužské spermii, která sama je esencí potravy konzumované rodiči. Mělo by být jasné, že vědomí je podstatou fyzického těla (jako je sladkost podstatou cukru) a že fyzické tělo je vytvořeno i udržováno potravou, složenou z pěti prvků. Jedinec jako takový nemá v tomto spontánním, přirozeném procesu žádný význam. Tělo jedince je potravou a vědomí je univerzální a všeprostupující. Jak by si mohl jedinec dělat nárok na oddělenou existenci a omezení či osvobození?

Byl nějaký jedinec předem zpraven o svém ‚narození‘ konkrétním rodičům? Pojmy ‚já‘ a ‚moje‘ vznikly až po narození, které je vyústěním přirozeného procesu, v němž ani rodiče, ani dítě nemají žádný výběr. Jinými slovy, vztah tělo-vědomí je projevená jednotka, která byla spontánně vytvořena z pěti elementů (z prostoru, vzduchu, ohně, vody a země) a ze tří kvalit (*sattvy, radžas* a *tamasu*). Tato jednotka se během životního cyklu vyvíjí a pak ‚umírá‘, tj. rozloží se zpátky do pěti elementů a vědomí, jež bylo omezeno tělem, se uvolní do neosobního Vědomí.

Kde v tomto přirozeném procesu vznikání a zanikání projevené jednotky vyvstane otázka ‚vás‘? Na vytvoření projeveného jedince, za něhož jste ‚vy‘ považováni,

jste neměli žádný podíl. Vašimi rodiči vám bylo řečeno, že jste se narodili a že toto tělo jste vy. Ve skutečnosti nemáte žádnou přímou zkušenost z narození. To, co se narodilo, je projevený jedinec, psychosomatický aparát, který je aktivován vědomím. Pokud tu vědomí není, pak nejenže je tělesný aparát zbytečný, ale je třeba se ho zbavit tak rychle, jak to jen lze.

Kdo jste tedy *vy*? Jak říká Maharadž, jste to, co tu bylo před soustavou tělo-vědomí, neboli to, co tu bylo před sto lety!

Otázka, která na tomto stupni přirozeně vyvstává, je následující: Kdo v tomto světě jedná jako tělo? Odpovědí je podle Maharadže to, že vše v projeveném světě je vědomí. Právě vědomí koná prostřednictvím milionů těl podle vnitřního založení každého z nich. Existují miliony psychosomatických forem, ale žádné dvě formy nejsou stejné ve všech aspektech, protože každá forma má různou kombinaci pěti elementů a tří atributů. Každý z elementů i atributů má svůj vlastní charakter.

Představte si miliony různých úrovní těchto osmi aspektů, a též výsledné miliardy variací a permutací, jež mohou nastat! Vědomí se projevuje prostřednictvím fyzických těl, z nichž každé má svůj charakter či temperament, jenž vychází částečně z fyzického založení, a částečně z podmínek, které obdrží. Je-li toto jasně pochopeno, je taky zřejmé, že žádný jedinec nemůže nezávisle jednat. Ale jedinec si ve své namyšlenosti myslí, že to je on, kdo koná. To, co se děje, vztahuje k sobě, spoutává se domnělým omezením, a tak trpí bolestmi či radostmi. Tímto způsobem vzniká připoutanost a omezení.

Maharadž nás žádá, abychom porozuměli jedné věci: Člověk se považuje za zvláštní bytost, oddělenou od ostatního stvoření. Ale co se týče prvků, ze kterých je stvořen, není mezi různými vnímajícími stvořeními žádný rozdíl. Rozdílný je pouze proces jejich stvoření.

Základní smysl Paramarthy (absolutní reality)

Maharadž nám neustále připomíná, že nesmíme minout, opomenout či přehlédnout základní smysl celé *Paramarthy*, tj. konečného pochopení, a poznat naši *svarupu* (podstatu bytí), tj. naši pravou totožnost. Co je naší skutečnou totožností? Maharadž by řekl: V klidu a neprojevená je naše pravá totožnost Absolutní Jednotou (smysly nepoznatelnou), Čirým Uvědoměním, jež si není vědomo sebe sama; jakožto projevená, fungující v dualitě, je naše totožnost vědomím, které hledá sebe sama jako ‚něco odlišného‘, protože nemůže přijmout svoji vlastní přítomnost. Jinými slovy, v našem původním stavu bezčasové, neměnné Absolutní Noumenality se komplex tělo-vědomí objevil jako přechodná nemoc bez příčiny a důvodu, jako součást veškeré činnosti Neosobního Vědomí, neboli *Prádžny*. Každá projevená forma pro-

cháží vymezeným časovým obdobím, aby na konci svého života zmizela stejně spontánně, jako vznikla, a vědomí, které se zbavilo svého fyzického omezení, si již není vědomo sebe sama a rozplyne se do Uvědomění; nikdo se nerodí ani neumírá. Aby se mohlo projevit, potřebuje vědomí ke své činnosti fyzickou formu, a proto neustále nové formy tvoří a staré ničí.

Je-li toto přirozený proces veškeré činnosti vědomí, pak vyvstává otázka: Jak vůbec vzniká individuální entita se svým omezením? Maharadž stručně odpovídá: Vědomí, které je omezeno fyzickou formou a nenachází žádnou jinou oporu, klame sebe sama sebeztožňováním s konkrétním tělem, a vytváří tak pseudo-entitu. Tato pseudo-entita se chybně považuje za konatele činů, které jsou ve skutečnosti pouze součástí celkové spontánní činnosti *Prádžny*, a z toho důvodu přijímá omezení plynoucí z *karmického* zákona příčiny a následku.

Otázka znovuzrození

Maharadž odmítá otázku znovuzrození či reinkarnace, což zdůvodňuje tak prostě, že to až ‚bere dech‘. *Individuální entita, která by se měla znovu narodit, neexistuje*. Pokud něco existuje, tak pouze jako koncept. Jak by mohl být znovuzrozen koncept?

Maharadž se v celé své nevinnosti ptá posluchačů na znovuzrození: „Prosím Vás, řekněte mi, kdo je ten, který by se měl znovu narodit?“ Tělo umírá a po smrti je co nejrychleji zničeno, pochováno nebo spáleno. Jinými slovy, tělo je nenávratně zničeno. Proto tělo jako objekt nemůže být nikdy znovuzrozen. A jak by pak mohlo být znovuzrozeno něco neobjektivního, jako je životní síla či životní dech, který se při smrti těla smísí s vnějším vzduchem, nebo vědomí, které se spojí s Neosobním Vědomím?

Možná, jak říká Maharadž, řeknete, že se znovuzrodí individuální entita. Ale to je zcela absurdní. Víte přece, že tato domnělá entita, osobnost, je pouze představa, halucinace, vznikající důsledkem mylného ztotožňování vědomí s formou.

Jak vůbec vznikla myšlenka znovuzrození? Pravděpodobně byla vytvořena jako teorie, přijatelná pro prostého člověka, který není dostatečně inteligentní, aby nahlédl za hranice tohoto projeveného světa.

Pseudo-entita

Abychom poznali, jak vzniká pseudo-entita neboli ego (jež se zdá být příčinou i objektem domnělého omezení), je potřeba pochopit konceptuální proces projevení. V absolutním smyslu, noumenálně (sami o sobě), jsme jednotou-absolutnem-subjektivitou bez nejmenšího dotyku objektivty. *To, co jsme*, se může projevit pouze prostřednictvím duality, na jejímž začátku je zčeření vědomí, pocit ‚já jsem‘. Tento proces

projevení a objektivizace (zpředmětnění), jenž do té doby nebyl přítomen, způsobí rozdvojení na subjekt, který vnímá, a objekt, který je vnímán; vzniká poznávající a poznávané.

Noumenon (věc o sobě), čirá subjektivita, je však vždy jediným subjektem. Takže jak domněle poznávající, tak i domněle poznávané, to obojí jsou pouhé objekty ve vědomí. Toto je základ, který musíme mít neustále na paměti. Proces zpředmětnění může probíhat pouze ve vědomí. Cokoli si představíme, jakýkoli fenomén, který naše smysly mohou vnímat a náš rozum může interpretovat, je zdáním, jevem v našem vědomí. Každý z nás existuje pouze jako objekt, jako jev ve vědomí někoho jiného. Poznávající i poznávané jsou pouze objekty ve vědomí, ale (a to je velmi důležité, co se týče pseudo-entity) ten, kdo rozpoznává objekt, předpokládá, že je subjektem poznávání ostatních objektů ve světě vně sebe, a tento poznávající subjekt považuje svoji pseudo-subjektivitu za to, co vytváří nezávislou, samostatnou entitu ‚já‘, která má moc jednat podle vlastní vůle!

Princip duality, jenž začíná pocitem ‚já jsem‘, a na němž je založen celý projevený svět, je posunut o další krok kupředu, když pseudo-entita ve své roli pseudo-subjektu začne přemýšlet na základě porovnávání vzájemně závislých protikladů (jako jsou dobro a zlo, čirost a nečirost, zásluha a hřích, přítomnost a nepřítomnost atd.), a poté mezi nimi rozlišuje. Tak probíhá proces konceptualizace (tvoření pojmů).

Vedle tohoto rozdělení na objekt a subjekt závisí proces projevení na základních pojmech prostoru a času. Bez konceptu ‚prostoru‘ by se žádný objekt nemohl zjevit ve své třidimenzionální podobě; a bez konceptu ‚času‘, který s představou prostoru souvisí, by nebyl vnímán trojrozměrný objekt a nebyl zaznamenán žádný pohyb, neboť by tu nebyla doba trvání potřebná k tomu, aby se objekt stal vnímatelný. Proces projevení světa jevů probíhá proto v konceptuálním prostoročasu, ve kterém objekty jsou jevy ve vědomí, a jsou vnímány a rozpoznávány vědomím prostřednictvím procesu konceptualizace (tvoření pojmů), jehož podstatou je rozdvojení na vnímající pseudo-subjekt a vnímaný objekt.

Výsledkem ztotožnění se s poznávajícím prvkem v procesu projevení světa jevů je vznik pseudo-osobnosti s možností volby vlastního konání. A právě toto je základem domnělého ‚omezení‘.

Pochopte celý proces projevení světa nikoli po částech, ale v jediném záblesku pochopení. Absolutno, noumenon (skutečnost o sobě) je neprojeveným aspektem, zatímco fenomén (jev) je projeveným aspektem toho, co jsme. *Nejsou odlišné.* Přípodobnit by se to dalo k podstatě a stínu, až na to, že projevené bude stínem beztvářého neprojeveného! Absolutní noumenon je bezčasové, bezprostorové, smysly nepoznatelné. Fenomény jsou časově omezené, s ohraničenou formou a smysly poz-

natelné. *Noumenon je to, co jsme; fenomén je to, čím se zdáme být* jako oddělené objekty ve vědomí. Ztotožňování jednoty, toho, co *jsme* (subjektu), s duální odděleností toho, čím se *zdáme být* (objektu), vytváří ‚omezení‘; a zbavení se tohoto ztotožňování vede k ‚osvobození‘. Ale obojí, ‚omezení‘ i ‚osvobození‘, jsou iluzorní, protože žádná entita, která by byla omezená a toužila po osvobození, neexistuje; entita je pouze koncept, vyplývající ze ztotožňování vědomí s domnělým objektem, který je pouhým jevem ve vědomí!

Život je živoucí sen

Jakmile je toto jasně nazřeno, nelze jinak než pochopit, že naše představa o tom, že ‚prožíváme své životy‘, je špatný vtíp, neboť myšlenka prožívat život je založena na chybném přesvědčení, že to, co děláme, jsou akty naší svobodné vůle. Kdo však může být vykonavatelem svobodné vůle, když jsme právě pochopili, že tu není žádná entita, která by něco vykonávala? ‚Prožívání‘ jako takové není opravdu nic jiného než činnost vědomí (skrze miliony fyzických forem), která je však mylně pokládána za život jedince.

Maharadž dále vysvětluje, že toto základní pochopení se shoduje s chápáním života jako živoucího snu. Na tomto stupni by mělo být zřejmé, že cokoli někdo vidí, slyší, chutná, cítí, nebo čehokoli se dotýká, je smyslově vnímáno, že toto vnímání je pouze poznávací schopnost ve vědomí a že samotná entita, jejíž smysly toto vnímají, je pouhým jevem ve vědomí někoho ‚jiného‘, kdo rozpoznává tuto entitu jako objekt! Objekty jsou tedy chybně vnímány jako entity ve vědomí jiných, kteří též nejsou nezávislými entitami. Vnímatel jako takový ve skutečnosti neexistuje, existuje pouze vnímání konceptuálních objektů pohybujících se v konceptuálním prostoru a konceptuálním čase. Nemá snad toto všechno charakter snu, který zakoušíme ve spánku? Když se snící probudí, snění skončí a ten, kdo se probudí, se už více nezajímá o jiné ‚entity‘ ze sna. Podobně se v ‚živoucím snu‘ ten, kdo je probuzený (ten, který chápe, že vše, co je smysly poznatelné, včetně entity, za niž se považuje, není nic jiného než projev ve vědomí), více nezajímá o snové bytosti tohoto živoucího snu. Probuzený chápe, že je nepodmíněnou Absolutní Subjektivitou, v níž se pohybem vědomí tento živoucí sen zcela spontánně, bez příčiny či důvodu, započal, a že pouze ‚přežívá‘ onen sen, dokud se vědomí na konci vyměřené doby života zase spontánně nenavrátil do Absolutní Subjektivity.

Duchovní cvičení: vůle

Jakmile návštěvníci sledují Maharadže až sem, reakce většiny z nich je překvapivě podobná. Ptají se: „To, co jste řekl, je velice hluboké a domnívám se, že tomu inte-

lektuálně rozumím, ale co přesně by měl jedinec *dělat*, aby to skutečně zakoušel?“ Maharadž někdy skryje svoje rozčilení, avšak někdy se při této otázce přímo rozlítí. Jeho obvyklou odpovědí je zpětný dotaz: „Kdo je ten, co si myslí, že má něco dělat? A čeho by měl dosáhnout? Jakmile je pochopeno, že jedinec (entita) je pouze mylným konceptem, že tělo jako každý jiný jev je pouze zkušeností ve vědomí, a že není nikdo, kdo by projevoval nějakou vůli, kde je potom ten, kdo by něco *dělal*? Pochopení, poznání, to je vše. Být důkladně a naprosto prodchnut tímto poznáním, to je jediné, co se musí ‚udělat‘, to je vše, co je k osvobození potřeba; ani tisíc činů nepomůže, pokud není naprosto zničena mylná představa, že je tu nezávislá entita se svobodnou vůlí jednat. Právě ‚Já‘ nemůže vyvstat bez zničení ‚já‘, ega. *Jakmile ego zmizí, vy jste Já.*“

Kdyby šíp trefil přímo do černého, nebylo by dalších otázek. Ale přímé, intuitivní pochopení skutečnosti (let šípu) je komplikováno z důvodu neustálého vytváření pojmů intelektem. Intelektuální chápání vychází ze zákona příčiny a následku, což je jeden aspekt časově omezené duality, na němž je založeno vytváření pojmů (konceptualizace). Intuitivní, přímé pochopení je naopak věčné; příčina a následek jsou jedno a totéž. Právě intelektuální chápání vede k otázkám: Jestliže neexistuje samostatná entita, která by projevovala vůli, jak je dosaženo prožívání bez vůle? Jak má jedinec žít a jednat v tomto světě?

Je-li taková otázka položena, Maharadžova obvyklá odpověď je následující: „Nezáleží na tom, co děláte, pokud skutečně pochopíte, o čem mluvím. Na druhé straně na tom nezáleží, ani když to nechápete.“ Jestliže pečlivě analyzujeme všechny naše minulé zkušenosti, ukáže se nám zcela jasně, že místo aby byly naše životy prožívány *námi* (tak, jak si myslíme), jsou ve skutečnosti prožívány *za nás*, jako bychom byli postavami něčího snu, a že tedy svobodná vůle nemá v našich životech velký význam. Malé zamyšlení ukáže, jak nepatrně malá část celkové činnosti našeho organismu záleží na naší vůli. Maharadž se ptá: Jak dlouho můžete žít bez spánku, bez jídla či vody? Jak dlouho byste mohli být bez vylučovacích schopností těla? Jak dlouho vydržíte bez dechu? Máte absolutní vůli k tomu, abyste vydrželi žít i jen dalších pět minut? Projevili jste svobodnou vůli při svém početí nebo když se počatá hmota vyvíjela v matčině lůně?

Když nám Maharadž říká, že ve skutečnosti příliš nezáleží na tom, co děláme, očividně chce, abychom pochopili, že nemůže existovat žádná entita, která by projevovala svobodnou vůli, ať konáním, nebo nekonáním, a že to, co považujeme za výsledek naší svobodné vůle, je pouhá nevyhnutelnost. Pokud se konání shoduje s tím, co považujeme za příjemné, jsme na činy ‚naší svobodné vůle‘ pyšní a považujeme je za osobní úspěch. Je-li tomu jinak, přichází hněv, utrpení a frustrace. Jak říká Maharadž,

přijetí představy konatelství (tj. přesvědčení, že jsem tím, kdo koná) na základě vůle a rozhodování o něčem, co je ve skutečnosti součástí celkové činnosti vědomí, je řetězem, který spoutává projeveného jedince zdánlivým omezením. Zdánlivým proto, poněvadž žádná entita, která by mohla být spoutána, neexistuje. A ‚probuzením‘ je právě pochopení naprosté absurdity toho, že se pseudo-subjekt snaží jednat nezávisle na činnosti *Pradžny* (Neosobního Vědomí). Pouze takové pochopení může vést k tomu, že jsme schopni přijmout jakoukoli situaci, která může v životě nastat, s dokonalou vyrovnaností. A pokud je život takto prožíván, je tu i trvalý pocit všezahrnující jednoty, poněvadž ‚druzí‘ budou vnímáni ne jako objekty pseudo-subjektu, ale jako projevené aspekty téže noumenální subjektivity, jíž každý *je*. Jinými slovy, život bude svobodným prožíváním, kde nebude převládat ani pozitivní konání, ani negativní ne-konání pseudo-entity, neboť bez záměrů není vůle a není chtění. Bez konceptuálních záměrů je všechna činnost spontánní; herec hraje v této hře života svoji roli, neboli žije svůj živoucí sen a přijímá život tak, jak přichází. Jak říká Maharadž, jakmile přijde pochopení *,toho, co je‘*, celý život se stane tím, čím vždycy byl - *lílou* (božskou hrou), ‚pobavením‘.

Když byl Maharadž tázán, jak by se za určitých okolností choval, odpovídal s absolutní nevinností: „Nevím.“ Toto bylo úplně přesné, poněvadž při různých příležitostech reagoval zcela nevypočítatelně. Pokaždé však byly jeho činy spontánní! Maharadž často říkal, že cokoli je spontánní, je správné, poněvadž bez konceptualizování (tvoření pojmů a představ) je to, co je spontánní, přirozené, a tedy správné, bez odůvodňování a porovnávání, bez příčin a následků.

Naslouchání slovům *guru*a je tím, čemu přisuzuje Maharadž největší význam. Říká, že nejrychlejší cestou k osvobození, seberealizaci (ačkoliv dostatečně jasně zdůrazňuje, že není žádná cesta a nikdo, kdo by někam šel), je naslouchání těmto slovům (*šravana*), reflexe, neboli jejich odraz v mysli (*manana*) a meditace o nich (*nidīdhyasana*). I tato slova, jak opakovaně Maharadž připomíná, by měla být používána pouze pro komunikaci, a jakmile je záměr a význam pochopen, musí být všechna slova odhozena, aby na nich intelekt nemohl začít stavět konceptuální konstrukce.

Maharadž neustále prohlašuje, že jeho slova nejsou adresována žádné individuální entitě, ale vědomí. Slova vyvstávají z vědomí a jsou adresována vědomí. Je to vědomí, jež by mělo těmto slovům naslouchat, a poté, co je intuitivně pochopen jejich význam, by se měla slova zase ve vědomí rozplynout. Pokud je naslouchání prováděno ‚jedincem‘, jehož záměrem je pomocí intelektu něco získat, v tom případě, varuje Maharadž, bude vše ztraceno. To, čeho se máme zbavit, je právě zasahování intelektu. Jak již bylo dříve objasněno, to co je nutno pochopit, je prázdnota (neskutečnost) pseudo-entity. Dokud slovům naslouchá entita, jak by mohla slova

dosáhnout i jenom částečného výsledku, který by mířil správným směrem. Vždyť správný směr vede pryč od projeveného světa, který je zdrojem jak entity, tak samých slov! Slova mohou odkrýt svůj hluboký a jemný význam pouze tehdy, jsou-li přijata intuitivně, bez interpretací a zasahování intelektu; jinak bude výsledkem pouze rozumové chápání vnějšího světa entitou, která se odděluje od toho, co chápe jako iluzorní. Jak říká Maharadž, nemůžete oddělit malý kousek celkového projeveného světa a považovat je za své já, a zároveň správně pochopit ,to, co je'. *Pouze při naprostém zničení pseudo-entity může přijít pravé pochopení.*

Velkolepý podvod

Vědomí, jak říká Maharadž, je svůdná, okouzující *Mahamája*, nejvelkolepější podvod všech dob! Tento kouzelný pocit přítomnosti je však právě jenom pocitem, konceptem, který se z Neprojeveného Absolutna vynoří jako nezvaný host, jenž ovládne domácnost s takovou záludností, že hostitele ukolébá do pocitu falešného bezpečí a pohody. Maharadž to také nazývá ,přechodnou chorobou', která po dobu svého trvání vytváří stav poblouznění!

Tento pocit být na živu, být přítomen, je tak opojný, že je člověk přítomným projevením zcela okouzlen. Člověk je natolik vtažen do děje, že se ani nenamáhá zjistit, zda-li představení skutečně existuje, nebo je to pouhá vidina, halucinace, sen či přelud. Člověk vidí strom a je jím tak okouzlen, že zapomene, že strom není nic jiného než vzrostlé semeno; to je jeho skutečným základem a zdrojem. Záměrem *Paramarthy* (*Parama-artha*, skutečný smysl, kořen věci, tj. absolutní realita) je hledat zdroj, semeno. A co je tím semenem projeveného bytí? Je tu nějaký projevený svět, pokud nejste při vědomí? *Svět je tu pouze tehdy, když jste* (vědomý). Celý vesmír je obsažen v nepatrné tečičce vědomí (o níž se předpokládá, že se nachází v malé skulině uprostřed hlavy). Vědomí se nemůže projevovat ani si být sebe vědomo bez přítomnosti psychosomatického aparátu, těla. Co je zdrojem těla? Je to zřejmě vajíčko spojené v děloze s mužskou pohlavní buňkou. A co je zdrojem spermie a vajíčka? Je to potrava konzumovaná rodiči. K čemu tedy docházíme? Absolutno, základní potencialita, zdroj všeho, *nemůže* být stejně světské jako potrava! Proto toto Jáství, vědomí, pocit přítomnosti, *nemůže* být ničím jiným než konceptem, vizí, snem, halucinací! A právě vědomí je zdrojem celého projeveného světa; ve skutečnosti tímto projeveným světem *je!*

V tomto bodě přichází základní otázka: Kdo dochází k těmto závěrům? Kdo by to mohl být jiný než ,Já'? ,Já', jenž jsem za veškeré projevení odpovědný, Já, jenž sám tímto veškerým projevením *jsem*, Já, jenž jsem tu byl už před sto lety, Já, jenž jsem tu byl dřív, než počal ,čas', Já, jenž jsem věčnost, Já, jenž jsem uvědomění, které si

není vědomo sebe sama, poněvadž ve svém pravém stavu Celistvosti či Jednoty není přítomnost ani nepřítomnost; *nepřítomnost přítomné přítomnosti, nepřítomnost přítomné nepřítomnosti je to, co jsem* (a každá vnímající bytost toto může říct - nikoli jako ‚ona‘, ale jako ‚Já‘).

Stručné shrnutí:

1) Projevená existence je jevová, a jev, jenž je smyslově poznatelný a časově omezený, je pouhou vizí, snem či halucinací, a proto neskutečný. Neprojevená existence je Absolutní, neomezená časem ani prostorem, nevědoma si své existence, smysly neuchopitelná, věčná, a proto skutečná. Kdo to říká? Samozřejmě že Vědomí, snažící se poznat samo sebe, avšak bez úspěchu, poněvadž *poznávání* (ten, kdo by rozpoznával, jako takový neexistuje) nemůže poznat to, co samo je poznáváním: Oko nemůže vidět samo sebe, i když vidí vše kolem. *Hledající je hledaným*. Toto je základní, nejdůležitější *pravda*.

2) Já, neprojevený, jsem veškerou potencialitou (možností), absolutní nepřítomností čehokoli poznaného či poznatelného, absolutní přítomností nepoznaného a nepoznatelného. Já, projev, jsem souhrnem všech jevů, souhrnem všeho poznaného, při současné nemožnosti neprojeveného nepoznaného.

3) Existuje pouze Já, věčné Já, zcela nepodmíněné, bez jakékoli vlastnosti, čirá subjektivita. *Pouhá myšlenka na ‚mne‘ je bezprostředním a spontánním (ale iluzorním) omezením*. Nechte *já* zaniknout, a okamžitě a spontánně *jste Já*.

4) Fenoménově (jevově) je ‚já‘ (‘vy‘ či ‚on‘) pouze jevem, zdáním ve vědomí: Jak by mohlo pouhé zdání trpět omezeností? Jak by noumenálně mohlo Já, čirá subjektivita, mít potřebu nějakého osvobození? Osvobozením je zbavení se představy, že tu je ‚někdo‘, kdo touží po osvobození.

5) Jak může někdo poznat, zda učinil duchovní pokrok? Mohlo by platit, že nejjistější známkou ‚pokroku‘ je ztráta zájmu o pokrok a nepřítomnost potřeby osvobození při současném probuzení čirého pochopení, bezprostředního pochopení celkové činnosti *Nisargy* (Přirozenosti), v níž není místo pro nezávislou entitu.

DODATEK II: Poznámka o vědomí

To, že všechen zmatek, týkající se pojmu vědomí, vzniká jenom proto, že nebyla pochopena pravá podstata vědomí, je sice zřejmé, ale je potřeba to znovu zdůraznit. Tento zmatek je srovnatelný s případem slepců, z nichž každý si ohmatal pouze jednu část slona, a poté rozhodoval, jak slon vypadá.

K objasnění toho, co chce Maharadž vyjádřit pojmem ‚vědomí‘, by nám pro začátek pomohlo, kdybychom si připomenuli základní skutečnost, že v nepřítomnosti vědomí neexistuje žádné bytí a že vědomí samo je pouze myšlenka *já jsem*. Proto cokoli vzniká ve vědomí a jeví se jako věc, objekt, situace nebo pocit, je ve své povaze též myšlenka, tj. bez vlastní existence. V důsledku to znamená, že člověk, jenž je pouze jevem ve vědomí někoho jiného, nemá sám o sobě žádnou podstatu. Maharadž celý problém objasňuje tím, že říká, že celý projevený svět je ‚jako dítě neplodné ženy‘, tedy pouhá iluze. Všechna další vysvětlení tohoto problému musí být viděna pod tímto zorným úhlem.

V hlubokém spánku, kdy vědomí odpočívá a mysl je naprosto nehybná, nevzniká otázka existování ani co se týče jedince, ani dalších jedinců či objektů, tvořících ‚svět‘. V hlubokém spánku nikdo nic nezakouší, radost ani bolest, protože jakákoli zkušenost vzniká pouze pohybem ve vědomí. Utrpení jedince se objeví, až když je hluboký spánek pryč a vědomí se rozběhne buď do snění, nebo do bdělého stavu. Z tohoto úhlu pohledu Maharadž mluví o vědomí jako o ‚viníkoví‘: člověk trpí nějakou zkušeností pouze tehdy, je-li tu pocit vědomé přítomnosti.

Uvědomění, vědomí a ‚jedinec‘

‚Uvědomění‘ označuje stav naprosté dokonalosti, kdy je vědomí v úplném klidu a není si vědomo svého vlastního *bytí*. (Jakákoliv slova, kterými se *to* snažíme popsat, zůstávají pouhou představou, poněvadž *to* nemůže v tomto stavu samo sebe vnímat.)

Vědomí se stává vědomým si sama sebe, až když se začne hýbat a čerit a objeví se myšlenka *‚já jsem‘*. Proč vůbec vědomí vzniká? Není k tomu jiný důvod, než že je to jeho přirozenost - podobně jako u vln na hladině. Maharadž tomu říká ‚neodůvodněný důvod‘. Zároveň s první myšlenkou *‚já jsem‘* se ve zlomku vteřiny vynoří celý projevený svět. Když se vědomí, jež je v klidu neosobním vědomím, projevuje zpředmětněním sebe sama do jevů (fenoménů), ztotožní se s vnímajícím objektem a vznikne představa odděleného, osobního, individuálního ‚já‘, které považuje všechny ostatní jevy za své objekty. Každá vnímající bytost se tak stává subjektem vůči všem ostatním vnímajícím objektům, i když ve skutečnosti to jsou všechno pouze objekty, zjevující se ve vědomí.

To, co vytváří ‚omezení‘, je právě toto ohraničení čiré subjektivity a neomezené potenciality Absolutna do jednotlivého, bezvýznamného, od ostatních odděleného objektu, jenž si říká ‚já‘. A tento jev, pouhá představa ve vědomí druhých, přichází za Maharadžem pro ‚osvobození‘, a tomuto jedinci pak Maharadž říká, že to, co mu může pomoci, je pouze vědomí, jediné ‚jmění‘, se kterým se vnímající bytost rodí, jediné spojení s Absolutnem. Vědomí je viníkem, který přináší člověku iluzorní omezení, a zase jenom vědomí mu může pomoci dosáhnout iluzorního osvobození. Vědomí je *májou*, která vytváří iluzorní omezení, a je to opět vědomí, *Íšvara*, které jedná jako *Satguru*, a je-li příznivě nakloněno, odkryje tajemství vesmíru, a tak v tomto dramatu živoucího snu, v němž je jediným hercem, hrajícím nejrůznější role, uskuteční iluzorní osvobození. Jak říká Maharadž, není na zemi síly, která by byla větší než je toto vědomí, tento pocit přítomnosti, pocit *já jsem*, k němuž musí iluzorní jedinec směřovat všechny své modlitby; pak právě toto vědomí uskuteční iluzorní osvobození iluzorního jedince od iluzorního omezení odhazením své pravé přirozenosti, kterou není nic jiného než hledající sám, ale nikoli jako individualita!

Povaha Vědomí a Projevu

Když nás Maharadž žádá, abychom přijali Vědomí jako nejvyššího Boha a modlili se k němu za ochranu a vedení, stále předpokládá, že se ztotožňujeme se svými těly a považujeme se za oddělené entity se samostatnou možností volby. Ale za předpokladu oddělené individuality a vlastní vůle nemůže projevený vesmír vydat své tajemství. Proto, jak říká Maharadž, modlete se k vědomí, k tomuto zdroji všeho vnímání, upřímně a horoucně, aby se ztotožnění s entitou postupně vytratilo a dovolilo očistěné duši obdržet od vědomí, *Satguru*, tajemství své skutečné přirozenosti.

Připoutanost lidské bytosti k tělu jako oddělené entitě je důsledkem návyku, jenž přijímáme od prvních okamžiků našeho vnímání od rodičů i od druhých lidí. Jde o návyk myslet si, že jsme individuální tělo s určitým jménem. Velmi brzy docházíme k nepochybnému přesvědčení, že jsme tělem, jež je vybaveno životní silou dechu, takže neustále vdechuje a vydechuje, a vědomím či vnímáním, které přichází a odchází se stavy bdění a spánku. Ve skutečnosti se děje pouze to, že se Absolutno (noumenon) zpředměňuje do milionu forem (včetně lidských) jakožto fenoménů, tvořících veškerý projevený svět i s jeho činností, a tyto jevy jsou neustále tvořeny a ničeny v průběhu projevování, aniž by tu někdo měl možnost volby svého konání. Místo toho, aby každá z nejrůznějších lidských bytostí vlastnila vědomí, je to Vědomí, které vlastní miliony forem, prostřednictvím kterých se noumenon zpředměňuje. Je-li tu, jako v případě *džánána*, jasné pochopení a hluboké přesvědčení o tomto procesu neustálého objevování se a mizení projeveného světa, Vědomí je pak

viděno ve zcela jiném světle. Vědomí v pohybu, tj. fenomény, jsou nahlíženy jako pomíjivé nástroje k vytvoření projeveného světa, ačkoliv projevený svět se od noumena, jediného subjektu, neodlišuje, ale je pouze jeho objektivním aspektem.

To nás přivádí k tomu, proč Maharadž říká, že je vědomí ‚časově omezené‘. Vědomí potřebuje ke svému projevení fyzickou formu a projevené vědomí může *v této formě* přetrvávat pouze do té doby, dokud fyzická forma trvá. Fyzická forma je vytvořena, udržována a živena potravou, jež je složena z pěti elementů (i pohlavní buňky, způsobující početí, jsou esencí potravy přijímané rodiči). Jestliže tělesná forma ‚zemře‘, dech i vědomí opouští tělo, dech se smísí s vnějším vzduchem a vědomí se rozplyne do neprojeveného vědomí. Vědomí v těle je proto ve svém projevu ohraničeno časovým úsekem života, který byl každé fyzické formě vymezen, a proto je časově omezené.

Můžeme to shrnout následujícím způsobem:

Individuální lidská bytost považuje vědomí (všimněte si malého ‚v‘) za součást svého vybavení, které má od okamžiku narození. V této fázi Maharadž takovému jedinci řekne, že jeho samotná existence závisí na vědomí v jeho těle. Kdyby se byl narodil bez tohoto vědomí, byl by odmítnutý a ztracený jako zrnko prachu. Proto, jak říká Maharadž, pochopte, že toto vědomí je jediným ‚zdrojem‘, který vám pomůže pochopit vaši skutečnou přirozenost.

Potom Maharadž vyburcuje jedince z jeho samolibosti, v níž považuje vědomí za své osobní vlastnictví, a řekne mu, že on jako jedinec nemůže vědomí vlastnit, ale že právě ve Vědomí (velké ‚V‘), v projeveném aspektu neprojeveného Absolutna, se zjevuje celý svět, včetně milionů lidských bytostí, a jedinec je jen nepatrnou součástí veškerého projeveného světa, tohoto dramatu, které je pouhou iluzí.

Je-li toto důkladně poznáno, bude též pochopeno, že nejsme smrtelným tělem, tímto psychosomatickým nástrojem projevení světa jevů, ale oživeným vědomím, jež fyzickému tělu dává schopnost vnímat. Jakmile ovšem tělo ‚zemře‘ a projevené vědomí opustí tělo a spojí se s neprojeveným vědomím, *pak jsme Vědomím v klidu, Absolutním Uvědoměním*.

Základní identita

K dokončení úvahy zbývá v této fázi objasnit základní identitu neprojeveného a projeveného, Absolutního a relativního, noumena a fenoménů, přítomnosti a nepřítomnosti a vskutku všech vzájemně závislých a vzájemně se doplňujících protikladů. Všechny tyto protiklady představují různé aspekty mysli (mysli, jež je obsahem vědomí), vytvářejíc tak dualitu, jež je základem všeho projeveného: pozorovatel a pozorované; poznávající a poznávané. Jak říká Maharadž: Nazření základní totožnosti

vzájemně závislých protikladů je ‚osvobozením‘, neboť pak je tu pochopení, že hledající sám je hledaným, že všechny rozdíly existují pouze v dualitě, a že jakmile se protiklady postaví vedle sebe, vede to k jejich vzájemnému zničení, tedy ke zničení základní podmínky duality. To potom přináší základní jednotu.

Je asi nutné na tomto místě zopakovat, že vědomí je projevením a projevení existuje v dualitě, ale že tato dualita je vytvořena *v rámci jednoty* neprojeveného Absolutna. Vědomí, které se probudí do aktivity, neplánuje projevený svět. Různé objekty, vytvářející projevený svět, nemají samy o sobě jinou podstatu či přirozenost než vědomí, jež samo o sobě je vnímáním a poznáváním jevů. Skutečností je, že vše projevené, všechny fenomény, jsou pouze jevy ve vědomí, vnímané a rozpoznávané vědomím skrze interpretace mysli. Je-li toto dokonale vnímáno a pochopeno, je zřejmé, že vědomí je jak nastoupenou *činností*, tak i *vnímáním* této činnosti, a my (nikoli individuality, ale věčné ‚Já‘) *jsme* tímto *vnímáním*. Vědomí v pohybu se nemůže odlišovat od Vědomí v klidu, Absolutního Uvědomění, které je veškerou potencialitou. Jinými slovy, Vědomí, jakožto projevený svět, je objektivním aspektem subjektivního Uvědomění.

Jakmile se Vědomí probudí a začne být aktivní, projevení světa jevů a jeho činnost se vyskytuje pouze ve stavu zdánlivé duality. Statickým aspektem konceptu činnosti je ‚prostor‘: není-li prostor, nemohou se zjevit žádné třídímní jevy. Dynamickým aspektem je ‚čas‘ (trvání): není-li trvání, nelze fenomény vzniklé v prostoru vnímat. Bez duální představy prostoru a času, známé jako ‚prostorčas‘, nemůže existovat ani projevený svět, ani jeho činnost (ani lidi, ani události); a tyto dva aspekty jsou odděleny pouze jako koncepty, ale svoji oddělenost ztrácí, jakmile ustává tvoření pojmů (konceptualizace). Například v hlubokém spánku prostor a čas zmizí, a spolu s nimi se ztratí i celý projevený svět, poněvadž dualita může existovat pouze v přítomnosti konceptualizace. Zastavte všechno myšlení a dualita zmizí.

Jinými slovy, fenomény nemohou vzniknout bez noumena, a ani noumenon nemůže vzniknout bez fenoménů. (Samotný pojem noumena vychází pochopitelně z konceptualizace, z duality.) Jakmile ustane vytváření pojmů, je veškerá dualita u konce. Jakmile ustane vytváření pojmů, není tu fenomén ani noumenon, protože to, co zůstává, je čirá subjektivita - není tu žádná zkušenost jakéhokoli druhu, ani nikdo, kdo by po ní toužil! Stručně řečeno: všechny vzájemně závislé protiklady jsou odděleny pouze jako koncepty, ale v samé podstatě jsou nedělitelné.

Hra Jednoty v dualitě

Chce-li noumenon vidět samo sebe (nyní pochopitelně konceptualizujeme, tvoříme představy), nemůže to učinit jinak, než zpředmětněním sebe do fenoménů. Nou-

menon, jež je čirou subjektivitou, nemůže vidět samo sebe jako noumenon. Projevený svět jevů není ‚naplánován‘ zvnějšku noumenem, ale je zpředmětněním skrze projevení v sobě a *uvnitř sebe*.

Když se v noumenu probudí vědomí do bytí a objeví se pocit přítomnosti ‚já jsem‘, spolu s tím vyvstane pocit duality poznávajícího a poznávaného, zakusitele a toho, co je zakoušeno. Ale dualita je pouze zdánlivá a nikoli skutečná, protože základní jednota se nemůže rozdělit. Dva aspekty, Vědomí v klidu (noumenalita) a Vědomí v pohybu (fenoménovost), se nerozdělují ani vzájemně nespojují, neboť duální aspekt vzniká jen jako koncept. Šiva (noumenon) existuje i v pohybu Vědomí, protože takový pohyb vědomí nemá jiný zdroj než *Šivu*; a sám pohyb, projevení a činnost (*Šakti*) probíhá v Šivovi (noumenu). Dualita je pouhou iluzí, konceptem, který nemá a nemůže mít vliv na jednotu Absolutna. Nezapomeňte, že konceptuální stvoření vesmíru je pouze ‚dítětem neplodné ženy‘! Kdyby byla dualita skutečná, každá ze dvou protikladných částí by měla svoji vlastní podstatu, odlišnou od podstaty svého protějšku. Proto jak vznik, tak i zánik zjevené duality jsou pouhou iluzí, která pokračuje nepřetržitě, okamžik za okamžikem, bez přestávky. Zásadní totožnost je přirozená.

Noumenon a fenomény (nebo jakákoli jiná slova označující spolu související stavy) jsou pouhá jména, nutná ke komunikaci na úrovni duality projeveného světa. Jsou to jen dvě slova, sloužící k popsání dvou stavů utvořených v představě. Nemohou narušit základní jednotu; ta zůstává naprosto nedotčena. Vlny se zvedají a zase klesají, ale na objemu vody to nic nemění. Zjevování a mizení jevů projevených ve Vědomí představuje podle tradičního indického pohledu hru *Šivy (lilu)*. Ačkoliv za účelem analytických studií jsou *džnána* a *bhakti* tradičně považovány za oddělené, ve skutečnosti jsou to dva aspekty téže základní jednoty. Z tohoto důvodu básník, světec z Maharaštry, Džnánešvara Maharadž, vzdává v úvodu svého pojednání o *advaitové* filosofii ‚*Amritanubhava*‘ (Nesmrtelná zkušenost) této dvojici *Šiva* a *Šakti*, jež jsou zdánlivou dualitou, ‚s nejvyšší pokorou‘ úctu, takže mu může být zjevena jejich pravá přirozenost. (Pokora zde neznamená opak ‚pýchy‘, ale samo popření oddělené entity, která nemůže být ani pyšná, ani pokořená, poněvadž pravé poznání může vstoupit pouze tehdy, je-li tu naprostá prázdnota.)

Nyní můžeme pochopit, proč Maharadž nazývá ‚vědomí‘ nejvyšším Bohem, jehož si musíme prostřednictvím *bhakti* (oddanosti) a modliteb naklonit, aby nám odhalil svou pravou přirozenost: co se týče jedince, časově omezenou ve svém relativním konceptuálním aspektu; ale co se týče neprojeveného, bezčasovou a bezprostorovou, a proto nekonečnou a věčnou. Plné pochopení této pravé přirozenosti zruší samotného hledajícího a spojí ho s věčným mírem, s Vědomím v klidu, s čirou subjektivitou,

s Tím. Veškerý projevený svět a jeho činnost ve vědomí - to, co jsme v dualitě - je pouhé zdání, *lila*, podobně jako odraz Slunce v kapce rosy. Zničení odrazu nijak neovlivní Slunce. Vědomí v pohybu je časově omezenou *lilou*, která se na konci své vymezené doby vnoří do Vědomí v klidu, do nekonečného a nepodmíněného Uvědomění, jež si není samo sebe vědomo.

DODATEK III: Bhakti, džnána a jedinec

Někteří návštěvníci Maharadže, mezi nimi zvláště vzdělanci z ciziny, nechápou, že Maharadž není člověkem v obvyklém slova smyslu ‚vzdělaným‘. Očekávají od něho učené rozборы různých filosofických témat. Jedním takovým tématem je srovnání duchovních cest *bhakti* a *džnány*. Je-li na to dotázán, začne se smát a řekne: „Jak můžete očekávat odpověď od takového nevzdělance, jako jsem já?“ Někdy ukáže na někoho z příchozích, představí ho jako diplomovaného učenice v oblasti indické filosofie a řekne, že to jistě může vysvětlit lépe on. Potom se klidně zeptá návštěvníka na to, kdo je tím, kdo si žádá tuto informaci, a za jakým účelem. Návštěvník se podívá na Maharadže, zda si nedělá legraci, ale zjistí, že se Maharadž ptal naprosto vážně. ‚Kdo chce znát odpověď?‘ Tato Maharadžova otázka dá návštěvníku brzy pocítit, že jeho původní dotaz jej vlákal do nikdy předtím nepoznaných vod. Maharadž pochopí jeho nesnáze a aby mu to ulehčil, vysvětlí mu, že je to právě konceptualizace (vytváření pojmů), jež klade důraz na zcela nepotřebné věci, chytá jednotlivce do své sítě a dává mu zapomenout na základní otázku, ‚kdo‘ je ve skutečnosti tazatelem. Je tazatel osobou, za kterou se považuje? Je tu vůbec něco takového jako ‚osoba‘, individuální entita, s možností svobodné volby jednání, která by se mohla rozhodnout pro konkrétní duchovní cestu?

Hlavním bodem učení Maharadže je to, že v živoucím snu tohoto života nejsme sněnými postavami, za které se považujeme, *ale jsme tím, kdo sní*. A právě naše chybné sebeztožňování se snovou postavou jako oddělenou, nezávislou, ‚konající‘ entitou vytváří iluzi ‚omezení‘. Ale sněná postava, pouhé zdání, stejně tak nemůže být tím, kdo má být ‚probuzen‘ či ‚osvobozen‘. Ve skutečnosti probuzení spočívá právě v rozplynutí tohoto ‚zdání‘ a osvobození sestává z naprostého zničení falešné entity, se kterou jsme se chybně ztotožnili. Probuzení či osvobození nemůže být ‚dosaženo‘ žádným úsilím. Kdo by usiloval - fenomén, pouhé zdání? *Probuzení se může pouze přihodit*, a to jen tehdy, je-li tu skrze intuitivní nazření naprosté přesvědčení, že jsme snícím subjektem a nikoli vysněným objektem, který na konci snu

zmizí. Abychom toto téma logicky zakončili, je závěrečná otázka následující: Jak se může toto intuitivní nazření přihodit nebo objevit? A to je právě ono. Je-li tento proces na úrovni intelektu, jak by mohlo dojít k ‚intuitivnímu‘ pochopení? Intelekt je velmi nutný k poznání jistých základů, ale existuje jasná hranice, kam až může jít. Pouze tehdy, když se intelekt vzdá všeho úsilí a přizná úplnou kapitulaci, nastoupí intuice.

Je jasné, že dřív, než může dojít k probuzení, osvícení či osvobození, musí zcela zmizet sebeztožňování s imaginární, oddělenou a nezávislou entitou. Chybná totožnost musí být odložena dřív, než se může dostavit ta pravá. Co je falešné, musí odejít, aby mohlo přijít to, co je skutečné. A jak říká Maharadž, může se to přihodit různým způsobem. Hluboká intelektuální koncentrace *džnánina* na zdroj vědomí, jímž jsme, může dosáhnout bodu, ve kterém dualita, jež je základem intelektu, náhle zmizí a nastoupí intuitivní jednota. Rovněž tak hluboká oddanost *bhakti* ke svému Bohu může dosáhnout intenzity, při které najednou dualita mezi *bhaktou* a jeho Bohem zmizí, a je tu poznání, že *bhakta* a Bůh jsou jedním, nikoli dvěma. Stejného výsledku může být dosaženo i dlouhým a namáhavým procesem cvičení *jógy* či opravdovou, nesobeckou službou druhým. Konečným krokem je však ve všech případech naprosté zničení mylné individuální identity. A v tomto závěrečném stádiu se stane zázrak. Ve chvíli, kdy je zlikvidována falešná totožnost, nezůstává už nic, s čím by se dalo ztotožňovat, kromě celku! A to je stejná zkušenost *džnánina*, *bhakti* i *jogína*.

Maharadž trefuje hřebík na hlavičku, když o vztahu cesty oddanosti (*bhakti*) a cesty poznání (*džnány*) říká, že obě jsou neoddelitelně provázány a ve svém důsledku jedním a tímtéž. Láska k sobě samému a láska k Bohu nejsou rozdílné. Následující citace z revidovaného vydání knihy *Já jsem To*, kapitola 46, strana 213, vše zcela objasňuje:

„To, čím jsi, své pravé já, miluješ, a cokoli činíš, děláš pro své vlastní štěstí. Najít to, poznat to a s láskou to opatrovat, je tvou základní potřebou. Odpradávná jsi miloval sám sebe, ale nevěděl jsi o tom. Užívej svoje tělo i mysl vědomě ve službě svému já, to je vše. Buď opravdový ke svému já, miluj své já absolutně. Nepředstírej, že miluješ druhé jako sebe. Dokud je nechápeš v jednotě se sebou, nemůžeš je milovat. Nepředstírej, že jsi něčím, co nejsi, a nebraň se být to, co jsi. Tvoje láska k ostatním je výsledkem sebezpoznání, nikoli jeho příčinou. Bez sebezpoznání není žádná ctnost opravdová. Když poznáš nade všechnu pochybnost, že vším, co existuje, proudí stejný život, a že ty jsi tím životem, budeš vše milovat přirozeně a spontánně. Když pochopíš hloubku a plnost své lásky k sobě, poznáš, že všechny živé bytosti i celý vesmír jsou v tvé lásce obsaženy. Ale vidíš-li cokoli jako od sebe oddělené, nemůžeš to milovat, protože z toho máš strach. Odcizení způsobuje strach a strach prohlubu-

je odcizení. Je to začarovaný kruh. Pouze sebepoznání jej může překonat. Běž za ním odhodlaně.“

Problém, který Maharadž tak přesně odhaluje - že totiž nemůžeš milovat to, o čem si myslíš, že je od tebe odděleno, protože pak se toho bojíš, a čím víc se o to snažíš, tím se to stává obtížnějším - nazývají současní psychiatři problémem zpětné vazby; je to v případech, kdy se po člověku chce, aby dělal něco rozporuplného. Čím více se například snažíte uvolnit, tím více ve vás roste napětí; čím déle se snažíte trefit do golfového míčku, tím větší je vaše napětí, a tím menší dráhu míček urazí!

Jeden návštěvník z Evropy řekl jednou Maharadžovi: „Nejdůležitějším z přikázání je: ‚Budeš milovat Pána svého.‘ Já to však shledávám nejzoufalejším, poněvadž dodržení tohoto přikázání je velmi znesnadněno doplňujícími slovy: ‚celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.‘ To zřejmě znamená, že pouhý zbožný akt nestačí, neboť následující slova zdůrazňují, že prokazovaná láska se nesmí láskou pouze *zdát*, ale musí skutečně láskou *být*. Někdo může jednat tak, *jakoby* opravdu miloval, ale jak si může být jistý, že miluje *doopravdy*? Jak si někdo může být jist svou spontaneitou?“ Maharadžova odpověď byla jednoduchá a krásná: „Bez seberealizace není žádná ctnost opravdová; pouze dosáhnete-li hlubokého přesvědčení, že ve všem je tentýž život a že vy tím životem jste, pak začnete vše milovat zcela přirozeně a spontánně. Takové přesvědčení ovšem může přijít pouze prostřednictvím intuitivního nazření a Přírozenost (*Nisarga*) dá tomuto intuitivnímu procesu svůj vlastní směr.“

Co se týče totožnosti já a Boha, je zajímavé všimnout si úzké podobnosti v učení velkých mystiků různých vyznání v různých dobách. Svátý Jan z Kříže ve svých Chvalozpěvech říká: „Vlákno lásky k sobě Boha a duši tak těsně spojuje a sjednocuje je, že je to přeměňuje a dělá v lásce jedním, takže přestože jsou v základě odlišné, přece se ve slávě a zjevení zdá duše být Bohem a Bůh duší.“ (Chvalozpěvy XXXI). A dále: „Dovol mi proměnit se do Tvé nádhery, takže jsouce si v ní podobni, můžeme spatřit ve Tvé nádheře sami sebe; jeden hledíc na druhého, každý může vidět svou vlastní nádheru v druhém, nádhera obou je pouze nádherou Tvojí a moje je v ní obsažena.“ (Chvalozpěvy XXVI). Též veliký Plotín nám říká: „Když člověk chápe, že začíná být v jednotě s Jediným, nosí v sobě Jeho podobu, a jakmile se rozplyne jako obraz do svého vzoru, dosáhl konce své pouti. To lze nazvat letem samotného k Samotnému.“ (Enneada, VI.9.9.11). Mystikové chápou vztah sebe a Boha podobně jako vztah obrazu a jeho vzoru, což je sice pouhé podobenství, které nemůže skutečnost plně reprezentovat, ale přesto je dostatečně blízké, aby ji mohlo alespoň přiblížit.

Bhakti a *džnána* ve skutečnosti nejsou rozdílné. V obou případech ztotožnění

s individuální entitou v konečné fázi zmizí. Maharadž nás se svou obvyklou přímostí a bezprostředností žádá, abychom tuto skutečnou podstatu přijali okamžitě a zcela odmítli to, co je neskutečné. Neříká, že je to jednoduché, ale zároveň nás varuje, abychom se nehonili za pouhým stínem jako za ideálem. Chce po nás, abychom *přijali* náš skutečný stav *hned teď* s pevným přesvědčením, a stín nechali splynout s jeho podstatou! Jak říká, budete-li se honit za stínem jako za ideálem, bude se od vás tento ideál neustále vzdalovat.

V desátém verši desátého zpěvu Bhagavadgíty *Krišna* říká: „Ty věčně oddané, kteří Mě s láskou uctívají, obdařím *jógou* moudrosti, *jógou* rozlišování, jejíž pomocí ke Mně dospějí.“ Jakmile v mysli oddaného začne vysvítat Boží sláva a on se stále více oddává své lásce k Bohu, Přirozenost sama ho povede k tomu, co je třeba pro jeho další rozvoj. Maharadž říká, že *Guru* se svou milostí je připraven vždy; to, co je požadováno, je určitá vnímavost a schopnost onu milost přijmout. Jediné, co je nutné, je upřímnost a odhodlání. Přirozenost zařídí vše ostatní podle potřeb a okolností jednotlivého případu.

V této souvislosti by bylo zajímavé podívat se, co na toto téma prohlašovali dva velcí indiští mystici - Džnánešvara, významný *džnánin*, a Tukarama, uznávaný jako jeden z největších *bhaktů*.

Ve svém díle *Džnánešvari* (XVIII 1130-1183), dosud snad nejvýznamnějším komentáři Bhagavadgíty, Džnánešvara říká: „Pomocí zrcadla poznání a oddanosti, splynul (mystick) se Mnou, takže Já a on jsme se stali jedním ... jsou-li zrcadla umístěna proti sobě, jak lze říci, které z nich odráží které? ... Raduje se ve Mně, třebaže Já i on jsme se stali jedním.“

V díle *Džnánešvari*, a zvláště v jeho části *Amritanubhava*, vidíme velikost Džnánešvary jako filosofa. Ale ve skutečnosti ho v literatuře zvané Abhanga (tvorí ji v jazyce Marathi lyrické zpěvy *bhakt*y ke chvále Boha), nalézáme, jak jeho srdce přetéká oddaností. Obecně se věří, že Džnánešvara, též známý jako *Džnánadéva*, nepocítoval coby *džnánin* utrpení z oddělenosti od Boha, tak jako je tomu u *bhakt*y. Ale některé jeho rané Abhangu ukazují, že stejně jako Tukarama a jiní *bhakt*ové, i Džnánešvara zmíral touhou po svém milovaném Bohu. Pláče, že místo toho, aby byl s Bohem sjednocen, není schopen Ho spatřit: „Toužím po Tobě, tak jako žíznivý člověk touží po vodě.“ Dále, zcela zničený, říká: „Děj se vůle Tvá, když všechny moje úpěnlivé prosby zůstaly nevyslyšeny.“

Když Džnánešvara popisuje dosažení blaha při sjednocení s Bohem, dosahuje básnického vzletu. „Jakmile jsem se přiblížil k Bohu, můj rozum se zastavil, a jak jsem Ho spatřil, již jsem se Jím stal.“ (Abhanga 79). Pak znovu: „Během své celé zkušenosti jsem byl zaplaven tichem. Co mám dělat, nejsem-li schopen ani slova? *Nivritti*

mi ukázalo Boha v mém srdci a já se každý den radoval z Jeho nové podoby.“ (Abhanga 76). A dále: „Naplněn Bohem uvnitř i vně, přichází-li Ho kdo obejmout, bude s Ním sjednocen. Boha nelze odehnat, i kdyby tomu tak člověk chtěl. Egoismus je u konce. Bůh Sám Sebe skrývá, pokud se touha po Něm projevuje. Jakmile všechny touhy utichnou, v tom okamžiku se Bůh ukáže.“

Džnánéšvara je symbolem jednoty nejen *džnány* a *bhakti*, ale též *jógy*, v jejich nej-různějších aspektech. Plně si vědom toho, že na intelektuální úrovni není možné pochopit božskou podstatu či pravou přirozenost jedince, říká: „Chladný jižní vítr nemůže opadnout tak snadno, jako skápne voda z mokrého kusu látky; vůně květin nemůže být svázána provázkem, třpyt perel nemůže naplnit džbán; nebe nemůže být omezeno hranicemi.“ (Abhanga 93). Božské se Džnánéšvarovi jeví jako jednota muže a ženy; *Šiva* a *Šakti* se v Něm sjednocují. Říká, že je skutečným blahem nacházet se pouze ve stavu sebe-nazírání, a popisuje to následovně: „(On) spatřuje svou vlastní podobu všude. Vidí odraz této formy bez formy. *Pozorovatel mizí a všude je přítomen Bůh*. Není tu ani příchod, ani odchod Boha. Bůh Sám tady je a těší se svému vlastnímu štěstí ve své jedinečné zkušenosti. Neviditelný manžel bdí ve své posteli a nemá k tomu žádnou společnici.“ (Abhanga 91).

Dr.Ranade říká: „Filosofie Džnánadévy ponechává zkušenosti obojí, jednotu i mnohost. Jeho duchovní mysticismus usmiřuje monismus s pluralismem.“ Dále cituje z Maknikolu následující významné tvrzení: „Ne v Šankarově monismu, ani v dualismu, jenž se spokojí s dvojností, ale v duchovní zkušenosti, která přeměňuje a zahrnuje obojí, lze nalézt mír.“

V protikladu k Džnánéšvarovi, je Tukaramova mystická cesta typickým příkladem cesty oddanosti, *bhakti*. Tukarama prochází nepředstavitelným utrpením a strastmi až do chvíle, kdy konečně přijde náhlé nazření Boha, čili sebe-nazření, které přemění jeho těžký život v život plný světla, svobody a naprosté harmonie. Svoji nejhlubší zkušenost popisuje v lyrických verších: „Celý svět je nyní ozářen a tma je u konce... Není možné popsat blaho nikdy nepřestávajícího osvětlení... Bůh a já nyní uléháme na totéž lůžko... Celý svět je naplněn božskou hudbou... Můj vnějšek i vnitřek jsou plny božské blaženosti.“ A konečně přichází nejvyšší zkušenost mystiků: „Zrodil jsem sám sebe a vyšel ze své vlastní dělohy; všechny mé touhy jsou u konce a můj cíl je dosažen... Všechny věci splynuly a zmizely v jednotě... Nevidím nic, a přece vidím vše. Já a moje bylo ode mne odstraněno. Mluvím, aniž bych mluvil. Jím, aniž bych jedl... Nemám potřebu se narodit nebo zemřít. *Jsem, který jsem. Pro mne neexistuje ani jméno, ani tvar; a jsem za veškerým konáním i nekonáním...*“. „Uctívání Tebe se stalo nemožným, poněvadž Ty jsi totožný se všemi nástroji uctívání. Chci-li zpívat píseň (ke Tvé chvále), Ty sám jsi tou písní. Rozezvučím-li činely, Ty sám jsi činely.“

Tukaramovy Abhangy jsou plné mysticismu. Říká, že by nechtěl, aby jeho Bůh byl beztvary: „Buď beztvary pro ty, kdo Tě takového chtějí, ale pro mne přijmi podobu a jméno, jež mohu milovat.“ Později Tukarama konstatuje totožnost Boha a oddaného: „Došli jsme nyní k poznání Tvé pravé přirozenosti. Ani světec, ani Bůh neexistují. Není-li tu semeno, jak by tu mohlo být ovoce? *Všechno je iluze.*“

Nyní jsme viděli, jak působí *bhakti* i *džánána*, a je zřejmé, že nejde o dvě oddělené cesty k ‚dosažení‘ Nejvyššího. Ve skutečnosti neexistuje ‚výběr‘ mezi tou či onou. V mystickém zážitku je ‚jedinec‘ naprosto zničen, nehledě na to, zda výchozí stav pro tuto zkušenost byl dosažen oddaností, poznáním nebo kombinací obou. Z toho všeho jasně vyplývá, že dokud přetrvává představa o oddělené entitě s možností nezávislého konání, pak mystické zakoušení světa jako iluze nemůže přijít. Musíme proto přijmout skutečnost, že *nikdy neexistovala a nikdy nemohla existovat oddělená entita, která by mohla být omezena či osvobozena.*

Ve světě jsou miliony lidských bytostí a každá má jinou psychiku podle svého fyzického založení (konkrétní kombinace jednotlivých odstínů každého z pěti elementů a atributů *sattvy*, *radžas* a *tamasu*). Máme-li toto na paměti, hned si též uvědomíme, jak velké jsou rozdíly ve schopnostech lidí, toužících po poznání své pravé přirozenosti. Jak říkával Ramana Maharši, někteří lidé jsou jako suché piliny či střelný prach, kterým ke vzplanutí stačí pouze jediná jiskra plamene poznání z guruových úst. Ale jsou jiní, jež jsou tak mokří, že nejsou schopni odezvy ani na plápolající oheň. A mezi těmito dvěma póly se pohybuje celé lidstvo.

Není pak absurdní mluvit o rozdílech mezi *bhaktou* a *džánanou*, či o tom, kterou ‚stezku‘ z těch dvou si ‚vybrat‘? A kdo by si ‚vybíral‘? Když se Maharadž ptal návštěvníka z Evropy, jehož zajímal rozdíl mezi oddaností a poznáním, na to, ‚kdo‘ se vlastně ptá, bylo to určitě v tomto smyslu. Celý proces známý jako ‚život‘, počínaje ‚zrozením‘ fyzické formy a konče ‚smrtí‘, je součástí celkové činnosti vědomí, jež je relativním projevením Neprojevého Absolutna. A součástí této činnosti je i mystická zkušenost, která přichází spontánně a jen zřídka. Základní otázkou tedy je: Může jedinec, iluzorní entita, učinit svobodnou volbu, že chce být ‚osvobozen‘, že si má zvolit metodu, tj. cestu *bhakti* nebo *džánány*, a že má v tomto směru vynaložit nějaké úsilí? Ne, nemůže. Nebylo by pro něj moudřejší, případně též použitelnější, pasivně přijmout *to, co je*, jako součást celkové činnosti vědomí, a s obdivem hledět na vše, co se stane, jako na práci Přirozenosti? Rychlá, ale neuvážlivá odpověď často bývá: Přijme-li každý tento ‚fatalistický‘ postoj, nikdo nebude pracovat, ani se nijak vyvíjet. Maharadž na takovou odpověď bezprostředně reaguje: „Jen to doopravdy zkuste a uvidíte, zda Přirozenost takto pracuje. Jak dlouho můžete sedět, aniž byste cokoli dělali? Deset minut? Zde přichází na řadu fyzické a psychické uspořádání jed-

notlivého psychosomatického aparátu - každý bude pracovat podle toho, jak je utvořen, ať už v oblasti fyzické či duchovní.“

Je tu jeden obzvlášť důležitý, i když jemný aspekt, na který se často zapomíná. Duchovní rozvoj v každém jednotlivém případě, který závisí na daném psychosomatickém uspořádání, probíhá spontánně a všechno záměrné úsilí pseudo-entity bude pouze vytvářet nebezpečí a překážky. Má-li člověk toto neustále na paměti, může se automaticky vyhnout největšímu duchovnímu nebezpečí, tj. vzrůstu ega. Není-li hledající, ať už sleduje cestu *džnány* nebo *bhakti*, ve své mysli zcela upevněn v tom, že neexistuje nezávislá entita, může o sobě začít smýšlet, třebaš nevědomky, jako o výjimečné osobě, nadřazené ne pouze těm, kdo jsou z jeho pohledu průměrní zbloudilci, ale i komukoli druhému. Každý by mohl pokládat svoji ‚cestu‘ za nadřazenou cestě druhých. Ale ve skutečnosti není rozdíl mezi *džnánou* a *bhakti*. Aspirant *džnány* při naslouchání slovům svého *guru*a shledá své oči zamlžené a vědomí bezmála pozastavené, když šípy *guruových* slov trečí do černého. Stejně tak se *bhakta* zcela ztrácí ve zbožném zpěvu a tanci *guru*a ostatních žáků. Může být mezi těmito dvěma nějaký skutečný rozdíl?

Zdá se, že jsme dospěli k určitému závěru. *Co má jedinec dělat?* Jediné, co lze dělat, je neustále si připomínat, že nemůže existovat nezávislá entita a že celý projevený svět je činností vědomí, v níž každý z nás má hrát sobě vymezenou roli a přijímat, cokoli se přihodí, s obdivnou úctou. Poté zbývá jen jedno. A není to žádné ‚cvičení‘ ani záměrné usilování. Zbývá pouze odevzdaně a trpělivě nechat právě naši bytost hluboce prodchnout skutečným poznáním, takže pak všechny iluze a překážky samy postupně odpadnou.

DODATEK IV: Celá pravda

Ve svém dokonalém stavu úplného Uvědomění
si TO svého uvědomění není vědomo;
poté se vědomí pohne v zavzdechnutí *Óm*
a započne snové tvoření.

TO si je vědomo svého *bytí*,
TO se nad svým bytím raduje.
Pohrouženo v lásce *Já jsem*,
se TO projeví v dualitě.

Skrze sjednocení dvojnosti muže a ženy,
skrze pět prvků –
prostor, vzduch, oheň, vodu, zemi
a třech Gun –
sattvy, radžasu a tamasu
se TO projeví v čase.

Ve *sněném* prostoročasu,
se TO projeví jako jevy,
vytváří miliony tvarů
a vdechuje do nich životní sílu
a všeprostupující, skrytě přítomné vědomí;
skrze tyto tvary, v radostné lásce k sobě samému,
pracuje vědomí jako *Pradžna*.

Vnímající bytosti, pouhé představy
takto počaté - div divoucí -
chápou jedna druhou jako objekt,
považující za subjekt samy sebe,
a každá ve velkolepé iluzi
vidí sebe jako oddělenou entitu
se svobodnými názory a svobodnou vůlí.

Každá zapomíná na své neomezené možnosti
Absolutna, jakožto bytí o sobě,

a přijímá svoji omezenou totožnost
s jevem, pouhým zdáním;
Výsledky činnosti *Pradžny*
považuje za své vlastní činy,
nechá se svazovat iluzorním omezením
a ,trpí‘ bolestmi či potěšením!

Poté přichází milosrdný *Guru*,
plný Milosti a božského Světla,
a ukazuje jí, čím ve skutečnosti je:
Ničím víc než nepatrným vajíčkem
oploštěným v matčině lůně,
v němž je skryto světlo vnímání
,Já jsem‘, Vědomí její existence.

Obdařeno tisíci jmény,
Ráma, Krišna, Íšvara, Brahma,
je to stále stejné ,*Já jsem‘*;
Světlo Vědomí, Mahamája,
zahaluje ve velkolepé iluzi
svoji vlastní přirozenost a uvádí samo sebe na scetí.
To až do té doby, dokud *Guru* neřekne:
Zastav se a pohlédni na sebe,
jaký jsi ve své pravé slávě.

Ve svém původním stavu bezčasového
Absolutna se jako přechodná nemoc
zjevuje tato soustava těla a vědomí.

Objeví se *spontánně*, bez příčiny či důvodu,
jako součást činnosti *Pradžny*
a prožije sobě vymezený čas,
dokud zase stejně spontánně nezmizí.
A vědomí, nevědomo si opět sebe sama,
se sloučí s Uvědoměním.
Nikdo není narozen a nikdo není mrtev.

Jednoduše a přímo
praví Nisargadatta Maharadž:
Co jsi byl dřív, než jsi obdržel tělo?
Vrať se zpět ke zdroji; buď tichý *a potom*
hledající zmizí
a splyne s hledáním.

Již více si nevědom uvědomění,
v Celistvosti, v jednotě, bez duality *Já jsem*.
S vhledem, intuicí a hlubokým přesvědčením
snadné k pochopení,
je *To, co je*, za omezením rozumu.

Pouze objekty a jevy,
pouze přítomnost či nepřítomnost, lze uchopit rozumem.
Ale *To, co jsem*, není ani přítomno, ani nepřítomno;
nepřítomnost přítomnosti přítomného
a nepřítomnost přítomnosti nepřítomného
je *To, co Já jsem*.

DODATEK V: Slovník

- Advaita* Nedvojnost, nedualita: monistické učení, které říká, že existuje jenom Nejvyšší Princip (*Brahman*) a veškerá projevená existence je iluzí (májou). Je to nejdůležitější větev Védanty (*a* záporná částice, *dvaita* dualismus, dvojnost,dva).
- Ákáša* Nebe, prostor prázdnoty; éter či prostor jako jeden z pěti elementů. (*á* předpona, *káša* zjevení).
- Ánanda* Blaženost, radost, jeden ze tří atributů Nejvyššího Principu, které jsou *sat*, *čít* a *ánanda* (*á* předpona, *nand* být potěšen, radovat se).
- Antahkarana* Vnitřní činitel, psychika; též mysl v širším smyslu slova, zahrnující inteligenci (*buddhí*), ego (*aham*) a paměť (*manas*) (*antar* vnitřní, *karana* smyslový orgán, *kar* dělat, konat).
- Apára* Neomezený, nemající druhý břeh (*a* zápor, *para* přes).
- Árati* Modlitba ke chvále božství (*ar*, *aryanti* chválit).
- Ásana* Pozice, sezení, jeden z osmi stupňů v *jógické* praxi (*as* sedět).
- Átmá, Átman* Duše, já; *átman* je mimo *guny Prakriti - sattvu, radžas, tamas*; *átma* je čiré uvědomění, (*átm* náležící sobě).
- Átmadžnána* Sebepoznání (*átm* svůj, *džnána* poznání).
- Avadhúta* Ten, kdo odhodil všechny světské závazky a pocity, filosof (*ava* pryč, *dhu* shodit, *ta* přípona).
- Avatár* Inkarnace, vtělení, sestoupení božství na zemi (*ava* pryč, dolů, *tr* sestoupit, přejít na druhou stranu).
- Aum (Óm)* Toto slovo a jeho zvuk označují *Brahman*, Nejvyšší Princip; *Óm* je symbolem Nejvyššího Já; je to nejposvátnější *mantra*; význam slabiky *Óm* podle Mandukja upanišády je nejvyšší vědomí; písmeno ‚a‘ označuje vědomí smyslového světa, ‚u‘ podvědomí a ‚m‘ je *Prádžna*, stav za myslí; *Óm* nazývané též *Pranava*, je přijímán za symbol Boha.
- Avyakta* To, co je neprojevené, opak k projevenému (*a* záporná část, *vyakta* projevené).
- Bhadžán* Náboženská praxe, modlitba (*bhaj* uctívat, zbožňovat).
- Bhaktí, bhakta* Oddanost, uctívání jako cesta spásy; *bhakta* je ten, jenž je odevzdán uctívanému božstvu (*bhaj* zbožňovat, uctívat, milovat).
- Bhoga* Zakoušení pozemských radostí i strastí (*bhuj* zakoušet, snášet).
- Brahma* Jeden z bohů hinduistické trojice: *Brahma* - stvořitel, *Višnu* - opatrovatel a *Šiva Mahéšvára* - ničitel; *Brahma* tvoří a zmnožuje své tvoření (*brh* zvětšit, zmnožit).
- Brahman* Absolutno, Nejvyšší Skutečnost, jež existuje sama o sobě; jeho třemi atributy jsou bytí (*sat*), vědomí (*čít*) a blaženost (*ánanda*); *Brahman* není objektem uctívání, ale meditaace a poznání (*brh* zvětšit, zmnožit).
- Četana* Vědomí, vnitřní probuzení (*čít* vnímat).

- Čidakāṣa** Prostor vnitřního uvědomění (*čít* vnímat, *akāṣa* prostor, nebe).
- Čít** Univerzální vědomí (*čít* vnímat).
- Čitta** Individuální vědomí; sloučení *Puruši* a *Prakti*, vědomí a hmoty; *čitta* zahrnuje všechny úrovně myslí, tj. objektivní vědomí, subjektivní vědomí a nevědomí.
- Daršana, Daršan** Pohlednutí, vidění, setkání; *daršan* znamená též filosofický systém, jenž umožňuje vhled do Skutečnosti (*dars* vidět).
- Dharma** To, co udržuje, nese, podpírá; pevné zásady chování a povinností; v metafyzickém smyslu znamená *dharma* zákony Přírozenosti, jimiž se řídí vesmír, vnitřně dané vlastnosti prvků, jako např. *dharma* ohně je hořet (*dhri* držet, podporovat, nést).
- Dhjána** Meditace (*dhyai* rozmýšlet, medítovat).
- Džapa** Opakování určité *mantry* ke vzývání Boha, většinou za pomoci růžence.
- Džíva, džívátman** Individuální duše; podle *Védanty džíva* vstupuje do bytí následkem mylného ztotožnění *Átmanu* s tělem, smysly a myslí; *džíva* znamená spojení *Átmanu* s pocitem konatelství; bez představy konatele je *Átman* Nejvyšším Uvědomněním (*džív žít*).
- Džnána, džnánin** Džnána je poznání, zvláště vyšší poznání dosažené meditací; *džnánin* je ten, kdo poznal (*džná* poznat).
- Guna** Atribut, kvalita; třemi atributy podstaty vesmíru (*Prakti*) jsou *sattva*, *radžas* a *tamas*; guny jsou základní atributy veškerého fyzického, mentálního a psychického projevení vesmíru (*grah* jednotlivé vlákno provázku).
- Gunatíta** Za *gunami* (*guna* atribut, *atíta* za, po).
- Guru, Guru Purnima** Učitel, duchovní učitel, představený; *Guru Purnima* je svátek, který se koná jednou do roka za úplňku (*Purnima*) a žáci se při něm opětně odevzdávají do rukou svého *guru* (*guru* velký, vážený, přední).
- Íšvara** Nejvyšší Pán; označení pro Boha jakožto pána nad vesmírem (*iš* být pánem, panovat, *vara* nejvyšší).
- Jóga, jógín** *Jóga* znamená spojení; je to metoda, při které se vědomí odpoutává od myslí a projeveného světa; je to ojedinělý psychologický a terapeutický systém vedoucí k osvícení a osvobození; adept *jógy* se nazývá *jógín*; (*juj* svázat se, spojit se).
- Káma** Touha, láska, přání; Bůh lásky je Kámadéva (*kam* přát si, toužit, chtít).
- Karma, Karman** Čin, zejména odpovědný čin, dobrý nebo špatný; též princip kauzality, známý jako zákon příčiny a následku (*kar* dělat).
- Líla** Hra, zábava, vesmír nahlížený jako božská hra; *líla* nepředstavuje Absolutní Pravdu *Brahmanu*, ale pouze částečnou pravdu, nelišící se od nepravdy (*la* hra).
- Mahá, Mahat** Velký, významný; *Mahat* označuje základní princip, Kosmickou Inteligenci.
- Mahadakaša** Základní prostor existence, vesmír hmoty a energie (*mahá* velký, *akāša* prostor, nebe).
- Maharadž** Čestný titul používaný pro duchovní učitele a krále; další slova s předponou *Mahá* jsou *Mahávakya*, *Mahátattva*, *Mahákavya* atd.
- Mahátmá** Čestný titul používaný pro duchovní učitele; znamená velkou duši (*mahá* velký, *átma* duše).

- Mahásamádhi* Velké *samádhi*; označuje smrt duchovního učitele, který odložením fyzického těla dosáhl *sámadhi*, z něhož není návratu.
- Mahávakya* Vznešené prohlášení (*mahá* velký, *vach* slovo, zvuk, *vakya* řeč, věta).
- Mahéšvara* Velký pán; jméno *Šivy*, jednoho z bohů hinduistické Trojice (*mah* velký, *īšvara* pán).
- Mana, manas* Mysl jako orgán rozpoznávání, vnímání a chápání, jehož hlavními funkcemi jsou vnímání, pozornost, výběr a zamítnutí (*man* myslet, domýšlet se).
- Manana* Meditace, odraz, akt myšlení; poznání, jehož je dosaženo rozmyšlením a rozlišováním (*man* myslet).
- Mantra* Nástroj myšlení; chvalozpěv, magická formule; myšlené zvuky, vizualizované do písmen a rozezvučené do slabik; neustálé opakování mantry přinese požadované výsledky prostřednictvím uvolnění latentních psychických a magických schopností.
- Mája* Iluze, zakrývající, zahalující síla, o níž pojednává filosofie Védanty; je to ukončující proces tvoření tvarů v beztvarech; zahaluje skutečné a vytváří neskutečné; mája končí tam, kde začíná čiré duchovní uvědomění (*má* vytváření iluzí).
- Mókušā* Osвобоzení, vysvobození z pozemské existence; ten, kdo je osvobozen, se nazývá Mukta (*muk* osvobodit, uvolnit, vyvázat se).
- Mumukšā* Ten, kdo touží po vysvobození ze světské existence (*muk* uvolnit, osvobodit).
- Mumukšatva* Naléhavá touha po vysvobození ze světa a po poznání pravdy (*muk* osvobodit).
- Nāda* Slyšitelný zvuk (*na* zvuk, zadunění).
- Nāma Mantra* *Mantra* založená na božím jménu (*nāma* jméno).
- Nāmarūpa* Projevený svět jmen a tvarů (*nāma* jméno, *rūpa* tvar).
- Namaskār* Klanění se jako vzdání holdu či úcty (*namas* klanět se).
- Nididhyāsana* Hluboká a opakovaná meditace (*ni* předpona, *dhyāyati* meditoval).
- Nirguna* To, co není ničím podmíněno, bez vlastností, bez tří atributů - *sattvy*, *radžas* a *tamasu* (*nir* bez, *guna* atribut).
- Nisarga* Přirozený stav (*ni* předpona, *srij* tvořit, nechat nepřerušovaně plynout).
- Nivritti* Zastavování větvení myšlenek, vystříhání se světských záležitostí; protiklad k *Pravritti*, což znamená oddávání se světskému životu (*ni* bez, *vritti* zajatá kolej života, *vart* točit se, kroužit).
- Para* To, co je za vším, vzdálené, na druhé straně; *Parama* je nejvyšší forma *para*, znamená nejvzdálenější, nejvznešenější, nejvyšší (*par* přejít, překročit).
- Parama Brahman, Parabrahman* Nejvyšší Duch (*parama* nejlepší, *Brahman* Nejvyšší Skutečnost)
- Paramakaša* Neomezený nebeský prostor, bezčasová a bezprostorová Nejvyšší Skutečnost; Nejvyšší Absolutno (*parama* nejvyšší, největší, *akāša* prázdný prostor, nebe).
- Paramartha* Největší dobro, Posvátná Pravda (*parama* = nejvyšší, největší, *artha* cíl, poznání)
- Paramātman, Paramātma* Nejvyšší Já (*parama* nejvyšší, *ātman* já).

- Paravritti* Nejvyšší konání; *vritti* označuje způsob jednání, zejména morálku (*para* nejvyšší, *vritti* od *vart* točit se, kroužit).
- Prádžna* Neosobní poznání, čiré uvědomění; označuje vyšší vědomí (*prádžin* moudrý, vědomý, *pra* vysoký, *džna* poznat).
- Prakriti* Podstata Vesmíru, Prvotní Přirozenost, prvotní bezdůvodný důvod projevené existence, jež je beztvará, neohraničená a všeprostopující; *prakriti* zahrnuje tři *guny* - *sattvu*, *radžas* a *tamas* a pět elementů (tzv. *tattvy* - *akáša*, *vayu*, *tedžas*, *ápas* a *prithiví*); *Prakriti* znamená to, co existovalo předtím, než bylo cokoli vytvořeno (*pra* před, nejprve, *kr* dělat, vyrábět).
- Prána* Životní dech, životní princip, síla (*pra* před, *ána* dech).
- Premakáš* Neomezená láska (*prem* láska, *akáš* nebe, prostor).
- Prithivi, Prthivi* Země jako jeden z elementů, princip soudržnosti; její zvláštní vlastností je vůně (*gandh*); *Prithivi* je nekonečná rozprostraněnost (*prathu* rozšířit se, dosahovat).
- Púdža* Uctívání, poklony; uctívání očisťuje; ten, kdo je hoden uctívání je Púdžja (*pú*, *púja-ti*, *púta* očistit).
- Púrnimá* Úplňková noc (*púrná* plný; *par* naplnit).
- Puruša* Vesmírný Duch, věčná a mocná příčina stvoření, která dává vědomí veškeré projevené hmotě (*prakriti*); je to pozadí všeho, co je nebo by mohlo být; též se používá k označení lidské bytosti mužského rodu (etymologický původ slova je nejasný).
- Rága* Touha, připoutanost (*ra(n)dž* být zabarvený).
- Radžas* Hnací síla, aktivita, energie; jedna ze tří *gun* *Prakriti*; v józe jde o aktivující prvek Přirozenosti, bez kterého by jiné součásti nemohly projevit svoje vnitřní kvality (*ra(n)dž* být zabarven, ovlivněn, rozhýbán).
- Rádža Jóga* Abstraktní meditace; vypracovaná Patandžalim v jeho *Jóga Sútře*; vyzdvihuje kontrolu mysli a zastavuje pohyb mysli za účelem probuzení čirého vědomí (*ra(n)dž* zabarvený, zářící).
- Satčít* Pravda a vnímání; *satčitananda* (*sat*, *čit*, *ánanda*) se týká tří atributů *Brahmanu* - bytí, vědomí a blaha (*sat* skutečné, pravé bytí, *čit* vnímání).
- Satguru* Skutečný duchovní učitel (*sat* pravý, *guru* učitel).
- Sádžhaka, Sádžhana* *Sádžhana* je praxe, jež vede k cíli; *sádžhaka* je ten, kdo praktikuje *sádžhanu*; *siddha* je ten, kdo dosáhl cíle a *siddhi* je dosažení (*sídh*, *sádžhati* dosáhnout, uspět, obdržet).
- Sádžu* Asketa, svatý člověk (*sádž* jít přímo; naléhavé přání).
- Saguna* To, co je s vlastnostmi, s atributy; projevený stav s *gunami*; *bhaktický* kult pojímá Nejvyšší Absolutno s kvalitami, jako jsou láska, soucit atd.; Bůh je pro ně *saguna*; ve *Védantě* je konceptem Nejvyššího Absolutna *nirguna*, bez atributů či za atributy, *gunatita* (*sa* s, *guna* atribut, vlastnost).
- Samádhi* Stav překračující vědomí, hluboká meditace; *jógická* praxe, při níž se hledající (*sádžhaka*) sjednocuje s předmětem meditace, dosahujíc tím nepopsatelné blaženosti; *samádhi* též označuje pomník svatého, což může být cihlová nebo kamenná konstruk-

- ce či sloup; *Mahásamádhi* označuje smrt svatého, jenž vstoupil do trvalého *samádhi* při zániku svého fyzického těla (*sam* společně, *a k*, *dhi* umístit, dát dohromady).
- Sansára, Samsára* Kolo bytí; procházení duše koloběhem životů a smrtí (*sam* spolu, *sara* plynutí, *sar* plynout, protékat).
- Sanjásin, Samjásin* Ten, kdo odložil všechny světské zájmy (*sam* předpona, *njása* opouštění, odložení).
- Sattva* Bytí, existence, skutečnost; jedna ze tří složek Podstaty Vesmíru; *sattva* je kvalita čistoty a dobra; značí rovnováhu a projevuje se jako světlo (*sat* skutečný, *tva* formativní částice).
- Svarúpa* Něčí forma, přirozenost, charakter (*sva* někomu vlastní, *rúpa* forma).
- Šaktí* Síla, energie, moc; *Šaktí* představuje ženský prvek Nejvyššího Principu a je zbožštěna jako manželka *Šivy* (*sak* být silný).
- Šiva* Jeden z bohů hinduistické trojice - *Brahma*, *Višnu*, *Šiva*; *Šiva* je ničitel.
- Šravana* Naslouchání, pozorné poslouchání; je to první stadium sebezušlechťování, následuje *manana*, *čintana* a *nididhyásana* (*sru* slyšet, naslouchat).
- Tamas* Temnota, netečnost, pasivita, odpor; jedna ze tří částí Vesmírné Podstaty.
- Tattva* Pravá podstata, pravda, skutečnost; takovost (*tad* to, *tva* přípona).
- Vairagja* Právý klid, bezvášnivost, lhostejnost ke všem světským zájmům; opak *rágy*; odvržení všech tužeb (*vi* mimo, pryč, bez, *rága* touha, lpění).
- Véda* Zjevené poznání; všeobecný název pro nejstarší posvátnou hinduistickou literaturu; *vidjá* je poznání, *vidván* je učený muž; čtyři sbírky védických hymnů jsou: 1. *Rgvéda* - hymny bohům, 2. *Sámavéda* - kněžské zpěvy, 3. *Jadžurvéda* - posvátné formule a 4. *Atharvavéda* - magické zpěvy (*vid* vědět, poznat).
- Védanta* Doslovně konec *védy*; *Védanta* je jedna ze šesti škol hinduistické filosofie; *Advaita Védanta* je nejznámější větví *Védanty* (*veda* viz nahoře, *anta* konec).
- Višnu* Jeden z bohů hinduistické trojice- *Brahma*, *Višnu* a *Šiva*; *Višnu* je udržovatel.
- Višvarúpa* Mnohotvárný vesmír; vícebarevný, různorodý vesmír (*vis* postupovat, *rúpa* forma).
- Vritti* Způsob života a chování, mentální pohyb (*vart* točit se, kroužit).
- Vyakta, Vyakti* *Vyakta* je projevovaná hmota, uvolňovaná a rozvíjená Přirozenost; z toho vzniklý výsledek projevení (jedinec) je *Vyakti* (*vi* mimo, pryč, *akta* částice z *anj* rozvínout).

JÁ, SKUTEČNOST O SOBĚ
Moudrost Šrí Nisargadatty Maharadže
sestavil Ramesh Balsekar

Vydalo nakladatelství ADA,
Na Florenci 21b, 110 00 Praha 1, tel. 24 81 00 17, 0605/818 643
ve spolupráci s nakladatelstvím SANTAL
jako svoji 15. publikaci
se svolením Rameshe Balsekara.

Z anglického originálu přeložili: Lenka Winklerová,
Aleš Adámek, Ivan Wiesner, Václav Bozděch.

Redakce: Lenka Winklerová

Sazba: Jan Šavrda

Grafická úprava: Jan Šavrda a Aleš Adámek

Vytiskla tiskárna Betis, Běchovice u Prahy

1. vydání

ISBN 80-901930-4-8